

ZBORNİK

1996

KONJICE Z OKOLICO

Denar za natis tega zbornika so prispevali:

BANEX

FIBROS

Občina
Slovenske
Konjice

Zgodovinsko društvo Konjice
se zahvaljuje darovalcem.

Slika na naslovnici: Parada ob 850-letnici omembe naselja Konjice
Foto: Matej Nareks

Zgodovinsko društvo Konjice

ZBORNIK

KONJICE Z OKOLICO

*Želja po izdaji Zbornika na Konjiškem sega že kar nekaj časa nazaj.
Mesto, kot so naše Konjice, si s svojo dolgo in bogato zgodovino
zaslužijo dokumentiranost dogajanj.*

*Čestitam Zgodovinskemu društvu Slovenske Konjice za izdajo tega
zbornika z željo, da pisnega gradiva zberejo še več in s tem krepijo
zavest in pripadnost našemu kraju.*

*Župan
Janez Jazbec*

Občina
Slovenske
Konjice

Zgodovinsko društvo Slovenske Konjice
se zahvaljuje darovalcem.

VSEBINA

RAZVOJ UPRAVE NA KONJIŠKEM OD 18. STOLETJA DO DANES, mag. Milko Mikola	5
RAZVOJ SODSTVA NA KONJIŠKEM OD 18. STOLETJA DO DANES, mag. Milko Mikola	39
ORIS NEKATERIH POMEMBNEJŠIH DOGAJANJ NA KONJIŠKEM V PRVIH POVOJNIH LETIH, mag. Milko Mikola	51
RAZPROSTRANJENOST PRSTI IN VEGETACIJE V KONJIŠKI OBČINI, mag. Ana Vovk	61
ASTRONOMSKO - GEOGRAFSKI POLOŽAJ OBČINE SLOVENSKE KONJICE, prof. Maks Korber	81
RUDARSTVO, FUŽINARSTVO IN STEKLARSTVO, ing. Franc Sevšek	91
ZADRUGE NA KONJIŠKEM OD ZAČETKOV DO LETA 1941, prof. Bojan Himmelreich	103
PROCESI PRED SENATOM SODIŠČA SLOVENSKE NARODNE ČASTI JULIJA 1945 V KONJICAH, Jože Baraga	119
ŠOLA IN PREBIVALCI V ŠPITALIČU, Vinko Zdovc	145

Predgovor

Pred vami je prva številka zbornika, ki smo ga naslovili Konjice z okolico. Pobuda za izdajo tega zbornika je prišla iz vrst članov konjiškega Zgodovinskega društva, ki so želeli, da bi z njim počastili 850-letnico prve omembe Konjic. Pobuda je padla na plodna tla in ustanovljen je bil uredniški odbor, v katerega je bil poleg domačinov Jožeta Barage, Maksa Korbarja, Franca Sevška in Vinka Zdovca pritegnjen tudi celjski zgodovinar mag. Milko Mikola. Z imenovanjem uredniškega odbora je delo na pripravi zbornika steklo.

Prvotni koncept zbornika je temeljil na ideji, da bi ga izdali samo kot enkratno jubilejno publikacijo, ki bi bila v celoti posvečena 850. obletnici prve omembe Konjic. Tako zasnovan zbornik naj bi podal predvsem pregled celotne zgodovine Konjic z njihovo okolico od njihove prve omembe do danes. Kmalu pa je prevladalo spoznanje, da bi bilo bolje, če bi se zbornik ne omejil na eno samo izdajo, ampak bi izhajal redno vsako leto ali pa vsakih nekaj let. To bi omogočilo, da bi bili v njem objavljeni ne le prispevki s področja krajevne zgodovine, ampak tudi z drugih, zlasti še s področja etnografije, geografije itd.

Takšen koncept omogoča, da bo skozi posamezne številke zbornika podan celovit prikaz življenja na Konjiškem v različnih obdobjih in v vseh njegovih segmentih. Hkrati smo se odločili, naj bi se v zborniku objavljeni prispevki krajevno ne omejevali samo na Konjice, marveč bi obravnavali tudi širšo okolico, zato smo zborniku tudi dali naslov Konjice z okolico.

Na takšni osnovi je pripravljena njegova prva številka, ki je zdaj pred vami. Prepričani smo, da bo vsak bralec v njej našel kaj zanimivega in kaj takšnega, kar mu bo pomagalo širiti njegova spoznanja o domačem kraju. To pa je tudi osnovni namen zbornika.

Zgodovinsko društvo
uredniški odbor

Slovenske Konjice, oktobra 1996

Predgovor

Predgovor je prvi delovni sklop, ki ga sestavljajo dve poglavji. Prvo poglavje opisuje razvoj zbornika od leta 1991 do leta 1996. V drugem poglavju pa predstavljamo vsebino zbornika in njegovo vlogo v strokovni in družbeni razpravi. Zbornik je namenjen strokovnjakom in študentom, ki se zanimajo za razvoj in sodobne probleme v strokovni in družbeni razpravi. Zbornik je namenjen strokovnjakom in študentom, ki se zanimajo za razvoj in sodobne probleme v strokovni in družbeni razpravi.

RAZVOJ UPRAVE NA KONJSKEM OD 18. STOLETJA DO DANES

Na konjskem območju je bila uprava od 18. stoletja do danes podvržena številnim spremembam. V 18. stoletju je bila uprava preoblikovana v skladu s potrebami nove države. V 19. stoletju je bila uprava preoblikovana v skladu s potrebami nove države. V 20. stoletju je bila uprava preoblikovana v skladu s potrebami nove države. V 21. stoletju je bila uprava preoblikovana v skladu s potrebami nove države.

Na konjskem območju je bila uprava od 18. stoletja do danes podvržena številnim spremembam. V 18. stoletju je bila uprava preoblikovana v skladu s potrebami nove države. V 19. stoletju je bila uprava preoblikovana v skladu s potrebami nove države. V 20. stoletju je bila uprava preoblikovana v skladu s potrebami nove države. V 21. stoletju je bila uprava preoblikovana v skladu s potrebami nove države.

Pregled občin, ki so bile leta 1849 ustanovljene na območju sodnega okraja Konjice

Obdobje od 18. stoletja do marčne revolucije leta 1848

Z upravnimi reformami Marije Terezije so bila v letih 1747-1748 kot nižja državna oblastva v avstrijskih deželah ustanovljena **okrožja (kresije)** z **okrožnimi uradi (Kreisämter)**, ki so jim načelovali okrožni glavarji. Slovenski del Štajerske je bil takrat razdeljen med celjsko in mariborsko okrožje. Konjiško območje je tako v obdobju 1748-1849 spadalo v okvir celjskega okrožja. Na nižjem nivoju država takrat še ni ustanovila svojih organov, ampak se je bila še naprej prisiljena nasloniti na zemljiška gospostva in mesta.

Konec 18. stoletja pa se že pojavijo prvi zametki bodočih upravnih okrajev. Ti so se razvili iz t.i. **nabornih okrajev (Werbbezirke)**. Štajersko so razdelili na naborne okraje na podlagi dekreta dvorne pisarne z dne 26. 6. 1779.¹ Območje vsakega nabornega okraja je obsegalo območje župnije le v primeru, ko je bilo območje župnije preveliko, so na njenem območju ustanovili dva naborna okraja. Na konjiškem območju so bili takrat ustanovljeni naslednji naborni okraji:²

Konjice (Gonobitz)-1786 dalje

Oplotnica (Oplotnitz) 1779-1804

Vitanje (Weitenstein)-1779 dalje

Zbelovo (Plankenstein)-1779 dalje

Zreče (Rötschach) 1781-1786 dalje

Delo nabornega okraja je vodil urad, ki se je imenoval **naborni okrajni komisariat (Werbbezirkskommissariat)**, uradnik, ki mu je načeloval, pa se je imenoval **naborni okrajni komisar (Werbbezirkskomissar)**. Naborni okrajni komisariati so imeli sedeže pri tistih zemljiških gospostvih, ki so jim naborni okraj poverili. Zemljiško gospostvo, ki so mu poverili naborni okraj, se je imenovalo **naborno okrajno gospostvo (Werbbezirksherrschaft)**. Sprva so imeli naborni okrajni komisariati samo naloge v zvezi z izvajanjem vojaškega nabora (konskripcija), sčasoma pa so se tem nalogam priključile še številne druge, kakor skrb za statistiko, gradnjo cest, policijo, izdelavo katastra, šolski nadzor itd. S tem pa so se naborni okraji vse bolj spreminjali v upravne okraje. Nadzor nad delom nabornih okrajnih komisarjev je vršilo pristojno okrožno glavarstvo. Za naborne komisarje na Konjiškem je bilo to Okrožno glavarstvo Celje.

V zvezi z izvajanjem davčne reforme so se poleg nabornih okrajev konec 18. stoletja razvili tudi t.i. **davčni okraji** in t.i. **davčne oz. katastrske občine**. Davčnim občinam so načelovali **župani** ali **rihterji**, vendar niso imele tistih upravnih organov in pristojnosti, da bi jih smeli imeti za upravne občine. Te so se v avstrijskih deželah uveljavile šele leta 1850.

Obdobje od marčne revolucije leta 1848 do razpada Avstroogrške leta 1918

Upravna ureditev, kakršna je bila v avstrijskih deželah vzpostavljena konec 18. stoletja, se je ohranila do sredine 19. stoletja. Z marčno revolucijo leta 1848 je bil v Avstriji dokončno odpravljen ne le fevdalni družbeni sistem, ampak je bila odpravljena tudi dotedanja upravna ureditev in vzpostavljena nova, ki se je z manjšimi spremembami obdržala vse do razpada Avstroogrške leta 1918. Z novo upravno ureditvijo, ki je bila uzakonjena leta 1849, so se ohranile dežele. Dežela Štajerska se je upravno še naprej delila na okrožja. Celotno slovensko območje Štajerske je bilo leta 1849 združeno v mariborsko okrožje, kar je pomenilo, da je bilo celjsko okrožje odpravljeno, njegovo območje pa priključeno k mariborskemu okrožju. To je bilo razdeljeno na **upravne (politične) okraje z okrajnimi glavarstvi**. V okviru posameznih upravnih okrajev so bili ustanovljeni **sodni in davčni okraji**. Leta 1849 pa so bile kot samoupravne enote uzakonjene tudi t. i. **krajevne občine**.

Konjiško območje je po letu 1849 v upravnem oziru spadalo k mariborskemu okrožju in k celjskemu okrajnemu glavarstvu. Tega leta sta bila ustanovljena tudi **sodni in davčni okraj Konjice**, katerih površina je znašala 68529 oralov 1389 kvadratnih sežnjev, na njegovem območju pa je živel 22.877 prebivalcev.³ Za sodnika okrajnega sodišča v Konjicah je bil postavljen Alojz Čampa, davčni urad v Konjicah pa je vodil Gabriel Ribič.⁴ Celjsko okrajno glavarstvo je imelo v Konjicah svojo ekspoziuro, ki jo je vodil okrajni komisar. Na to mesto je bil imenovan Rudolf Pulsator.⁵

Ena najpomembnejših pridobitev avstrijske države po marčni revoluciji je bila ustanovitev **krajevnih občin**. Osnovo za njihovo ustanovitev je dal Provizorični zakon o občinah z dne 17. 3. 1849,⁶ kasneje pa je ureditev samouprave v okviru občin urejal poseben zakon, ki ga je državni zbor sprejel 5. 3. 1862.⁷ Na osnovi tega zakona je bil 2. 5. 1864 sprejet zakon, ki je urejal vprašanje občin na področju Štajerske. Takrat se je za krajevne občine tudi uveljavil izraz **politična občina**.

Občine kot samoupravne enote niso opravljale nalog samo iz lastnega delokroga, ampak tudi nekatere naloge iz prenešenega delokroga, ki jim jih je v izvajanje prepustila država. V lastni delokrog občin so spadale npr. naslednje zadeve: upravljanje občinskega premoženja, skrb za občinske reveže, skrb za osnovno šolstvo, javna morala, izdajanje domovnic itd. V prenešeni delokrog občin pa so spadale npr. sledeče zadeve: nadzorstvo nad prebivalstvom (prijave, odjave, potni listi, ljudsko štetje), deželnozborske in državnozborske volitve, pomoč pri novačenju vojaških nabornikov, namestitve vojske itd.

Pregled občin, ki so bile leta 1849 ustanovljene na območju sodnega okraja Konjice⁸

Ime občine	Število prebivalcev	Površina oralov	kv. sežnjev
Konjice trg (Gonobitz, Markt)	1687	2304	1395
Bezina (Wösina)	356	870	1594
Spodnje Grušovje (Unter-Gruschoje)	701	2276	1155
Verhole	821	1804	76
Tepanje (Tepinadorf)	748	1098	709
Konjiška vas (Gonobitzdorf)	546	1204	1100
Žiče (Seitzdorf)	737	1238	1084
Preloge	565	1822	733
Zreče (Rötschach)	1194	2226	135
Oplotnica (Oplotnitz)	1873	4478	149
Okoško (Augenbachdorf)	578	803	1567
Blato (Koth)	712	6940	767
Sv. Kunigunda (St. Kunigund)	386	995	237
Padeški vrh (Padeschberg)	521	2802	1578
Skomarje (Skomern)	1082	8078	1023

Stranice (Stranitzen)	708	1865	628
Ljubnica (Lubnitzen)	625	2175	843
Paka (Paak)	728	2156	691
Spodnji Dolič (Unterdollitsch)	662	2044	1458
Kozjak (Kosiak)	525	2221	1390
Brezje (Wresen)	500	1903	941
Trg Vitanje (Weitenstein, Markt)	651	303	341
Zbelovo (Plankenstein)	559	1277	1572
Sv. Duh-Loče (Heiligen Geist)- in Loče	1264	4193	140
Zgornje Laže (Oberlasche)	539	992	121
Sv. Jernej (St. Bartholomä)	606	1533	534
Tolsti vrh (Feistenberg)	880	2746	814
Sv. Uršula (St. Ursula)	653	1683	511
Sv. Ilj (St. Aegidi)	981	2627	380
Bezovica (Wesovitza)	489	1858	1336

Kot je iz tega pregleda razvidno, je bilo v konjiškem sodnem okraju leta 1849 ustanovljenih 30 krajevnih občin, ki so skupaj obsegale 50 katastrskih občin. Večina krajevnih občin je obsegala samo po eno katastrsko občino. Izjema je bila krajevna občina Oplotnica, ki je obsegala kar štiri katastrske občine.

Krajevna občina Konjice trg je obsegala naslednje katastrske občine in njim pripadajoča naselja:

1. katastrsko občino Konjice (Gonobitz) s pripadajočimi naselji: Konjice trg, Blato, Prevrat in Zgornja Pristava;
2. katastrsko občino Škalce (Skallitz) s pripadajočimi naselji: Škalce, Dobrava, Gabrovlje in Hebenstreif.

Do prve svetovne vojne je pri občinah prišlo do nekaterih sprememb. Med občinami konjiškega sodnega okraja je precejšnje teritorialne spremembe doživela ravno občina Konjice. Leta 1865 so se namreč združile občine Konjice, Konjiška vas in Preloge v novo občino Konjice. Leta 1890 pa se je konjiška občina razdelila na občini **Konjice trg (Gonobitz Markt)** in **Konjice okolica (Gonobitz Umgebung)**. Občina Konjice trg je obsegala samo katastrsko občino Konjice s pripadajočimi naselji: Konjice, Blato, Prevrat in Zgornja Pristava. Občina Konjice okolica pa je obsegala katastrske občine:

1. Konjiška vas s pripadajočimi naselji Breg, Konjiška vas, Nova vas, Prežigal in Spodnja Pristava;
2. Preloge s pripadajočimi naselji Bukovje, Polene, Preloge in Zeče;
3. Škalce s pripadajočimi naselji Dobrava, Gabrovlje, Spodnje Preloge in Škalce.

Občina Konjice trg je leta 1893 štela 164 hiš in 1361 prebivalcev; občina Konjice okolica pa je istega leta štela 373 hiš in 1994 prebivalcev.

Leta 1871 sta se združili občini Sv. Ilj in Sv. Uršula v novo občino z imenom Dramlje, ki so jo leta 1880 izločili iz sodnega okraja Konjice in jo vključili v sodni okraj Celje.

Vsaka občina je imela svoj organ samouprave, imenovan **občinski zastop**, ki sta ga sestavljala **občinski odbor** in **občinsko predstojništvo**. Občinski odbor je tvorilo najmanj 12 in največ 30 izvoljenih odbornikov, ki so imeli svoje namestnike. Občinsko predstojništvo, ki je predstavljalo izvršilni organ občinskega odbora, so sestavljali **župan** in **svetovalci**. Izvolili so jih izmed sebe odborniki na prvi seji občinskega odbora. Mandatna doba odbornikov občinskega odbora in članov občinskega predstojništva je trajala tri leta. Ker je veljal volilni cenzus, so imeli volilno pravico samo tisti, ki so plačevali kakšen direktni davek, poleg njih pa tudi duhovniki, učitelji, notarji, odvetniki. Tisti z volilno pravico so se glede na višino direktnih davkov, ki so jih plačevali, delili v razrede ali **kurije**. Kurije so imele isto davčno vsoto in so volile enako število odbornikov. Večje občine so imele tri manjše občine pa dve kuriji. Šele leta 1907 so odpravili kurije in uveljavili splošno volilno pravico za moške.

Poleg občinskega odbora in občinskega predstojništva so večje občine kot pomožne organe imele še **tajnika**, **občinsko stražo** in **občinskega sla**. Manjše občine, te pa so na Konjiškem absolutno prevladovale, pa niso imele niti svojega tajnika in je običajno tajniške posle opravljal kar župan sam. V posameznih primerih je več občin imelo enega skupnega tajnika. Le redke občine so si lahko privoščile lastne prostore. Običajno je župan uradoval kar v svoji hiši.

Do prvih volitev v občinske zastope na območju celjskega okrajnega glavarstva je prišlo avgusta 1850. O teh volitvah imamo za vse občine konjiškega sodnega okraja ohranjene

podatke o izvoljenih odbornikih občinskih odborov in o članih občinskih predstojništev. Tu bomo obojne navedli samo za občino Konjice trg.⁹

Občinsko predstojništvo:

Župan: Jožef Pann, c. k. poštar

Občinska svetnika: Karl Ballan, graščinski posestnik

Janez Wesenschek, posestnik nepremičnin

Občinski odbor:

- Odborniki:
- Gašper Detitschek, pivovarnar
 - Franc Beneschofsky, tobačni trgovec
 - Jožef Lang, barvarski mojster
 - Franc Klemen, barvarski mojster
 - Janez Walland, gostilničar
 - Alojz Tschampa, c. k. okrajni sodnik
 - Jožef Treffer, okrajni zdravnik
 - Franc Steinwenter, dr. medicine
 - Jožef Ruhenthal, plemeniti von, komorni upravnik
- Namestniki:
- Jožef Sutter, milar
 - Janez Stanzer, usnjar
 - Jožef Gurtner, izdelovalec okvirjev
 - Vincenc Lederbeutelner, čevljarški mojster
 - Avgust Nagy, c. k. adjunkt
 - Pavel Rodoschek, c. k. adjunkt

V upravni ureditvi, kakršna je bila vzpostavljena leta 1849, je prišlo do določenih sprememb z nastopom bachovega absolutizma v začetku petdesetih let prejšnjega stoletja. Takrat je na nižji stopnji ponovno prišlo do združitve upravne in sodne oblasti. To se je kazalo v ukinitvi okrajnih glavarstev in okrajnih sodišč ter v ustanovitvi t. i. **okrajnih uradov**. Predpisi o njihovi ustanovitvi so bili sprejeti v letih 1852-1854, delovati pa so začeli oktobra 1854. Takrat je prenehalo delovati tudi Okrajno glavarstvo Celje. Na območju njemu pripadajočih sodnih okrajev so ustanovili okrajne urade, ki so združevali upravno in sodno oblast. Za območje prejšnjega sodnega okraja Konjice je bil ustanovljen **Okrajni urad Konjice**, ki je na prvi stopnji opravljal upravno in sodno funkcijo.

Do novih velikih sprememb na področju uprave je prišlo v šestdesetih letih. Prva večja sprememba je bila ukinitve mariborskega okrožja. Decembra 1867 so bili z zakonom ukinjeni tudi okrajni uradi in so bila ponovno vzpostavljena okrajna glavarstva in okrajna sodišča. S tem je bila tudi na nižjem nivoju sodna oblast dokončno ločena od upravne. Okrajna glavarstva so pričela ponovno delovati avgusta 1868. S tem je bilo ponovno vzpostavljeno Okrajno glavarstvo Celje, v okvir katerega je spadal tudi sodni okraj Konjice.

Konjiški sodni okraj je spadal pod celjsko okrajno glavarstvo do leta 1903. Z razglasom ministrstva za notranje zadeve z dne 2. 9. 1903 je bil namreč sodni okraj Konjice izločen iz celjskega političnega okraja in je postal samostojni politični okraj z **Okrajnim glavarstvom Konjice**, ki je začelo delovati s prvim oktobrom istega leta.¹⁰

V zvezi s prikazom razvoja samouprave na konjiškem območju v obdobju stare Avstrije je poleg samouprave v okviru občin treba omeniti tudi samoupravo, ki se je z letom 1868 uveljavila v okviru celotnega konjiškega sodnega okraja. Tu mislimo na t. i. **Okrajni zastop Konjice**. Ta organ je skrbel za skupne zadeve vseh občin v okraju, v prvi vrsti za okrajne ceste. Volilni red za okrajne zastope je poznal štiri volilne razrede: veleposestnike, najvišje obdavčene v obrti (industriji) in trgovini, zastopnike mest in trgov ter kmečkih občin. Okrajni zastopi so na slovenskem Štajerskem delovali do uvedbe šestojanuarske diktature leta 1929. Tako je do takrat deloval tudi okrajni zastop Konjice.

Poleg okrajnih zastopov je bil leta 1869 za konjiški okraj kot organ samouprave ustanovljen za področje šolstva **Okrajni šolski svet**, na nivoju občin pa so bili ustanovljeni **krajevni šolski sveti**.

Takšna upravna ureditev se je na Konjiškem obdržala do razpada Avstroogrske leta 1918.

V zvezi s poslovanjem posameznih uradov, ki so v obdobju od 18. stoletja pa do prve svetovne vojne imeli sedež v Konjicah, je med drugim zelo pomembno vprašanje jezika, ki so ga uporabljali pri svojem uradovanju. Iz redkih ohranjenih dokumentov je razvidno, da se je slovenščina pri uradovanju državnih organov v konjiškem okraju le počasi uveljavljala. Večina uradnikov v Konjicah v letih pred prvo svetovno vojno še vedno ni obvladala slovenskega jezika, ampak le nemškega. Za leto 1910 imamo ohranjeno poročilo, ki pravi, da so uradniki Okrajnega glavarstva Konjice sami Nemci, ki so "popolnoma nezmožni slovenščine".¹¹ Tudi glede davkarije (davčnega urada) isto poročilo ugotavlja, da je "popolnoma nemška, tako napis, uradni pečat in pravniki razven enega vsi."¹²

Vendar je v letih pred prvo svetovno vojno opaziti prizadevanja posameznikov za uveljavljanje slovenščine na javnih mestih in v uradih v Konjicah. Med takšnimi je treba omeniti predvsem dr. Ivana Rudolfa iz Konjic, ki je bil tudi zaupnik Spodnještajerskega narodnega sveta in je tudi avtor zgoraj citiranih poročil. Konjiški Slovenci so v svojih prizadevanjih za uveljavitev slovenščine imeli pomembno oporo v že omenjenem Spodnještajerskem narodnem svetu, ki je bil ustanovljen leta 1907, in v njegovem predsedniku, celjskemu advokatu, dr. Juri Hrašovcu. Slednji je v zvezi z zapostavljanjem slovenščine na uradih v Konjicah 16. 7. 1910 poslal cesarsko kraljevemu namestništvu v Gradcu naslednjo pritožbo, ki jo zaradi njene pomembnosti v celoti navajam:¹³

"Pri c. kr. okrajnem glavarstvu v Konjicah se nahajajo v jezikovnem oziru naravnost neznosne razmere. Popolnoma nezmožni slovenščine so okrajni komisar Schaffenrath, dalje finančni komisar Fischereeder, okrajni zdravnik dr. Blank in oficijant Wolf. Finančni komisar in okrajni

zdravnik rabita tolmača, kadar občujeta s slovenskimi strankami; in vendar bi morala tudi ta dva uradnika popolnoma zmožna slovenščine, sicer lahko nastane marsikomu neizmerna škoda. Kar se tiče uradovanja je taisto le izjemoma slovensko. Še vedno se zapisujejo vse slovenske izjave, pritožbe, prošnje, sploh vse, kar se protokolarično sprejema, samo v nemškem jeziku. Ravno tako so tudi izpiski iz teh kazenskih registrov, ki se dostavljajo strankam, pisani samo v nemškem jeziku. Obrtne listine, koncesijske listine se izdajajo na samo nemških tiskovinah.

Sploh so razmere pri c. kr. okrajnem glavarstvu take, kakor da ne bi bil urad v skoraj popolnoma slovenskem okraju, marveč kje na Gornjem Avstrijskem ali Solnograškem. Vse to moramo mi mirno prenašati in višje oblasti se kratko malo za te razmere ne brigajo. Podpisani "Narodni svet" in podpisana Zveza slovenskih odvetnikov v Ljubljani

predlaga:

c. kr. namestništvu naj to na znanje vzame, konec stori tem neznosnim razmeram in ukrene, kar je treba, da bodo slovenščine nezmožne uradnike zamenjali s takimi, ki so našega jezika popolnoma zmožni, ter da se bode odslej s slovenskim ljudstvom v vsakem obziru-ustmeno in pismeno-slovensko obravnavalo."

Drugačen kot v državnih uradih pa je bil položaj slovenščine v občinah in v okrajnem zastopu. Ker je bil okraj Konjice z izjemo Konjic in Vitanja po prebivalstvu v celoti slovenski, so na sejah občinskih odborov in okrajnega zastopa uporabljali slovenščino. Izjemi sta bila občinski odbor občine Konjice trg in verjetno tudi občinski odbor občine Vitanje. Čeprav so v konjiškem okrajnem zastopu imeli večino slovenski odborniki, so nemški odborniki leta 1910 zahtevali, da morajo njegove seje potekati v nemščini.¹⁴

Obdobje med obema svetovnjima vojnama 1918-1941

Z upravo ureditvijo, ki se je uveljavila po sprejetju Vidovdanske ustave leta 1921, je bilo slovensko ozemlje, ki je pripadalo jugoslovanski državi, razdeljeno na Ljubljansko in Mariborsko oblast, na nižjem nivoju pa na okraje (sreze) in na občine. Teritorialni obseg posameznih srezov je določala posebna kraljeva uredba iz leta 1922. Tudi v obdobju med obema svetovnjima vojnama je še naprej obstajal politični okraj Konjice, ki je bil vzpostavljen leta 1903, le da se je imenoval **srez Konjice**. Namesto prejšnjega okrajnega glavarstva je sedaj okraju načelovalo **Sresko poglavarstvo Konjice**, ki se je leta 1929 preimenovalo v **Sresko načelstvo Konjice**. Srez Konjice je do leta 1929 spadal pod Mariborsko oblast, od tega leta dalje pa v okvir Dravske banovine.

Pri občinah v dvajsetih letih ni prišlo do večjih sprememb, pač pa se je to zgodilo v tridesetih letih. Zakon o občinah z dne 14. 3. 1933 je namreč določil, da mora občina šteti najmanj 3000 prebivalcev, kar je privedlo do združevanja (komasacij) dotodanjih manjših občin. Prva in najboljšežnejša komasacija občin je bila izvedena z uredbo ministrstva za notranje zadeve z dne 8. 9. 1933, ki je bila naslednje leto dopolnjena še z dvema ministrskima uredbama. Do določenih sprememb je prišlo še po letu 1934, ko so bile nekatere občine znova vzpostavljene. Proces komasacij občin je bil dokončno zaključen s posebnim kraljevim ukazom 1. 9. 1937. S temi komasacijami se je v konjiškem okraju število občin skrčilo na vsega 6 večjih občin.

96

57.

Gonobitz, Markt.Einwohner
1687.Flächenmass
2304 Joch 1395 □ Klafter.

Begreift in sich die

Catastral-Gemeinden:

Ortschaften:

Gonobitz, Markt

(Gonobitz, Markt.
(Kothdorf.
(Pristova-Ober.
(Preurath.

Skallitz

(Skallitz.
(Hebenstroit.
(Dobrova.
(Gabroulle.**Bürgermeister:**Gewählt von wel-
chem Wahlkörper.

Pann Josef, k. k. Postmeister 3.

Gemeinderäthe:Ballan Carl, Gutsbesitzer 3.
Wesenschek Johann, Realitätenbesitzer 3.**Ausschüsse:**Detitschek Caspar, Bräumeister 3.
Beneschofsky Franz, Tabakverleger 2.
Lang Josef, Färbermeister 2.
Klemen Franz, „ 2.
Walland Johann, Gastwirth 2.

97

Tschampa Alois, k. k. Bezirks - Richter 1.
Treffler Josef, Bezirksarzt 1.
Steinyenter Franz, Dr. der Medicin 1.
Ruhethal Josef, Edler von, k. k. jub. Cameral-Verwalter . 1.**Ersatzmänner:**Sutter Josef, Seifensiedermeister 3.
Stanzer Johann, Lederermeister 3.
Gurtner Josef, Rimmermeister 2.
Lederbeutner Vinzenz, Handschuhmachermeister . . 2.
Nagy August, k. k. Adjunkt 1.
Rodoschek Paul, „ 1.

58.

Wösina.Einwohner
356.Flächenmass
870 Joch 1594 □ Klafter.

Begreift in sich die

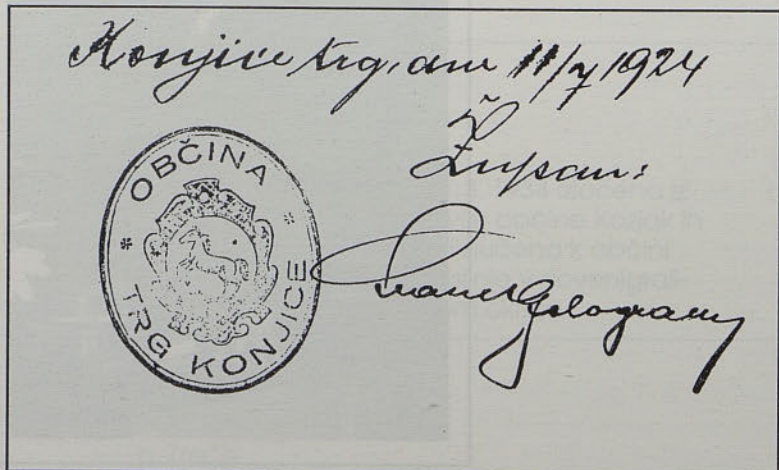
Catastral-Gemeinde:

Ortschaften:

Wösina

(Wösina.
(Startenig.
(Gäbronnig.
(Werdu.**Bürgermeister:**Gewählt von wel-
chem Wahlkörper.Krauz Johann, Grundbesitzer einzigen.
7

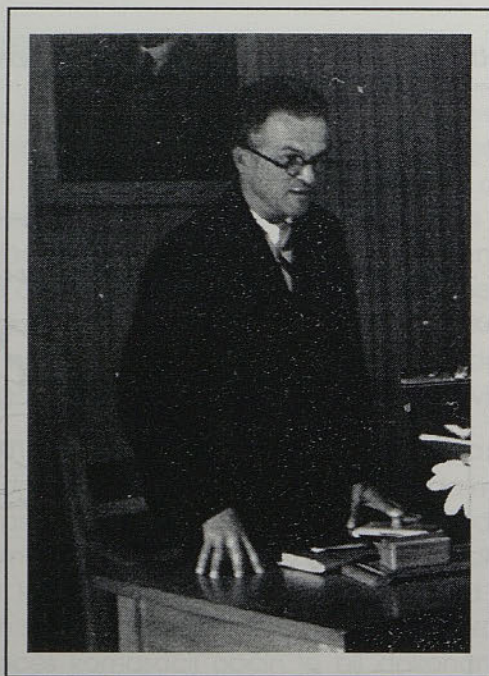
Seznam odbornikov občinskega odbora in predstojništva, izvoljenih avgusta 1850

Žig občine Konjice - trg po prvi svetovni vojni

*Konjiški župan Ivan Šelih (desno) pozdravlja bana Marka Natlačena v
Konjicah leta 1939*

Zadnji medvojni župan Avgust Radič

Pregled občin v konjiškem okraju po končanih komasacijah leta 1937¹⁵

Stanje občin			Posamezne spremembe
po komasaciji	med komasacijo	pred komasacijo	
Loče	Loče	o. Laže o. Loče o. Sv. Jernej o. Zbelovo o. Žiče	
Oplotnica	Oplotnica	o. Oplotnica o. Okoško o. Kot	
Prihova	Tepanje	o. Grušovje o. Vrhole o. Tepanje	11. 10. 1937 preimeno- novana v občino Priho- va s sedežem v Prihovi. Izločeni k. o. Perovec in k. o. Tepanje in priključeni občini Slov. Konjice.
	Konjice-trg	o. Konjice- trg	11. 10. 1937 združena z občino Konjice-okoli- ca v občino Slov. Konjice.
Slovenske Konjice	Konjice- okolica	o. Bezina o. Konjice- okolica o. Stranice k. o. Podgorje od o. Bezovica	11. 10. 1937 združena z občino Konjice-trg v o. Slov. Konjice
Vitanje	Vitanje	o. Vitanje o. Brezen o. Ljubnica o. Kozjak o. Paka o. Sp. Dolič k.o. Hudinja od o. Skomarje	21. 3. 1934 izločena iz bivše občine Kozjak in priključena k občini Mislinje v slovenjgraš- kem okraju
Zreče		o. Padeški vrh o. Sv. Kunigunda o. Zreče k.o Skomarje od o. Skomarje	

Pregled županov občine Konjice-trg v obdobju 1850-1941

Ker se arhivsko gradivo, ki je nastalo pri poslovanju občine Konjice-trg od njene ustanovitve leta 1850 pa do leta 1937, ni ohranilo, je podatke o njenih županih mogoče dobiti samo na osnovi nekaterih člankov, ki so bili objavljeni v časopisih. Tu navajam župane v zaporedju, kot se omenjajo v časopisu Marburger Zeitung, in sicer:

Jožef Pann, poštar (1850)

Mihael dr. Lederer, advokat (1885)

Johan Štancer, usnjar (1895)

Josip dr. Simonitsch, zdravnik (1895)

dr. Adolf Kadiunig, zdravnik (1902)

Franc Kowatsch, čevljarski mojster (1908 in 1918)

Ferdinand Klemen, posestnik (1912)

Franc Gologranc, gradbenik (1922)

Rado Jereb, notar, 1924

Alojz Križnič, posestnik (župan ob združitvi trške in okoliške občine leta 1937)

Ivan Šelih, posestnik (1937)

Ladislav Waland, upokojeni avstrijski oficir (1941)

Avgust Raditsch, frizer (1941)

Opomba: Letnica v oklepaju pomeni leto, ko se župan omenja.

Obdobje okupacije 1941-1945

V obdobju okupacije je okraj Konjice prešel v okvir t. i. Spodnje Štajerske, ki ji je načeloval šef civilne uprave. Do julija 1941 Nemci uprave na nižjem nivoju niso spreminjali in so obdržali okraje ter občine, so pa takoj razpustili sreska načelstva in občinske odbore ter odstavili slovenske župane. Na čelo okrajev so postavili komisarje, v občinah pa nemške župane. Župan konjiške občine v obdobju nemške okupacije 1941-1945 je bil frizer Avgust Raditsch.

Novo upravno ureditev so vzpostavili 1. 7. 1941, ko je vstopila v veljavo uredba šefa civilne uprave z dne 18. 6. 1941, s katero so bili na Spodnjem Štajerskem odpravljeni okraji in namesto njih uvedena **okrožja**. Okrožjem so prvotno načelovali okrožni politični komisarji, od 1. 2. 1942 pa deželni svetniki (**der Landrat**). Območje bivšega konjiškega okraja je pripadalo k **podeželskemu okrožju Maribor (Landkreis Marburg a. d. Drau)**. Z uredbo šefa civilne uprave z dne 20. 9. 1941 so na območju bivšega konjiškega okraja obstajale naslednje občine:¹⁶ Konjice (Gonobitz), Oplotnica (Hagau), Prihova (Preichau), Zreče (Hohlenstein), Loče (Plankenstein), Vitanje (Weitenstein). Kot vidimo, se število občin ni spremenilo, edina sprememba so bila nemška imena občin.

Takšna upravna ureditev se je ohranila do konca okupacije leta 1945.

Obdobje po letu 1945

Vzpostavitev nove upravne ureditve leta 1945 in njen razvoj do leta 1952

Takoj po osvoboditvi maja 1945 je bila dotedanja okupacijska upravna ureditev v Sloveniji odpravljena in vzpostavljena nova. Ta je temeljila na odloku Predsedstva SNOS o krajih, okrajih in okrožjih ter njihovih narodnoosvobodilnih odborih z dne 21. 5. 1944.¹⁷ Na osnovi tega odloka je bila maja 1945 Slovenija razdeljena na okrožja, okraje in kraje. Konjiško območje je znova dobilo svoj okraj, ki je spadal pod celjsko okrožje (to je bilo že januarja 1947 ukinjeno). Konjiški okraj je obstajal do februarja 1948, ko je bil ukinjen.

Takoj po končani vojni v konjiškem okraju oblasti ni prevzel okrajni narodnoosvobodilni odbor, ker še ni bil izvoljen, ampak jo je prevzel **Okrajni odbor OF Slovenske Konjice**, ki so ga sestavljali:¹⁸

- sekretar: Martin Kos - Čiček
- odborniki: Stanko Trobina, kaplan iz Oplotnice
- Franc Šmon, župnik iz Špitaliča
- Ivanka Vončina, Konjice
- Alojz Kokol, Božje
- Franc Celcer, Oplotnica
- Marija Gilčvert-Olga, Špitalič
- Baltazar Balaša- Mitja, Konjice
- Alojz Libnik-Žametni Lojzek, Slovenj Gradec
- Feliks Pozne, Oplotnica
- Drago Pascolo, Jernej
- Kristina Novak-Lenčka, Loče
- Jože Zadek, Oplotnica
- Alojz Kolar-Mirko, Gabrovje
- Ciril Vrhovšek, Konjice
- Karl Zidanšek, Špitalič
- Ivica Žgank-Nuša
- Marija Operčkal-Jasna, Tolsti vrh
- Konrad Vivod-Feliks, Brezje pri Oplotnici
- Karl Beškovnik, Skomarje
- Marica Baumgartner, Koroška

Pregled 2: Jožefa Jelenko, Konjice

Okrajni odbor OF Slovenske konjice je funkcijo organa oblasti za konjiški okraj opravljala do avgusta 1945. Tedaj (19. 8. 1945) so bile izvedene volitve v **skupščino Okrajnega narodnoosvobodilnega odbora Slovenske Konjice**. V vsakem kraju, teh pa je bilo v konjiškem okraju tedaj 26, so za obdobje treh let izvolili po dva odbornika v okrajno skupščino, ki je tako štela skupaj 52 odbornikov. Izvoljeni so bili:¹⁹

Ime in priimek	Poklic	Kraj
Ivan Šelih	kmet	Škalce
Franc Pirš	delavec	Škalce
Maks Sekirnik	učitelj	Oplotnica
Jože Kašper	delovodja	Ceslak
Dr. Anton Goričar	zdravnik	Slovenske Konjice
Drago Paskolo	delavec	Slovenske Konjice
Feliks Pozne	trgovec	Oplotnica
Franc Skrbinšek	kmet	Sevec
Terezija Venko	delavka	Žeče
Viktor Fijavž	delavec	Stranice
Avgust Binder	šol. upravitelj	Vitanje
Ignac Brdnik	partizan	Vrholje
Ivanka Brglez	šivilja	Bezina
Jože Čiček	šol. upravitelj	Lipoglav
Tomaž Dobaj	delavec	Zbelovo
Alojz Fijavž	trg. poslovođa	Loška gora
Leopold Fijavž	tesar	Stranice
Karel Furman	kmet	Konjiška vas
Franc Godec	kmet	Zgornje Laže
Anton Globovnik	kmečki sin	Kot
Alojz Hren	kmet	Črešnova
Miha Čemažar	delavec	Slovenske Konjice
Ignac Hren	kmet	Loška gora
Anton Jelenko	kmet	Ljubnica
Franc Jevšinek	kmet	Sp. Dolič

Amalija Juhart	delavka	Sp. Grušovje
Franc Kohne	delavec	Zbelovo
Kristina Kovše	kmečka hči	Skomarje
Marko Kranjc	kmet	Paka
Ivan Krošelj	tajnik	Škalce
Avgust Kušer	kmet	Stenica
Albin Malec	kmet	Črešnova
Ivan Marguč	kmet	Dražja vas
Franc Mohorič	kmet	Brezen
Jože Vahter	kmečki sin	Zgornje Zreče
Baltazar Balaša	uradnik	Slovenske Konjice
Matija Napotnik	kmet	Tepanje
Albin Pučnik	kmet	Dobrova
Franc Strmšek	kmet	Breg
Franc Šelih	kmet	Podgorje
Lojze Libnik	aktivist	Slovenske Konjice
Stanko Trobina	kaplan	Oplotnica
Franc Vezenšek	kmet	Žiče
Franc Zidanšek	kmet	Suhadol
Jože Zadek	kmet	Straža
Franc Šmon	župnik	Špitalič
Silvester Jelovšek	delavec	Špitalič
Franc Vanovšek	kmet	Sv. Florjan
Ivan Glazer	gostilničar	Sv. Florjan
Marija Hudovernik	gostilničarka	Zg. Dolič
Maks Kozinc	živinozdravnik	Slovenske Konjice
Jože Golenač	kmečki sin	Kovaški vrh

Skupščina Okrajnega narodnoosvobodilnega odbora Slovenske Konjice se je zbrala na svoje prvo zasedanje 27. 8. 1945. Tedaj se je konstituirala in izvolila svoj **izvršilni odbor**, ki so ga sestavljali:²⁰

- predsednik: Ivan Šelih
- podpredsednik: Franc Pirš
- tajnik: Maks Sekirnik

- člani: Franc Skrbinšek, dr. Anton Goričar, Jože Zdovc, Maks Kozinc, Terezija Venko, Drago Paskolo, Jože Kašper, Feliks Pozne

Že na drugem zasedanju skupščine Okrajnega ljudskega odbora Slovenske Konjice 28. 1. 1946 so odborniki izvolili nov izvršilni odbor v sestavi:²¹

- predsednik: Ivan Šelih
- podpredsednik: Alojz Libnik
- tajnik: Baltazar Balaša
- odborniki: Franc Pirš, Drago Paskolo, Miha Čemažar, Terezija Venko, Franc Skrbinšek, Franc Vezenšek, Jože Zadek, Viktor Fijavž

V takšni sestavi sta okrajna skupščina in izvršilni odbor delovala do ukinitve konjiškega okraja februarja 1948. Okrajni narodnoosvobodilni odbor (ONOO) Slovenske Konjice se je v jeseni 1945 preimenoval v **Okrajni narodni odbor**, nato pa januarja 1946 v **Okrajni ljudski odbor (OLO) Slovenske Konjice**. Njegova skupščina je imela v celotnem obdobju delovanja OLO šest zasedanj. Zadnje je bilo 19. 12. 1947.

Območje konjiškega okraja je bilo z Zakonom o upravni razdelitvi federalne Slovenije z dne 6. 9. 1945²² razdeljeno na naslednjih 26 krajev kot najnižjih upravnih enot: Bezina, Brezje, Črešnjice, Kebelj, Konjiška vas, Loče, Loška gora, Ljubnica, Oplotnica, Paka, Preloge, Prihova, Skomarje, Slovenske Konjice, Stranice, Sv. Jernej, Sv. Kunigunda, Škalce, Špitalič, Tepanje, Ugovec, Vitanje, Zbelovo, Zreče, Zeče, Žiče.

Kraj Slovenske Konjice je obsegal samo katastrsko občino Slovenske Konjice s pripadajočimi naselji: Blato, Prevrat, Slovenske Konjice in Zgornja Pristova.

V letih 1945-1948 je prišlo do številnih sprememb, ker so se nekateri kraji združili. Februarja 1946 so h konjiškemu okraju priključili kraja Sv. Florijan v Doliču in Dolič, ki sta dotlej spadala k okraju Šoštanj.²³ S tem se je število krajev v konjiškem okraju povečalo s 26 na 28. Z zakonom o upravni razdelitvi Ljudske republike Slovenije z dne 10. 9. 1946²⁴ so glede krajev v konjiškem okraju nastale naslednje spremembe:

- h kraju Oplotnica so priključili kraj Brezje;
- h kraju Škalce so priključili kraj Žeče-razen naselja Bukovlje;
- ustanovili so kraj Čadram, ki je obsegal območje prejšnjega kraja Ugovec ter naselje Čadram, ki je prej spadalo h kraju Oplotnica;
- na novo združeni kraj Sv. Florjan v Doliču je obsegal območje bivših krajev Dolič in Sv. Florijan;
- h kraju Tepanje se je pridružilo celotno naselje Novo Tepanje, ki je dotlej spadalo h kraju Prihova;
- h kraju Stranice so priključili naselje Bukovlje, ki je dotlej spadalo h kraju Žeče;
- h kraju Loče so priključili del naselja Ostrožno in del Dolge gore, ki je dotlej spadala h kraju Dolga gora-okraj Šmarje.

Po ukinitvi konjiškega okraja februarja 1948 so njegovo območje razdelili med okraja Poljčane in Celje-okolica, majhen del pa je prišel tudi pod okraj Dravograd.²⁵ Pod novoustanovljeni okraj Poljčane so prišli naslednji kraji bivšega konjiškega okraja: Bezina,

Čadram, Kebelj, Konjiška vas, Loče, Loška gora, Oplotnica, Prihova, Slovenske Konjice, Sv. Jernej, Škalce, Špitalič, Tepanje, Zbelovo, Zreče in Žiče. K okraju Celje-okolica so prišli kraji Črešnjice, Stranice in Vitanje. K okraju Dravograd pa je bil priključen kraj Sv. Florijan v Doliču. V vseh krajih kot najnižjih upravnih enotah v konjiškem okraju so takoj po osvoboditvi maja 1945 oblast njih prevzeli najprej **krajevni odbori OF**. Volitve v **krajevne narodnoosvobodilne odbore (KNOO)** so bile v konjiškem okraju 19. 8. 1945. Ti so se konstituirali že avgusta in s tem prevzeli oblast. Oktobra 1945 so se preimenovali v **krajevne narodne odbore** nato pa januarja 1946 v **krajevne ljudske odbore (KLO)**. Odborniki krajevnega ljudskega odbora so bili voljeni za dve leti. Vsak krajevni ljudski odbor je imel svojega predsednika, podpredsednika in tajnika. V skladu z določili zveznega Zakona o ljudskih odborih z dne 24. 5. 1946²⁶ so večji krajevni ljudski odbori takrat dobili svoje **izvršilne odbore**, pri manjših pa sta njihovo vlogo opravljal predsednik in tajnik.

Tudi za območje kraja Slovenske Konjice je takoj po končani vojni maja 1945 oblast začasno prevzel tamkajšnji **Krajevni odbor OF Slovenske Konjice**. O njegovi sestavi nimamo ohranjenih pisnih virov. Po pripovedovanju nekaterih starejših Konjičanov so ga sestavljali:

- sekretar: Vlado Kos
- člani: Ljuba Ferenc - poverjenica za socialo
Lizika Kropelj - poverjenica za prosveto
Leon Mlinarič - poverjenik za trgovino in preskrbo
dr. Ivo Rudolf - poverjenik za zdravstvo
dr. Maks Kozinc, živinozdravnik, Konjice

Kot sem že navedel, so bile v konjiškem okraju volitve v krajevne narodnoosvobodilne odbore 19. 8. 1945. Za odbornike **Krajevnega narodnoosvobodilnega odbora (KNOO) Slovenske Konjice** so bili takrat izvoljeni:²⁷ Leopold Mlinarič, Vladimir Kos, Ivan Štruc, Jože Šarlah, Ivan Čerič, Mirko Pučnik, Nace Pančič, Mihael Kuk, Anton Kuk, Jože Novak in Henrich Vinter. Za predsednika so odborniki na prvi seji odbora izvolili Leopolda Mlinariča, za tajnika pa Vladimira Kosa. S tem je Krajevni odbor OF Slovenske Konjice prenehal opravljati funkcijo oblasti in jo prenesel na KNOO Slovenske Konjice.

Novembra 1947 so bile nove volitve odbornikov KLO Slovenske Konjice. Izvoljeni so bili:²⁸

- France Strniša, Anton Šporer, Hinko Levart, Marijana Režabek, Rajko Pipinič, Jakob Štefančič, Ivan Gorenjak, Vinko Kralj, Ivan Vaukner, Franc Tič, Marija Martinčič, Rudi Gorenjak, Simon Ulčnik, Franc Rozman, Alojz Kvas, Milka Leskovar, Leopoldina Padežnik, Franc Macuh, dr. Ivo Rudolf, Alojz Kovše in Martin Zelenko.

Na svojem prvem zasedanju 12. 12. 1947 so odborniki novoizvoljenega KLO Slovenske Konjice izmed sebe izvolili svoj **izvršilni odbor**, ki je štel 11 članov. Za predsednika je bil izvoljen Franc Strniša, za podpredsednika Anton Šporar in za tajnika Hinko Levart.

31. marca 1948 so odborniki na seji KLO Slovenske Konjice sklenili, da se namesto dotedanjega 11-članskega izvršilnega odbora izvoli novega 9-članskega, ki so ga sestavljali:

- predsednik: Anton Šporar
- podpredsednik: Jakob Štefančič
- tajnik: Hinko Levart
- člani, ki so hkrati bili vodje posameznih referatov:
Jernej Primožič - referent za vojaške zadeve in delovne odnose
Marica Kvas - referentka za finance
Ivan Gorenjak - referent za kmetijstvo in gozdarstvo
Franc Rozman - referent za prosveto, propagando in fiskulturo

Marijana Režabek-referentka za socialno skrbstvo in zdravstvo
Rajko Pipinič-referent za narodno imovino in upravo hiš.

Tretje in zadnje volitve odbornikov krajevnih ljudskih odborov so bile decembra 1949. V KLO Slovenske Konjice so bili takrat izvoljeni:²⁹

Anton Šporar, Adolf Adamič, Jernej Primožič, Ivan Košak, Julka Rus, Ivan Gorenak, Milica Rudolf, Anton Plajh, Franc Ovčar, Franc Rozman, Vinko Majcen, Maks Ravnak, Ivan Leskovar, Franc Jevšenak, Ida Čerič, Olga Versegnasi, Ferdo Šelih, Franc Gologranc, Zdenka Bauman, Alojz Jevšenak, Jakob Štefančič, Alojz Kvas, Stanko Krištof, dr. Ivo Rudolf, Simon Ulčnik, Martin Merzdovnik, Martin Zidanšek, Stanko Križnič, Miran Vončina, Tugo Vončina, Viljem Gombač, Stanko Pisanec, Gvidon Mraz.

Novoizvoljeni KLO Slovenske Konjice se je sestal na svojo prvo sejo 28. 12. 1949. Na tej seji je izvolil svoj izvršilni odbor:

- predsednik: Anton Šporar
- podpredsednik: Jakob Štefančič
- tajnik: Albert Adamič
- člani: Jernej Primožič, Ivan Košak, Julka Rus, Ivan Gorenak, Milica Rudolf, Alojz Kvas

Krajevni ljudski odbor Slovenske Konjice je deloval v obdobju 1945-1952. Ta organ ni imel nič skupnega s prejšnjim občinskim odborom Slovenske Konjice. Medtem ko je občinski odbor predstavljal organ krajevnne samouprave, pa je krajevni ljudski odbor bil skoraj izključno državni organi in je predstavljal samo podaljšano roko Okrajnega ljudskega odbora Slovenske Konjice. Ta je krajevnim ljudskim odborom na svojem območju ne le dajal naloge, ampak jih je lahko, če nalog niso izvrševali, tudi razpuščal, kar se je tudi dogajalo. Enako je seveda veljalo za okrajna ljudska odbora Celje-okolica in Poljčane, pod katera je konjiško območje spadalo po letu 1948.

Ustanovitev mestne občine Slovenske Konjice leta 1952

V začetku petdesetih let je prišlo v Jugoslaviji do decentralizacije in določene demokratizacije. Na področju upravne ureditve in organizacije oblasti se je to kazalo v tem, da so bili aprila 1952 ukinjeni kraji s krajevnimi ljudskimi odbori in namesto njih uvedene **občine z občinskimi ljudskimi odbori**. Te občine so bile še vedno samo administrativne enote in jih ne moremo še smatrati kot obliko teritorialne samouprave v tistem smislu, kot so to bile predvojne občine. Nastale so z združitvijo večih krajev. Njihovi ljudski odbori so bili še vedno v celoti podrejeni okrajnim ljudskim odborom. Vendar za razliko od prejšnjih krajevnih ljudskih odborov občinski ljudski odbori niso več imeli svojih izvršilnih odborov. Tudi pri okrajnih ljudskih odborih so leta 1952 odpravili izvršilne odbore.

Med predvidenimi novimi občinami je bila tudi **mestna občina Slovenske Konjice**. Teritorialno naj bi obsegala območje dotodanjih krajev Slovenske Konjice, Konjiška vas, Stranice, Škalce, Bezina, Špitalič in del Prihove. (k. o. Sp. Grušovlje). O združitvi teh krajev v občino Slovenske Konjice so odborniki njihovih krajevnih ljudskih odborov razpravljali na

skupni seji 24. 10. 1951.³⁰ Z Zakonom o razdelitvi Ljudske republike Slovenije na mesta, okraje in občine z dne 18. 4. 1952 je mestna občina Slovenske Konjice obsegala naslednje območje:³¹

Katastrske občine	Pripadajoča naselja
Bezina	Bezina, Gabrovnik, Strtenik
Konjiška vas	Breg, Konjiška vas, Nova vas, Prežigal, Spodnja Pristava
Križevac	Križevac
Perovec	Perovec
Preloge	Bukovje, Polene, Preloge, Zeče
Slemene	Kamna gora, Sojek, Stare Slemene
Slovenske Konjice	Blato, Prevrat, Slovenske Konjice, Zg. Pristava
Spodnje Grušovje	Novo Tepanje, Spodnje Grušovje
Stranice	Stranice
Škalce	Dobrava, Gabrovlje, Sp. Preloge, Škalce
Tepanje	Dobrnež, Tepanje, Tepanjski vrh, Vešenik
Tolsti vrh	Škedenj, Tolsti vrh

Poleg mestne občine Slovenske Konjice so bile na Konjiškem aprila 1952 ustanovljene še občine Loče, Vitanje in Zreče. Vse so spadale k okraju Celje-okolica.

Organizacijo oblasti v novoustanovljenih občinah je določal Zakon o ljudskih odborih mest in mestnih občin z dne 30. 6. 1952.³² Ker je konjiška občina imela položaj mestne občine, se je njen ljudski odbor imenoval **Ljudski odbor mestne občine (LOMO) Slovenske Konjice**. Štel je 35 odbornikov. Do izvedbe volitev so ga tvorili odborniki, ki so jih iz svojih vrst izvolili odborniki tistih krajevnih ljudskih odborov, ki so se združili v mestno občino Slovenske Konjice. V ta začasni LOMO Slovenske Konjice so bili izvoljeni:³³

Anton Šporar, Albert Adamič, Jakob Štefančič, Ivan Košak, Ivan Gorenak, Franc Rozman, Alojz Jevšenak, Viljem Gomboc, Ivan Planinšek, Martin Zidanšek, Marija Marketi, Jože Mašera, Ivan Krošl, Pavel Vodenik, Marija Gabrovec, Miha Slapnik, Maks Gorenjak, Janez Videčnik, Karel Polegek, Stanko Konec, Mirko Gošnik, Pavel Ratej, Štefan Kračun, Karel Juhart, Franc Vengust, Anton Krajnc, Franc Fijavž, Alojz Fijavž, Alojz Zlodej, Rudi Topolšek, Alojz Berce, Franc Podkrajšek, Anton Klokočovnik, Franc Iskrač, Jože Sitar.

Za predsednika LOMO Slovenske Konjice, ki je imel dejansko položaj župana, je bil na njegovi prvi seji 22. 4. 1952 izvoljen Anton Šporar.

Kot sem že povedal, je bil ta LOMO Slovenske Konjice samo začasen in je deloval do decembra 1952, ko so bile izvedene volitve. Novoizvoljeni LOMO Slovenske Konjice je štel 25 odbornikov. Vanj so bili 6. 12. 1952 izvoljeni:³⁴ Jožef Adamič, Ivan Černec, Avgust Furman, Stanko Gorenšek, Albert Gorjup, Mirko Gošnik, Stanko Konec, Ivan Košak, Franc Krajnc, Ivan Krošl, Martin Lamprecht, Karl Ložak, Leon Mlinarič, Leopold Pačnik, Franc Pliberšek, Franc Pukl, Konrad Sodin, Jožef Solar, Anton Šporar, Jakob Štefančič, Henrik Vinter, Karl Vitez, Jožef Vok, Ivan Zbičajnik, Karl Zidanšek. Za predsednika so izvolili Leona Mlinariča, za tajnika pa Ivana Marguča.

Kot vidimo, LOMO Slovenske Konjice ni več imel svojega izvršilnega odbora, tako kot ga je imel prej KLO Slovenske Konjice. Pri LOMO Slovenske Konjice so bili v skladu z zakonom in statutom občine ustanovljeni **sveti državljani** in **odborniške komisije**. Za območja bivših krajevnih ljudskih odborov, ki so se združili v konjiško občino, pa so obstajali kot organi samouprave t. i. **vaški odbori**. Vprašanja, ki so bila posebej pomembna za vso občino, so obravnavali na **zborih volilcev**. Kot obliko neposrednega odločanja volilcev v občini je občinski statut predvidel tudi **referendum**.

Ustanovitev velike občine-komune Slovenske Konjice leta 1955.

V razvoju občin je prišlo do velikih sprememb leta 1955. Takrat so bile v Sloveniji ustanovljene velike občine-**komune**, ki so se z določenimi spremembami ohranile do leta 1994. Nastale so s komasacijami več dotedanjih manjših občin. Nove občine so imele neprimerno več pristojnosti kot dotedanje. Sčasoma so se na njih prenesle vse pristojnosti, ki so jih imeli okraji, kar je privedlo do tega, da so bili okraji marca 1965 odpravljeni. Takrat je bil odpravljen tudi okraj Celje, pod katerega je konjiška občina spadala v obdobju 1952-1965. Z odpravo okrajev so občine postale temeljne družbenopolitične skupnosti in so uresničevale vse tiste zadeve, ki niso bile v pristojnosti republike oziroma federacije. S tem so občine opravljale nad 90 odstotkov nalog iz prenešenega delokroga, le nekaj odstotkov pa iz lastnega delokroga. Tako so dejansko te velike občine-komune imele le malo skupnega s tistim, kar si je pod pojmom občina treba predstavljati.

Med novoustanovljenimi velikimi občinami-komunami je bila tudi **velika občina-komuna Slovenske Konjice**, v katero so se združile občine Loče, Slovenske Konjice, Vitanje in Zreče.

Občinski ljudski odbor Konjice 1952

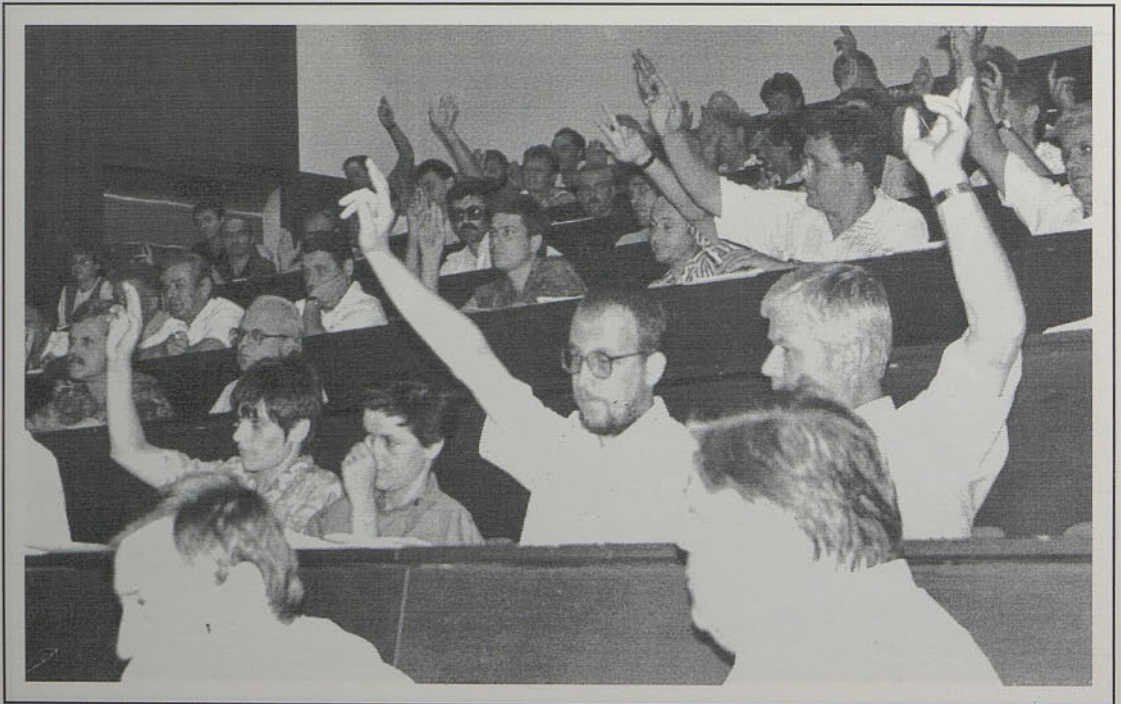
Občinski odborniki 1952 - 1955

Občinski odborniki 1962

Občinski odborniki 1966

Poslanci skupščine občine med glasovanjem 1994

Priprave za njeno ustanovitev so se začele junija 1955, s poslovanjem pa je začela 1. 9. 1955. Območje nove velike občine Slovenske Konjice je po Zakonu o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji z dne 29. 6. 1955 obsegalo naslednje katastrske občine in njim pripadajoča naselja:³⁵

Katastrske občine	Pripadajoča naselja
Bezina	Bezina, Brdo, Gabrovnik, Strtenik,
Brezen	Brezen
Hudinja	Hudinja
Koble	Koble, Mali Breg, Podob
Konjiška vas	Breg pri Konjicah, Konjiška vas, Nova vas pri Konjicah, Prežigal, Spodnja Pristava
Križevac	Križevac
Ličenca	Brezje pri Ločah, Ličenca
Ljubnica	Ljubnica
Loče	Kravjek, Loče pri Poljčanah, Mlače
Loška gora	Boharina, Loška gora
Ostrožno /del/	Lipoglav /del/, Ostrožno pri Ponikvi /del/
Padeški vrh	Padeški vrh, Planina na Pohorju
Paka /del/	Paka /del/
Perovec	Perovec
Preloge	Bukovlje pri Stranicah, Polene, Preloge pri Konjicah, Zeče
Radana vas	Gračič, Radana vas
Resnik	Resnik
Skomarje	Skomarje
Slemene	Kamna gora, Sojek, Stare Slemene
Slovenske Konjice	Blato, Prevrat, Slovenske Konjice, Zgornja Pristava
Spodnji Dolič /del/	Spodnji Dolič /del/
Spodnje Grušovje	Novo Tepanje, Spodnje Grušovje
Stenica	Stenica
Stranice	Stranice
Sv. Jernej	Jernej pri Ločah, Kolačno, Petelinjek
Sv. Kunigunda	Bezovje nad Zrečami, Črešnova, Gorenje pri Zrečah, Koroška vas
Škalce	Dobrava pri Konjicah, Gabrovlje, Spodnje Preloge, Škalce
Tepanje	Dobrnež, Tepanje, Tepanjski vrh, Vešenik
Tolsti vrh	Škedenj, Tolsti vrh
Veliki Lipoglav	Klokočovnik, Kraberk, Lipoglav /del/, Suhadol
Vitanje	Vitanje
Zbelovska gora	Penoje, Podpeč ob Dravinji, Zbelovo, Zbelovska gora
Zgornje Laže	Selski vrh, Spodnje Laže, Zgornje Laže
Zgornje Zreče	Nova Dobrava, Spodnje Zreče, Zgornje Zreče
Žiče	Dražva vas, Žiče

Osrednji organ oblasti in samoupravljanja v novi konjiški občini je bil **Občinski ljudski odbor (ObLO) Slovenske Konjice**. Dokler niso bile izvedene volitve, sočasni ObLO Slovenske Konjice sestavljali odborniki, ki so jih izmed sebe izvolili občinski ljudski odbori Loče, Slovenske Konjice, Vitanje in Zreče. Štel je 35 odbornikov. Vanj so bili izvoljeni:³⁶

Leon Mlinarič, Konrad Sodin, ing. Adolf Tavčar, Polde Pančur, Ivan Zbičajnik, Franc Kranjc, Stanko Konec, Jože Vok, Ivan Krošl, Anton Zidanšek, Mihael Gril, Drago Perc, Ivan Košak,

Av gust Furman, Martin Šmid, Franc Lovec, Albin Vrhovšek, Jožef Koropec, Alojz Hrušev ar, Franc Zidanšek, Nina Pokorn, Štefan Grosman, Ivan Kovač, Alojz Očko, Ludvik Mikek, Leopold Razboršek, Jernej Kovše, Viktor Jeromelj, Franjo Rejec, Drago Jurak, Franc Založnik, Jernej Kuzman, Karl Vitez, Karl Hanžič in Ivan Rečnik.

Na prvi seji novega občinskega ljudskega odbora Slovenske Konjice, ki je bila 27. 7. 1955, so za njegovega predsednika izvolili Leona Mlinariča, za podpredsednico pa Nino Pokorn.³⁷

Pri ObLO Slovenske Konjice so bili za posamezna področja ustanovljeni **sveti in komisije**. Po statutu občine, ki je bil sprejet 13. 8. 1955 in dopolnjen ter spremenjen 30. 5. 1956, je bilo pri ObLO Slovenske Konjice ustanovljenih 9 svetov in 5 odborniških komisij.³⁸

Kot svoje dislocirane upravne organe je ObLO Slovenske Konjice za območja bivših občin Vitanje, Loče in Zreče ustanovil **krajevne urade**. Ti so bili pristojni za vodenje matičnih knjig, državljske knjige in volilnega imenika. Razen tega pa so tudi izdajali živinske potne liste in sprejemali vloge državljanov za občinski ljudski odbor.

Kot organi krajevne samouprave so bili z občinskim statutom ustanovljeni t. i. **krajevni odbori**, ki so bili predhodniki kasnejših krajevnih skupnosti. Na območju konjiške občine so bili leta 1955 ustanovljeni krajevni odbori v Vitanju, v Zrečah, v Boharini, v Gorenjem nad Zrečami, v Stranicah, v Tepanju, v Špitaliču, v Ločah, v Zbelovem, v Jerneju pri Ločah, v Žičah in v Spodnjem Grušovju.³⁹

Krajevni odbor so sestavljali tisti odborniki ObLO Slovenske Konjice, ki so bili izvoljeni na območju, za katero je bil krajevni odbor ustanovljen in določeno število članov, ki so jih izvolili volilci tega območja na zborih volilcev. Krajevni odbor je obravnaval zadeve, ki so imele neposreden pomen za kraj in za občino.

Kot obliko neposrednega odločanja oziroma samoupravljanja v občini je občinski statut določal tudi **zbore volilcev** in **referendum**.

Do sprememb v organizaciji oblasti in samoupravljanja v okviru občin je znova prišlo leta 1957. Splošni zakon o spremembah in dopolnitvah splošnega zakona o ureditvi občin in okrajev z dne 10. 7. 1957⁴⁰ je namreč v tedanje enodomne občinske ljudske odbore kot drugi dom uvedel zbor proizvajalcev. Zaradi teh sprememb je prišlo 27. 8. 1957 do sprememb in dopolnitev statuta občine Slovenske Konjice. V skladu s temi spremembami je ObLO Slovenske Konjice odtlej imel dva zbora in sicer:

1. **občinski zbor**, ki je štel 25 odbornikov,
2. **zbor proizvajalcev**, ki je štel 21 odbornikov.

Občinski zbor je predstavljal predstavniško telo vseh državljanov v občini. Njegove odbornike so izvolili polnoletni državljani občine za dobo štirih let. Zbor proizvajalcev pa je bil predstavniško telo proizvajalcev, zaposlenih v proizvodnji, prevozništvu in trgovini na območju občine. Tudi odborniki zbora proizvajalcev so bili voljeni za štiri leta, volili pa so jih v okviru dveh skupin, in sicer: 1. skupina industrije, trgovine in obrti; 2. skupina kmetijstva, ki je zajemala vse tiste kmete, ki so bili člani kmetijskih zadrug, ter delavce in uslužbence kmetijskih zadrug. Volitve v oba zbora so bile oktobra 1957. Predsednik novoizvoljenega ObLO Slovenske Konjice je postal ing. Adolf Tavčar.

Do nadaljnjih sprememb v organizaciji oblasti in samoupravljanja v občini Slovenske Konjice je prišlo leta 1963, ko sta bili sprejeti nova zvezna in republiška ustava. V občinah je nova ustava prinesla predvsem dve večji spremembi: 1. kot najvišji organ oblasti in samoupravljanja so bile v občinah namesto dotodanjih občinskih ljudskih odborov uvedene **občinske skupščine**, 2. namesto dotodanjih krajevnih odborov so kot oblika krajevne samouprave uvedli **krajevne skupnosti**, ki pa še niso postale obvezne. Tem spremembam je bilo treba prilagoditi tudi občinske statute. Skupščina občine Slovenske Konjice je nov občinski statut sprejela 15. 4. 1964.⁴¹ S temi spremembami je v konjiški občini leta 1963 osrednji organ oblasti in samoupravljanja postala **skupščina občine Slovenske Konjice**, ki je bila do leta 1974 dvodomna. Sestavljala sta jo:

1. **občinski zbor**, ki je štel 29 odbornikov,
2. **zbor delovnih skupnosti**, ki je štel 29 odbornikov.

Do zadnjih velikih sprememb v organizaciji oblasti in samoupravljanja v konjiški občini v okviru t. i. komunalnega sistema je prišlo s sprejetjem nove zvezne in republiške ustave leta 1974. Največjo spremembo je doživela občinska skupščina. Ta je postala tridomna, sestavljali pa so jo:

1. **zbor združenega dela** - 31 delegatskih mest,
2. **zbor krajevnih skupnosti** - 19 delegatskih mest,
3. **družbenopolitični zbor** - 19 delegatskih mest.

Namesto prejšnjih stalnih odbornikov so odslej občinsko skupščino sestavljali t. i. **delegati**. V skladu s principi t. i. **delegatskega sistema** so bila stalna samo delegatska mesta, delegati pa so bili nestalni. Delegatione so za vsako zasedanje občinske skupščine delegirale **delegacije** oziroma **konference delegacij**. Delegacije za zbor združenega dela so volili vsi zaposleni v organizacijah združenega dela; delegacije za zbor krajevnih skupnosti so volili vsi polnoletni prebivalci krajevnih skupnosti na območju občine; delegate za družbenopolitični zbor pa so volili samo tisti, ki so bili organizirani v t. i. družbenopolitičnih organizacijah, to pa so bile: Socialistična zveza delovnega ljudstva, Zveza komunistov, Zveza sindikatov, Zveza socialistične mladine in Zveza borcev.

Kot nove samoupravne skupnosti so bile leta 1974 uzakonjene tudi t. i. **samoupravne interesne skupnosti (SIS)**, med katerimi so bile zlasti pomembne samoupravne interesne skupnosti za dejavnosti posebnega družbenega pomena: za zdravstvo, za socialno varstvo, za vzgojo in izobraževanje, za kulturo in za raziskovalno dejavnost. Tudi skupščine samoupravnih interesnih skupnosti so bile sestavljene po načelih delegatskega sistema in so skupaj z občinsko skupščino v okviru občine tvorile t. i. skupščinski sistem.

Leta 1974 so **krajevne skupnosti** kot teritorialne samoupravne skupnosti v okviru občin postale obvezne. Na območju občine Slovenske Konjice so obstajale naslednje krajevne skupnosti: Slovenske Konjice, Bezina, Vešenik-Brdo, Stranice, Špitalič, Sojek-Kamna gora, Žiče, Draža vas, Tepanje, Sp. Grušovje, Dobrava-Gabrovlje, Žeče, Polene, Zreče, Resnik, Skomarje, Gorenje, Vitanje, Jernej, Zbelovo, Loče, Konjiška vas.

Prve demokratične in večstrankarske volitve v občinsko skupščino Slovenske Konjice- aprila 1990

Izraz demokratičnih sprememb, do katerih je v Sloveniji začelo prihajati konec osemdesetih let, je bila tudi ukinitvev dotedanjega enopartijskega in uvedba večstrankarskega političnega sistema. S tem je bil ukinjen tudi t. i. delegatski sistem, namesto njega pa uveden sistem stalnih poslancev. Poslance republiške skupščine in občinskih skupščin volilci volijo neposredno izmed kandidatov, ki jih predlagajo posamezne politične stranke. Prve večstrankarske volitve v občinske skupščine so bile 22. aprila 1990. Na teh volitvah je novouvedeni večstrankarski sistem prišel najbolj do izraza pri volitvah v družbenopolitični zbor, za katerega so kandidate predlagale izključno politične stranke. Precej manj pa je večstrankarski sistem prišel do izraza pri volitvah v zbor krajevnih skupnosti in v zbor združenega dela. Na volitvah 22. aprila 1990 so bili v posamezne zборе občinske skupščine Slovenske Konjice izvoljeni:⁴²

Družbenopolitični zbor (25 poslancev):

Politična stranka	Število izvoljenih poslancev	Izvoljeni poslanci
Socialistična zveza delovnega ljudstva (SZDL)	2 (8 %)	Janko Kovač, Božidar Punčuh
Zveza komunistov Slovenije Stranka demokratične prenove (ZKS-SDP)	3 (12 %)	Franc Šelih, Savo Grilj, Emil Mumelj
Zveza socialistične mladine Slovenije - Liberalna stranka (ZSMS-LS)	4 (16 %)	Jože Kuzman, Leopold Riharšič, Anica Vehovar, Boris Klančnik
Slovenska demokratska 9 (SDZ) in Slovenska kmečka zveza (SKZ)	(36 %)	Anton Juhart, Jože Baraga, Stanko Golčar, Ivan Pisanec, Ivan Petelinek, Franc Pučnik, Jože Marguč, Božidar Pahljina, Vlado Pogladič
Slovenski krščanski demokrati (SKD) in Socialdemokratska zveza Slovenije (SZS)	7 (28 %)	Rudolf Petan, Stane Frim, Marjan Adamič, Stane Pavrič, Alojz Kovše, Anton Rošer, Jože Koželnik

Zbor združenega dela (25 poslancev):

Franc Čuješ, Srečko Širca, Slavko Prelec, Franc Vahter, Jože Založnik, Tanja Magerl, Drago Klima, Darko Mastnak, Branko Ungar, Igor Furman, Boris Konec, Orlando Sodin, Franc Janžič,

Ivana Venko, Tatjana Koražija, Maks Gosnik, Stanko Petelinšek, Darja Mlakar, Rudi Vidmar, Jože Kotnik, Franc Črešnar, Alojz Pučnik, Janez Jazbec, Zmago Tinta, Sonja Kline

Zbor krajevnih skupnosti (25 poslancev):

Predlagatelj	Število izvoljenih poslancev	Izvoljeni poslanci
krajevne skupnosti	9 (36 %)	Milan Primožič, Branko Vodenik, Anton Polegek, Alojz Korat, Pavel Škrinjar, Anton Iršič, Jože Hribernik, Dušan Gorjup, Bojan Gosak
Zveza socialistične mladine Slovenije-Liberalna stranka (ZSMS-LS)	2 (8 %)	Marjan Hren, Andrej Zalar
Socialistična zveza delovnega ljudstva (SZDL)	2 (8 %)	Cvetko Žaler, Maks Brečko
Demokratska opozicija Slovenije (DEMOS)	12 (48 %)	Franc Kuk, Franc Marguč, Slavko Burlak, Jože Črešnar, Stojan Šmid, Aleksander Fink, Karl Zidanšek, Stanko Levart, Jernej Kuzman, Franc Štefančič, Vili Padežnik, Marjan Brglez

Za predsednika občinske skupščine in s tem za župana občine Slovenske Konjice so izvolili Jožeta Barago.

Ustanovitev sedanje občine Slovenske Konjice in volitve v občinski svet leta 1994

Velike občine-komune, kakršne so bile v Sloveniji ustanovljene leta 1955, so, kot sem že omenil, imele kaj malo skupnega z občinami, kakršne poznajo v demokratičnem svetu in kakršne smo poznali tudi pri nas do leta 1941. Povedal sem že, da so njeni organi opravljali nad 90 odstotkov nalog iz prenešenega delokroga, ki so bile sicer v pristojnosti države in le okrog 5 odstotkov nalog iz lastnega delokroga. Zaradi tega so bile te občine po teritoriju, ki so ga obsegale, zelo velike in za uveljavljanje lokalne samouprave povsem neprimerne. Za uveljavitev lokalne samouprave na nivoju občin je bilo zato potrebno ustanoviti nove občine, ki so precej manjše od prejšnjih. To je bilo storjeno z Zakonom o ustanovitvi občin ter o določitvi njihovih območij, ki je bil sprejet 3. oktobra 1994.⁴³

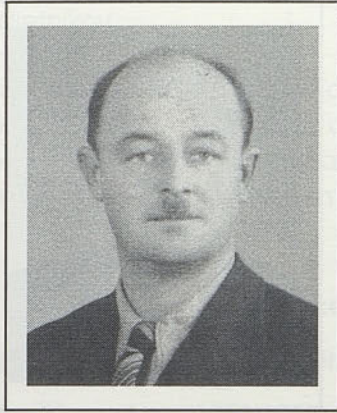
Na območju velike občine-komune Slovenske Konjice so tedaj nastale sedanje manjše občine Slovenske Konjice, Vitanje in Zreče. Iz tega je razvidno, da se od občin, ki so se leta 1955 združile v veliko občino Slovenske Konjice, ni obnovila edino občina Loče.

Sedanja občina Slovenske Konjice obsega naslednja naselja:

Bezina, Blato, Brdo, Breg pri Konjicah, Brezje pri Ločah, Dobrnež, Draža vas, Gabrovlje, Gabrovnik, Jernej pri Ločah, Kamna Gora, Klokočovnik, Koble, Kolačno, Konjiška vas, Kraberk, Kravjek, Lipoglav, Ličenca, Loče pri Poljčanah, Mali Breg, Mlače, Nova vas pri Konjicah, Novo Tepanje, Ostrožno pri Ponikvi /del/, Penoje, Perovec, Petelinjek, Podob, Podpeč ob Dravinji, Polene, Preloge pri Konjicah, Prežigal, Selski Vrh, Slovenske Konjice, Sojek, Spodnja Pristava, Spodnje Grušovje, Spodnje Laže, Spodnje Preloge, Stare Slemene, Strtenik, Suhadol, Škalce, Škedenj, Špitalič pri Slovenskih Konjicah, Tepanje, Tepanjski Vrh, Tolsti Vrh, Vešenik, Zbelovo, Zbelovska gora, Zeče, Zgornja Pristava, Zgornje Laže, Žiče.

Organizacijo samouprave v okviru novih občin določa Zakon o lokalni samoupravi z dne 21. 12. 1993⁴⁴ Organi občine so: **občinski svet**, **župan** ter po potrebi eden ali več **občinskih odborov** in **nadzorni odbor**. Najvišji organ odločanja o vseh zadevah, ki so v pristojnosti občine, je **občinski svet**. Način volitev v občinske svete določa Zakon o lokalnih volitvah z dne 22. 12. 1993⁴⁵ Prve volitve v občinske svete so bile 4. decembra 1994. V svet občine Slovenske Konjice, ki šteje 23 svetnikov, so bili takrat izvoljeni:⁴⁶

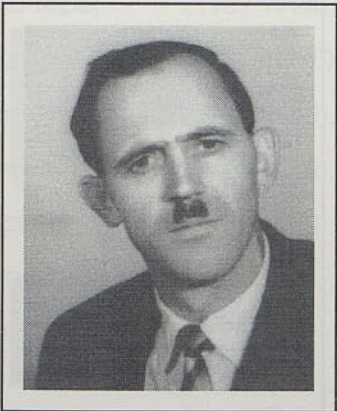
Predlagatelj	Število izvoljenih svetnikov	Izvoljeni svetniki
Slovenski krščanski demokrati (SKD)	7	Igor Frim, Stanislav Pavrič, Vladimir Pačnik, Irena Švab - Kavčič, Stanislav Frim, Franc Štefanič, Josip Pintar
Socialdemokratska stranka Slovenije (SDSS)	5	Rudolf Petan, Jurij Hohler, Jožica Hanžič, Jožef Satler, Alojz Kračun
Slovenska ljudska stranka (SLS)	3	Anton Juhart, Stanislav Golčer, Jožef Šmid
Liberalno-demokratska stranka (LDS)	3	Jožef Kuzman, Božidar Punčuh, Miroslav Železnikar
Slovenska nacionalna stranka (SNS)	2	Ivan Kacbek, Matjaž Štefančič
Združena lista-Social demokratov (ZLSD)	2	Ida Selinšek, Velimir Cugmas

Anton Šporar

Leon Mlinarič

ing. Adolf Tavčar

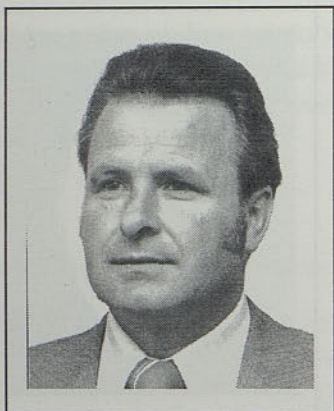
Adolf Šuc

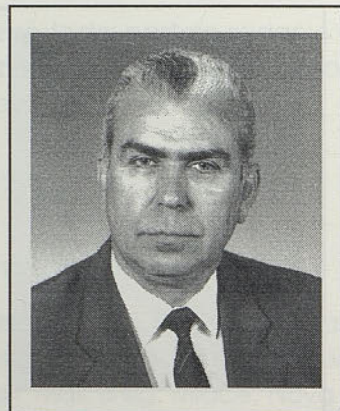
Florjan Jančič

ing. Franjo Tepej

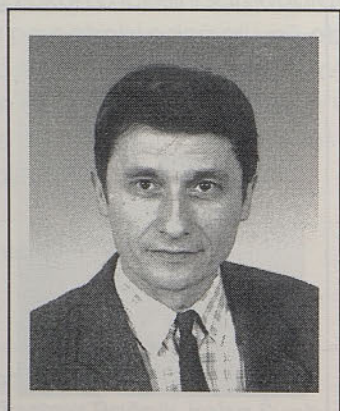
Filip Beškovnik

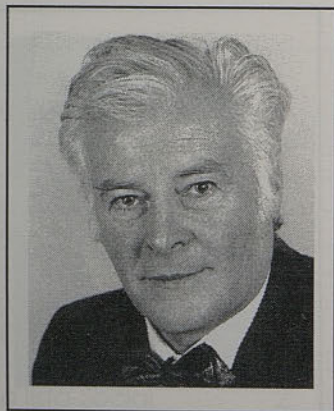
Franc Ban

Tone Turnšek

Avgust Špoljar

Jože Baraga

Janez Jazbec

Lista podjetnikov

1

Andrej Ban

Volitve župana občine Slovenske Konjice so potekale v dveh krogih. Po prvem krogu volitev, ki so bile 4. decembra 1994 sta ostala neodvisni kandidat Janez Jazbec in kandidat Krščanskih demokratov Štefan Strašek. V drugem krogu volitev, 18. decembra 1994, je bil za župana konjiške občine izvoljen Janez Jazbec, ki je dobil 64 odstotkov glasov.⁴⁷

Pregled županov občine Slovenske Konjice od leta 1952 do danes

Anton Šporar	(april-december 1952),
Leon Mlinarič	(1952-1957),
Adolf Šuc	(1958-1961),
ing. Adolf Tavčar	(1961-1966),
Florjan Jančič	(1966-1969),
ing. Franjo Tepej	(1969-1974),
Filip Beškovnik	(1974- 1978),
Franc Ban	(1978-1980),
Tone Turnšek	(1980-1986),
Avgust Špoljar	(1986-1990),
Jože Baraga	(1990-1994),
Janez Jazbec	(1995-)

Opombe

1. Jože Žontar, Nastanek in razvoj upravnih okrajev na Slovenskem do leta 1849; Zgodovinski časopis 34-1980, 1-2, str. 123.
2. Prav tam, str. 147, 148.
3. Verzeichniss der in den neu constituirten Ortsgemeinden der k.k. Bezirkshauptmannschaft Cilli im August 1850 gewählten Bürgermeister, Gemeinde, Rätthe, Ausschuss-und Ersatzmänner, Cilli 1850, str. 95. (dalje: Verzeichniss). Publikacija hrani Osrednja knjižnica Celje pod oznako R-294.
4. Prav tam, str. 95.
5. Prav tam, str. 3.
6. RGBI, št. 170/1849).
7. RGBI, št. IX/1862.
8. Verzeichniss, str. 95.
9. Prav tam, str. 96, 97.
10. Državni zakonik, št. LXXXVIII/1903.
11. Zgodovinski arhiv v Celju (dalje: ZAC), Spodnještajerski narodni svet, sig. 60.
12. Prav tam.
13. ZAC, Spodnještajerski narodni svet, sig. 57.
14. ZAC, Spodnještajerski narodni svet, sig. 63.
15. Občine Dravske banovine, Pregled izprememb, izvršenih s komasacijo občin v letih 1933-1937; izdala in založila "Županska zveza" v Ljubljani, 1937, str. 14.
16. Verordnungs und Amtsblatt des Chef der Zivilverwaltung in der Untersteiermark, št. 43/1941.
17. Uradni list SNOS, št. 2/1944.
18. Ustni vir.
19. ZAC, OLO Slovenske Konjice, sig. 2, zapisnik 1. seje okrajne skupščine Slovenske Konjice dne 27. 8. 1945.
20. Prav tam.
21. ZAC, OLO Slovenske Konjice, sig. 2, zapisnik 2. seje okrajne skupščine Slovenske Konjice dne 28. 1. 1946.
22. Uradni list SNOS in NV Slovenije, št. 33/1945.
23. Uradni list LRS, št. 18/1946.
24. Uradni list LRS, št. 62/1946.
25. Uradni list LRS, št. 9/1948.
26. Uradni list FLRJ, št. 43/1946)
27. ZAC, OLO Slovenske Konjice, sig. 5.
28. ZAC, KLO Slovenske Konjice, sig. 3.
29. ZAC, KLO Slovenske Konjice, sig. 11.
30. ZAC, KLO Slovenske Konjice, sig. 16.
31. Uradni list LRS, št. 11/1952.
32. Uradni list LRS, št. 19/1952.
33. ZAC, ObLO Slovenske Konjice, fasc. 3, zapisnik zasedanja odbornikov KLO-jev Slovenske Konjice, Tepanje, Bezina, Škalce, Konjiška vas, Špitalič, Stranice in del Prihove z dne 19.4. 1952.
34. ZAC, ObLO Slovenske Konjice, fasc. 3, zapisniki sej LOMO.
35. Uradni list LRS, št. 24/1955.
36. ZAC, ObLO Slovenske Konjice, fasc. 40, zapisnik prve seje ObLO Slovenske Konjice z dne 27. 7. 1955.
37. Prav tam.
38. ZAC, ObLO Slovenske Konjice, fasc. 17, šifra 0101, spis št. 705/56.

39. Prav tam, 40. Uradni list FLRJ, št. 29/1957.
 41. Uradni vestnik okraja Celje, 5. maj 1964, leto IX, št. 25.
 42. Sestava občinskih skupščin na Celjskem, Novi tednik, 3. 5. 1990; Arhiv skupščine občine Slovenske Konjice, izpis rezultatov glasovanja v DPZ.
 43. Uradni list RS, št. 60/1994 in št. 69/1994.
 44. Uradni list RS, št. 72/1993.
 45. Uradni list RS, št. 72/1993.
 46. Tisti, ki bodo krojili usodo novih občin, Novi tednik, 15. 12. 1994.
 47. Vse občine imajo župane, Novi tednik, 22. 12. 1994.

mag. Milko Mikola

RAZVOJ SODSTVA NA KONJIŠKEM OD 18. STOLETJA DO DANES

Obdobje od druge polovice 18. stoletja do sredine 19. stoletja

Delitev družbe na stanove se je v avstrijskih deželah do sredine 19. stoletja odražala tudi v sodstvu. Do takrat so namreč obstajala posebna sodišča za fevdalce kot privilegiran stan in posebna sodišča za podložnike in meščane kot nepriviligirana stanova. Na nivoju vsake dežele sta bili za fevdalce pristojni **okrajno sodišče** in **deželnoglavarско sodišče**, ki so ju leta 1749 združili v **deželno sodišče**.¹ Glavna pristojnost deželnega sodišča je bilo prvoinstančno sodstvo za civilne zadeve plemstva.

Za pripadnike nepriviligiranih stanov (podložnike) so na prvi stopnji sodno oblast izvajala zemljiška gospostva sama, zato to sodstvo označujemo kot **patrimonialno sodstvo**. Patrimonialna sodišča so se na Štajerskem obdržala vse do leta 1849. Z ureditvijo sodstva, ki se je v avstrijskih deželah uveljavila leta 1814, so bila kot prvostopenjska sodišča za podložnike ustanovljena t. i. **krajevna sodišča**, ki jih je država delegirala večjim zemljiškim gospostvom, njihova območja pa so se običajno pokrivala z območjem nabornih okrajev. V pristojnosti krajevnih sodišč so bila predvsem manjša kazniva dejanja, civilnopravdne zadeve in zapuščinske zadeve.

Glede na ohranjeno arhivsko gradivo, ki je nastalo pri delovanju krajevnih sodišč v celjskem okrožju, je mogoče ugotoviti, da so na konjiškem območju obstajala naslednja krajevna sodišča:² Konjice-Žiče (Gonobitz-Seitz), Vitanje (Weitenstein), in Zbelovo (Plankenstein). Verjetno pa je bilo krajevno sodišče tudi v Zrečah in v Oplotnici, kjer sta bila tudi sedeža nabornih okrajev. Med sodišči za nepriviligirane sloje je treba omeniti tudi **sodišče magistrata Konjice**, ki je bilo na prvi stopnji pristojno za sojenje prebivalcem trga Konjice. Tudi to sodišče je bilo ukinjeno šele leta 1849.

Kot drugostopenjska sodišča za nepriviligirane sloje so obstajala t. i. **deželska sodišča**. Uveljavila so se že v srednjem veku in so se tako kot patrimonialna oziroma krajevna sodišča obdržala do leta 1849. Imela so svoja stalna območja, pristojna pa so bila za težja kazniva dejanja. Iz kart deželskih sodišč, ki so objavljene v Historischer Atlas der Österreichischen Alpenländer, je razvidno, da je bilo konjiško območje razdeljeno med deželska sodišča **Konjice (Gonobitz)**, **Vitanje (Weitenstein)** in **Zbelovo (Plankenstein)** (glej priloženo karto na strani 45).

Obdobje od sredine 19. stoletja do leta 1941

Posledica marčne revolucije v Avstriji leta 1848 je bila tudi odprava dotedanje organizacije sodstva in vzpostavitev nove. Predpisi, ki so prinašali novo sodno organizacijo, so bili sprejeti leta 1849. Z novo organizacijo sodstva so bila odpravljena vsa dotedanja sodišča in postavljena nova, ki so bila pristojna za vse državljane, ne glede na njihov stan. Na nižji stopnji so bila ustanovljena **okrajna sodišča**, katerih območja so predstavljali **sodni okraji**.

Med okrajnimi sodišči na območju Okrožnega sodišča Celje bilo leta 1849 ustanovljeno tudi **Okrajno sodišče Konjice** s sedežem v Konjicah. Kot sem že navedel pri pregledu razvoja uprave na Konjiškem, je sodni okraj Konjice obsegal 50 katastrskih občin, na njegovem območju pa je bilo leta 1849 ustanovljenih 30 krajevnih občin.

Okrajna sodišča so bila že v začetku petdesetih let ukinjena, ker je na nižji ravni znova prišlo do združitve upravne in sodne oblasti-okrajnih glavarstev in okrajnih sodišč. Tako so nastali t. i. **okrajni uradi**, ki so delovali v obdobju 1854-1868 in so poleg upravne izvajali tudi sodno oblast na nižji stopnji. Vsak okrajni urad je obsegal območje enega bivšega sodnega okraja. Za območje bivšega sodnega okraja Konjice je bil ustanovljen **Okrajni urad Konjice** s sedežem v Konjicah. Ko so leta 1868 znova začela delovati okrajna glavarstva, so bila hkrati znova vzpostavljena tudi okrajna sodišča, med njimi tudi Okrajno sodišče Konjice. To je delovalo brez presledka do nemške okupacije leta 1941.

Kot drugostopenjska sodišča so bila leta 1849 ustanovljena **okrožna sodišča**. Okrožno sodišče za mariborsko okrožje je imelo svoj sedež v Celju (Maribor je dobil svoje okrožno sodišče šele leta 1898).

Pri obravnavanju sodstva, kakršno je bilo v avstrijskih deželah vzpostavljeno sredi 19. stoletja, je treba omeniti tudi posebno inštitucijo, ki je bila takrat ustanovljena, to je **notariat**. Notarji so bili ustanovljeni na osnovi predpisa z dne 29. 9. 1850. Njihove pristojnosti je natančneje določal notarski zakon z dne 21. 5. 1855. Notarji so predstavljali ustanovo javnega zaupanja za pravno pomoč s področja pogodbenega prava in nespornega postopka. Po zakonu je bila določena notarska oblika obvezna predvsem za: ženitne, dedne, izročilne, kupne in darilne pogodbe, za potrdila o prejeti doti itd. Notarji so delovali vse do leta 1945, ko jih je nova oblast ukinila, njihove pristojnosti pa prenesla na sodišča.

Notariat je bil ustanovljen tudi za sodni okraj Konjice. Sedež je imel v Konjicah. Notarsko službo je opravljal en notar.

Obdobje okupacije 1941-1945

Nemške okupacijske oblasti so že aprila 1941 ustavile delovanje sodišč na območju Spodnje Štajerske, njihove prostore pa zasedli, ali pa zapečatili. To se je zgodilo tudi z Okrajnim sodiščem v Konjicah. 3. junija 1941 je šef civilne uprave za Spodnjo Štajersko sprejel Odredbo o postavitvi pooblaščenca za izvedbo posameznih pravovarujočih ukrepov (Anordnung über die Bestellung eines Beauftragten für die Durchführung einzelner rechtssichernder Massnahmen).³ Na sedeže bivših okrajnih in okrožnih sodišč so poslali nemške sodne uradnike, ki so znova odprli sodne pisarne in začeli poslovati kot **urad za izvedbo posameznih pravovarujočih ukrepov**. Takšni uradi so bili takrat postavljeni tudi na sedežih vseh bivših okrajnih sodišč, torej tudi pri bivšem okrajnem sodišču v Konjicah. Glavna naloga teh uradov je bila, da so v zemljiških knjigah in v trgovskih registriranih izvrševali vpise zaplemb premoženja in opravljali vknjižbe o prenosu lastninskih pravic na nepremičninah.

23. marca 1942 je šef civilne uprave za Spodnjo Štajersko sprejel posebno uredbo, s katero je bil pri njemu postavljen **pooblaščenec za civilno pravosodstvo (Der Beauftragte für die Zivilrechtspflege)** s sedežem v Mariboru.⁴ Ta je 1. aprila 1942 izdal odredbo, s katero so bili na sedežih bivših jugoslovanskih sodišč ustanovljeni **uradi pooblaščenca za civilno sodstvo**

(Dienststellen des Beauftragten für die Zivilrechtspflege).⁵ Tak urad je bil takrat ustanovljen tudi v Konjicah. Pristojen je bil za obravnavanje pravnih, nespornih, izvršilnih in deloma tudi zemljiškoknjižnih zadev.

Dokončno organizacijo civilnega sodstva na Spodnjem Štajerskem je določil šef civilne uprave s posebno uredbo, ki jo je izdal 26. marca 1943, v veljavo pa je stopila 1. aprila 1943.⁶ Z njo je bilo na celotnem Spodnjem Štajerskem ustanovljenih 10 sodišč, ki so imela svoje podružnice. Za konjiško območje je bilo pristojno **sodišče v Slovenski Bistrici**, ki je imelo svojo **izpostavo v Konjicah**. Območje sodne izpostave v Konjicah je obsegalo občine Konjice (Gonobitz), Oplotnica (Hagau), Zreče (Hohlenstein), Loče (Plankenstein), Prihova (Preichau) in Vitanje (Weitenstein).

Iz tega je razvidno, da je sodna izpostava v Konjicah dejansko obsegalo enako območje, kot ga je obsegalo predvojno Okrajno sodišče Slovenske Konjice. Takšna ureditev sodstva, kot se je uveljavila 1. aprila 1943, je ostala v veljavi do konca vojne.

Obdobje po letu 1945

Civilna sodišča, ki jih je med vojno postavil nemški okupator, so takoj po končani vojni prenehala z delovanjem. Pri vseh predvojnih okrožnih in okrajnih sodiščih so bili postavljeni delegati. Tako v obdobju maj-september 1945 civilna sodišča dejansko skoraj niso poslovala. Kazensko sodstvo je bilo v tem času izključno v rokah vojaškega sodstva in t. i. Sodišča slovenske narodne časti (SNČ).

Za celotno celjsko okrožje, ki je obsegalo tudi konjiški okraj, sta bili pristojni **Vojaško sodišče mesta Celje** in **Vojaško sodišče Mariborskega vojnega področja-senat v Celju**. Ti dve sodišči sta sodili tistim osebam, ki so jih na osnovi Uredbe o vojaških sodiščih z dne 24. 5. 1944 obtožili za narodne sovražnike ali za vojne zločince. Med tistimi, ki so bili julija in avgusta 1945 obsojeni pred navedenima vojaškima sodiščema, je bilo tudi nekaj ljudi s konjiškega območja. Večina je šlo za člane Kulturbunda. Med najvidnejšimi posamezniki, ki so bili obsojeni pred vojaškim sodiščem avgusta 1945, so bili npr.: Alfred Laurich, lastnik tovarne usnja v Konjicah; Karl Laurich, strojar in usnjar v Konjicah; Anton Laurich, bivši ravnatelj tovarne usnja v Konjicah; ing. Emil Bregar, lastnik tovarne upognjenega pohištva v Zbelovem pri Ločah; Valter Mach, solastnik podjetja Štajerska železoindustrijska družba, Zreče itd. Vsem navedenim je vojaško sodišče sodilo v njihovi odsotnosti.

Hkrati, ko so potekali procesi pred vojaškimi sodišči, so potekali tudi procesi pred senatom **Sodišča slovenske narodne časti v Celju**. To sodišče je bilo ustanovljeno na osnovi Zakona o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast z dne 5. 6. 1945.⁷ Njegovi senati so bili ustanovljeni v vseh okrožjih. Tako je bil pri Sodišču slovenske narodne časti ustanovljen tudi senat za okrožje Celje. Ta senat pa ni sodil samo v Celju, ampak tudi na sedežih posameznih okrajev celjskega okrožja, med drugim tudi v Konjicah. Kot je že iz imena sodišča mogoče sklepati, je šlo za procese proti tistim, ki so se med okupacijo kakor koli prekršili zoper narodno čast. Sodišče slovenske narodne časti je prenehalo delovati konec avgusta 1945.

Civilna sodišča so začela delovati šele septembra 1945. Njihovo organizacijo in delovanje je določal Zakon o ureditvi narodnih sodišč z dne 26. 8. 1945.⁸ Poleg Vrhovnega sodišča LR Slovenije so bila v Sloveniji ustanovljena še okrožna in okrajna sodišča. Med okrajnimi

sodišči je bilo ustanovljeno tudi **Okrajno sodišče Slovenske Konjice**, ki je pokrivalo območje celotnega konjiškega okraja. Podrejeno je bilo **Okrožnemu sodišču Celje**.

Ko govorimo o civilnem sodstvu, kakršno je bilo vzpostavljeno leta 1945, je seveda treba opozoriti na dejstvo, da je takrat prišlo do popolne diskontinuitete s predvojnimi civilnim sodstvom v Jugoslaviji in v Sloveniji. Delovanje civilnih sodišč je zlasti v prvih povojnih letih temeljilo na principih t. i. revolucionarnega sodstva. Glavni poudarek pri delovanju civilnih sodišč je bil na kazenskem sodstvu, kar se je odražalo v številnih procesih proti pripadnikom tistih slojev, ki jih je komunistična oblast tretirala kot nasprotnike nove družbene ureditve.

Stalni sodniki in sodniki prisledniki Okrajnega sodišča Slovenske Konjice so bili izvoljeni na prvem zasedanju skupščine Okrajnega narodnoosvobodilnega odbora Slovenske Konjice 27. 8. 1945.⁹ Izvolili so 3 stalne sodnike in 36 sodnikov prislednikov. Za stalne sodnike so bili izvoljeni: Dr. Leon Berlic, Rado Jereb in Rudolf Ročnik.

Okrajno sodišče Slovenske Konjice je pričelo s poslovanjem 15. 9. 1945. Uradne dneve je imelo tudi v Vitanju. Pri njegovem delovanju je bil glavni poudarek na kazenskem sodstvu. Tu je moralo posvečati največjo pozornost obravnavanju dejanskih in domnevnih nasprotnikov oblasti. Predvsem je šlo za preganjanje špekulacije, česar pa so bili največkrat obtoženi predvsem kmetje, ki niso izpolnjevali obvezne oddaje, in zasebni trgovci. Vendar stalni sodniki Okrajnega sodišča Slovenske Konjice očitno niso dosledno izpolnjevali navodil in zahtev, kako morajo soditi. Že na drugem zasedanju skupščine Okrajnega ljudskega odbora Slovenske Konjice, 28. 1. 1946, so namreč odstavili stalnega sodnika Rada Jereba.¹⁰ Ko je na omenjenem zasedanju dr. Leon Berlic kot vršilec dolžnosti predsednika Okrajnega sodišča Slovenske Konjice podal poročilo o delu sodišča, je odposlanec Franc Šmon (župnik iz Špitaliča) to poročilo ne le skritiziral "kot suhoparno in neživljensko", ampak je celotno sodišče obtožil, da "je premalo ljudsko in nepovezano z ljudstvom". To je utemeljeval s tem, da je v dveh slučajih, "v katerih je ljudstvo obsodilo na izgubo volilne pravice, sodišče pa je volilno pravico prisodilo." Posebej je poudaril, da je sodišče premelo ostro pri obravnavanju "črnohorzijancev in špekulantov". Po njegovem mnenju so bile "sodbe proti špekulantom premalo ostre". Za vse to je krivil predvsem stalnega sodnika Rada Jereba in zahteval, da se mu izreče nezaupnica. Njegovi kritiki delovanja konjiškega okrajnega sodišča se je pridružil tudi odposlanec Miha Čermažer, ki je trdil, "da sodišče ne zastopa ljudskih interesov, ker popušča napram onim, ki bi jih bilo treba eksemplarično kaznovati." Tudi on je krivdo za to naprtil stalnemu sodniku Radu Jerebu in predlagal izvolitev novega sodišča. Kljub temu da je dr. Berlic dokazal, da so takšne obtožbe na račun sodišča brez osnove in strokovno neargumentirane, so odposlanci izglasovali razrešitev stalnega sodnika Rada Jereba, na njegovo mesto pa so izvolili Franca Strnišo.

Na istem zasedanju okrajne skupščine so razrešili tudi vseh 36 sodnikov prislednikov in izvolili nove. Tako je bilo dejansko postavljeno skoraj povsem novo sodišče. Za njegovega predsednika je bil izvoljen dr. Leon Berlic. Ta primer nazorno kaže, pod kakšnim pritiskom so se znašli sodniki Okrajnega sodišča Slovenske Konjice, če so sodili po svoji vesti in niso hoteli popustiti pred raznimi pritiski.

Z ukinitvijo okraja Slovenske Konjice je bilo v začetku leta 1948 ukinjeno tudi njegovo okrajno sodišče. S poslovanjem je prenehalo 5. 4. 1948. Za tisti del ukinjenega konjiškega okraja, ki je prešel pod okraj Poljčane, je bilo v obdobju 1948-1952 pristojno **Okrajno sodišče Poljčane s sedežem v Slovenski Bistrici**, za tisti del, ki je bil priključen k okraju Celje-okolica, pa je bilo pristojno **Okrajno sodišče v Celju**. Obe okrajni sodišči sta spadali pod pristojnost

Območja deželskih sodišč - Vitanje, Konjice, Zbelovo 1800

Fol. 1.

Landgericht's Gesellschaft oberganantz
 den 13 ten Febr. 1774.

Informatio ad Procipum.

Autus ob allegirten dato in 8 Uhr voruntay vopfreunt
 in hieser Casus Ordentlich incorporirter herrschafft Exirbauwitz
 Autus thum, in dem unterst folgenden Casum.

oju demokracije ima ljudstvo pravico izbrati sodnike.
 Sodstvo bo izvrševale okrajne, okrožno in vrhovne nez. sodišče.
 Obrzeloži kometa st. osameznih sodišč. Sedil bo zbor teh sodnikov,
 stalni sodniki in dva prisodniki. Okrajne sodnike voli skupščina.
 Prvici in dolžnosti sodnikov :
 Prisednikom se da oškodnino za zamujeno delo. Določbe po katerih bodo
 sodniki sodili : Zakoni stare Jugoslavije ostanejo v veljavi v kolikor
 ne nasprotujejo osvob. borbi. Povdarje preobrazbe sodstva v duhu nez.
 borbe, da bo sodstvo v duhu demokratizacije.
 Predsednik upotovi, da sta 2 člana u revizijsko odala. Navzočih je torej
 42 delegatov.
 Prvide na volitve sodnikov. Predsednik predlaga, da so stalni sodniki
 volijo po listkih, prisednike pa z javnim glasovanjem. Skupščina
 enoglasno sprejme predlog. Volijo se trije stalni sodniki in 30 prisedni
 kov. Verificacijski odbor razdeli 42 listkov za volitve stalnih sodnikov
 ki so opremljeni s pečatom.
 Verif. odbor upotovi, da je 42 volilnih listkov odanih, ki so vsi
 pravilni.

Levstek Andrej	86	
Jereb Rado	35	izvoljeni:
Kotežnik Anton	10	Jereb Rado
Dr. Berliš Leon	18	Levstek Andrej
Gubensak Frano	31	Gubensak Frano
Gelob Franjo	1	
Bračko Franc	3	
Ročnik Rudolf	3	
Kretovič Poljak Anton		

Zapisnik I. zasedanja okrajne skupščine 27.8.1945 - izvolitev sodnikov

Tov. Kos Martin preda gornje poročilo na debato:

Odposlanec tov. Šmon poda naslednjo kritiko: poročilo, ki je bilo kot elaborat priloženo k vabilu na skupščino, je suhoparno in neživljensko. Dalje ugotavlja:

1. Sodišče je premalo ljudsko in nepovezano s ljudstvom, kar dokazuje dva slučaja, v katerih je ljudstvo obsodilo naizgubo volilne pravice, sodišče pa je volilno pravico prisodilo.
2. K izvajanju zakona o črnoborsijanstvu in špekulanstvu pripomni, da sodišče ni imelo predavanj, da bi poučilo prisednike in ni bilo nobena velika ljudska razprava, ki naj bi obračunala s špekulanti in prikrivači imetja. Tudi proti kulturbundevcem ni bilo postopanja. Sodbe proti špekulantom so premalo ostre. Javna imovina je brez ugleda, ker sodišče ni popisovalo vsega inventarja in so bili postavljeni za upravnike te imovine osebe, ki so vse prej kakor neoporečne. Vsemu temu je kriva premala povezanost s ljudstvom. Naravno, ker sedi v tem sodišču tov. Jereb Rado, ki je leta 1941 posval v zaporih, na-mesta da bi pljunil na okupatorsko zastavo, na Hitlerjev rojstni dan ostale tovariše na trikratni hail. Zato predlagam, da s e izreče tov. Jerebu Radotu nezaupnica.

Tov. Kos Martin da predlog za rezrešitev sodnika tov. Jereba na glasovanje. Za rezrešitev je glasovalo 35 odposlancev, vzdržalo se je pa glasovanja 15 odposlancev.

Okrožnega sodišča Celje. Velika večina bivšega konjiškega okraja vključno s Slovenskimi Konjicami je tako leta 1948 prešlo pod pristojnost Okrajnega sodišče v Slovenski Bistrici. Ko je bilo leta 1949 Okrožno sodišče Celje ukinjeno, je tisti del konjiškega območja, ki je spadal pod Okrajno sodišče v Slovenski Bistrici, spadal pod Okrožno sodišče Maribor, tisti del, ki je spadal pod Okrajno sodišče v Celju, pa je spadal pod Okrožno sodišče Ljubljana. Leta 1951 je bilo ponovno vzpostavljeno Okrožno sodišče v Celju, pod katerega sta spadali tudi okrajni sodišči v Celju in v Slovenski Bistrici, ki sta pokrivali tudi konjiško območje.

Ko je bil aprila 1952 okraj Poljčane ukinjen, je tisti del njegovega območja, ki je bil priključen k okraju Celje-okolica, prešel pod Okrajno sodišče Celje, tisti del, ki je bil priključen k okraju Maribor, pa je ostal pod Okrajnim sodiščem v Slovenski Bistrici.¹¹ S tem je dejansko celotno območje nekdanjega okraja Slovenske Konjice prešlo pod Okrajno sodišče Celje.

Do ponovne ustanovitve okrajnega sodišča v Slovenskih Konjicah je prišlo šele oktobra 1960, s poslovanjem pa je začelo 1. 1. 1961.¹² Teritorialno je obsegalo območje občine Slovenske Konjice, ki se je izločilo iz območja Okrajnega sodišča Celje. Okrajno sodišče Slovenske Konjice je delovalo do leta 1965. Tega leta so bila okrajna sodišča v SR Sloveniji ukinjena. Zakon o sodiščih splošne pristojnosti z dne 23. 6. 1965 je kot prvostopenjska sodišča uvedel občinska sodišča.¹³ Takrat je bilo za območje občine Slovenske Konjice ustanovljeno **Občinsko sodišče Slovenske Konjice**, ki je spadalo pod Okrožno sodišče Celje. Občinsko sodišče Slovenske Konjice je delovalo do 31. 12. 1978. Zakon o rednih sodiščih z dne 20. 4. 1977 je namreč ukinil okrajna in okrajna sodišča in uvedel t. i. temeljna in višja sodišča, ki so začela s svojim poslovanjem 1. 1. 1979.¹⁴ Za občino Slovenske Konjice je bilo pristojno **Temeljno sodišče v Celju, Enota v Slovenskih Konjicah**. Kot drugostopenjsko sodišče pa je bilo v Celju ustanovljeno **Višje sodišče v Celju**.

Z Zakonom o sodiščih združenega dela, ki je bil sprejet 11. 12. 1974,¹⁵ so bila v Sloveniji ustanovljena splošna in posebna **sodišča združenega dela**, ki so bila pristojna za odločanje o sporih iz družbenoekonomskih in drugih samoupravnih odnosov in o sporih s področja delovnih razmerij. Za občine celjske regije, in s tem tudi za konjiško občino, je bilo pristojno **Sodišče združenega dela v Celju**.

Sedanja organizacija sodstva temelji na Zakonu o sodiščih z dne 24. 3. 1994.¹⁶ Omenjeni zakon je uvedel okrajna, okrožna in višja sodišča. Tako je svoje okrajno sodišče znova dobilo tudi konjiško območje. **Okrajno sodišče Slovenske Konjice** spada pod pristojnost

1920

1924

1940

1941 do 1945

1945

1945

do 1995

od 1995

Žigi, katere je uporabljalo okrajno sodišče Konjice v obdobju 1920 - 1995

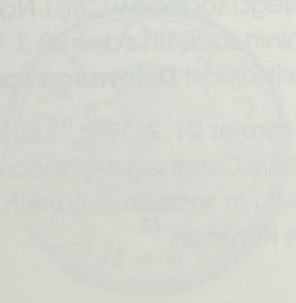
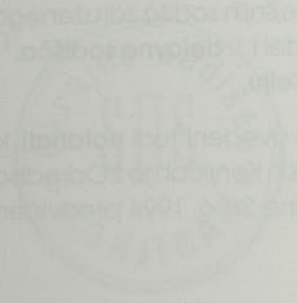
Okrožnega sodišča v Celju in Višjega sodišča v Celju. Namesto prejšnjih sodišč združenega dela je Zakon o delovnih in socialnih sodiščih z dne 30. 3. 1994 uvedel t. i. **delovna sodišča**.¹⁷ Konjiško območje spada pod pristojnost **Delovnega sodišča v Celju**.

Z Zakonom o notariatu, ki je bil sprejet 21. 2. 1994,¹⁸ so bili znova uvedeni tudi **notariati**, ki so bili ukinjeni leta 1945. Za območje Okrajnega sodišča v Slovenskih Konjicah je z Odredbo ministrstva za pravododje o številu in sedežih notarskih mest z dne 28. 6. 1994 predviden en notar s sedežem v Slovenskih Konjicah.¹⁹

Opombe

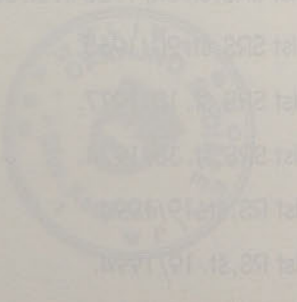
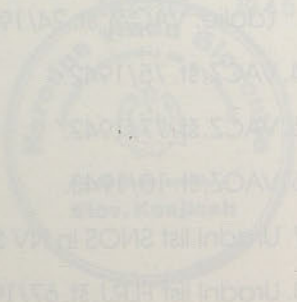
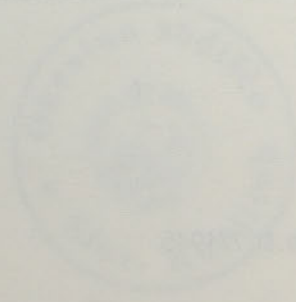
1. Priročniki in karte o organizacijski strukturi v deželah Koroški, Kranjski, Primorju in Štajerski do leta 1918; Zgodovinsko-bibliografski vodnik; Graz-Klagenfurt-Ljubljana-Gorizia-Trieste 1988, str. 83. Sergej Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev, Ljubljana 1961, str. 205 in 374.
2. Gradivo krajevnih sodišč Konjice, Vitanje, Zbelovo in Žiče hrani Zgodovinski arhiv v Celju.
3. Verordnungs-und Amtsblatt des Chefs der Zivilverwaltung in der Untersteiermark (dalje: VACZ), št. 24/1941.
4. VACZ, št. 75/1942.
5. VACZ, št. 77/1942.
6. VACZ, št. 10/1943.
7. Uradni list SNOS in NV Slovenije, št. 7/1945.
8. Uradni list FLRJ, št. 67/1945.
9. Zgodovinski arhiv v Celju (dalje: ZAC), OLO Slovenske Konjice, sig. 2, zapisnik 1. zasedanja skupščine Okrajnega narodnoosvobodilnega odbora Slovenske Konjice, dne 27. 8. 1945.
10. ZAC, OLO Slovenske Konjice, sig. 2, zapisnik 2. zasedanja skupščine Okrajnega ljudskega odbora Slovenske Konjice, dne 28. 1. 1946.
11. Uradni list LRS, št. 15/1952.
12. Uradni list SRS, št. 34/1960 in št. 38/1960.
13. Uradni list SRS, št. 20/1965.
14. Uradni list SRS, št. 10/1977.
15. Uradni list SRS, št. 38/1974.
16. Uradni list RS, št. 19/1994.
17. Uradni list RS, št. 19/1994.
18. Uradni list RS, št. 13/1994.
19. Uradni list RS, št. 40/1994.

Okrožnega sodišča v Celju in Višegradskega Okrožnega sodišča v Celju. Navedena sodišča sta bila združena
 glede na določbo 1. odstavka 1. člena Zakona št. 1994/1994, ki je bil sprejet 1. avgusta 1994.
 Kmalom po sprejetju tega zakona je bil sprejet tudi zakon št. 1994/1994, ki je bil sprejet 1. avgusta 1994.
 Na podlagi tega zakona je bil sprejet tudi zakon št. 1994/1994, ki je bil sprejet 1. avgusta 1994.
 Na podlagi tega zakona je bil sprejet tudi zakon št. 1994/1994, ki je bil sprejet 1. avgusta 1994.

Opombe

1. Priloga in karta o organizaciji službe v delu in delovnih mestih, ki sta bili sprejeti 1. avgusta 1994. Zgodovinsko-diplomatski arhiv, Ljubljana, Ljubljana-Golob-Trešar, št. 83, delovni listi, Roma, 1994, št. 105 in 114.
2. Zgodovinsko-krimološki pregled kaznivih dejanj, sprejet 1. avgusta 1994. Zgodovinsko-diplomatski arhiv v Celju.
3. Verordnung und Amtsbefugnis des Chefs der Verwaltung in der Unterabteilung, Ljubljana, št. 105/1941.
4. VAC št. 15/1942.
5. VAC št. 24/1942.
6. VAC št. 10/1943.
7. Uredni list SRS št. 19/1943.
8. Uredni list RS, št. 57/1948.
9. Zgodovinski arhiv v Celju (delo ZAC), O.O. Slovenske Koroške, št. 2, zbirnik 1. zasedanja skupine Ožinskega nadzornega odbora Slovenske Koroške, št. 27, št. 1945.
10. ZAC, O.O. Slovenske Koroške, št. 2, zbirnik 2. zasedanja skupine Ožinskega nadzornega odbora Slovenske Koroške, št. 28, 1. 1945.
11. Uredni list RS, št. 15/1985.
12. Uredni list RS, št. 34/1990 in št. 36/1990.
13. Uredni list RS, št. 20/1991.
14. Uredni list RS, št. 16/1992.
15. Uredni list RS, št. 20/1992.
16. Uredni list RS, št. 19/1992.
17. Uredni list RS, št. 19/1994.
18. Uredni list RS, št. 13/1994.
19. Uredni list RS, št. 28/1994.

mag. Milko Mikola

ORIS NEKATERIH POMEMBNEJŠIH DOGAJANJ V PRVIH POVOJNIH LETIH

ORIS NEKATERIH POMEMBNEJŠIH DOGAJANJ NA KONJIŠKEM V PRVIH POVOJNIH LETIH

V tem prispevku bom skušal prikazati nekatera pomembnejša dogajanja na območju konjiškega okraja v prvih letih po končani drugi svetovni vojni. Med številnimi dogodki tistega časa, ki zaslužijo posebno pozornost, se bom omejil samo na prikaz izvajanja obnove, organizacijo preskrbe prebivalstva ter na izvajanje zaplemb in agrarne reforme na Konjiškem.

Izvajanja obnove

Ena prvih in najpomembnejših nalog, ki se je postavljala pred oblast in prebivalce na Konjiškem takoj po končani vojni, je bila odprava posledic vojne. Za ocenitev vojne škode je bila pri Okrajnem ljudskem odboru Slovenske Konjice ustanovljena posebna komisija, ki so jo sestavljali:

predsednik: Srečko Kregelj, okrajni veterinar
 član in tajnik: Simon Sebunk
 član: Rado Jereb, bivši sodnik

Po ugotovitvah komisije je vojna 1941-1945 v konjiškem okraju pustila hude posledice, o čemer govore naslednji podatki:¹

V času vojne je zaradi okupatorjevega nasilja na območju poveljnega konjiškega okraja življenje izgubilo 148 prebivalcev, od tega je bilo 99 ustreljenih, 5 obešenih, 11 zaklanih, 13 usmrčenih z mučenjem in 20 umrlih v taborišču. Razen tega je bilo na konjiškem območju med vojno 27 ustreljenih in 97 obešenih talcev, ki so bili po poreklu iz drugih krajev. Število smrtnih žrtev na Konjiškem je bilo seveda še večje, saj tu niso upoštevani tisti, ki so jih kot t. i. narodne sovražnike med vojno likvidirali partizani. K temu bi bilo treba še prišteti žrtve poveljnih izvensodnih pobojev.

Nad prebivalci je okupator storil naslednje število različnih nasilnih dejanj:²

148	primerov	telesnih poškodb
12	"	posilstev
522	"	zaprtih oseb
137	"	internacij (taborišč)
487	"	izselitev (deportacij)
1223	"	prisilnega dela
2002	"	prisilnih mobilizacij
65	"	požigov povzročenih namenoma od okupatorja
18	"	porušenih stavb
156	"	ropov živine
1055	"	ropov živeža
33	"	ropov tovarn in delavnic
433	"	ropov orodja, največ žepnih ur (po Ukrajincih)
468	"	ropov obleke
10686	"	rekvizicij, kontribucij in zaplemb
165	"	ostalih poškodb imovine

Skupna vojna škoda v okraju Slovenske Konjice je znašala 1. 137. 208. 308 predvojnih dinarjev.³ V to škodo ni bila všteta škoda, ki je med vojno nastala na industriji in na javni imovini.

Da bi se škoda, ki je bila med vojno povzročena na zgradbah odpravila in da bi pogorelci čimprej dobili streho nad glavo, je bilo treba takoj po končani vojni pristopiti k izvajanju obnove. Za obnovitvena dela na pogorelih šolah v konjiškem okraju je oddelek za gradnje Okrožnega narodnega odbora Celje nakazal 365.000 din.⁴ S tem denarjem so do konca leta 1945 že obnovili šoli na Prihovi in v Sv. Jerneju, manjša popravila pa so izvedli tudi na poslopju državne nižje gimnazije in na osnovni šoli v Slovenskih Konjicah ter na osnovnih šolah na Keblju in v Ločah. Izvedena so bila tudi obnovitvena dela na šolskih poslopih v Špitaliču, Zrečah, Tepanju, Sv. Kunigundi in Opoltnici. Za obnove javnih poslopij v Slovenskih Konjicah je bilo nakazanih 25.000 din.⁵

Prebivalstvo pa ni čakalo samo na pomoč, ki mu jo bo pri obnovi nudila država, ampak se je tudi samo organiziralo tako, da je ustanovljalo t. i. **obnovitvene zadrug**e. V konjiškem okraju so do leta 1946 ustanovili 4 obnovitvene zadrug, ki so interesentom v letu 1946 razdelile 1.020.000 din kreditov.⁶ Do maja 1947 je bilo v konjiškem okraju že 5 obnovitvenih zadrug, in to v Slovenskih Konjicah, Zrečah, Vitanju, Opoltnici in v Ločah. V njih je bilo organiziranih nad 600 članov, med njimi je bilo 56 takšnih, ki jim je okupator med vojno poslopja požgal, nad 500 pa je bilo nepogorelcev.⁷ Seveda so pri dajanju kreditov in dobavi materiala imeli prednost pogorelci. Ker je gradbenega materiala primanjkovalo, jim je oblast priporočala, naj sami v domačih pečeh žgo zidno opeko, cement pa nadomestijo z živim apnom.

Do maja 1947 je bila obnova podeželja izvedena že 75 odstotno, vendar je zaradi pomanjkanja gradbenega materiala začela zastajati.

Reševanje vprašanja preskrbe prebivalstva

Eden najtežjih problemov, ki se je pred novo oblast na Konjiškem postavljaj že od vsega začetka, je predstavljalo zagotavljanje preskrbe prebivalstva z osnovnimi živili in drugimi najnujnejšimi stvarmi. Reševati je bilo potrebno tudi probleme pregnancev, ki so se po končani vojni začeli vračati na svoje domove. Njim je bilo potrebno priskrbeti ne le prehrano, ampak tudi orodje, živino in pridelke, saj so ob vrnitvi svoje domove najčešče našli povsem izropane. Zbiranje pomoči za v vojni prizadete kraje je v konjiškem okraju naletelo na zelo ugoden odziv, saj so te pomoči (v naturalijah) zbrali toliko, da so jo poslali tudi krajem izven konjiškega okraja.⁸

Spričo splošnega pomanjkanja živil in drugih potrošniških dobrin je bila že od vsega začetka uvedena t. i. **racionalizirana preskrba**. Upravičenci so dobili posebne živilske nakaznice (karte) in posebne nakaznice za industrijske izdelke. Od 22.204 prebivalcev, kolikor jih je štel konjiški okraj takoj po končani vojni leta 1945, jih je bilo 8.214 polnooskrbovancev s celotnimi kartami, 6.017 je bilo delnih oskrbovancev s kartami za moko in kruh, 1.095 je bilo delnih oskrbovancev s kartami za maščobe in meso; 6.904 pa je bilo samooskrbovancev.⁹

V prvih petih mesecih leta 1947 pa je bilo število izdanih živilskih nakaznic naslednje:¹⁰

mesec	št. izdanih živilskih izkaznic za moko in kruh	št. izdanih živilskih nakaznic za mast in meso
januar	13.594	11.291
februar	12.729	9.095
marec	12.898	8.692
april	13.442	8.786
maj	14.022	8.859

V prvih povojnih letih je Jugoslaviji pomoč v hrani dajala zlasti posebna organizacija pri Združenih narodih, imenovana UNRRA. Ta pomoč seveda ni zadoščala in je oblast zato za kmete uvedla t. i. obvezno oddajo, ki je bila v veljavi vse do leta 1952. Vsakemu kmetu so določili, koliko pridelkov, mesa, masti itd. mora letno oddati državi. Mnogi kmetje so se temu upirali, kar je imelo za posledico, da je prihajalo ne le do prisilnih izterjav obvezne oddaje, ampak da so mnoge postavili tudi pred sodišče. Tudi na Konjiškem so bili v tistem času mnogi kmeti obtoženi sabotaje, ker niso izpolnili predpisane obvezne oddaje in so se znašli pred sodiščem, ki jim je sodilo po Zakonu o pobijanju nedopustne špekulacije in gospodarske sabotaje. Običajno so bili obsojeni na zaporne kazni, v posameznih primerih pa celo na zaplembo premoženja.

Takšen način preskrbe je bil odpravljen šele v začetku petdesetih let.

Izvajanje zaplemb in agrarne reforme

Med ukrepi, ki jih je t. i. ljudska oblast na Konjiškem izvedla v prvih povojnih letih, zaslužita posebno pozornost zlasti izvajanje zaplemb in agrarne reforme. Pri obeh je dejansko šlo za revolucionarna ukrepa, ki sta korenito posegla v lastninske odnose. Izvajanje teh dveh ukrepov časovno sega v leta 1945-1948.

Zaplembe premoženja so bile tudi na Konjiškem najbolj množične v letih 1945-1946. Največ je bilo zaplemb t. i. nemškega premoženja, ki so se vršile na osnovi Odloka predsedstva AVNOJ o prehodu sovražnikovega premoženja v državno last z dne 21. 11. 1944.¹¹ Po tem odloku je z zaplembami prešlo v državno last vse premoženje nemškega rajha in njegovih državljanov ter vse premoženje oseb nemške narodnosti, ki se je nahajalo na ozemlju Jugoslavije. Iz zaplembe je bilo izvzeto samo premoženje tistih oseb nemške narodnosti, ki so se med vojno borile v vrstah narodnoosvobodilne vojske, ali pa so bile državljani nevtralnih držav in se med okupacijo niso vedle sovražno.

Za zaplembo nemškega premoženja so bile po Zakonu o zaplembi imovine in o opravljanju zaplembe z dne 9. 6. 1945¹² pristojne posebne zaplembne komisije. Te so ustanovili za vsak okraj in za vsako mesto, ki je imelo položaj okraja. Tako so kot prvostopenjske zaplembne komisije delovale okrajne oziroma mestne zaplembne komisije. Avgusta 1945 je bila ustanovljena tudi **Okrajna zaplembna komisija Slovenske konjice**, ki so jo sestavljali:¹³ Jurij Primožič iz Konjic - za upravo narodne imovine

Alojz Libnik iz Konjic - za notranjo upravo

Vladimir Kraut - pravni referent

Ta komisija je takoj po ustanovitvi začela izdajati zaplembne odločbe. Prizadeti se je na zaplembno odločbo formalno lahko pritožil na **Okrožno zaplembno komisijo Celje**. Treba pa je povedati, da večini oseb nemške narodnosti v konjiškem okraju zaplembne odločbe niso bile izročene, ker so se le te že pred koncem vojne ali umaknile iz Slovenije ali pa so jih prve dni po končani vojni internirali v koncentracijska taborišča kot sta bili na Štajerskem na Teharjah in v Strnišču (sedanje Kidričevo). Nemalo pripadnikov nemške narodnosti pa je bilo tudi na Konjiškem že v prvih dneh po končani vojni ali pa kasneje izvensodno usmrčenih.

Izvajanje zaplemb nemškega premoženja v konjiškem okraju je bilo v glavnem zaključeno do začetka februarja 1946. Rezultati so bili naslednji:¹⁴

Število izdanih zaplembnih odločb	228
Število vloženi pritožb	26
a) zavrnenih	21
b) razveljavljenih	3
c) odloženih	2

Od 228 oseb nemške narodnosti, ki jim je bila izdana zaplembna odločba, jih je le-te osebno sprejelo samo 26, medtem ko jih je za 197 zaplembno odločbo sprejel t. i. skrbnik za čin, pet pa jih je bilo že med vojno likvidiranih.¹⁵

Neprimerno manj zaplemb, kot jih je izrekla okrajna zaplembna komisija, so na Konjiškem izrekla sodišča. V prvih mesecih po končani vojni leta 1945 so zaplembe premoženja izrekala izključno vojaška sodišča in senat Sodišča slovenske narodne časti. Do avgusta 1946 so vojaška sodišča izrekla zaplembo premoženja 19. osebam, Sodišče slovenske narodne časti in okrožna sodišča pa so zaplembo premoženja izrekla skupaj 34. osebam z območja konjiškega okraja.¹⁶ Tem zaplembam so se kasneje pridružile še tiste, ki jih v letih 1945-1948 izreklo Okrajno sodišče Slovenske Konjice, po letu 1948 pa okrajni sodišči v Slovenski Bistrici in v Celju. Med tistimi, ki so jim zaplembo premoženja izrekla navedena sodišča, so bili predvsem kmetje, ki so bili obtoženi špekulacije in sabotaže, kar je bilo povezano predvsem z obveznim odkupom.

Zzaplembami je bil tudi na Konjiškem zasebnemu gospodarskemu sektorju zadan odločilni udarec. Z njimi so bila podržavljena dejansko vsa rudarska in industrijska podjetja pa tudi velik del obrti in trgovine ter veleposestev. Katera podjetja vse so bila zaplenjena v letih 1945-1946 v konjiškem okraju, je razvidno iz naslednjega pregleda:¹⁷

1. Rudniki:

Hasenbüchlov premogovnik v Stranica

Rudnik Edvarda (Edgarda) Klauza na Zbelovski gori

2. Industrijska podjetja:

Tovarna usnja, Alfred Laurich, Slovenske Konjice

Lesna industrija, Franc Hrastnik, Slovenske Konjice

Štajerska železindustrijska družba, Hani Brenc in ing. Valter Mach, Zreče

Tovarna upognjenega pohištva, Josip in Emil Bregar, Zbelovo

Opekarna, Franc Posek, Loče

Granit, kamnolom v Cezlaku

3. Žage:

Valsassina Thurn, Vitanje

Marta Jaklin, Zreče

Edvard Jonke, Oplotnica

Franc in Lota Pikel, Vitanje

Franc Posek, Loče

Avgust in Rika Pukl, Zreče

Ernest Tišler, Vitanje

Hugo Windischgrätz, Oplotnica

Roland Vodušek, Vitanje

4. Mlini:

Franc Drame, Slovenske Konjice

Matilda Lendušek, Loče

Avgust Pukl, Zreče

Friderik Wagner, Oplotnica

Roland Vodušek, Vitanje

5. Obrtne delavnice:

Henrik Dobnik, ključavničarstvo, Slovenske Konjice

Avgust Germič, kovaštvo, Oplotnica

Franc Hasenbüchel, sedlarstvo, Prevrat

Martin Kovač, soboslikar, Slovenske Konjice

Franc Leskošek, pekarna, Slovenske Konjice

Ernest Tišler, kovaštvo, Vitanje

Karl Vezenšek, pekarna, Slovenske Konjice

Alojz Vresovnik, ključavničarstvo, Slovenske Konjice

6. Gostinski obrati:

Leopold Bruderman, Slovenske Konjice
Franc in Olga Domitrovič, Slovenske Konjice
Ivan Druškovič, Slovenske Konjice
Štefan in Amalija Filipič, Slovenske Konjice
Marija Merkša, Slovenske Konjice
Karl Peindl, Slovenske Konjice
Amalija Petelinšek, Vitanje
Avgust Pukl, Zreče, Loška gora
Maks Suter, Slovenske Konjice

7. Trgovska podjetja:

Leopold Bruderman, Slovenske Konjice
Helena Cotel, Slovenske Konjice
Helena Detiček, Slovenske Konjice
Matilda Flek, Loče
Katarina Hasenbüchel, Slovenske Konjice Katarina Hrepevnik, Slovenske Konjice
Marta, Frida in Ana Jaklin, Vitanje
Jožefina Krajcdorfer, Loče
Kristina Kurnik, Čadram
Lota Pikel, Vitanje
Anton Pretner, Slovenske Konjice
Avgust Pukl, Zreče, Loška dora
Jožef Štraser, Čadram
Martin Šumer, Slovenske Konjice
Friderik Topolšek, Slovenske Konjice
Jurij in Marija Valand, Slovenske Konjice, Zbelovo
Friderik Vajš, Loče

8. Zemljiške posesti:

V okraju Slovenske Konjice je bilo zuaplenjenih 138 zemljiških posesti, od tega 137 na osnovi odloka AVNOJ z dne 21. 11. 1944 in 1 s sodbo sodišča. Skupna površina zaplenjenih posesti je znašala 644 hektarov, 23 arov in 33 kvadratnih metrov.

Agrarna reforma je bila izvedena v letih 1946-1948. Osnovo za njeno izvedbo je dajal Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji v Sloveniji z dne 17. 12. 1945.¹⁸, ki je bil sprejet na osnovi zveznega Zakona o agrarni reformi in kolonizaciji z dne 23. 8. 1945.¹⁹ Osnovni smoter agrarne reforme je bil ustvariti zemljiški sklad, iz katerega bi se delila zemlja agrarnim interesentom in kolonistom. Da bi se tak zemljiški sklad lahko ustvaril, je zgoraj navedeni zakon predvidel, da se razlastijo:

1. veleposestva z več kot 45 hektari skupne površine oziroma z nad 25 hektari obdelovalne sile, če jih lastniki niso obdelovali sami s svojo družino marveč z najeto delovno silo, ali pa so jih dajali v zakup ali v obdelovanje;
2. zemljiška posestva bank, podjetij, delniških družb in drugih pravnih oseb;
3. zemljiška posestva cerkva, samostanov in verskih ustanov in vseh vrst ustanov (zadužbin), posvetnih in verskih;
4. zemljiških posesti, ki so med vojno ostala brez lastnika in brez pravnega naslednika;
5. presežek zemljiških posesti nekmetov, ki niso veleposestniki;
6. presežek kmečkih posesti.

Sem je treba prišteti tudi zemljiška posestva, ki so bila zaplenjena na osnovi Odloka AVNOJ z dne 21. 11. 1944 ali na osnovi sodb vojaških in civilnih sodišč.

Za izvedbo agrarne reforme so bile 16. 1. 1946 v vsakem okraju imenovane **okrajne komisije za agrarno reformo**. V komisijo za agrarno reformo za konjiški okraj so bili imenovani:²⁰

predsednik: Alojz Lesar, usnjarski pomočnik iz Brega pri Ribnici
 namestnik: Baltažar Balaša, trgovski pomočnik iz Konjic
 sekretar: Tugo Vončina, ključavničar iz Oplotnice
 pomočnik I: Marija Leskovar, poljska delavka iz Prelog
 pomočnik II: Albert Adamič, kovač iz Stranic

Kot drugostopenjska agrarna komisija je bila ustanovljena za celjsko okrožje **Okrožna komisija za agrarno reformo Celje**.

Komisije so takoj pristopile k izvajanju razlastitev in dodeljevanja zemlje agrarnim interesentom ter kolonistom. V konjiškem okraju se je že od vsega začetka kazal problem, da je bilo agrarnih interesentov veliko več, kot pa je bilo na razpolago zemlje v zemljiškem skladu. Agrarnih interesentov je bilo namreč preko 700, zemlje v zemljiškem skladu pa je bilo komaj toliko, da bi jo lahko dobilo le 200 agrarnih interesentov.²¹

Tudi v konjiškem okraju je bila agrarna reforma skoraj v celoti izvršena do junija 1947. Rezultati so bili naslednji:²²

Razlaščeno je bilo: 1 veleposestvo, 9 bank, 14 cerkva, 1 kmet in 30 nekmetov.

Z zaplembami je bilo razlaščenih 125 zemljiških posestev, tako da je skupno število razlaščenih zemljiških posesti znašalo 180. Skupna površina razlaščenih zemljišč je znašala 7.611 hektarov, 16 arov in 47 kvadratnih metrov.

Iz zemljiškega sklada je dobilo zemljo:

209 agrarnih interesentov v skupni površini 241 hektarov, 93 arov in 84 kvadratnih metrov;

110 kolonistov v skupni površini 402 hektara, 97 arov in 80 kvadratnih metrov.

Iz razlaščene zemlje, ki ni prišla v zemljiški sklad, pa je bila zemlja dodeljena:

1. državnemu sektorju: 6.423 hektarov, 67 arov in 92 kvadratnih metrov gozdov;
2. državnim kmetijskim posestvom: 227 hektarov, 48 arov in 51 kvadratnih metrov zemljišč;
3. socialnim, znanstvenim in drugim ustanovam: 84 hektarov, 31 arov in 43 kvadratnih metrov zemljišč;
4. krajevnim ljudskim odborom: 72 hektarov 16 arov in 27 kvadratnih metrov zemljišč;
5. pašniškim živinorejskim zadrugam: 146 hektarov, 4 are in 55 kvadratnih metrov zemljišč;
6. delavcem in nameščencem podjetij, ustanov in uradov: 12 hektarov, 56 arov in 15 kvadratnih metrov zemljišč.

Opombe

1. Zgodovinski arhiv v Celju (dalje: ZAC), OLO Slovenske Konjice, sig. 2, zapisnik zasedanja okrajne skupščine z dne 28. 1. 1946, priloga k zapisniku št. 2.
2. Prav tam.
3. ZAC, OLO Slovenske Konjice, sig. 33.
4. ZAC, OLO Slovenske Konjice, sig. 2, zapisnik seje okrajne skupščine z dne 28. 1. 1946, poročilo odseka za gradnje.
5. Prav tam.
6. ZAC, OLO Slovenske Konjice, sig. 2, zapisnik seje okrajne
7. ZAC, OLO Slovenske Konjice, sig. 2, zapisnik seje okrajne skupščine z dne 6. 6. 1947, poročilo referenta za obnovo pri gospodarskem odseku.
8. ZAC, OLO Slovenske Konjice, sig. 2, zapisnik seje okrajne skupščine z dne 28. 1. 1946, priloga k zapisniku št. 2.
9. ZAC, OLO Slovenske Konjice, sig. 2, zapisnik seje okrajne skupščine z dne 28. 1. 1946, priloga k zapisniku št. 3.
10. ZAC, OLO Slovenske Konjice, sig. 2, zapisnik seje okrajne skupščine z dne 6. 6. 1947, poročilo gospodarskega odseka.
11. Uradni list DFJ, št. 2/1945.
12. Uradni list DFJ, št. 40/1945.
13. Uradni list SNOS in NV Slovenije, št. 38/1945.
14. ZAC, KUNI, sig. 146, poročilo o likvidaciji okrajnih uprav narodne imovine v celjskem okrožju z dne 8. 2. 1946.
15. Prav tam.
16. ZAC, OLO Slovenske Konjice, sig. 2, poročilo o delu Okrajnega sodišča Slovenske Konjice, ki je priloga zapisnika seje okrajne skupščine z dne 26. 8. 1946.
17. ZAC, OLO Slovenske Konjice, sig. od 36 do 41.
18. Uradni list SNOS in NV Slovenije, št. 62/1945.
19. Uradni list DFJ, št. 64/1945.
20. Uradni list LRS, št. 7/1946.
21. ZAC, OLO Slovenske Konjice, sig. 2, zapisnik zasedanja okrajne skupščine z dne 28. 1. 1946, priloga k zapisniku št. 4.
22. ZAC, OLO Slovenske Konjice, sig. 2, zapisnik zasedanja okrajne skupščine z dne 6. 6. 1947, poročilo Okrajne komisije za agrarno reformo Slovenske Konjice.

OKRAJNA ZAPLEMBENA KOMISIJA)
MESTNA ZAPLEMBENA KOMISIJA)

Opn. št.: Zp 87/46

v Slov. Konjicah

Opr. št. 1242/45. - *111*

Okrajna) zaplembena komisija v Slov. Konjicah
je na osnovi čl. 1 točka 1 in 2 Odloka AVNOJ-a z dne 21. novembra 1944 o prehodu sovražnikovega in državno last izdala predložitelcu) Rebernak Fridrik pok Sl. Konjic št. 91
nemške narodnosti) *)
se dej. poznanege bivalešča

nasledinjo

ODLOČBO

I. Vse inčete nemškega Reicha, nahajajoče se v
ali kjer koli v območju D.F.J. je prešlo v državno last!)

II. Vse inčete) Rebernak Fridrika
nahajajoče se v Slov. Konjicah
ali kjer koli v območju D.F.J. je prešlo v državno last.

III. Odreja se vpis zaplembe v prid države v javnih knjigah:
a) v zemljiški knjigi pri okrajnih narodnih sodiških
b) v trgovinskih — zadržnih registriranih pri okrajnih narodnih sodiških v

IV. Proti tej odločbi je dopustna pritožba v roku osemih dni po dostavitvi, in sicer na Okrožno, odtodno Federacno zaplembeno komisijo, ki jo je vložiti pisмено pri podpisani komisiji.)

Utemeljitev

Na podlagi uradno zbranih podatkov (potrdila, *Ukre. Mestod. 44. redn. št. 46*)
v Slov. Konjicah št. no 14.11.1946

Je ugotovljeno:

1. *daroval bivalščak (Rebernak)*;
2. da je zgoraj imenovani *Rebernak, nemške narodnosti* — osebna nemške narodnosti).

Zato je gornja odločba v smislu čl. 1 točka 1 in 2 Odloka AVNOJ-a z dne 21. novembra 1944 utemeljena.

Smrti fašizmu — svobodo narodu!

V Slov. Konjicah:
dne 14.11. 1945.
Primož

OKRAJNA ZAPLEMBENA KOMISIJA
MESTNA ZAPLEMBENA KOMISIJA
v Slov. Konjicah

Prst.

Rebernak Fridrik, pek v Slov. Konjicah ni vpisan v seznama lastnikov to k.o. Zoper Rebernak Fridrika, policija v Slov. Konjicah pa je pod Zp 123/45 uvedeno zaplembeno postopanje pri v. št. 423 k.o. Slov. Konjice.

Sl. k. št. 5. 2. 1946.
Konec

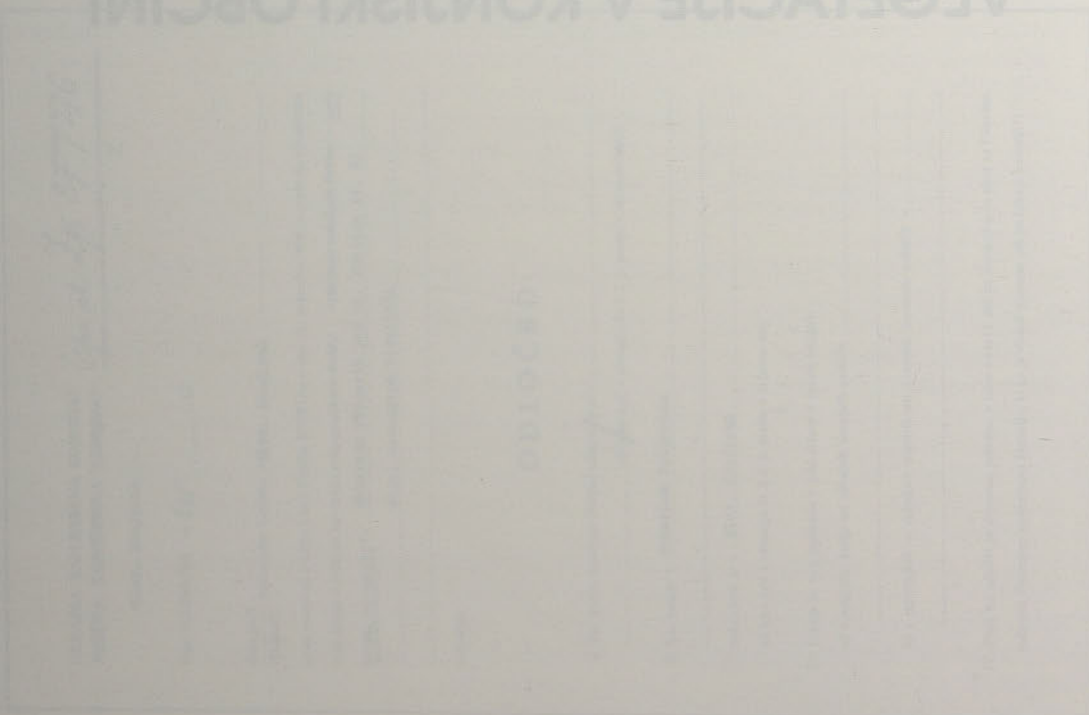
Odločbo je dostaviti:

1. Lastniku, odnosno pooblaščencu; v primeru odsotnosti posebnemu skrbniku za čin, ki ga postavi zaplembena komisija.
2. Komisiji za upravo narodnega inčeta v Ljubljani.
3. Okrajnemu narodnemu sodišču v svrhu vpisa v zemljiško knjigo.
4. Okrožnemu narodnemu sodišču v primeru, da je potreben vpis v trgovinski — zadržni register.

Primer odločbe zaplembne komisije, ki jo je izdala okrajna zaplembena komisija 14.11.1945

RAZPROSTRANJENOST PRSTI IN VEGETACIJE V KONJSKI OBČINI

1. Uvod

Pokrajinska raznolikost konjiške občine izhaja iz prehodne lege med alpskim, subalpskim in subpanonskim podnebjem, kar se kaže v reliefu ter v razširjenosti in lastnostih vegetacije. Pestra pedo-vegetacijska sestava je pogojena z naravnimi razmerami in je odsev sedanjih in preteklih dejavnosti v pokrajini, ki so preoblikovale naravno okolje. Rezultat prepletenega delovanja prirodnogeografskih elementov in vplivov človeka so različne oblike rabe tal, ki so v konjiški občini zelo močno povezane z reliefno - litološkimi lastnostmi. Ker lastnosti prsti kot splet naravnih in družbenih dejavnikov v veliki meri vplivajo na rabo tal, je mogoče na osnovi poznavanja značilnosti prsti ugotoviti skladnost obstoječe rabe in vegetacije z naravnimi razmerami. Precejšnje ujemanje med naravnimi dejavniki in rabo je opaziti v hribovitem delu občine, najbolj je ta skladnost porušena v ravnini, zlasti ob reki Dravinji.

2. Naravnopokrajinska sestava občine Slovenske Konjice kot osnova za razprostranjenost in lastnosti prsti ter vegetacije

2.1 Prevladujoči tipi prsti v konjiški občini

Območje občine pripada različnim geološko-litološkim enotam, ki neposredno vplivajo na razvoj prsti ter s tem na vegetacijo in izgled pokrajine.

Na skrajnem jugovzhodnem in vzhodnem delu občine se razprostira **gričevje Dravinjskih goric**. To je rahlo valovita pokrajina, ki je bila v terciarju še zahodni del morskega zaliva, v kvartarju pa je bila zasipana z rečnimi sedimenti. Geološki nastanek Dravinjskih goric pojasnjuje litološke lastnosti; prevladujejo pliocenski sedimenti, ki jih sestavljajo ilovice, peski in prodniki. Le na skrajnem jugu občine, v smeri proti Boču, se pojavljajo starejše miocenske plasti, ki niso bile prekrivane s kvartarnimi sedimenti. Te starejše plasti so iz konglomerata, litavskega apnenca, laporja in peščenjaka. Raznolikost in zlasti neodpornost litološke osnove proti fizikalnemu preperevanju je vzrok mehki izoblikovanosti površja, na katerem so se ob humidni klimi razvile prevladujoče evtrične in distrične rjave prsti. Na vršinah pobočij, ki so zgrajene iz proda in peska, so se zaradi intenzivne denudacije razvile le plitve rendzine in rankerji, ob vznožjih pobočij, ki prehajajo v dolino, pa so prsti zaradi stekanja pobočne vode proti dolini ter akumulacije drobnega glinastega materiala, navzete z vodo, kar se opazi v profilu kot rjaste lise ali celo marmoracije.

Psevdoogleji A-B-C so v ravnini in ob vznožjih pobočij na laporjih in na pleistocenskih terasah. Zato psevdogleje delimo v ravninske in pobočne, te pa še na evtrične in distrične. Izpran Eg horizont ni vedno izražen, zato po stopnji izraženosti eluvialnega horizonta ločimo slabo, srednje in močno izražene psevdogleje. Občasno vlaženje povzroča površinska voda, ki se zadržuje v horizontu pod talno površino nad Bg horizontom.

Ravninski psevdoglej se razvije na pliocenskih in pleistocenskih terasah, ki so le nekaj metrov višje nad holocensko ravnino. Občasno prekomerno vlaženje povzroči površinska voda, ki se zadržuje v vlažni dobi v globini 30 - 60 cm pod površjem. Površinski del ravninskega psevdogleja (horizont A) se ostro loči od spodnjega Bg horizonta, ki je močno zgoščen in za vodo slabo prepusten. Spomladi je ravninski psevdoglej dolgo moker in hladen, kar

ovira obdelavo. Najbolj neugodna lastnost teh prsti je, da so v Bg horizontu slabo zračne in da se korenine, ki prodrejo v Bg horizont, zadušijo in odmrejo. Zaradi teh slabih lastnosti so ravninski psevdogleji pokriti večinoma s travniki ali z gozdovi, ki dobro prenašajo vlago (črna jelša, dob, beli gaber).

Pobočni psevdoglej je precej razširjen tip prsti na obrobju gričevnatega sveta Dravinjskih goric, na prehodu v Dravinjsko ravnino. Spomladi so pobočni psevdogleji zaradi majhnega volumna zraka v profilu mokri, poleti pa vodo v porah zamenja zrak, zato so presuhi za intenzivno obdelavo. Ker pobočni psevdogleji pokrivajo ugodne reliefne površine, so kljub nekaterim slabim lastnostim namenjeni kmetijski rabi, ki se je prilagodila tem slabim lastnostim prsti z načinom obdelovanja zemlje (oranje v ogonih in pridelovanje kultur, ki plitvo koreninijo).

Evtrične in distrične rjave prsti A-(B)v-C pokrivajo laporje in nesprijete peščeno-glinaste sedimente. Glede na lastnosti matične kamnine in relief se je ustalila določena oblika rabe tal, tako so distrične prsti, ki so kisle in slabo nasičene z bazami pokrite z gozdovi, evtrične pa namenjene kmetijski rabi.

Rankerji in redzine so plitve, humusno - akumulativne prsti, ki se zaradi lege na vršinah slemen ne morejo razviti v globje prsti zaradi recentne denudacije. Rankerji so na kisljih prodih in peskih, iz katerih je osrednji del Dravinjskih goric, redzine pa na laporjih, ki obdajajo gorice le na skrajnem južnem robu.

Osrednji del občine je ravninski. **Reka Dravinja** s pritoki je prekrila dolinsko dno s pleistocenskimi in holocenskimi sedimenti. Pleistocenski sedimenti so se ohranili kot višje ležeče terase nad holocenskim dnom. Teraso so iz ilovic, ponekod so na površju tudi prodniki. Dolinsko dno je bilo zamočvirjeno, zato so Dravinjo regulirali in zemljišča meliorirali. Prirodne travniške površine so zamenjale njive. Neposredno ob rečni strugi so obrečne prsti, z oddaljevanjem od struge pa prehajajo v oglejene, psevdoglejene in hidromeliorirane prsti.

Obrečne prsti A-C so mlade, slabo razvite, nastale so na recentnih rečnih naplavinah. Oblike obrečnih prsti so, glede na vrsto matične podlage, peščene, prodnate, ilovnate in glinaste. Diferenciacija horizontov je slaba, znaki zamočvirjenosti pa so ponekod prekriti. Po nasičenosti z bazami jih delimo na evtrične in distrične, ki se nadalje delijo na več varietet glede na globino profila in vpliv vode. Voda predstavlja omejevalni faktor za intenzivno rabo tal, le ta je odvisna tudi od vremena.

Oglejene A-Go ali A-Gr (hipoglej, epiglej, amfiglej)

Glede na količino in izvor vode, ki povzroča prekomerno vlaženje prsti, se oglejene prsti delijo v več tipov. Najbolj razširjen je mineralni hipoglej, ki nastane pod vplivom občasno visoke talne vode, je običajno plitev in pod 25 cm se že pojavljajo znaki nihanja podtalne vode, kar se vidi v barvi oksidacijskega in redukcijskega horizonta. Oglejene prsti so večinoma meliorirali in jih spremenili iz travnih, močvirnih logov v kmetijska zemljišča.

Epiglej se razvije pod vplivom poplav, zato je zgornji del profila prsti moker. Zaradi velike odvisnosti od vremenskih razmer, je epigleje težko obdelovati in jih pokrivajo travniki.

Amfiglej pa ima najslabše lastnosti, saj prekomerno vlažnost povzročata poplavna in talna voda. Na mokrotnih zemljiščih so se ohranili sicer degradirani jelševi in dobovi gozdovi, ki so zaradi večjih površin, ki jih pokrivajo, značilni za vlažna rastišča.

Mokrotne prsti so hidromeliorirali in tako izboljšali naravno neugodne lastnosti. Med hidromeliorirane prsti P-Go spadajajo prsti spadajo naslednji podtipi: hidromelioriran psevdoglej, hidromelioriran glej z drenažo, hidromelioriran glej z jarki ter hidromelioriran glej z drenažo in jarki. Zaradi različnega vpliva vode na razvoj in lastnosti prsti so bili izvedeni tehnični posegi v pokrajino, zlasti melioracije in regulacije, ki so bistveno spremenile namembnost zemljišč in ekološko ravnovesje v ekosistemu.

Konjiška gora je po nastanku vzhodni odrastek mezozojskih Karavank. Osnovna značilnost apnenčastega-dolomitnega hribovja so ostre reliefne oblike kot posledica odsotnosti fizikalnega preperevanja. Voda, ki pade v obliki padavin (po količini padavin spada hribovje med prehudmidna območja z več kot 1100 mm padavin) ne odteka površinsko, temveč ponikne v podtalje, zato se namesto denudacije pojavljajo graviklastični procesi, katerih posledice vidimo kot vrtače in manjše jame. Na strmih, z gozdom pokritih pobočjih, so se razvile rendzine in na manj strmih in vznožnih legah so pokarbonatne prsti. Rendzine merijo v globino od 10 do 30 cm, so črne, temno rjave ali temnordeče rjave barve. Humusni A horizont leži neposredno na matični podlagi. Kljub razmeroma visoki množini padavin so rendzine na južnih legah sušne, zato na njih uspevajo termofilne rastline (črni gaber, puhasti hrast). Pokarbonatne prsti so globlje od rendzin, na kar kaže z glino obogaten (B)rz horizont, ki je nastal s kemičnim preperevanjem apnenca in dolomita.

Rendzine imajo Ah-C profil, so plitve in merijo v globino 10 do 30 cm glede na relief. Pokrivajo strma apnenčasta pobočja s skalovitim površjem. Rendzine na dolomitu so globlje in ker pokrivajo manj strma pobočja z zaobljenimi reliefnimi oblikami, se mestoma pod črnim A horizontom že razvije rjav horizont, kar kaže na varieteto rjave rendzine. V zgornjem humusnem horizontu se kopiči razpadlo listje bukve, ki obarva Ah horizont črno do temno rjavo.

Pokarbonatne prsti s profilom A-(B)rz-C se prepletajo z rendzinami in pokrivajo razmeroma strma pobočja Konjiške gore. Po globini so večinoma plitve, le koluvialne pokarbonatne prsti so debele čez 1 m. Debele pokarbonatne prsti so tudi izprane, kar se kaže v barvi horizontov in mehanski sestavi. Ugotovljeno je, da so pokarbonatne prsti reliktni, da so torej nastale v drugačnih klimatskih razmerah. Na trdi karbonatni matični podlagi leži rdeče-rjava glina, ki je nastala pod vplivom toplejše klime. Nad njo je sloj rumeno-rjave meljaste ilovice. Ker se iz tega sloja izpira glina v globino, nastopa velika barvna in teksturna razlika med obema horizontoma.

Pokarbonatne prsti pokrivajo večinoma bukovi gozdovi, le na reliefno primernih mestih so travniki.

Žičko hribovje je zgrajeno pretežno iz andezitnih tufov, laporjev in peščenjakov, ki proti vzhodu v Zbelovski gori preidejo v dolomit in apnenec, proti zahodu pa v Konjiški gori v dolomit, apnenec, lapor in peščenjak. Na stiku Žičkega hribovja in doline Dravinje so laporji, na katerih je relief strmejši in močno fluvialno razrezan. Tudi sicer velja za Žičko hribovje, da je površinsko močno razčlenjeno, kar pospešuje denudacijo in omejuje oblike rabe tal. Zaradi kislih prsti in reliefne energije prevladujejo kisloljubni bukovi gozdovi.

2.2 Razširjenost gozdnih združb v konjiški občini

Pri izgledu pokrajine ima pomembno vlogo realna ali aktualna vegetacija, ki je marsikje zamenjana s prevladujočo zemljiško kategorijo. Posamezne rastline so pomembne kot nakazovalke ekoloških razmer. Vegetacija je razumljena tudi kot pedogenetski dejavnik, saj vpliva na fizikalne lastnosti prsti s tem, da povečuje zračnost z lastnim koreninskim sistemom ter ščiti prsti pred erozijo. Na kemične procese v prsti vpliva vegetacija preko odmrlega opada, ki se kasneje razvije v humus in neposredno ustvarja organsko snov v prsti, kar se kaže v značilni barvi posameznih horizontov. Vegetacijske združbe blažijo temperaturna nihanja v prsteh, kar ima tudi vpliv na potek fizikalnih, kemičnih in bioloških procesov na površju in v tleh. Vegetacija je v grobem pogojena s klimo in litološkimi enotami in le območja z večjo razliko v nadmorski višini se členijo v vegetacijske cone. V občini Slovenske Konjice lahko o conali vegetaciji govorimo le na Konjiški gori, drugod so imeli pomembnejšo vlogo za razvoj vegetacije relief, zlasti mikorelief, litološka podlaga ter na njej nastala prst in vplivi človeka.

Preko Paškega Kozjaka, Stenice, Male gore in Konjiške gore proti Boču poteka Hayekova vegetacijska črta, do koder še segajo mediteransko-dinarski vegetacijski predstavniki (avrikelj, ruj, mali jesen, črni gaber, mokovec, tisa). Proti severu se pričinja predalpsko in alpsko vegetacijsko območje.

Vzhodne Karavnake pokrivajo toploljubni gozdovi bukve in črnega gabra *Ostrya-Fagetum* s. lat. in proti zahodu preidejo v gorski bukov gozd *Fagetum montanum* s. lat., ki pa v občini pokriva le neznatne lege. Na ovršnem delu Karavank je jelov-bukov gozd *Abieti-Fagetum* s. lat. in na nižjih nadm. višinah podgorski bukov gozd *Fagetum submontanum*. Ob Dravinji proti Žičam je nižinski gozd hrastov in belega gabra *Quercus - Carpinetum*, ki pa je zelo degradiran. Vzhodni del Žičkega hribovja pokriva predpanonski bukov gozd *Fagetum praepannonicum*. V območju Dravinjskih gorc se pojavi nižinski poplavni gozd doba in belega gabra *Quercus roboris - Carpinetum*.

V gričevnatih Dravinjskih goricah se pojavljajo naslednje gozdne združbe:

GOZD BELEGA GABRA IN DOBA

Quercus roboris - Carpinetum, M. Wraber, 1969

Je prevladujoča združba valovitega in razgibanega gričevja do nadmorske višine 600 m. Gozd uspeva na globljih, svežih, hranilno bogatih in po reakciji bazično-nevtralnih do zmerno kislih prsteh. Zaradi ugodnih talnih in vlažnostnih razmer je areal te združbe spremenjen v kmetijske površine, še ohranjeni gozdovi pa so degradirani in spremenjeni v smrekove monokulture. Pomemben dejavnik rastišča je voda, ki omogoča uspevanje higrofilnih rastlinskih vrst. Poleg belega gabra (*Carpinus betulus*) in doba (*Quercus robur*)

so v združbi še črna jelša (*Alnus glutinosa*), migalični šaš (*Carex brizoides*), čresma (*Prunus padus*).

GOZD DOBA IN EVROPSKE GOMOLJČICE

Pseudostellario - Quercetum roboris, Accetto 1974

Združba doba in evropske gomoljčice uspeva na poplavnih rastiščih z visoko talno vlago. Zaradi prekomerne vlažnosti rastišč se je združba ohranila v večjih arealih, ogrožajo jo melioracije bližnjih kmetijskih območij.

ACIDOFILNI GOZD BUKVE, KOSTANJA IN HRASTOV

Castanea-Fagetum sylvaticae, Marinček et Zupančič 1979, Marinček et Zupančič 1994

Gozd uspeva na osojnih pobočjih, na kislih nekarbonatnih kamninah (na kislih distričnih in evtričnih prsteh na peščenjakih, in tudi na dekalificiranih prsteh na laporju). Združba je edafsko pogojena in se je razvila pod močnim vplivom človeka. V drevesnem sloju prevladujejo bukev (*Fagus sylvatica*), kostanj (*Castanea sativa*) in graden (*Quercus petrae*), v grmovnem sloju pa kozja češnja (*Rhamnus frangula*), navadni brin (*Juniperus communis*), zeliščni sloj je reven, najpogosteje najdemo le belkasto bekico (*Luzula albida*). Veliko teh gozdov je zasmrečenih.

BOROVI GOZDOVI

Prirodni areal borovih gozdov je navezan na začetne razvoje oblike prsti na karbonatni ali silikatni podlagi in na ustrezne klimatske razmere. Razširjenost rdečega bora je povezana z dolgotrajnim enostranskim izkoriščanjem gozdov. Bor se pojavi kot pomemben člen v ponovnem razvoju vegetacije. Zato je rdeči bor najpogostejši spremljevalec in indikator degradiranih rastišč.

Današnji areal borovih gozdov je rezultat dolgotrajnega vegetacijskega razvoja po ledeni dobi, ko je bor nezadržno nazadoval, ker je na boljših rastiščih podlegel konkurenci listavcev. S kulturno zgodovino se je areal bora začel spet širiti na račun degradacijskega poseganja v listnate gozdove in slabšanja rastiščnih pogojev. Današnji obseg borovih gozdov je zato v veliki meri antropogenega porekla. Glede na ekologijo in floristično sestavo delimo borove gozdove v bazofilne in acidofilne. Medtem ko se bazofilni borovi gozdovi razvijajo v smeri termofilnih hrastovih gozdov, se acidofilni razvijajo v mezofilne smrekove združbe.

Na prehodu gričevja v dolino Dravinje in ob potokih uspevajo:

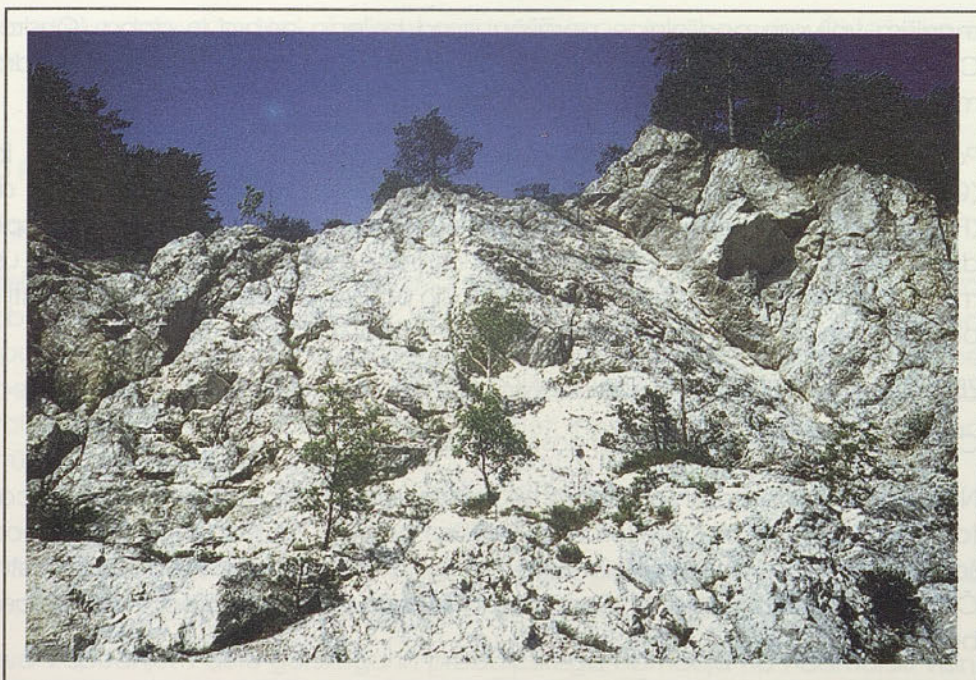
Na občasno poplavljenih prsteh ob potokih in rekah uspevajo združbe vrbovja, jelševja in dobrove. Odvisne so od lokalnih hidrografskih razmer in talnega vodnega režima, ki sta odločilna dejavnika pri uspevanju vlagoljubnih združb. Drevesa ob vodotokih imajo pomembno varovalno vlogo pri uravnavanju vodnega toka. Redke, večje površine doba so ohranjene in zaščitene kot prirodni spomenik ali vključene v zeleni pas. Območja z

Obvodno rastje ob strugi Dravinje

Travniško rastje v dolini Dravinje

*Rastje hribovitega
apnenčastega sveta Konjiške
gore*

manjšim vplivom podtalnice porašča gozd belega gabra in doba (*Quercus robur* - *Carpinetum*, M. Wraber 1969), ki so močno degradirani. Prsti so zakisane in podrastja je zelo malo, z izjemo belkaste bekice (*Luzula albidula*).

Poplavne in močvirne gozdove sestavljajo vlagoljubna drevesa in grmi, kot so dob (*Quercus robur*), topol (*Populus nigra*), jelša (*Alnus glutinosa*), vrba (*Salix alba*), jesen (*Fraxinus ornus*). Podnebne razmere nimajo skoraj nobenega vpliva na uspevanje teh dreves, so pa izredno občutljive na talne in vodne razmere. Poplavni gozdovi uspevajo ob mirnejšem toku Drave in Mure ter ob manjših potokih. Gospodarski vplivi, zlasti regulacijski posegi, so te združbe uničili in zemljišča spremenili v obdelovalne površine.

ZDRUŽBA ČRNE JELŠE IN PODALJŠANEGA ŠAŠA

Carici elongatae-Alnetum glutinosae, W.Koch 1926

Na poplavnih območjih ob večjih rekah, kjer stoječa ali počasi tekoča talica sega blizu talnega površja in prsti prekomerno vlaži, se pojavlja združba črne jelše in podaljšanega šaša. Razširjena je v poplavnem pasu. Prsti so ilovnato glinaste in slabo prepustne za vodo. Črni jelši se pridružujejo dob (*Quercus robur*), bela vrba (*Salix alba*) in beli gaber (*Carpinus betulus*).

GOZD BELEGA GABRA IN ČREMSE

Pruno padi-Carpinetum, Marinček et Zupančič 1984, Marinček 1995

Uspeva na vznožju gričevja in naseljuje vlažne doline v dolgih in ozkih pasovih. Gozdovi belega gabra pokrivajo majhne površine, le-te se prepletajo s kmetijskimi zemljišči. Ker neposredno mejijo na obdelovalne površine, se areal gozda belega gabra stalno zmanjšuje. Belemu gabru (*Carpinus betulus*) je primešan hrast graden (*Quercus petraea*), divja češnja (*Prunus avium*), maklen (*Acer campestre*) in robinija (*Robinia pseudoacacia*). Z melioracijami so prizadeta tudi rastišča te združbe.

Hribovito Konjiško goro poraščajo naslednje združbe:

BUKOVI GOZDOVI

Bukev je v Sloveniji najbolj razširjena drevesna vrsta, saj je v ekološkem pogledu zelo prilagodljiva in ni občutljiva na litološko podlago, klimatsko pa se dobro prilagaja. Porašča zmero suha in vlažna zemljišča od nižin z nadmorsko višino 250 - 300 m in sega do subalpskega pasu 1500 - 1600 m. Višinski pas bukovja kot klimaksne združbe se razteza med 250 in 1600 m. Po bioloških lastnostih je bukev konkurenčna in prevladuje v združbah. Spremljajo jo jelka (*Abies alba*) in ostrolistni javor (*Acer platanoides*), ki tvorita z bukvijo samostojni združbi. Bukovi gozdovi so bazofilno-nevtrofilni, floristično zelo bogati in nasprotno, acidofili, floristično revni. So marsikje zelo uničeni ali spremenjeni v umetne sestoje iglavcev, zlasti smreke.

Zaradi lege med alpskim in dinarskim svetom ter med panonskim in sredozemskim območjem so bukovi gozdovi v Sloveniji zelo raznoliki. Raznolikost povečujejo reliefne in litološke razlike. Bukovi gozdovi ne uspevajo v poplavnih nižinah in logih, bukev (*Fagus*

sylvatica) kot drevo uspeva tod le kot primes gradnovih in gabrovih gozdov. Čiste bukove združbe se razvijajo na hladnih, kislih silikatnih kamninah.

PREDALPSKI PODGORSKI GOZD BUKVE IN NAVADNEGA TEVJA S TRILISTNO VETERNICO

Hacquetio-Fagetum, var. geogr. Anemone trifolia, Košir, 1962

Gozd je z zelišči in grmovnim slojem povezan z nižinskim gozdom doba in belega gabra (*Quercus roboris* - *Carpinetum*, M. Wraber 1969) in sega 300 - 700 m visoko. Uspeva na dolomitu s pokarbonatno prstjo. Preproga tevja (*Hacquetia epipactis*) in smrdljive laknice (*Aposeris foetida*) daje združbi v vegetacijski dobi poseben izgled. Spomladi je pogosta še deveterolistna mlaja (*Dentaria enneaphyllos*), poleti in jesen pa ciklama (*Cyclamen europaeum*) in širokolistna loboda (*Ruscus hypoglossum*).

PREDDINARSKI GOZD BUKVE IN VELIKE MRTVE KOPRIVE, geogr. var. z mnogolistno konopnico - *Lamnio orvalae*-Fagetum var. geogr. *Dentaria polyphllos*, Ht. 1938, Borhidi 1963

Gozd uspeva v spodnjem delu gorskega in predalpskega območja na nadmorski višini 500 - 900 m. Vezan je na karbonatne kamnine, na apnenice in dolomite ter severne lege z globljimi, humusnimi pokarbonatnimi prstmi. V združbi so značilne mezofilne rastline: velika mrtva kopriva (*Lamnio orvalae*), dišeča lakota (*Galium odoratum*), navadni šaš (*Carex sylvatica*).

GOZD BUKVE IN ZASAVSKE KONOPNICE

Cardamine-savensi-Fagetum, Košir 1962

Uspeva v srednjem delu gorskega pasu v preddinarskem območju Slovenije na nadmorski višini 800 - 1200 m na apnencih in apnencih z roženci, kjer so globoke prsti že lesivirane. Med ilirskimi flornimi elementi zavzema najpomembnejšo vlogo zasavska konopnica (*Dentaria trifolia*), po kateri se združba imenuje. Združba je znana po skoraj čistih bukovih sestojih.

ZDRUŽBA RDEČEGA BORA IN TRIROBE KOŠENIČICE

Genisto januensis-*Pinetum sylvestris*, Tomažič 1940

Prirodni areal čistih strnjjenih borovih gozdov na dolomitni podlagi je omejen na reliktno združbo bazofilnih borovih gozdov. Dejansko je bor razširjen tudi na kisli silikatni podlagi ter diluvialnih naplavinah. V gričevnatem svetu pokrivajo primarni acidofilni borovi gozdovi manjše površine. Navadno uspevajo na grebenih. Inicialna rastišča so še vzdolž večjih vodnih tokov, ki so v preteklosti menjavali struge. Na nanosih proda, peska in ilovice se rdeči bor (*Pinus sylvestris*) meša z listavci, z gradnom (*Quercus petraea*), dobom (*Quercus robur*) in belim gabrom (*Carpinus betulus*). Na Dravskem polju se pojavijo številne oblike acidofilnih borovih gozdov, ob njih uspevajo tudi umetno nasajeni nasadi bora na nekdanjih kmetijskih površinah.

Na toplih rastiščih Konjiške gore uspevajo:

NIZKI GOZD ALI GRMIŠČE PUHASTEGA HRASTA IN ČRNEGA GABRA

Ostryo - Quercetum pubescens, Ht. ex Trinajstiae 1974

Je termofilno-kserofilna združba, ki prerasča kot sklenjeno ali prekinjeno grmišče in redkeje kot gozd prisojna, strma in suha apnenčasto-dolomitna pobočja do nadmorske višine 800. Na takšnem ekološko ekstremnem rastišču se je združba ohranila kot ostanek iz toplejše predledene dobe. Zaradi slabo razvitih rendzin vpliva matična podlaga neposredno na vegetacijo, ki je bazifilno-kalcifilna. Floristično je združba pestra, ker združuje termofilno-kserofilne, ilirsko-submediteranske in jugovzhodno-ilirske vrste. Drevesni sloj gradijo puhasti hrast (*Quercus pubescens*) in mali jesen (*Fraxinus ornus*) z mnogimi spremljevalci, posebno bujen je grmovni sloj, zelišča poraščajo svetle jase. Združba je bogata z značilnicami, s puhastim hrastom (*Quercus pubescens*), črnim gabrom (*Ostrya carpinifolia*), malim jesenom (*Fraxinus ornus*), jesensko vilovino (*Sesleria autumnalis*). Združba ima izrazito varovalno vlogo.

TERMOFILNI GOZD BUKVE IN ČRNEGA GABRA, geogr. var. s topokrpim javorjem

Ostryo-Fagetum geogr. var. *Acer obtusatum*, Wraber ex Trinajstiae 1972 (Marinček, Puncer et Zupančič 1981)

Južna, strma dolomitna pobočja poraščajo termofilni bukovi gozdovi s puhastim hrastom (*Quercus pubescens*). Črni gaber (*Ostrya carpinifolia*) ima pomemben delež in je konkurenčnejši od bukve (*Fagus sylvatica*). Zlasti površine z degradiranimi bukovimi gozdovi obsežno porašča grmovni sloj črnega gabra. Pomembna je varovalna vloga združbe, ki uspeva na zelo plitvnih rendzinah.

Na gričevnato-hribovitem Žičkem hribovju uspevajo naslednje združbe:

SUBPANONSKI PODGORSKI GOZD BUKVE IN ŠIROKOLISTNE GRAŠICE

Vacio oroboidi-Fagetum, Ht 1938, Pocs et Borhidi 1960

Na kisljih kamninah se razvijejo bukovi gozdovi z revno vegetacijo. V zeliščni plasti uspeva belkasta bekica (*Luzula albida*) in borovnica (*Vaccinium myrtillus*), pogosto tudi orlova praprotnica (*Pteridium aquilinum*). Bukvi v drevesnem sloju so primeščane smreke (*Picea abies*), rdeči bori (*Pinus sylvestris*) in gradni (*Quercus petraea*). V acidofilnih bukovih gozdovih, posebno v vlažnejših oblikah združb, je pogost domači kostanj (*Castanea sativa*). Sega od 300 m - 1000 m nadmorske višine. Združba pokriva velike površine na Pohorju in subpanonskem gričevju. V nižjih legah se pridružujejo bukvi (*Fagus sylvatica*) še gradni (*Quercus petraea*), dob (*Quercus robur*), beli gaber (*Carpinus betulus*), domači kostanj (*Castanea sativa*) in rdeči bor (*Pinus sylvestris*), v višjih legah pa ostrolistni javor (*Acer platanoides*), jerebika (*Sorbus aucuparia*), smreka (*Picea abies*) in jelka (*Abies alba*). Grmovnega podrastja je v sklenjenem sestoju zelo malo, razširjeni sta le robidovje (*Rubus*

hirtus) in malinovje (*Rubus idaeus*). Zeliščni sloj je razvit v odprtih sestojih. Prevladujejo acidofilni elementi, značilna je belkasta (*Luzula albida*), diferencialne pa borovnica (*Vaccinium myrtillus*), črnilec (*Melampyrum vulgatum*), zdravilni jetičnik (*Veronica officinalis*).

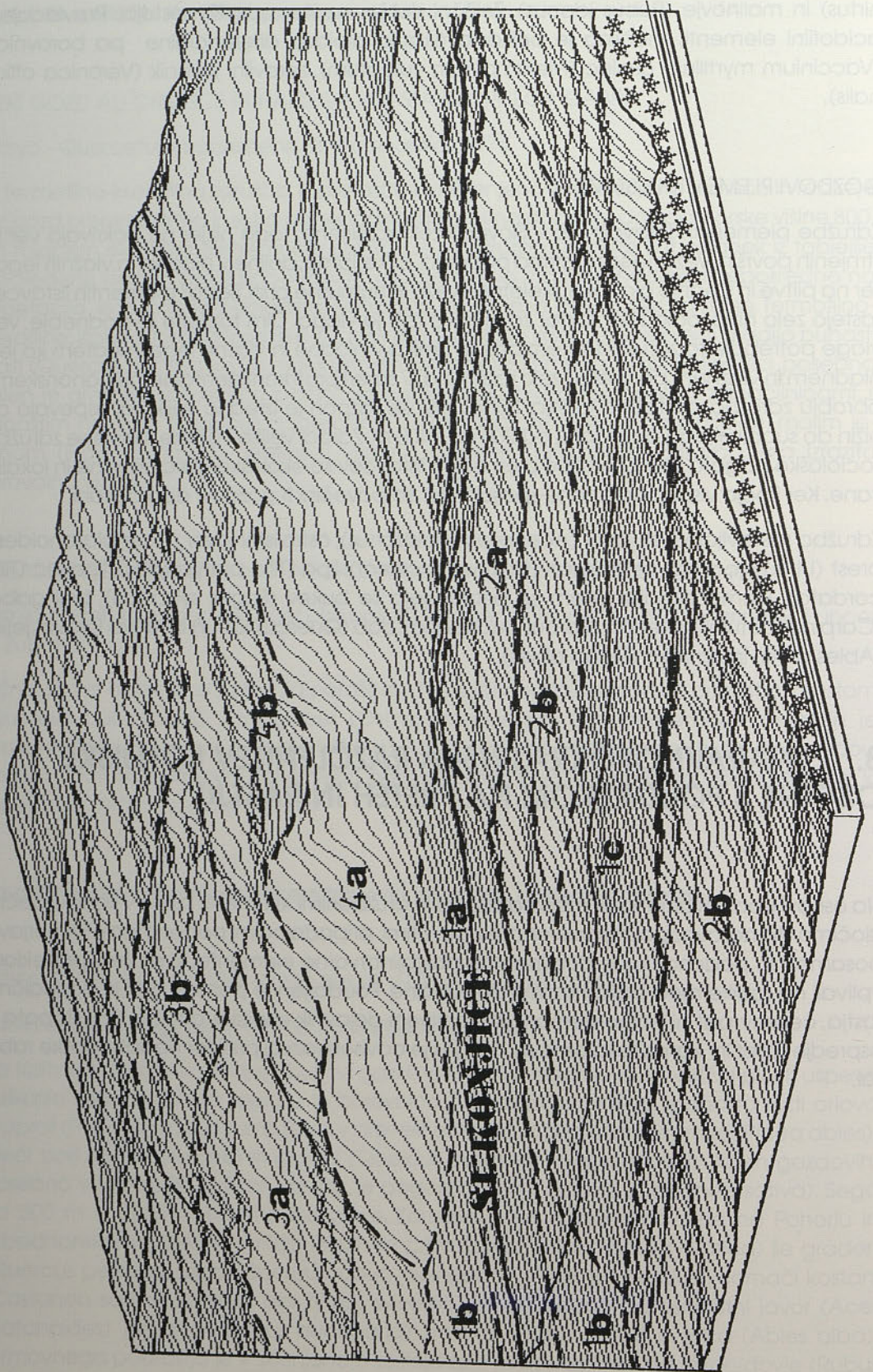
GOZDOVI PLEMENITIH LISTAVCEV

Združbe plemenitih listavcev so v Sloveniji zelo razširjene, toda nikjer ne pokrivajo večjih strnjenih površin. Vezane so na strma pobočja, jarke, jame, doline v hladnih in vlažnih legah ter na plitve in srednje globoke, skeletne, sveže in humusne prsti. Sestoji plemenitih listavcev rastejo zelo hitro, odločilen faktor za njihovo rast je vlaga. Čim toplejše je podnebje, več vlage potrebuje ta združba in tem bolj se umika v hladne in vlažne lege, medtem ko je v hladnem in vlažnem podnebju zelo razširjena. V smeri proti kontinentalnemu panonskemu obrobju združba postopno izginja. Njihov višinski razpon je izredno velik, saj uspevajo od nižin do subalpskega pasu, torej od 200 do 1400 m. Zaradi velike višinske razlike se združba sociološko bogato členi. Združbe plemenitih listavcev so ekološko specializirane in lokalizirane. Ker imajo visoko proizvodno sposobnost, so povečini ti gozdovi degradirani.

Združbo sestavljajo beli javor (*Acer pseudoplatanus*), ostrolistni javor (*Acer platanoides*), brest (*Ulmus scabra*), veliki jesen (*Fraxinus excelsior*), lipa (*Tilia platyphyllos*), lipovec (*Tilia cordata*). Plemenitim listavcem se pridružujejo še bukev (*Fagus sylvatica*), beli gaber (*Carpinus betulus*), jerebika (*Sorbus aucuparia*), dob (*Quercus robur*) in redko iglavci, jelka (*Abies alba*) in smreka (*Picea abies*).

3. NARAVNOPOKRAJINSKA RAZČLENITEV KONJIŠKE OBČINE S POUČENOM NA PRSTEH IN RASTJU

Na osnovi upoštevanja razlik med naravnimi in družbenimi elementi lahko v konjiški občini izločimo štiri naravnopokrajinske enote z devetimi pripadajočimi podenotami. Primerjava posameznih podenot kaže dominantne pokrajinske elemente, ki so že v preteklosti vplivali na razlike med posameznimi deli občine. Poudarjen je pomen prsti in posledično rastja, čeprav prst ni najpomembnejši členitveni dejavnik konjiške občine. Bolj stopata v ospredje relief in kamninska osnova, od njiju je odvisen razvoj prsti ter nadalje oblike rabe tal.

Karta naravnopokrajinskih enot konjiške občine

(pogled iz severovzhodne strani)

--- --- meja med naravnopokrajinskimi enotami

1 Konjiška kotlina - ravninski in valovito-gričevnati svet z obrečnimi, oglejenimi in psevdoglejenimi prstmi in njivsko-travniško rabo, velik delež zemljišč pripada naseljem

1a - ravno dno Konjiške kotline z obrečnimi prstmi in travniško rabo

1b - terase ob reki Dravinji z distričnimi in oglejenimi prstmi ter njivsko rabo, območje goste poselitve

1c - prodni vršaj naplavne ravnice ob Oplotniščici z obrečnimi prstmi in njivsko rabo

2 Dravinjske gorice - valovito gričevje s širokimi dolinami, evtričnimi in distričnimi prstmi ter mešano njivsko-travniško in gozdno rabo

2a - gričevje z evtričnimi prstmi in njivsko-vinogradniško rabo

2b - nizko gričevje z evtričnimi in distričnimi prstmi, psevdogleji ter travniško-gozdno rabo

3 - Žičko hribovje z distričnimi rjavimi prstmi in kisloljubnimi bukovimi gozdovi na fluvialno razrezanem površju

3a - strmo hribovje iz laporjev z rendzino in evtrično rjavo prstjo, gozdna in vinogradniška raba

3b - gričevnato-hribovito površje iz andezitnih tufov, peščenjakov in apnencev, prevladujoča gozdna raba

4 - Konjiška gora z rendzino in pokarbonatnimi prstmi ter bukovimi gozdovi

4a - severni del Konjiške gore z rendzino na apnencih in termofilnimi gozdovi

4b - južni del Konjiške gore z rankerji in distrično prstjo na permokarbonskih skrilavcih, z kisloljubnimi gozdovi

3.1 Konjiška kotlina - ravninski in valovito-gričevnati svet z obrečnimi, oglejenimi in psevdooglejenimi prstmi in njivsko-travniško rabo, velik delež zemljišč pripada naseljem

Dno konjiške kotline je zgrajeno iz peščeno-ilovnatih rečnih nanosov Dravinje in njenih pritokov ter iz plio-pleistocenskih prodnih nanosov. Prodni nanosi so iz fluvioperiglacialnega obdobja, ki so jih v obliki vršajev nasuli potoki s Pohorja, zlasti Dravinja in Oplotniščica.

Konjiška kotlina proti severu in zahodu prehaja v južno Pohorje, na jugovzhodni strani pa sega do strmega severnega pobočja Konjiške gore. Na vzhodu meji na nizke Dravinjske gorice. Reka Dravinja teče po reliefno nižjem območju, kjer od severozahoda proti jugovzhodu poteka labotska prelomna čona.

K izoblikovanju konjiške kotline je veliko pripomogla rečna bočna erozija potokov s Pohorja na neodpornih terciarnih sedimentih. Razširitve dolin ob vznožju Pohorja niso rezultat tektonike ali neotektonsketa grezanja (Šifrer, 1974, 167). Raba tal je pogojena z morfološki lastnostmi kotline:

_zelo majhen strmec ob dolinah Dravinje 7,3‰ in Oplotniščice 5,1‰, ki je posledica fluvialne akumulacije,

_pleistocenske naplavine so po sestavi večinoma prodne, holocenske glinasto meljaste in peščene,

_majhen strmec stranskih dolin v gričevnatem obrobju kotline kaže na določeno ravnovesje med destruktivnimi in akumulacijskimi procesi. Precejšnja gostota dolinskega omrežja v spodnjih miocenskih plasteh je posledica nepropustne ilovnate podlage.

Glede na kamninsko podlago in razvoj prsti in rabo tal razlikujemo v Konjiški kotlini:

3.1.1a) Ravno dno Konjiške kotline z obrečnimi prstmi in travniško rabo

Zavzema jugozahodni in južni del kotline. Poplavna ravnica ob Dravinji je mokrotna in dvignjena 1-3 m nad današnjo strugo in zgrajena v zgornjem delu iz proda, pod Slovenskimi Konjicami pa iz peščenih in ilovnatih sedimentov. Prodni in peščeno ilovnatni sedimenti so iz holocenske dobe. Wurmske nasutine proda ob vznožju Pohorja imajo obliko vršajev.

3.1.2b) Terasa ob reki Dravinji z distričnimi in oglejenimi prstmi ter njivsko rabo, območje poselitve

V zgornjem delu kotline pod Zrečami je Dravinja ob izstopu iz hribovja nasula ozek prodni vršaj in ga kasneje razrezala v terase. Poplavna ravnica ob Dravinji je pod Slovenskimi Konjicami široka od 500 do 1000 m in prehaja v nizke akumulacijske terase pliocenske starosti. Z oddaljevanjem od rečne struge se zmanjšuje vpliv podtalne vode, spremeni se tudi litološka podlaga. Medtem ko je wurmska terasa iz peska in proda, je nad njo višje ležeča riška terasa iz močnejše preperelih prodnikov z večjo primesjo rjavordeče in rumenkaste ilovice. Na preperelih prodnikih je nastala distrična rjava prst, namenjena njivam in travnikom. Na obeh straneh doline je ohranjena mindelska terasa, ki leži 15-20 m

nad riško teraso in je vrezana v mio-pleistocensko podlago, nad njo leži prod in čez njega peščeni in ilovnati sedimenti (Šifrer, 1974, 157).

3.1.3c) Prodni vršaj in naplavna ravnica ob Oplotniščici z obrečnimi prstmi, njivska raba

Vršaj Oplotniščice je pri Draži vasi 6 m nad wurmskim vršajem in se v višini 295 m izklini v neizravno ježo. Poplavna ravnica ob Oplotniščici ima manjši strmec kot ravnica ob Dravinji, v njej je odloženega več ilovnatnega materiala. Pri Draži vasi se dolina Oplotniščice združi z Dravinjsko dolino.

3.2 Dravinjske gorice - valovito gričevje s širokimi dolinami, evtričnimi in distričnimi prstmi ter psevdogleji, z mešano njivsko-travniško in gozdno rabo

3.2.1a) Gričevje iz laporjev z evtričnimi prstmi in psevdogleji ter travniško-gozdno rabo

Zahodni del Dravinjskih goric je zgrajen večinoma iz miocenskih, litološko zelo pestrih plasti s prevlado laporjev, deloma iz oligocenskih, vmes je nekaj starejših, erozijsko odpornih kamnin. Severno in južno nad dolino Dravinje so laporji z evtričnimi rjavimi prsti, intenzivno koriščenimi za vinograde.

3.2.2b) Nizko gričevje z evtričnimi in distričnimi rjavimi prstmi, psevdogleji in travniško-gozdno rabo

Na vršinah prodno-peščenih slemen so rankerji in rendzine, na pobočjih evtrične rjave in ob vznožjih koluvalne in psevdoglejane prsti. Prevladujejo evtrične rjave, ki so zaradi občasnega zastajanja vode v prsti psevdoglejane, tudi zaradi oteženega odtoka padavinske vode. Ob razmeroma širokih dolinah potokov so obrečne in oglejane prsti. Nizko gričevje iz plio-pleistocenskih sedimentov med Dravinjo in Oplotniščico pokrivajo distrične rjave prsti. Gričevje je široko 2-3 km in zgrajeno iz plio-pleistocenskih nanosov silikatnega proda, pomešanega z glino. V ovršju precej razčlenjenega gričevja se je ohranil niz slemenskih nivojev od 410 m v Bezini (60 m nad dolino Dravinje) do 330 m v Dobrnežu. Proti jugu in vzhodu se gričevje spušča proti pleistocenski prodni terasi pri Slovenskih Konjicah in pri Tepanju (Melik, 1957, 340-341). Slemena Dravinjskih goric so zgrajena iz pretežno kremenovega proda, ki je delno ostanek pohorskih magmatskih in metamorfnihih kamnin in deloma iz pliocenskega proda. Gričevje je gosto razčlenjeno s plitvimi dolinami. Reliefna razčlenjenost, kislota rekacija, odsotnost karbonatov in občasno psevdoglejevanje preprečujejo intenzivno kmetijstvo.

3.3 Žičko hribovje z distričnimi rjavimi prstmi in kisloljubnimi bukovimi gozdovi

Se od ostalih naravnih enot razlikuje po litološki sestavi, le-ta je pretežno iz andezitnega tufa, posledica vulkanskega delovanja v terciarju. Na tufih razvite prsti so kisle, slabo nasičene z bazami in zaradi vododržne podlage vlažne ter slabo primerne za kmetijsko obdelavo. Pokrite so pretežno z kisloljubnimi bukovimi gozdovi.

Meja Žičkega hribovja proti Konjiški gori poteka po litološki meji med permskimi glinastimi skrilavci in peščnjaki ter srednjetriasnimi apnenci oz. lapornatimi plastmi. Na vzhodu se hribovje nadaljuje proti Lipoglavskemu pretržju med Slomom in Zbelovsko goro in se konča nad dolino Dravinje pri Poljčanah. Žičko hribovje je skoraj v celoti zgrajeno iz oligocenskih sedimentov, predvsem iz andzitega tufa, lapornate morske sivice in soteških plasti. Glavna slemena potekajo v višini med 500 in 600 m, zaradi strmih grap so precejšnje reliefne amplitude 200 - 230 m. Hribovje se od sosednjega Voglanjskega gričevja razlikuje po večjih strminah (v Voglajnskem gričevju je povprečni naklon $6,3^\circ$, v Žičkem hribovju $11,7^\circ$ večji NV ter majhnem deležu dolin z ravnim dnom.

Zaradi terciarne podlage in precejšnje reliefne amplitude je v tem hribovju močna erozija. Potoki odlagajo drobir v majhnih vršajih na izstopu v večje doline. V dolini Žičnice prehajajo ti vršaji v teraso, ki je 2-5 m nad dolinskim dnom in je zlasti lepo ohranjena okrog vasi Škedenj ter navzdol po dolini do začetka soteske (Šifrer, 1974, 134).

Dolina Žičnice je v srednjeoligocenskih govških plasteh (lapor, pesek, glina) v katero se stekajo kratke do 1 km dolge grape, ki so ob izstopu v glavno dolino nasule številne majhne vršaje. Potok Klokočovnik se je s povirnimi grapami zajedel v sosednji del hribovja. Značilni so polkrožni zatrepi z zelo strmimi pobočji, pa tudi precejšnji strmci povirnih grap. Klokočovnik si je izdelal 150 - 200 m globoko dolino na stiku med andezitnim tufom na jugu in lapornato peščenimi skladi na severu.

3.3.1a) Strmo hribovje iz laporjev nad dolino Dravinje, z evtričnimi prstmi in vinogradniško ter gozdno rabo

3.3.2b) Gričevnato hribovito površje iz tufov, peščenjakov in apnencev s kisloljubnimi bukovimi gozdovi

3.4 Konjiška gora z rendzino in pokarbonatnimi prstmi ter bukovimi gozdovi

3.4.1a) Severni del Konjiške gore z rendzino na apnencih in termofilnimi gozdovi

Vzhodno od Tesnice se pričenja sleme Konjiške gore, ki se preko Strmca (673 m) in Malih Križevc (980 m) dvigne v Stolpnik. Prepustna litološka osnova vpliva na odstonost površinske tekočih voda. Zaradi strmega reliefa in nadmorske višine okrog 1000 m prevaduje gozd. Ob severnem vznožju Konjiške gore ob Dravinji proti vzhodu poteka prelomna črta, po kateri teče Dravinja. V severnem vznožju pod Konjiško goro in Bočem so našli tople izvire, katerih temperatura je malo višja od srednje letne temperature zraka. Ta "konjiška termalna črta" je v skaldu s prelomnicami, ki se vlečejo ob južnem robu Karavank. Ob tej termalni črti se stikajo triadne in karbonske plasi z mlajšimi, kar se vidi v morfologiji Konjiške gore, Boča in Dravinjskih gorc.

3.4.2b) Južni del Konjiške gore z rankerji in distrično prstjo na permokarbonskih skrilavcih, z kisloljubnimi gozdovi

Južni del Konjiške gore je v litološkem in reliefnem izrazu drugačen od severnega dela. Kamnine so vododržne in silikatne, zato ustvarjajo "hladno" rastišče, kjer uspevajo mezofilne rastline. Relief je zaradi površinsko tekočih voda razčlenjen in denudiran. Na kisli, distrični prsti prevladujejo gozdovi.

4. Zaključek

Razširjenost vegetacije in prsti v konjiški občini kaže na ekološke razmere, ki so odsev kompleksnega součinka anorganskih, organskih in antropogenih dejavnikov.

Vplivi človeka na prsti in rastje so najbolj izraziti v dolini Dravinje, kjer so gozdove hrastov zamenjale njive. Posekanje gozda vizualno in funkcijsko spremeni pokrajino, kar se odraža v drugačnih vodnih razmerah, količini evapotranspiracije in občutljivosti za erozijo. Opravljene hidromelioracije Dravinjske doline so povečale enoličnost doživljanja pokrajine.

Prsti in rastje v gričevnatem svetu so pod močnim vplivom naselij, ki neposredno degradirajo tako vegetacijo kot prsti. Bukovi gozdovi na Vzhodnih Karavankah so ohranjeni zaradi strmega reliefa in težke dostopnosti.

Razporeditev naravnopokrajinskih enot glede na prsti in rastje kaže zakonitosti pojavljanja razlik v pokrajini, ki so posledica naravnih in družbenih faktorjev. Oblike prsti in ohranjenost vegetacije tudi kažejo, kako in kje se je človek prilagodil pokrajini oz. vanjo posegel. S sonaravnim družbeno-ekonomskim razvojem lahko ohranimo pokrajinske potenciale, ki jih bomo sicer za vedno izgubili.

Literatura:

1. Celovit razvoj podeželja - Dravinjska dolina, BTF, Agronomija, Katedra za pedologijo, prehrano rastlin in ekologijo, Ljubljana.
2. Gregorič, V., Glavni talni tipi v Sloveniji. Proteus, Ljubljana, str. 29-33.
3. Ilešič, S., 1972: Pokrajinsko ekološka razčlenitev Slovenije, Ljubljana.
4. Ilešič, I., 1985: Severovzhodna Slovenija in njena regionalna razčlenitev. Ljubljana.
5. Karta gozdnih združb za list TK 1:50000 Poljčane. Biološki inštitut Jovana Hađija, Ljubljana.
6. Letalski posnetki 1:17500, ciklično aerofotosnemanje Slovenije TK-25 Poljčane, 1993, Geodetski zavod Slovenije, Ljubljana.
7. Stritar, A., 1990: Krajina, krajinski sistemi. Raba in varstvo tal v Sloveniji. Partizanska knjiga, Ljubljana.
8. Šifrer, M., 1974: Kvarterni razvoj Dravinjskih gor in bližnjega obrobja. Geogr. zbornik XIV, Ljubljana.
9. Vrščaj, B., 1990: Slika tal je končana. Pionier 45(10), Ljubljana, str. 48-51.

Literatura.

1. Čiček, Ivan. 1974. ...

2. Čiček, I. 1977. ...

3. Čiček, I. 1977. ...

4. Čiček, I. 1977. ...

5. Čiček, I. 1977. ...

ASTRONOMSKO - GEOGRAFSKI
POLOŽAJ OBČINE SLOV. KONJICE

6. Čiček, I. 1977. ...

7. Čiček, I. 1977. ...

8. Čiček, I. 1977. ...

Astronomi predvidevajo, da je v našem vesolju toliko Galaksij, kolikor je zvezd v naši Galaksiji. Naša Galaksija se imenuje Rimska cesta in šteje okoli 100 milijard zvezd. Ena izmed teh zvezd je tudi naše Sonce. Sonce je povprečno velika zvezda, ki je od središča Galaksije oddaljeno 30.000 svetlobnih let. Svetlobno leto je razdalja, ki jo svetloba napravi v enem letu. Svetloba se širi s hitrostjo 300.000 km/sek. Okoli Sonca, ki je središče našega sončnega sistema, se vrtili 9 planetov. Najbližji planet je Merkur, sledi Venera, nato Zemlja. Od Sonca do Zemlje potuje svetloba 8 minut. Luna je od Zemlje oddaljena 380.000 km, kar je malo več kot ena svetlobna sekunda. Zemlja, ki je v primerjavi s Galaksijo neznamenat delec, ki bi ga z najboljšim teleskopom ne mogli opaziti iz razdalje najbližje zvezde (4,5 svetlobnih let), je za naše pojme ogromna gmota, saj znaša masa Zemlje 6 trilijonov kilogramov. 70% zemeljske površine je pokrite z vodo. Od 30% kopnega pripada Evropi 7,03%. Od celotne Evrope pa pripada Sloveniji le 0,19% oz. 0,2%. Občina Slov. Konjice meri 222,3 km². Delež konjiške občine v Sloveniji je približno 1%. Slov. Konjice ležijo severozahodno od geometričnega središča Slovenije (46° 7' sgš in 14°49' vgd), oddaljene okoli 90 km. Nadmorska višina samega mesta Slov. Konjice je 333 m. Najnižja nadmorska višina (250 m) je ob sotočju Dravinje in Ličence pri Sp. Lažah; obenem je to najvzhodnejši del občine. Najzahodnejši del občine je Basališče (1272 m) na Paškem Kozjaku.

Sedaj, ko vemo nekaj podatkov o občini Slov. Konjice, pa si pogledimo njene meje. Podatki se nanašajo na občino, ki je nastala leta 1955 po združitvi štirih do takrat samostojnih občin: Loče, Slov. Konjice, Vitanje in Zreče.

Tako združena občina je obstajala 40 let, to je do leta 1995. Meja te občine poteka na zahodu od Paškega Kozjaka - Basališče (1272 m), ki se na severozahodni strani spušča proti soteski ob Hudinji tako, da vključuje Javorje (1272 m) in Fužine. Od Fužin se dvigne na Stenico (1091 m), se spusti v dolino Tesnice in se ponovno dvigne na Stolpnik (1012 m) - najvišji vrh Konjiške gore. Od Stolpnika poteka meja ostro proti jugu vse do Zg. Slemen; nakar se ponovno obrne proti vzhodu, poteka južno od doline Žičnice preko predora Pletovarje, mimo Lipoglava, Nunske gore (544 m), južno od Zbelovske gore, nato se obrne ostro proti severu in poteka mimo cerkvice Sv. Marije na Ljubični, od tod poteka meja k sotočju Dravinje in Ličence, kjer je že prej omenjena najnižja nadmorska višina občine (250 m). Od sotočja poteka meja ob potoku Ličenca in vključuje v občino Sp. in Zg. Laže, Ličenco, Sp. Grušovje, Tepanje in Novo Tepanje, Brdo, Gabrovnik, Strtenik, mimo Sv. Barbare, Sv. Neže, preko Brinjeve gore do Sv. Martina, vključuje vas Črešnava, Bezovje, Koroško vas, Planino na Pohorju, tik pod Roglo poteka mimo koč na Pesku, nakar se vijugasto obrne proti jugu do slemena Kraguljišče, se povzpne na vrh Turn (1463 m). Pri Valovici (1456 m) se meja obrne proti jugu zahodno od Glažutske planine, poteka ob reki Paki ter 2 km zahodno od Sp. Doliča prečka cesto Vitanje - Dolič in se od tam ponovno dvigne do Basališča (1272 m) na Paškem Kozjaku.

Natančnejše podatke o meji in obsegu občine Slov. Konjice, si bralec lahko ogleda na turistični karti občine Slov. Konjice, ki je bila izdana leta 1990 v razmerju 1 : 50.000. V prirodno - geografskem oziru so Konjice na prehodu med Celjem in Mariborom. Glede na to, da Slov. Konjice leže ob porečju Dravinje, ki teče v smeri Dravskega polja, bi pričakovali, da gravitirajo Slov. Konjice bolj proti Mariboru kot proti Celju, a ni tako. Maribor je oddaljen od Slov. Konjic 36 km, Celje pa samo 25 km. Na celjsko občino meji konjiška občina direktno, med mariborsko in konjiško pokrajino pa je slovenjebistriška občina.

Vzdolžno os občine tvori dolga brazda, ki poteka v zahodno-vzhodni smeri. Njeno severno krilo je položno pobočje centralnega Pohorja, njeno zahodno in južno krilo pa so kot

podaljšek Karavank Paški Kozjak, Stenica in Konjiška gora. Poleg te brazde in obeh kril pripada občini še južna stran Konjiške gore in Dolina Žičnice. Žičnica teče mimo Žičkega samostana, mimo Špitaliča, Škednja in se pri Ločah zliva v Dravinjo.

Natančnega podatka o klimatskih razmerah in rečni mreži si bo bralec lahko prebral v naslednjih prispevkih.

PODNEBNE ZNAČILNOSTI

Za severozahodno Slovenijo, kamor spadajo Slov. Konjice, je značilno, da leži sredi severnega zmernega pasu, ki mu vremenske in klimatske razmere ustvarjajo prodori hladnega zraka proti jugu in poplave toplega zraka proti severu. Prodori hladnega zraka omogočajo ciklonsko aktivnost, ki prinaša padavine. Prodori toplega zraka, često subtropsko, ustvarjajo anticiklonsko aktivnost in s tem praviloma lepo sončno vreme. Vdori hladnega in toplega zraka si sledijo v neenakomernem zaporedju skozi vse leto. Nakazana izmenjava toplega in hladnega zraka ima praviloma osnovno smer zahod-vzhod. Številno in dokaj enakomerna razporedba toplih grebenov in hladnih dolin med letom, ustvarjata temeljne značilnosti vremena in klime v naših krajih. Zamenjave vdorov toplega in hladnega zraka so včasih počasne, lahko pa tudi skokovite in spremljane z močnimi vetrovi, hitrimi temperaturnimi spremembami zraka ter intenzivnimi padavinami.

Povprečne mesečne in letne temperature zraka za občino Slov. Konjice so razvidne iz tabele 1 in 2.

TABELA 1:

Povprečne mesečne in letne temperature zraka v st. cel. za občino Slov. Konjice za dobo od leta 1936 do 1975 - po Furlanu

mesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Sl. Konjice	-1,2	0,8	4,7	9,4	13,4	17,1	18,9	18,1
mesec	IX	X	XI	XII	leto			
Sl. Konjice	15,2	9,8	5,0	0,4	9,4			

Povprečna letna temperatura za dobo 1936 do 1975 je znašala 9,4°C, za poletje 18,0°C in zimo 1,5°C.

TABELA 2:

Povprečne mesečne in letne temperature zraka za občino Slov. Konjice in dobo od 1960 do 1990 po HMZ Ljubljana.

mesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Sl. Konjice	-1,3	0,6	4,1	8,4	12,6	15,6	17,2	16,4

mesec	IX	X	XI	XII	leto
Sl. Konjice	13,5	8,9	4,0	0,1	8,4

Povprečna letna temperatura za čas od 1960 do 1990 je znašala 8,4°C.

V Slov. Konjicah je bilo najtoplejše leto 1961, ko je dosegla srednja letna temperatura zraka 10,3°C; že naslednje leto je najhladnejše v opazovanem obdobju, saj je bila srednja letna temperatura zraka samo 8,4°C. Že navedeni podatki nam govorijo o občutnem kolebanju temperature med posameznimi leti. Toplotne razmere so poleg padavin tisti značilni bistveni element, ki odločujoče vpliva na kvaliteto in kvantiteto rastlinske proizvodnje. Med najzahtevnejše kulturne rastline sodijo vinska trta, hmelj in sadje. Ugotovljeno je, da pridelujejo najboljša vina v tako imenovanem severnem evropskem vinorodnem rajonu tam, kjer so srednje letne temperature zraka med 10° in 11°C, oziroma tam, kjer dosežejo srednje temperature zraka v treh letnih mesecih (junij, julij, avgust) 20°C in več. Za pokrajino z ugodnimi toplotnimi razmerami za gojitev vinske trte se štejejo še pokrajine s srednjimi letnimi temperaturami zraka med 9° in 10° C. Nihanje srednjih letnih temperatur pomeni nihanje kvalitete pridelka.

Na gojenje vinske trte pa vplivajo tudi dolgotrajne nizke temperature v zimskih mesecih. Če trajajo nizke temperature zraka več dni zapored okrog -20°C, vinska trta zmrzne in ob hujših posledicah moramo vinograd obnoviti. V opazovanem obdobju je bila najostrejša zima (december-januar) 1963/64, ko so bile srednje mesečne temperature zraka trikrat nižje od dolgoletnega povprečja (-3,2, -5,6, -4,4°C). Sicer pa je bil absolutni minimum v Slov. Konjicah 11. februarja leta 55, ko je dosegla temperatura -26,6°C.

Bolj kot zimske so nevarne nizke temperature v času vegetacije. Pomladanska slana lahko prizadane cvetove na sadnem drevju in osmоди vršičke na vinski trti. Posledice so lahko katastrofalne, saj je letina izgubljena, trta pa se lahko tudi posuši. Pozni mraz lahko prizadane tudi krompir in fižol. Manj nevaren kot pozni spomladanski, je zgodnji jesenski mraz, ki pri -3°C osmоди listje na vinski trti, pri -4°C pa zmrzne tudi grozdje.

Temperatura in vlaga nista edina faktorja, ki vplivata na vegetacijo, pomembne so tudi svetlobne razmere. Od količine in intenzitete sončnega obsevanja je odvisen začetek

cvetenja, količina sladkorja, kisline ter buketnih in aromatičnih snovi, kar vse vpliva na količino in kvaliteto vinskega pridelka. Število ur sončnega obsevanja je odvisno predvsem od števila jasnih, oziroma oblačnih dni in od megle. Glede megle smo v Slov. Konjicah lahko zadovoljni, saj je število meglenih dni malo. Če primerjamo Pragersko in Slov. Konjice glede megle lahko ugotovimo, da imajo Slov. Konjice dvakrat manj meglenih dni na leto kot Pragersko. Glej priloženo tabelo št. 3.

Srednje število dni z meglo (za obdobje 1951 - 1970 - po Furlanu)

mesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Pragersko	6,3	4,9	2,4	1,0	0,5	0,4	0,3	1,5
Sl. Konjice	3,4	2,8	1,7	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2

mesec	IX	X	XI	XII	leto
Pragersko	4,6	6,8	6,6	7,2	42,5
Sl. Konjice	1,2	2,4	5,2	4,9	22,8

Za konec si bralec lahko ogleda še nekaj najnovejših vremenskih podatkov HMZ Ljubljana. Podatki so iz treh meteoroloških postaj in to Slov. Konjice, Maribor - letališče in Turški vrh nad Slov. Bistrico.

Iz podatkov je razvidno, da ima Turški vrh 2,4 krat več meglenih dni v letu kot Slov. Konjice, Maribor - letališče pa kar petkrat toliko kot Slov. Konjice.

Zanimivi so tudi ostali podatki še zlasti zato, ker veljajo za zadnjih 5 let, to je od leta 1990 do 1995. Ker so vsi podatki razvidni iz tabel, si lahko primerjavo vsakdo napravi sam.

SLOVENSKE KONJICE

višina padavin (mm)

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AVG	SEP	OKT	NOV	DEC	LETO
1990	53.1	19.4	59.4	103.0	44.5	145.8	113.3	103.2	88.2	137.6	158.7	62.3	1088.5
1991	28.2	38.7	60.9	28.8	138.2	114.2	148.3	131.9	53.9	136.1	184.2	8.6	1072.0
1992	22.3	17.0	86.2	67.1	29.7	113.8	50.6	11.4	43.2	313.3	107.8	65.9	928.3
1993	3.7	0.2	17.4	62.7	42.1	84.1	67.5	108.2	149.5	191.8	102.3	128.9	958.4
1994	29.3	24.6	33.1	124.3	75.8	143.4	68.5	185.5	73.9	140.6	47.9	96.6	1043.5
1995	64.0	98.7	123.6	58.4	86.6	155.1	116.0	124.7	226.9	1.0	43.2	92.5	1190.7
povp	33.4	33.1	63.4	74.1	69.5	126.1	94.0	110.8	105.9	153.4	107.4	75.8	1046.9
std	21.8	34.5	37.9	34.2	40.0	26.8	37.5	56.9	70.0	101.0	57.0	40.8	94.8
max	64.0	98.7	123.6	124.3	138.2	155.1	148.3	185.5	226.9	313.3	184.2	128.9	1190.7
min	3.7	0.2	17.4	28.8	29.7	84.1	50.6	11.4	43.2	1.0	43.2	8.6	928.3

SLOVENSKE KONJICE
povprečna temperatura zraka (°C)

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AVG	SEP	OKT	NOV	DEC	LETO
1990	-0.2	6.1	8.0	9.0	15.3	17.3	18.7	18.7	13.6	10.6	5.1	-0.1	10.2
1991	0.7	-2.6	7.5	8.3	11.1	17.7	20.6	19.2	16.3	8.3	5.1	-1.5	9.2
1992	1.8	3.4	5.5	10.2	14.8	18.2	20.3	23.4	16.3	8.9	6.7	0.4	10.8
1993	2.2	-0.1	4.5	10.1	16.7	18.3	19.5	19.3	14.6	11.0	1.3	3.0	10.0
1994	4.0	2.1	9.4	9.6	14.9	18.5	21.3	20.7	17.1	8.1	7.5	2.3	11.3
1995	0.4	5.2	4.4	10.6	14.4	16.3	21.1	17.9	13.7	11.5	3.7	0.0	9.9
povp	1.5	2.4	6.6	9.6	14.5	17.7	20.3	19.9	15.3	9.7	4.9	0.7	10.2
std	1.5	3.3	2.1	0.9	1.9	0.8	1.0	2.0	1.5	1.5	2.2	1.7	0.7
max	4.0	6.1	9.4	10.6	16.7	18.5	21.3	23.4	17.1	11.5	7.5	3.0	11.3
min	-0.2	-2.6	4.4	8.3	11.1	16.3	18.7	17.9	13.6	8.1	1.3	-1.5	9.2

SLOVENSKE KONJICE
število jasnih dni < 2/10

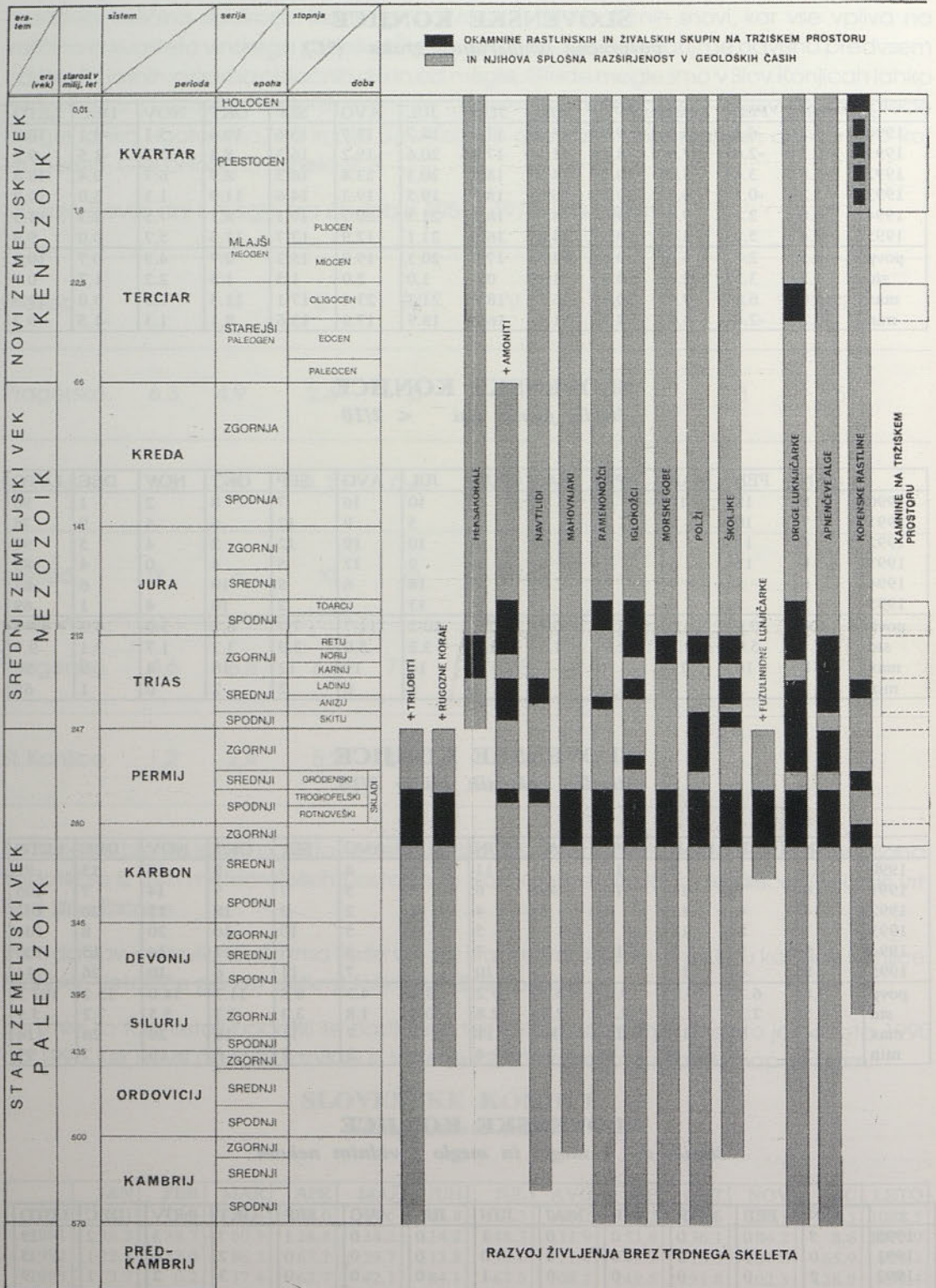
	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AVG	SEP	OKT	NOV	DEC	LETO
1990	8	18	11	7	5	3	10	16	7	8	2	1	96
1991	7	10	4	2	5	5	5	9	12	6	4	9	78
1992	4	11	5	9	7	4	10	19	12	2	4	5	92
1993	8	13	8	7	9	6	9	12	5	4	0	4	85
1994	6	5	7	2	7	7	14	6	8	10	4	6	82
1995	3	5	6	5	7	5	13	8	2	10	4	1	69
povp	6.0	10.3	6.8	5.3	6.7	5.0	10.2	11.7	7.7	6.7	3.0	4.3	83.7
std	2.1	5.0	2.5	2.9	1.5	1.4	3.2	5.0	3.9	3.3	1.7	3.1	9.7
max	8	18	11	9	9	7	14	19	12	10	4	9	96
min	3	5	4	2	5	3	5	6	2	2	0	1	69

SLOVENSKE KONJICE
število oblačnih dni > 8/10

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AVG	SEP	OKT	NOV	DEC	LETO
1990	11	3	5	11	4	11	4	4	6	8	15	15	97
1991	10	7	14	11	10	6	5	5	7	9	14	7	105
1992	14	4	13	6	3	4	4	2	2	18	11	20	101
1993	7	8	11	7	3	5	4	5	10	16	20	8	104
1994	9	9	5	12	7	7	3	3	5	11	14	15	100
1995	8	6	13	7	7	10	3	7	11	6	10	26	114
povp	9.8	6.2	10.2	9.0	5.7	7.2	3.8	4.3	6.8	11.3	14.0	15.2	103.5
std	2.5	2.3	4.1	2.6	2.8	2.8	0.8	1.8	3.3	4.7	3.5	7.2	5.9
max	14	9	14	12	10	11	5	7	11	18	20	26	114
min	7	3	5	6	3	4	3	2	2	6	10	7	97

SLOVENSKE KONJICE
število dni z meglo in meglo z vidnim nebom

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AVG	SEP	OKT	NOV	DEC	LETO
1990	5	0	0	0	0	1	0	0	1	7	3	2	19
1991	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	1	5
1992	2	0	0	0	0	1	0	0	0	3	2	1	9
1993	0	1	0	0	0	0	0	0	1	2	5	1	10
1994	1	0	0	0	0	0	0	0	1	2	4	2	10
1995	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	6	5	12
povp	1.3	0.2	0.3	0.0	0.0	0.3	0.0	0.0	0.5	2.8	3.3	2.0	10.8
std	2.0	0.4	0.8	0.0	0.0	0.5	0.0	0.0	0.5	2.1	2.2	1.5	4.6
max	5	1	2	0	0	1	0	0	1	7	6	5	19
min	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	5

Karta geoloških dob

REČNA MREŽA

Glavna odtočna žila - Dravinja teče po skrajnem južnem robu pokrajine. Zgornji tok Dravinje in vsi njeni levi pritoki tečejo v smeri SZ proti JV. Nekateri menijo, da je nekoč tekla Dravinja po sredini kotline in, da so jo njeni pritoki potisnili povsem na južni rob kotline, kjer se je naslonila na konjiško - bočko gorsko pregrajo.

Dravinja in njeni pohorski pritoki imajo dokaj stalen vodostaj. To njihovo dobro lastnost so ljudje izkoristili že v davni preteklosti. Ob Dravinjo in njene pritoke so postavili mline, žage in kovačnice, vendar so po 2. svetovni vojni skoraj vse opustili.

Glavni pritoki Dravinje so levi pritoki, ki prinašajo vodo iz južnega pohorskega pobočja. Izpod Rogle priteče Resniški potok, ki se združi s Sr. Dravinjo, ta pa se v dolini blizu kovačije Ošlak zliva v Dravinjo. Iz Padeškega vrha priteka Sopočnica, ki se pod Boharino združi z Dravinjo. Izpod Koroške vasi priteka Božjenica, izpod Zlakove pa Gračnica, obe pa se blizu Malahorne izlivata v Oplotnico (Oplotensica), ta pa se pri Draži vasi izliva v Dravinjo.

Manj vode prinašajo v Dravinjo njeni desni pritoki. Med Stranicami in Križevcem poteka bifurkacija ali razvodje med savskim in dravskim porečjem. Tesnica, ki teče med Stenico in Konjiško goro, se pred Vojnikom izliva v Hudinjo, ta pa v Celju v Savinjo. Na drugi strani Križevca in Stranic pa zbira vodo Koprivnica, ki se v Slov. Konjicah zliva v Dravinjo. S Polen in izpod Konjske smrti priteka Polensica - manjši potok, ki se pri valčnem mlinu zliva v Dravinjo. Na jugu občine je razvodje v področju Sojeka in Zg. Slemen. Proti jugu odnaša vodo Rovski potok in Drežnica, slednja se združi pri vasi Ivenca s Tesnico, ta pa se zliva v Hudinjo. Proti vzhodu pa teče Soješka voda in Žičnica, ki se pri Ločah zliva v Dravinjo.

Za vse pritoke je značilno, da ob močnih nalivih postanejo mali hudourniki in skupaj z Dravinjo odnašajo proti Dravi ogromne količine organskega in anorganskega materiala. Strmec Dravinje in njenih pohorskih pritokov znaša v zgornjem toku nad 200 promil. Pri Zrečah ima Dravinja samo še 17 promil, ob njenem sotočju z Oplotnico pa samo še 2 promili. Značilno za Dravinjo in njene pohorske pritoke v zgornjem toku je, da se močno zajedajo v zemljo in tvorijo 350 metrov globoke grape. Potoki, ki pritečejo izza Konjiške gore, so krajši, vendar se tudi ti zajedajo do 250 m globoko. V grapah doseže pobočje največje strmine. Ker imajo pobočja navadno nad 20° naklona, je tovorni promet prečno čez grape skoraj onemogočen oziroma je s serpentinami močno podaljšan. Promet vzdolž gorovja je tako praktično mogoč samo v podgorju in pa po vrhnjem razvodnem slemenu.

Literatura:

1. Vladimir Bračić - Dravinjske gorice (1985)
2. Krajevni leksikon Slovenije (1976)
3. Zbornik referatov - Mišičev vodarski dan (1993)
4. Meteorološki podatki HMZ Ljubljana

Glavno odbočno žilo - Kivritis leže do vršenem južnem robu površine žilovni tok
Drovinca vsi členi izvirajo iz iste vršne žile. V nekaterih mestih, kot je nekateri deli
Drovinca, se žilo razdeli na več manjših žil, ki so razporejene po različnih
to je nekatere na kakovostno boljše področje.

Drovinca in njeni področja, ki so bolj ali manj vodovodni, so njihovo dobro lastnost.
Judje uporabljajo v domači kmetijski praksi. Drovinca in njeni področja so koristni mlinski toki
in kakovostne vodne sile so zelo uporabne za kmetijsko praksi.

Glavni odbočni tokovi - Kivritis leže do vršenem južnem robu površine žilovni tok
Drovinca vsi členi izvirajo iz iste vršne žile. V nekaterih mestih, kot je nekateri deli
Drovinca, se žilo razdeli na več manjših žil, ki so razporejene po različnih
to je nekatere na kakovostno boljše področje.

Manj vodovodni tokovi - Kivritis leže do vršenem južnem robu površine žilovni tok
Drovinca vsi členi izvirajo iz iste vršne žile. V nekaterih mestih, kot je nekateri deli
Drovinca, se žilo razdeli na več manjših žil, ki so razporejene po različnih
to je nekatere na kakovostno boljše področje.

5a vsa področja, ki so bolj ali manj vodovodni, so njihovo dobro lastnost.
Drovinca in njeni področja, ki so bolj ali manj vodovodni, so njihovo dobro lastnost.
Judje uporabljajo v domači kmetijski praksi. Drovinca in njeni področja so koristni mlinski toki
in kakovostne vodne sile so zelo uporabne za kmetijsko praksi.

5b vsa področja, ki so bolj ali manj vodovodni, so njihovo dobro lastnost.
Drovinca in njeni področja, ki so bolj ali manj vodovodni, so njihovo dobro lastnost.
Judje uporabljajo v domači kmetijski praksi. Drovinca in njeni področja so koristni mlinski toki
in kakovostne vodne sile so zelo uporabne za kmetijsko praksi.

Literatura

1. Vladimir Brož - Drovinjske gorice (1988)
2. Križevni letnik Slovenije (1975)
3. Zbornik letnikov - Milske vodotoki (1993)
4. Meteorološki podatki HMT Ljubljana

ing. Franc Ševšek

RUDARSTVO, FUŽINARSTVO IN STEKLARSTVO

RUDARSTVO, FUŽINARSTVO IN STEKLARSTVO

Območje današnje občine Slov. Konjice, katere meje so se spreminjale glede na družbeno in politično ureditev v nekem časovnem obdobju, beleži bogato dejavnost od antike do danes. Veliko gozdno bogastvo, obilica tekočih voda, območja čistih apnencev, dobre glin in rudnin, vse to je dalo že v davni preteklosti odlične osnove za obrtno dejavnost, iz katere se je v novejšem času razvila že sorazmerno močna industrija. Meje med obrtjo in industrijo preteklega obdobja so zelo ohlapne, zato se stalno prepletajo.

Ugodnejši gospodarski razvoj je v naše kraje pod južnim delom Pohorja prišel s terezijansko in jožefinsko dobo, to je v času, ko je cesarska vlada že kazala živo zanimanje za napredek gospodarstva. Tranzitna trgovina je potegnila za seboj tudi furmanstvo in razvoj manufaktur vseh vrst. Za nas so pomembne predvsem rudarska, fužinarska, glažutarska, usnjarška, žagarska in druge obrtne dejavnosti, ki so vplivale na boljše življenje prebivalstva.

Podjetniki, lastniki rudnikov, fužin, glažut in raznih obrtnih delavnic so prihajali v naše kraje večinoma iz tujih dežel in so bili po rodu večinoma Nemci, le redko najdemo med njimi tudi kakega Slovenca.

Razen velikega števila žag in mlinov ob Dravinji in njenih pritokih je bilo še v prvih desetletjih tega stoletja po obronkih Pohorja še precej krajev, kjer so žgali oglje. Na vsej črti od Paškega Kozjaka, Stenice, preko Konjiške gore je bilo zelo razvito apneničarstvo. Danes je še nekaj apnenc, predvsem okoli Stranic. Ob Dravinji in njenem umetnem rokavu Mlinščici so stali še v osemdesetih letih prejšnjega stoletja mlini s stopami za drobljenje čreslovine in knoparja ter smrekove skorje za takratne potrebe usnjarjev v Konjicah in širše.

Mnogo žag je zraslo na pragu tega stoletja. Ob večjih potokih so se nizale druga za drugo. Ob Oplotniškem jih je bilo takrat okoli 80 in ob Dravinji 90, vseh skupaj na širšem območju do takratnih okrajnih meja pa 300. Danes jih je ostalo še zelo zelo malo.

V Spodnjih Lažah je šele po drugi svetovni vojni prenehala obratovati majhna oljarna, ki je predelovala predvsem bučnice. V sklopu oljarne je bila tudi žaga. V istem času sta prenehala delovati tudi dva večja mlina in dve vodni centrali v Ločah za takratne potrebe vaščanov in gospode.

Albert Struna, je v delu "Vodni pogoni na Slovenskem" zapisal tudi sled: "Na južni strani Pohorja pa hrani tudi Zreška ali Dravinjska dolina še mnoge priče starega kovaškega rodu in z njimi vred tudi vrsto zanimivih vodnih pogonov."

Kovačnice, ki so bile podaljšana roka fužinarstva, so stale ob potokih, ki so jih gnali meh ter ponekod tudi kladiva - repače. Propadale so počasneje od fužinarstva; v letu 1865 je obratovalo še 9 kovačnic, 16 kovačnic pa je prenehalo delati. Do danes je ohranjena le še Ošlakova kovačija z repačem v Boharini. Ta je ena najstarejših daleč naokoli.

Mnogo teh prvotnih obrtno industrijskih dejavnosti je propadlo, sicer pa so bile osnova današnjim industrijskim panogam v občini.

RUDARSTVO IN FUŽINARSTVO

Razvijalo se je mnogo prej kot industrija. Prva koncesija za pridobivanje železove rude in fužinarstvo je bila izdana že leta 1724 v Mislinjskem grabnu. Že leta 1790 je kopal železovo rudo (siderit) pri Vitanju baron Žiga Zois. V letih 1839 do 1842 pa so pričeli kopati rudo na dveh novih ležiščih, in to

na Kamnem hribu na severni strani in pri Črešnjicah na južni strani Konjiške gore. V tem obdobju je takratni lastnik fužin odprl tudi dva majhna rudnika premoga: enega pri Florjanu v Doliču, drugega pa v Spodnjih Zrečah pri Konjicah.

Iz prve polovice devetnajstega stoletja je železarna v soteski pod Vitanjem. Ustanovila sta jo Jožef Steinauer, ki je prišel iz Donawitza, in Janez Mihael Winkler (slika I.). Vse naprave in pogone je gnal potok Hudinja.

Iz starih pogodb je razvidno, da je bilo fužinarstvo - železarstvo že zgodaj razvito tudi v Oplotnici. Že leta 1824 je Jožef Steinauer, železar v Oplotnici, kupil Podlog pod Bohorjem s plavžem in dvema rudnikoma ter s 5000 orali gozda za potrebe oglarjenja. Del oglja je porabil v oplotniški fužini, drugi del pa v vitanjski.

V Oplotnici sta bili še dve manjši fužini, od katerih je bila ena last Antona Strašnika, druga pa Pavla Šupina. Leta 1854 je obratovala še samo ena; njen lastnik je bil Jožef Steinauer.

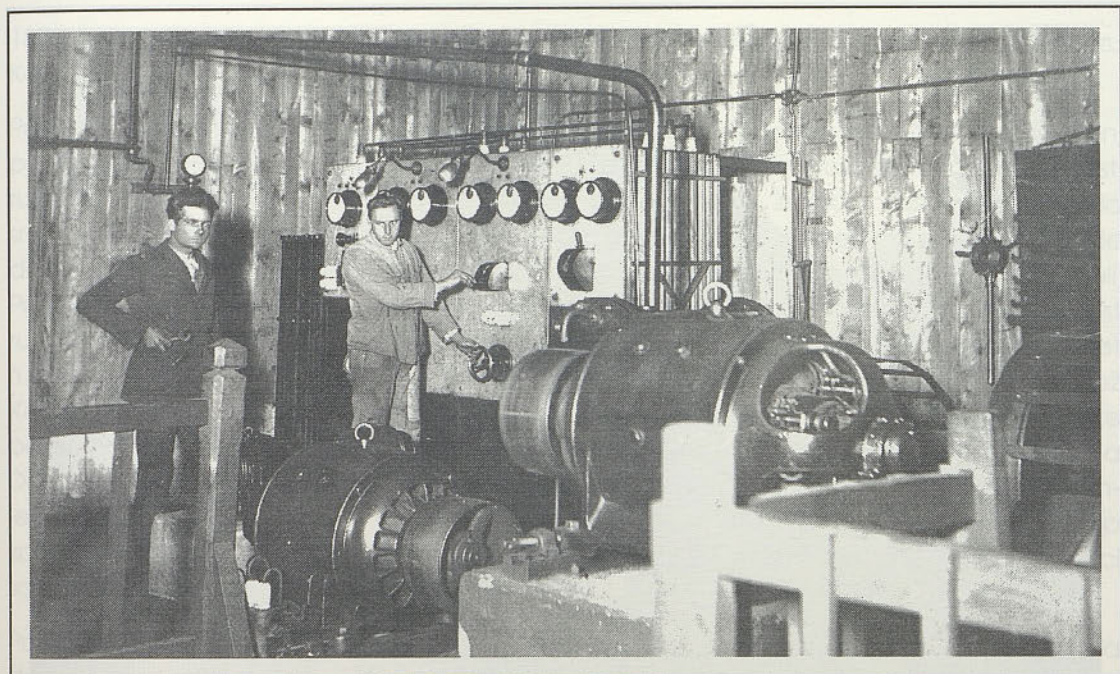
V tem obdobju je obstajala še železarna v Zrečah, njen lastnik je bil takrat Franc Tergavšek.

Te štiri fužine - železarne so bile, razen Mislinjske v bistvu večje kovačnice, v katerih so na manufakturni načins pomočjo vodnih pogonov izdelovali poljedelsko in obrtniško orodje. Do danes se je z delno spremenjenim programom ohranila še samo ena - Vitanjska.

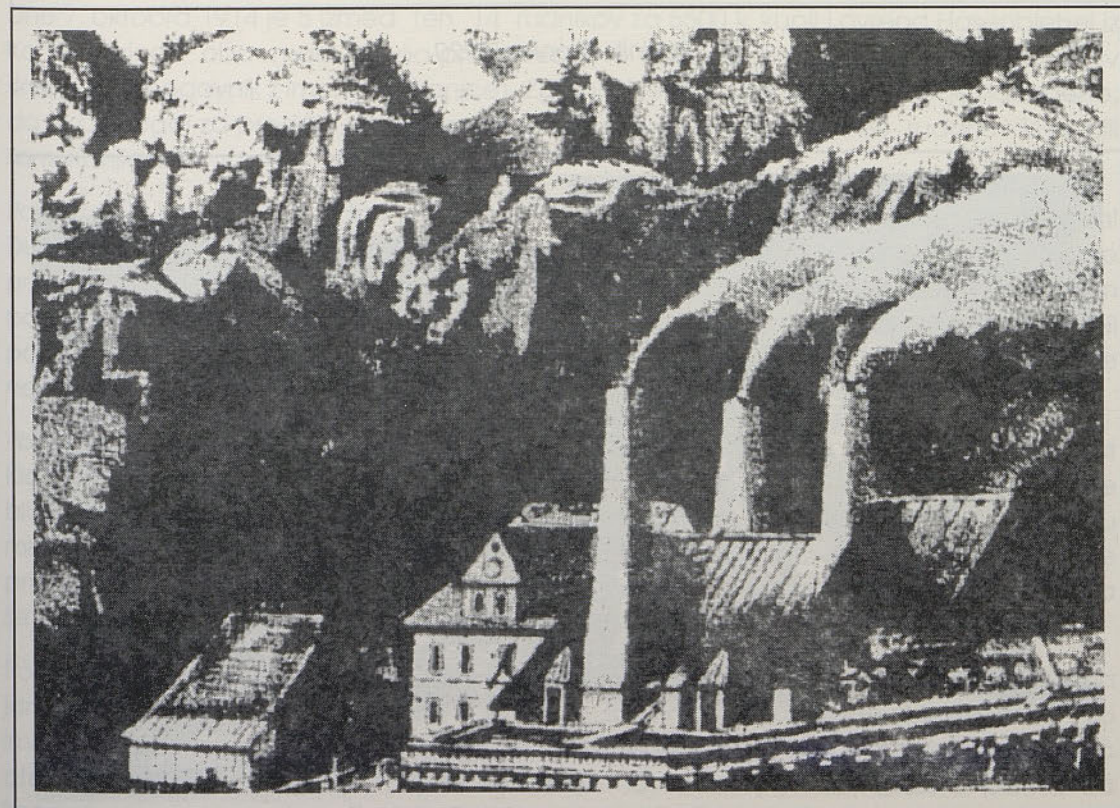
Fužinarstvo je zaradi slabih razmer moralo propasti. Železove rude je bilo v bližini občutno premalo in bila je zelo slabe kvalitete. Naprave so bile zastarele, prometne zveze slabe, velika je bila poraba oglja, ki so ga žgali iz lesa lastniki fužin sami ali pa okoliški kmetje. Cena lesa je bila vedno višja in tako je tudi drag les v določeni meri pripomogel k propadu fužinarstva.

Že v začetku 19. stoletja je država okoli Konjic, Vitanja, Zreč, Loč in Zbelovega pričela iskati premog. Rudosledci so odkrili vrsto majhnih zalog črnega in rjavega premoga, katerega so kmalu pričeli tudi izrabljati.

Te rudnike so imeli različni lastniki, ki so rudnike bolj ali manj izkoriščali. Zato je bila v Konjicah ustanovljena premogokopna družba Žička vas - Konjice, ki je imela tri delničarje. Z enakimi deleži so jo sestavljali Titus Rochel & Co, Adelbert Muller in Ignac Walland iz Konjic. Leta 1872 je rudnike okoli Konjic pričela kupovati šesterica ljudi - pet Nemcev in en Avstrijec. Ti so 1874 ustanovili južnoštajersko premogokopno družbo Vojnik. V dobrem letu je ta družba kupila 11. premogovnikov. 16. septembra 1872 je od Josefa Dominika Tappeinerja iz Gradca kupila rudnik črnega premoga Zgornje Zreče, s tega dne pa od dveh domačinov s Stranic in iz Vitanja rudnika premoga na Stranicah in v Oplotnici. Dan pozneje je omenjena šesterica od dveh Celjanov kupila še rudnik Št. Janž pri Dobrni, 18. septembra pa rudnika Slemene blizu žičkega samostana in Hlastečno pri Zg. Zrečah. Dne 12. oktobra 1872 so kupili od Štajerske eskontne banke rudnik Brezje pri Konjicah, 21. februarja 1873 pa od iste banke še premogovnik Golo rebro pri Žički vasi. Ob koncu leta

Strojnica kamnoloma v Cezlaku 1935

Vitanjske fužine 1850

Rudnik Stranice 1920

Rudarji rudnika Stranice 1906

1872 so pridobili še rudnik Velika Kamna gora (Feistenberg) in Redek pri Sv. Križu blizu Konjic.

Premogokopna družba Vojnik pa kljub velikemu številu rudnikov ni bila niti finančno še manj pa proizvodno močna. Ta konzorcij je dobil 21. avgusta 1875 v svojo sestavo še dvanajsti rudnik - Konjiško goro, a se je kmalu znašel v finančni stiski. Zaradi stiske je prišlo sredi marca 1886 v Celju do dražbe družbenih entitet. Kupec pa se je pojavil šele decembra tega leta. Vseh 12 rudnikov je kupil direktor državne cinkarne v Celju Julij Pogačnik. Po nekaj mesecih jih je prodal za 4700 fl., kar dokazuje, da je vrednost rudnikov hitro padla. Kupila sta jih Eduard Keller in Gustav Adolf Hartman. Vrednost rudnikov pa je še dalje padala, saj je kmalu nato Hartman prodal svoj polovični delež Kellerju za skromnih 300 fl. Ko je januarja 1898 Keller v Dresdenu umrl, so te rudnike podedovali štirje njegovi sorodniki. Leto pozneje jih je kupila družba Južne železnice na Dunaju kar za 25000 fl. Tej družbi je z znatnimi investicijami uspelo povečati pridobivanje premoga od prejšnjih 5087 ton v letu 1901 na 19178 ton leta 1906. Po tem letu pa je izkop začel upadati in večino rudnikov je bila dne 26. junija 1915 opuščenih. Rudnik v Oplotnici so zaprli 1. julija 1915.

Poleg teh 12 premogovnikov, ki so bili združeni v Južnoštajerski premogokopni družbi, pa sta v prejšnjem stoletju obstajala še premogovnik v Spodnjih Zrečah in premogovnik na Stranicah. Prvi je bil nekdanj last fužinarja Bonaczija iz Mislinje, drugi pa grofa Arturja Mensdorfa Poulya, za njim tudi družbe Eduard Candolini & Gustav Sparovitz in njunih dedičev.

Dne 7. oktobra 1914 je 5 izmed teh 14 rudnikov za 5500 k. kupil Lovrenc Hasenbiehel iz Konjic in sicer: oba mala kopa pri Stranicah in veliko Kamno goro (vse tri je združil v skupni premogovnik z imenom Stranice), Zgornje Zreče in Sv. Križ (v opombi je navedeno, da je bil pogoj za prodajo, da mora Hasenbichel prevzeti tudi vseh 50 rudarjev, ki so bili sami Konjičani).

Poleg teh je bil leta 1869 odprt tudi rudnik v Konjiški vasi. Prvi podjetnik ga je kmalu prodal Dunajčanu Ignazu Singerju, ta pa dunajski tvrdki Teitelbaum & Cohn. Pozneje ga je priposestvovala neka druga družba, dokler ni prišel v roke Louisa Bergauerja, za njim pa Adolfa Herzoga. Proti koncu leta 1913 ga je kupila družba 6 delničarjev. Rudnik ni bil pomemben niti glede proizvodnje niti glede svojega vpliva na okolico. Nakopalo se je le nekaj desetlin ton rjavega premoga letno.

Poleg teh se omenja še premogovnik v Šednah pod Zbelovsko Goro pri Ločah, last Klause iz Berlina. Maja 1873 je rudnik kupil graški tovarnar likerja Hipolit Mlekus. Za njim je bila lastnica njegova žena, ki je leta 1898 rudnik prodala za 100 fl. Hipolitu Mlekusu ml. z Dunaja. Nato ga je imel nekaj časa dunajski advokat dr. Julij Wagner. Leta 1902 je prišel v roke Charlesa pl. Trausche - Rosenecka, posestnika v Selsanu, deset let pozneje pa še v roke Astafa pl. Trausche - Rosenecka, privatnika v Rigi.

Poleg teh rudnikov pa je bila v tem času na konjiškem območju še cela vrsta manjših jam. Nakopani premog je bil različne kvalitete. Tako rudniki kot druge manjše jame so imeli kratko življenjsko dobo. Plasti so bile tanke, ponekod je izkope zalivala voda, zelic otežkočen je bil tudi transport. Na te rudnike danes spominjajo le še sledi ali pa morda imena krajev, kot na primer Rudnik, Golobove jame, Pri šahtu ipd.

Nedvomno pa imajo na našem širšem območju bodočnost "rudniki" kamenin, predvsem kamnolomi tonalita (pohorskega granita), belega marmorja in raznih skrilavcev, kar bi lahko v večji meri uporabljali v našem stavbarstvu in gradbeništvu kot okrasni kamen v obdelani ali neobdelani obliki.

Fužine, rudniki železove rude in premogovniki so na tem območju obstajali, so pa iz zgoraj opisanih razlogov tudi propadli.

STEKLARNE - GLAŽUTE

Les, bogastvo zelenega Pohorja, je bil tako kot pri fužinarstvu osnova za pričetek glažutarstva na južnem Pohorju in v takratnih mejah Konjic. Poročila o glažutah so po svoji obsežnosti zelo različna. Od nekaterih glažut imamo še precej ohranjenega, o drugih pa skoraj ni nebenih podatkov.

Konjice se lahko ponašajo z najstarejšo glažuto - steklaro na Slovenskem Štajerskem, in sicer s kartuzijansko - žičko steklaro, ki je stala v žički dolini, po kateri imatudi ime. Njen obstoj je po pred kratkim najdenih podatkih v samostanskih knjigah ugotovljen za leto 1677, je pa bila gotovo starejša. Obratovati je nehala verjetno še pred razpustitvijo žičkega samostana (1782). Obratovala je torej najmanj sto let.

Druga najstarejša steklaro, o kateri je zelo malo podatkov, je obratovala od leta 1697 pri Vitanju, verjetno na Vitanjskem Kozjaku. Obratovati je predvidoma nehala že v osemnajstem stoletju. Vzroki za prenehanje so še neznani. Lesa je bilo v tem obdobju še dovolj. Lastniki so bili vitanjski meščani Gilčverthi.

Tretja steklaro je obratovala v Rakovcu nad Vitanjem v hribovski kotanji ob izviru reke Hudinje. V letu ustanovitve steklarne 1781 (možne so še druge letnice) je bila posest Rakovec del posesti graščine Vitanje in last koroške škofije. Tako je ustanovila to steklaro uprava graščine Vitanje.

Kakor drugi lastniki velikih gozdov, oddaljenih od prometa, kjer les ni imel denarne vrednosti, tako je brez dvoma tudi vitanjska gospoda hotela spraviti les po ovinku skozi steklaro peč v denar. Steklaro je obratovala do leta 1874, dobrih 94 let z bogato zgodovino in veličino. Imela je več lastnikov, ki so bolj ali manj skrbeli za njen napredek.

Leta 1783, torej šele po ustanovitvi steklarne, je koroška škofija prodala graščino Vitanje baronu Jožefu Dienersbergu, ki je s tem postal tudi lastnik Rakovca in steklarne. V začetku 1785 je postal lastnik Vitanja in Rakovca Jernej Schwarz, 14. decembra istega leta pa Janez Miha Čiček, plem. Vitanjski, ki je v času posesti izločil iz Vitanjskega dominija posest Rakovec z glažuto in gozdovi ter jo prodal Rajmondu Novaku (Nowakh), graščaku na Šeneku pri Polzeli. Steklaro je tako postala neločljivi del v deželni knjigi pisane posesti Rakovec. 1801 je šel Rakovec s steklaro na njegovega sina Ignacija Novaka. Po Ignacijevi smrti je podedoval posest Rakovec njegov sin Rajmund Novak mlajši. Posest Rakovec s steklaro je tako bila v lasti Novakov nad pol stoletja. V tej dobi je doživela steklaro največji razvoj in je zelo zaslovela. Rakovška posest je obsegala 1110 oralov, od tega je bilo nad 80% gozdov.

V celotnem obdobju obstoja steklarne so na Rakovcu pridobivali tudi steklaro sol ali pepeliko. Steklarski pepelarji so upepeljevali najslabši les, izlužili iz pepela sol z

vodo in to lužino, raztopino, prečiščeno v velikih kotlih, izparevali do suhega in jo končno še žgali. Takšno obrtno izdelovanje pepelike je izumrlo in je danes že pozabljeno. Ni pa odveč, da se včasih spomnimo te zanimive prastare domače kemične operacije.

Glažuta na Rakovcu je imela v tem obdobju le eno talilno peč z osmimi talilnimi lonci, ob katerih je delalo skupaj osem steklarskih mojstrov, deset pomočnikov in dva učenca ter osem nosačev, ki so odnašali izdelano vroče steklo iz delavnice v hladilno peč. Tri vodna kolesa, ki jih je poganjala Hudinja, so prenašala vodno silo na stope in na brusilne priprave v brusilnici, kjer je osem steklobrusilcev ob osmih stojalih brusilo votlo steklo. Tri osebe so zavijale steklene predmete v slamo in jih pripravljale za na pot. Razen teh so v tej starejši dobi sredi devetnajstega stoletja delali še en talilec, štirje kurjači, en modelar, ki je izdeloval lesene kalupe, en drobilec kremenjaka in dva uradnika. Med njimi ne najdemo nobenega pozlatarja ali slikarja na steklo, kar dokazuje, da teh na Rakovcu ni bilo. Iz tega smemo sklepati, da z barvami, pisanimi slikami ali z zlatom okrašenega stekla tu niso izdelovali.

Iz poročil v letu 1854 je razbrati, da je steklarna Rakovec dvignila količino in kakovost svojih izdelkov na višek svojih zmogljivosti, saj je že nekaj let izdelovala zelo umetelne vrste stekla, kakor facetirano, brušeno in kredno steklo. Tedaj sta v steklarni bili že dve talilni peči. V vsaki je bilo osem talilnikov, torej 16 delavnic. Istočasno je moglo delati v steklarski dvorani 32 steklarskih strokovnjakov (mojstrov). Vseh steklarskih delavcev je bilo tedaj 79 do 82, z družinami pa okoli 200 oseb. Proizvodnja enega leta je dosegla 22000 kop. Če računamo kopo po 60, kosov, znese to 1320000 kosov ali dnevno okoli 3600 raznih steklenih izdelkov. Steklarna je imela v tej dobi neposredne trgovske zveze s Trstom, Milanom, Neapljem, Palermom, Livornom, Smirno, Lavantom itd. Iz tega sledi, da je bila steklarna na Rakovcu v tem obdobju ena največjih na Štajerskem in v Sloveniji.

V tem času, še pred letom 1837, je Rajmund Novak mlajši na svoje stroške v Rakovcu ustanovil posebno ljudsko šolo, katero je obiskovalo od 25 do 30 otrok iz steklarske naselbine.

Leta 1850 je Rajmund Novak mlajši steklarno in posest Rakovec prodal Jožefu M. Wokaunu, pekovskemu mojstru in lastniku zemljiške posesti v Celju. Leta 1874 je Wokaun steklarno na Rakovcu ustavil in se posvetil prodaji lesa v trgovini po znatno višji ceni kot za kurjavo v steklarskih pečeh. Leta 1888 je kupil od rodbine Wokaun celotno posest Rakovec grof Wincenz Thurn, graščak v Pliberku na Koroškem, za ceno 130000 goldinarjev.

Tako je posestvo Rakovec izgubilo nekdanji sloves kot kraj velike steklarne - glažute, ostal pa je pomemben zaradi gozdnega bogastva.

Četrta steklarna je obratovala v Oplotnici od 1871 do 1894 kot najmlajša pohorska steklarna. Postaviti jo je dal knez Windischgrätz. Ustanovljena je bila izključno zaradi obilice odpadnega lesa, ki se je nabiral ob intenzivnem podiranju in obdelavi lesa na oplotniškem območju. Za spravljanje lesa s planine k steklarni so zgradili ob potoku Oplotniščica vodno drčo, ki je bila iz lesa in dolga več tisoč sežnjev. Za spravilo lesa po drči so skrbeli delavci drvarji, ki so bili v službi gozdnega gospodarstva. Ohranjeni viri povedo, da so delali v Oplotnici mnogo različnih izdelkov, med katerimi so bile tudi fine steklene garniture za umivalnike, vrči, steklene nočne posode, lonci za sobna stranišča, steklenice za 1 mero (bokal), pol mere, svetilke (petrolejke) z vsemi pripadajočimi deli za obešanje na strop ali na steno, ročne svetilke v raznih barvah, steklenice za žganje z ozkim grlom, stekleni lonci za sladkor in vkuhavanje sadja, steklenice za kavo, vrči raznih vrst, čaše

za pivo in vino, brušene in nebrušene, šilca za žganje, okrogle stekleničke za dojenčke, oglati kozarci z okroglimi lisami (očmi) itd.

Nekaj oplotniških steklenih izdelkov je še ohranjenih pri domačih rodbinah v Oplotnici in v Slov. Konjicah. Steklarna je bila ustanovljena zaradi prevelike množine odpadkov planinskega lesa, konec pa je doživela zaradi pomanjkanja lesnih odpadkov.

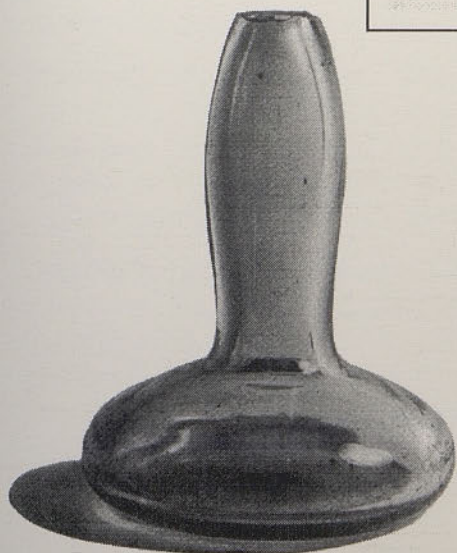
Zgodovinarji pišejo, da je steklarna 1894 nehala obratovati in da je novi najemnik Hofrichter napravil v steklarniškem posloplju tovarno za izdelovanje pohištva iz upognjenega lesa. Tako je tudi v tem primeru, kakor povsod na Pohorju, steklarstvo nasledila lesna industrija.

V tej stavbi so bivali delavci Žičke steklarne

Rakovec - steklarna in naselje (1781 - 1874)

Likalnik - Izdelek steklarne Rakovec

Dva brušena vrčka za olje in kis iz Steklarne Oplotnica

Viri:

1. Janko Orožen: O nastanku rudarstva in industrije v Celju in njegovem zaledju
Celjski zbornik 1951
2. Franc Minarik: Pohorske steklarne
3. Jože Višner: Kratka zgodovina Konjic

prof. Bojan Himmelreich

ZADRUGE NA KONJIŠKEM OD ZAČETKOV DO LETA 1941

Zadruga kot združba neodoljivega števila oseb, ki imajo namen, pomagati zbežkani gospodarstveniki in družinski članovi, ki so bili zaradi vojne prisiljeni zapustiti domovine, je v Sloveniji nastala v prvi svetovni vojni. Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami. Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami. Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami.

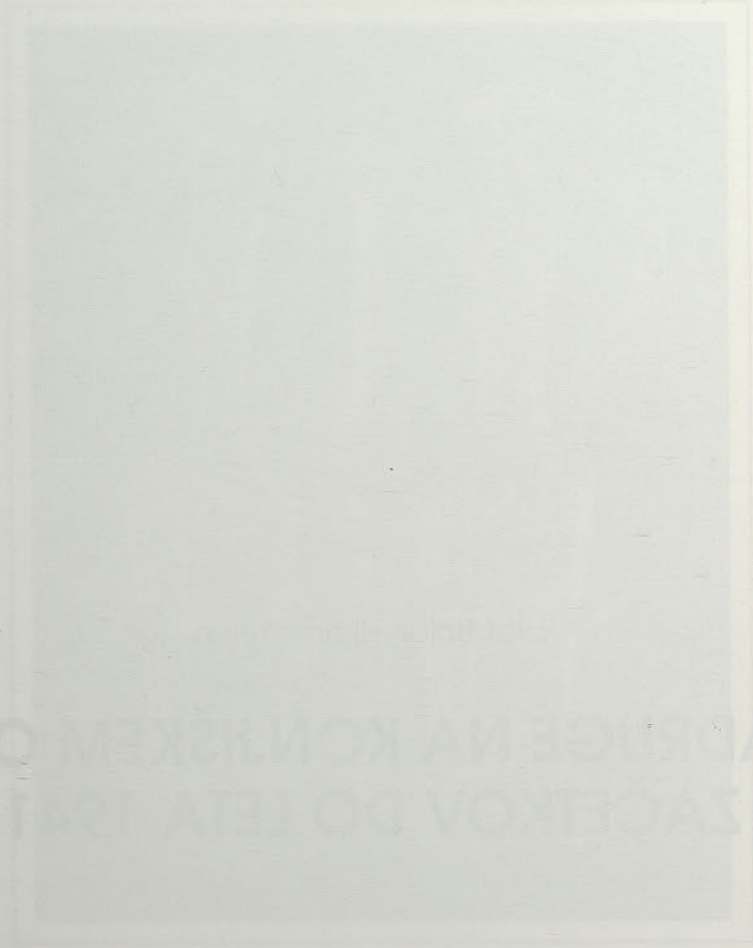
Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami. Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami. Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami.

Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami. Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami. Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami.

Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami. Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami. Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami.

Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami. Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami. Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami.

Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami. Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami. Zadruga je nastala kot združba, ki je namenjena skupnim opravljanjem poslov ali vzajemnemu izpolnjevanju potreb, ki jih posamezniki ne morejo izpolniti sami.

ZADRUŽE NA KONISKEM OD
ZÁČETKOV DO ČETA 1941

Vše

- 1. Úvodní slovo
- 2. První kapitola
- 3. Druhá kapitola
- 4. Třetí kapitola

Zadruge kot združbe nedoločenega števila oseb, ki imajo namen po načelu vzajemne pomoči izboljšati gospodarske in pridobitne zmožnosti svojih članov, lahko svoj cilj dosežejo s skupnim opravljanjem poslov ali z dodeljevanjem kreditov. S slednjim, s posojilništvom, je zvezan tudi nastanek prvih slovenskih zadrug v 70. letih prejšnjega stoletja. To je čas, ko je slovenskemu kmetu in obrtniku v konkurenčnem boju primanjkovalo kapitala. Zagotoviti si ga je skušal, ker denarni zavodi niso mogli zadostiti vseh potreb, pri zasebnih posojiljemalcih, ki so za svoja posojila zahtevali plačilo obresti (v gotovini ali pridelkih), ki so dosegale 30-40% posojenih sredstev. Z ustanovitvijo kreditne zadruge so prebivalci dobili možnost izogniti se takšnim oderuškim pogojem. S precej ugodnejšimi, nekaj procentnimi obrestmi, so mogli najeti posojila za sredstva, potrebna za nakup zemlje, živine in živeža ali za plačilo davkov, dolgov in dote. Kreditne zadruge namreč niso pogojevale odobravanja posojil z visokimi obrestmi, višina le-teh je bila le tolikšna, da je pokrila režijske stroške zavoda. Bile so organizirane po Raiffeisenovem modelu, ki je tovrstne zadruge predvidel za združevanje kmetov (manjši deleži, manjši teritorij, večji vpliv zadružnikov na upravljanje), v večjih krajih pa po načelih Schulze-Delitscha. Te so združevale večja sredstva in predvidena jim je bila vloga vlečnega konja gospodarstva in skladno s tem splošnega nacionalnega vzpona Slovencev.

Kot drugod na Slovenskem, so tudi na konjiškem območju začetki zadružištva v veliki meri povezani z ustanavljanjem kreditnih zadrug, posojilnic in hranilnic. Dvanajst let po nastanku prve slovenske posojilnice (v Ljutomeru 1872) so avgusta 1884 v Konjicah oblikovali prvo posojilnico (in sploh prvo zadrugo) na tem področju.¹

Do nastanka naslednje kreditne zadruge na tem področju je bilo potrebno počakati do l. 1890, ko sta v Vitanju nastali kar dve. Vrh in hkrati zaton ustanavljanja posojilnih in hranilnih zadrug predstavlja obdobje 1906-1910; do okupacije l. 1941 ni bila oblikovana nobena več. V Konjicah, Vitanju in Oplotnici so istočasno delovale kar dve ali tri kreditne zadruge, kar gre pripisati nacionalnim in strankarskim nasprotjem, ki so se tako odrazili tudi v ločenih gospodarskih organizacijah.

Pomen skupaj 12 in ob začetku druge svetovne še 10 delujočih **kreditnih zadrug** je bil velik, a za njimi ne zaostajajo tudi ostale. Do okupacije je bilo na obravnavanem področju ustanovljenih tudi 20 drugih zadrug, od katerih se jih je 11 obdržalo do l. 1941. Krajevna in časovna razporeditev ter dinamika nastajanja so razvidni iz spodnje tabele, zaradi lažje preglednosti pa jih razdelimo in opišimo po njihovih vrstah.

Nabavne in prodajne zadruge (nosile so sicer različna imena kot npr. gospodarska ali kmetijska zadruga, kmetijsko društvo) so poleg kreditnih na tem območju nastale najprej. Prve se sicer niso dolgo obdržale in od skupaj sedmih na Konjiškem je le ena ohranila svojo aktivnost do leta 1941. Sprva so si v svojih pravilih zadale kot naloge skupen nakup vseh potrebščin za gospodarstvo (in gospodinjstvo) članov ter posredovanje pri prodaji pridelkov, sčasoma pa so se le-te pri nekaterih razširile še na oskrbo zadružnikov z obrtnimi potrebščinami, ustanavljanje zadružnih skaladišč in podružnic, nabavljanje in posojanje strojev, podpiranje članov pri snovanju novih nasadov ter širjenje strokovnega znanja s svetovanjem, prirejanjem poučnih predavanj in razstav ter izdajanjem knjig.

Posebno skupino nabavno-prodajnih zadrug so sestavljale tiste, katerih zadružniki za razliko od zgoraj naštetih niso bili kmetje, torej niso bili sami udeleženi v pridelavi stvari, ki so bile predmet poslovanja zadruga. Primer je Samopomoč iz Konjic, ki je združevala javne uslužbenke z namenom preskrbe članov z živlenskimi potrebščinami in ostalimi predmeti za njihovo osebno in hišno uporabo.

Najštevilčnejšo in tudi najbolj heterogeno skupino tvorijo t.i. **pomožne zadruga**. Največ je bilo pašniških in gozdnih, ki so jih oblikovali z namenom združevanja kmetov v pravno osebo, ki so jim kot agrarnim subjektom bili dodeljeni na podlagi Zakona o likvidaciji agrarne reforme na veleposestvih iz junija 1931 odvzeti pašniki in gozdovi.

Pomožne zadruga so imele zelo različne cilje. Vodovodne so si kot cilj določile zgraditev in vzdrževanje vodovoda za oskrbo zadružnikov z zdravo pitno vodo, živinorejske zadruga pa so videli namen svojega obstoja v dviganju kvalitete živinoreje na svojih območjih z nakupom in rejo samcev plemenitih pasem goveda in svinj, s skrbjo za pašnike, ki so bili na razpolago zadružnikom, s pošiljanjem pasemske živine na razstave, z organizacijo strokovnega pouka, pri posredovanju prodaje in nakupa plemenske živine za svoje člane ter nakupu potrebščin za živinorejo.

Poleg naštetih, ki so nastale in delovale na Konjiškem, omenimo tudi tiste vrste zadrug, ki jih tukaj niso ustanovili. **Proizvajalne zadruga** so, kot bi sodili po imenu, združevale člane pri predelavi proizvodov in za to potrebnih obratov, vendar so imele le redke samo te naloge. Večina jih je poleg tega skrbela tudi za prodajo teh izdelkov (in nakup surovin), torej so opravljale tudi naloge nabavno prodajnih. Ker pa težišče njihovega dela ni bilo v tem, jih uvrstimo v posebno skupino. Mednje prištevamo mlekarске, vinarске ali kletarske, trsničarske, zelenjadarske, mesarske, mizarske, čevljarske, ... Med različnimi pomožnimi zadrugami, ki so delovale na Konjiškem, ne najdemo nobene stavbne in naselbinske, strojne, tiskarniške in založniške ali zavarovalniške.

Območja, na katerih so poslovale posamezne zadruga, so si določile v pravilih, nekatere pa so jih omenile tudi še v svojih imenih. Niso bila velika, omejevale so jih meje občin, župnij ali sodnih okrajev.

Že iz samih ciljev zadrug (z nekaj izjemami s specifičnimi nameni) je razvidno, da so večino njihovega članstva predstavljali kmetje. V sicer različno velikih načelstvih zadrug pa praviloma zasledimo veliko število članov iz drugih dejavnosti, kar je razumljivo, saj so v vodstvo zadrug najverjetneje prišli tisti, ki so dali iniciativo za njeno oblikovanje: učitelji, duhovniki, trgovci, notarji, živinozdravniki, itd.

Pristopne deleže, ki so novovpisanemu zadružniku omogočili izkoristiti ugodnosti, ki jih je nudila zadruga, je bilo običajno moč plačati v obrokih, a tudi njihova višina ni bila velika prepreka za vpis. Pri zadrugah z omejeno odgovornostjo so člani jamčili v primeru likvidacije za zadružne dolgove s svojim deležem in še z nekajkratnim zneskom le-tega, pri tistih z neomejeno odgovornostjo (takšne so bile vse kreditne) pa z vsem svojim premoženjem.

1.	2.	3.	4.	5.
Seitlich, für die Kassa der Siedler.	Luz den Luzbergern	Seitlich den Kassier den Luzbergern und den im Luzbergern und Luzbergern den Luzbergern	Seitlich den Luzbergern den Luzbergern den Luzbergern	Seitlich den Luzbergern
26/	27. August 1884	Posojilnica v Konjicah registrirana zadruha z možjino xavero	v Konjicah	

Vpis Posojilnice v Konjicah v združni register 27.8.1884

<p style="text-align: center;">Zapisnik,</p> <p>vpisan povodom seje ravnateljstva hranilnice za Konjiški okraj v Konjicah, dne 18. avgusta 1923.</p> <p>Navzoči po gg.:</p> <p>Martin Ogorevc, predsednik;</p> <p>Vaclav Proxavil, preds. nam.;</p> <p>Jvan Nosan,</p> <p>dr. Anton Prus in</p> <p>Heinrik Schell.</p> <p>Seja je bila pravilno sklicana in so na va- bilni okrožnici podpisani vsi člani razen dr. Ivana Rudolfa. Bi je odšel v toplice. Kb predsednik ugotovi sklepičnost, otvori sejo in preide na reševanje dnevnega reda. Račor sledí:</p> <p>1. Tajnik prečita zapisnik zadnje seje z dne 19. julija s. l. Zapisnik se soglasno odobri.</p>	
---	--

Začetek zapisnika ravnateljstva Hranilnice za konjiški okraj 18.8.1923

Zapisnik

sestavljen pri seji odbora Hranilnice za konjiški okraj, dne 26. julija 1923 po nastopnem sporedu:

1. Citanje zapisnika radnje odborove seje.
2. Računsko poročilo za upravo leto 1922 in odobritev računa.
3. Sklepanje o obrestni meri.
4. Izrebanje nek članov hranilniškega odbora.
5. Predlaganje 12 poročitrov za volitev šestih hranilniških odborov.
6. Sklepanje o vopokojitvi hranilniškega tajnika Gottfrieda Hasenbichelna.
7. Slučajnosti.

Navzoči so gg.:

dr. Ivan Rudolf, predsednik,

Martin Ogorevc, podpredsednik in

odborniki: notar Rado Ferab, Anton Leskovec, Josip Oberški, Ludovik Petrič, Václav Dvorakil, dr. Anton Lais, Blaž Rexabek, Klement Schell, Stefan Luc in Fran Loret.

Gospod predsednik pozdravi došle odbornike, konstatuje sklepčnost in otvori sejo.

ad 1.) Zapisnik radnje odborove seje z dne 28./12. 1922 se prečita in odobri.

ad 2.) Prečita se računsko poročilo za upravo leto 1922 in g. Štef. Luc poroča, da je ~~x pregledan~~ ~~na~~ z gg. Bartlom in Loretom pregledal račun in ga našel popolnoma v redu. Prisominja le, da so naložbe vojnega posojila po 80% vračunjene previsoko, nakar pojasnjuje g. predsednik, da je od vlade naročeno, naj se

Pregled vseh do I. 1941 ustanovljenih zadrug na Konjiškem

Ime zadruge	vpisa	Leto	
			izbrisa
		v registru	
1. Posojilnica v Konjicah	1884		1955*
2. Posojilnica v Vitanju	1890		1955
3. Hranilnica in posojilnica v Vitanju	1890		1922
4. Hranilnica in posojilnica v Konjicah	1898		1955
5. Kmetijska zadruga za Vitanje in okolico	1899		1903
6. Kmetijsko društvo v Konjicah za konjiški okraj	1900		1905
7. Hranilnica in posojilnica pri Sv. Kunigundi	1900		1955
8. Kmetijsko društvo v Oplotnici za konjiški okraj	1900		1903
9. Ljudska posojilnica v Oplotnici	1900		1955
10. Bikorejska zadruga v Konjicah	1904		1909
11. Hranilnica in posojilnica v Žičah	1906		1955
12. Hranilnica in posojilnica Prihova pri Konjicah	1907		1955
13. Hranilnica in posojilnica v Zrečah	1907		1955
14. Kmečka hranilnica in posojilnica v Konjicah	1908		1955
15. Kmečka hranilnica in posojilnica v Vitanju	1909		1955
16. Posojilnica krajevne občine Oplotnica	1910		1955
17. Zadruga za rejo konj noriške pasme v Konjicah	1914		1928
18. Zadrružna elektrarna v Žičah	1919		1946*
19. Kmetijsko gospodarska zadruga v Oplotnici	1919		1929
20. Samopomoč - gospodarska zadruga javnih nameščencev in upokojencev v Konjicah	1920		1923
21. Živinorejska selekcijska zadruga v Konjicah	1929		1947
22. Pašniška in gozdna zadruga v Stranicah	1931		1946
23. Pašniška in gozdna zadruga v Vitanju	1931		1946
24. Pašniška in gozdna zadruga v Oplotnici	1931		1946
25. Pašniška in gozdna zadruga v Žičah	1931		1946
26. Pašniška in gozdna zadruga v Zrečah	1931		1946
27. Pašniška in gozdna zadruga v Špitaliču	1931		1946
28. Gospodarska zadruga v Zrečah	1932		1948
29. Vodovodna zadruga v Ločah	1934		1947
30. Vodovodna in gospodarska zadruga v Žičah	1936		1946*
31. Tujski promet Zreče	1936		1947
32. Gospodarska zadruga Stranice	1938		1947

* Leto izbrisa iz registra v mnogih primerih precej zaostaja za dejansko razdružitvijo in likvidacijo zadruge: npr. Zadržno elektrarno v Žičah, ki se je razdružila že I. 1927, so izbrisali šele 1946. Takšen primer so tudi vse pašniške in gozdne zadruge, za katere je bil odrejen prestanek delovanja v I. 1941 (v kolikor se niso že prej razdružile), izbrisali pa so jih prav tako šele 1946.

1. Posojilnica v Konjicah

Ob ustanovitvi je kot predmet svojega poslovanja naštela sprejemanje in obrestovanje hranilnih vlog, pridobivanje denarnih sredstev s krediti in omogočanje posojil svojim

članom, z leti pa ga je razširila še na posredovanje pri nabavi gospodarskih potrebščin in pri komisijskem vnovčevanju proizvodov in zavarovanj za svoje člane.

Člani njenega prvega načelstva so bili direktor **Ivan Šepic**, trgovec v Konjicah, kot odbornika odvetnik v Konjicah **dr. Anton Prus** in posestnik **Peter Dobnik** iz Zreč. Na položaju ravnatelja (v kar so l. 1893 preimenovali direktorja) ali članov načelstva so se v letih do 2. svetovne vojne zvrstila še mnoga imena: **Martin Prus**, **Ivan Pospišil**, **Anton Satler**, trgovec **Martin Ogorevc**, gozdarski pristav **Blaž Režabek**, oskrbnik **Ivan Clariči**, zdravnik **dr. Franc Jankovič**, trgovec **Franc Zore**, mag. farm. **Vaclav Prorazil**, zdravnik **dr. Ivan Rudolf**, nadučitelj **Henrik Schell**, notar **Rado Jereb**, posestnik **Ivan Krošl**, poročnik v pok. **Josip Kangler**, krojaški mojster **Josip Frim**. Zadnjih šest je tudi predstavljalo poslednje načelstvo pred okupacijo, v zvezi s poslovanjem zadruga se nato l. 1947 omenjajo le še tri imena njenih likvidatorjev: **Ivan Tratenšek**, **Srečko Vališer** in **Alojz Kuk**. Kot zanimivost navedimo, da so poslednji trije opravili funkcijo likvidatorjev pri vseh kreditnih zadrugah, ki so bile po drugi svetovni vojni še vpisane v register in so jih vse izbrisali leta 1955.

2. Posojilnica v Vitanju

3. Hranilnica in posojilnica v Vitanju

Obe sta nastali istega leta, v razmaku nekaj mesecev. Razlog za podvajanje je v nacionalni razdvojenosti, prva je bila slovenska, druga nemška. Nameni njunih ustanoviteljev pa se niso razlikovali, saj so vse kreditne zadruga v bistvu imele istega: izboljšati gospodarsko stanje svojih članov s pomočjo podeljevanja kreditov.

Člani prvega načelstva slovenske posojilnice so bili vitanjski župnik **Josip Žičkar** (kot načelnik) ter **Lenart Hrastar**, posestnik v Stenici, **Florijan Jeseničnik (p.d. Čretnik)**, posestnik v Breznu, **Franc Jankovič**, klobučarski mojster v Vitanju in **Gašper Mlinšek (p.d. Spodnji Rakovnik)**, posestnik na Paki. Člani prvega vodstva nemške so bili delničar rudarskega podjetja **Edmund Hudej**, trgovca **Anton Jaklin** in **Franz Slinker**, upravnik **Anton Wenk**, posestnik **Josef Pučnik**, gostilničar **Alois Tischler** in nadučitelj **Josef Zirngast**.

4. Hranilnica in posojilnica v Konjicah

Konjiški Nemci so na ustanovitev slovenske posojilnice v svojem kraju reagirali počasneje kot vitanjski, kjer sta obe nastali skorajda istočasno. Šele po poldrugem desetletje je nastala konjiška, Nemcem namenjena kreditna zadruga. Ob nastanku so bili na njenem čelu: posestnik, konjiški župan **Ferdinand Klemen**, **Johann Wesenschegg**, gostilničar **Franz Werbnigg**, nadučitelj **Alois Seidler**, živinozdravnik **Dionis Janovicz**, zdravnik **dr. Josef Simonitsch**, lastnik tovarne usnja **Lorenz Lauritsch** in hišni posestnik **Franz Kovatsch**.

5. Kmetijska zadruga za Vitanje in okolico

Njen namen je bil skupen nakup in prodaja ter posredovanje pri nakupu in prodaji vseh potrebščin za poljedelstvo, gozdarstvo in gospodinjstvo. Člani njenega prvega in hkrati

edinega vodstva, saj je bila vpisane v register le dobra tri leta in verjetno sploh ni dejansko zaživela, so bili **Janez** in **Anton Poklič**, **Pavel Brodej**, **Florijan Jeseničnik**, **Jakob Grilc**, **Jožef Gorenjak** in **Jernej Jarnšek**.

6. Kmetijsko društvo v Konjicah za konjiški okraj

Ob ustanovitvi si je kot svoj namen zadala:

- "a. da oskrbuje svojim udom gospodarske in gospodinjske potrebščine;
- b. da kmetijske pridelke kolikor mogoče unovčuje;
- c. da snuje naprave in naredbe v povzdigo kmetijstva svojih udov in v svrhu ugodnega razpečavanja kmetijskih pridelkov svojih zadrušnikov
- d. da ustanovlja na pripravnih krajih zadružna skladišča oziroma podružnice".

Prav tako kot njena predhodnica v Vitanju je bila tudi konjiška kmetijska zadruga kratke sape, saj so jo izbrisali iz registra že l. 1905. Do tedaj so se na njenem čelu zvrstili posestniki **Ivan Rudolf**, **Franjo Napotnik**, **Ivan Pouh**, **Ivan Leskovar** in **Jurij Šibanec**, **Simon Pozeb**, **Ignacij Kuk** ter vikar v Konjicah **Karel Kumar** in notarski uradnik **Dragotin Kolar**.

7. Hranilnica in posojilnica pri Sv. Kunigundi na Pohorju

Nekatere zadruge so s svojimi pravili omejile teritorij, na katerem so poslovale. Omenjena, ki je imela sedež v Sv. Kunigundi, je sprejemala v članstvo le prebivalce občin Sv. Kunigunda, Padeški vrh, Skomarje, Zreče, Oplotnica in Kot. Na njenem čelu so l. 1900 bili župnik **Jurij Šelih**, kaplan **Alojz Kramaršič**, učitelj **Jožef Močnik** ter posestnika **Matija Sadek** in **Alojz Mernik**.

8. Kmetijsko društvo v Oplotnici za konjiški okraj

V dveh mesecih, januarja in februarja l. 1900 sta nastali dve kmetijski zadrugi (z istimi cilji), ki sta si v naziv zapisali, da delujeta na področju konjiškega okraja. Obe s slovenskimi člani, torej gre za izraz politične razdvojenosti Slovencev in ne rezultat slovensko-nemškega nacionalnega rivalstva. Čeprav različnih nazorov, sta obe doživeli enako usodo: likvidacijo v nekaj letih.

Člani vodstva omenjene so bili posestniki **Jože Videčnik**, **Blaž Mlakar**, **Matija Leskovar**, **Anton Flor** in **Janez Vahter**.

9. Ljudska posojilnica v Oplotnici

Svoj namen je opisala v naslednjih točkah:

- "a. prejem in obrestovanje hranilnih vlog in vlog na tekoči račun
- b. pridobitev nadaljnih denarnih sredstev potrebnih za doseg zadružnega smotra z zadružnim kreditom

- c. devanje posojil članom zadružnim
- d. oskrbovanje inkasa za zadružnike
- e. oskrbovanje zadružnikov na račun taistih s kmetijskimi potrebščinami uzlastni z umetnim gnojem, semeni, kmetijskim orodjem i.t.d. proti povrnitvi zadevnih stroškov s primernimi nakladmi za obresti in opravne stroške; pospeševanje zadružnikov skupne prodaje gospodarskih pridelov z zadružnim kreditom
- f. razširjanje gospodarskega znanja
- g. podpiranje zadružnikov s svetom v gospodarskih zadevah"

V zadružna pravila so si zadružniki vpisali, da vsakoletni čisti dobiček poslovanja namenijo v rezervni sklad, iz katerega posamezni člani ne moreja ničesar zahtevati. V primeru likvidacije zadruga bi ostanek premoženja zadruga izročili dekanijškemu uradu v Konjicah, ki bi ga razdelil za gospodarski napredek zadružnega okoliša ali pa ga uporabil za ustanovitev novega istovrstnega zavoda v konjiškem okraju. V primeru, da obvez zadruga ne bi bilo moč poravnati z dobičkom tekočega leta, z rezervnim skladom in zadružnim imetjem, bi to storili z zadružnimi deleži. Če pa tudi to ne bi zadostovalo, bi morali ukrepati v skladu z načelom neomejene odgovornosti ("zaveze") zadružnikov, ki so jamčili za dolgove zadruga z vsem svojim premoženjem. Za omenjeno, kot tudi ne za nobeno od dosedaj naštetih zadrug se ni ohranil podatek, kolikšni so bili deleži članov ob ustanovitvah. Člani prvega načelstva zadruga so bili trgovec z lesom **Anton Golčer**, kaplan **Vid Janžek-ovič**, posestniki **Anton Leskovar**, **Jožef Leskovar**, **Jožef Videčnik**, **Rok Golenac** in **Štefan Pavrič**.

10. Bikorejska zadruga v Konjicah

Zadruga si je kot nalogo zastavila spodbujanje govedoreje s skupnim nabavljanjem in rejo dobrih plemenskih živali parme murbodner. Ob pristopu so novi člani morali vplačati 10 kron. Vodili so jo **Andres Sutter**, **Benedikt Hertl**, **Johann Clarici**, **Dionis Janovicz**, **Franc Hrastelj**, **Josef Pušnik**, **Anton Strašnik** in **Michael Kollaritsch**. Nemško ime ob vpisu v register in člani kažejo na nemško orientacijo.

11. Hranilnica in posojilnica v Žičah

12. Hranilnica in posojilnica Prihova pri Konjicah

13. Hranilnica in posojilnica v Zrečah 14. Kmečka hranilnica in posojilnica v Konjicah

15. Kmečka hranilnica in posojilnica v Vitanju

16. Posojilnica krajevne občine Oplotnica

Z naštetimi šestimi kreditnimi zadrugami (nastalimi v letih 1906-1910) se zaključi proces nastajanja tovrstnih zadrug na Konjiškem; kot smo že omenili, do leta 1941 ni bila oblikovana več nobena nova, a pri življenju so se do okupacije ohranile vse razen dveh. Pri nobeni drugi vrsti zadrug ni opazna toliko dolgotrajnost. Za vseh šest je, za razliko od dosedaj opisanih, znan podatek o višini pristopnega deleža, ki je znašal 2 kroni (z izjemo Žič, kjer je 10 kron). Vse so tudi nastale v krajih, v katerih je bil sedež občine; Prihova pri Konjicah je bila edini kraj s kreditno zadrugo izven občinskega središča.

Prve tri so nastale v krajih, v katerih jih do tedaj še ni bilo, druge tri pa so bile že druga ali celo tretja zadruga z istim namenom v svojem kraju. V Konjicah in Vitanju sta do tedaj delovali slovenska in nemška, sedaj je nastala še druga slovenska, torej se je morala politična usmerjenost obeh razlikovati. Glede tega sta zgovorna podatka že pridevnik "kmečki" v nazivu zadruga in pa dejstvo, da je v vseh bil v vodstvu tudi lokalni duhovnik. Zadnja, v Oplotnici ustanovljena posojilnica, je bila nemška.

O socialni in nacionalni sestavi članstva in tudi o politični pripadnosti zadruga je moč delno sklepati že iz imen in poklica posameznikov, ki so bili v njenem vodstvu.

11. Žiče: župnik **Jakob Kosar**, nadučitelj **Anton Eberl**, oskrbnik **Ignac Brglez**, kmeta **Jožef Klinc** in **Janez Ulčnik**, gostilničar **Ivan Gosak** in mlinar **Martin Cimerman**.
12. Prihova: župnik **Karol Kumer**, posestniki **Anton Pušnik**, **Franc Flis**, **Franc Rak** in **Pavel Kokolj**.
13. Zreče: nadučitelj **Ludovik Tribnik**, posestniki **Simon Vidmar**, **Josip Winter**, **Mihael Lamut**, **Ignacij Ladek** in župnik **Matija Karba**.
14. Konjice: posestniki **Anton Toman**, **Ignac Potnik**, **Janez Rudolf**, **Anton Stebernak**, **Jurij Klančnik**, **Janez Bezget** in kaplan **Viktor Pregelj**.
15. Vitanje: župnik **Alojz Arzenšek**, posestniki **Martin Jelenko**, **Martin Kranjc**, **Martin Javornik**, **Janez Dvorjak**, **Franc Skok** in **Karol Mavc**.
16. Oplotnica: posestniki **Franz Jonke**, **Franz Hasenbichl**, **Franz Posne**, **Josef Kmetez**, **Anton Kalšek** in **Anton Arbeiter**.

17. Zadruga za rejo konj noriške pasme v Konjicah

Ob ustanovitvi je za svoje namene označila spodbujenja reje konj na splošno, nastavitev evidence reje konj, ureditev skupnih tekališč in travnikov, podpiranje članov s posojili in svetovanjem. Višino poslovnih deležev je določila na 20 kron. V njenem vodstvu so sedeli upokojeni major **baron Öden Vaj de Vaya**, župnik **Viktor Pregelj** ter posestniki **Franz Kupnik**, **Lorenz Schmidt** in **Anton Kalscheg**.

18. Zadrúžna elektrarna v Žičah

Ustanovitelji so kot predmet njenega poslovanja določili zgraditev in vzdrževanje skupne elektrarne, oddajo električnega toka članom ter nabavljanje in posojanje kmetijskih strojev. Vsak zadrúžnik je jamčil za poslovanje zadrúge s svojim deležem, ki je bil s sto kronami kar visok, in pa še z enkratnim zneskom le-tega. V vodstvu zadrúge je bilo šest posestnikov: **Ignacij Brglez, Jožef Podkubovšek, Anton Ribič, Anton Košir, Franc Kranjc** in **Mihl Vrhovnik**.

19. Kmetijsko gospodarska zadruga v Oplotnici

Omenjena zadruga je imela podobne namene kot tri kmetijske zadrúge, ustanovljene ob začetku stoletja v Konjicah, Vitanju in Oplotnici (skupen nakup kmetijskih potrebščin, skupna prodaja kmetijskih pridelkov, pospeševanje razvoja kmetijstva s pomočjo predavanj, prireditvev in razstav, nakup in prodaja špacerijskega, manufakturnega in galanterijskega blaga, stekla, usnja), vendar tudi enako - kratkotrajno - življenje. Načelstvo je bilo sestavljeno iz samih posestnikov: **Anton Leskovar, Jožef Rakovnik, Matija Petelinšek, Ivan Vahtar, Ignacij Leskovar, Jurij Gujznik** in **Celcer Anton**. Med njimi ni bilo nikogar od tistih, ki so vodili kmetijsko zadrúgo iz l. 1900.

20. Samopomoč - gospodarska zadruga javnih nameščencev in upokoencev v Konjicah

Zadruga je skušala lajšati življenje svojih članov, ki so ob vstopu vanjo vplačali delež 10 kron, s preskrbo z živežem, obleko in gospodinjskimi potrebščinami, z nakupom in pridelovanjem blaga vseh vrst in oddajanjem le-tega članom. Vodilo jo je načelstvo, sestavljeno iz šestih članov: davčni upravitelj **Štefan Luc**, sodna uradnika **Josip Ferenc** in **Avzug Mastnak**, uradnik **Miško Zorčič**, okrajni orožniški stražmojster **Franc Pečnik** in sodni sluga **Miha Grobovšek**.

21. Živinorejska selekcijska zadruga v Konjicah

Njen namen je bil pospeševati živinorejo z izboljšanjem pasem vseh vrst živine. Kot nalogo si je zadruga postavila vzrejo živine, ki bi se odlikovala po čim večjih donosih pri mleku in mesu ter pri uporabi za vleko. To je skušala doseči z naslednjimi dejavnostmi:

- a. nakup ali dajanje podpore za nakup in vzdrževanje dobre plemenske živine tiste pasme, ki je zakonsko določena v njenem okolišu
- b. vpeljava rodovnika (matične knjige) in izbira živali, ki so primerne za vpis vanj
- c. skrb za vzrejo telet, ki izvirajo od živali, vpisanih v rodovnik
- č. skrb za skupne pašnike za plemensko živino
- d. posredovanje pri nakupu in prodaji plemenske živine s tem, da objavlja podatke iz rodovnika in vodi evidenco o živalih, ki so naprodaj, širjenje znanja o živinoreji s posebnim ozirom na plemenski živini

f. udeleževanje živinorejskih razstav in prirejanje krajevnih ogledov plemenskih živali, ki so vpisane v rodovnik.

Zadrugo so l. 1929 vodili ravnatelj veleposestva v Konjicah **ing. Rado Šturm**, arhidiakon v Konjicah **Franc Tovornik**, ter posestniki **Ivan Šelih**, **Anton Toman**, **Štefan Pavlič**, **Leopold Stemberger** in **Karl Zidanšek**.

22. Pašniška in gozdna zadruga v Stranica

23. Pašniška in gozdna zadruga v Vitanju

24. Pašniška in gozdna zadruga v Oplotnici

25. Pašniška in gozdna zadruga v Žičah

26. Pašniška in gozdna zadruga v Zrečah

27. Pašniška in gozdna zadruga v Špitaliču

Junija 1931 je bil sprejet zakon o likvidaciji agrarne reforme na veleposestvih, ki je povzročil nastanek vrste zadrug. Vanje so se združevali kmeti, da bi tako oblikovali pravne osebe, katerim bi bile dodeljene veleposestvom odvzete posesti. Njihova naloga je bila upravljati dodeljene pašnike in gozdove, skrbeti za njihovo izboljšanje, pašnikom dovajati pitno in vodo za namakanje, jih oskrbeti s hlevi. Svojim članom bi naj priskrbele potrebno pašnjo, les za kurivo, industrijo in obrt, steljo, itd. Pomagale naj bi pri nabavljanju krmil, umetnih gnojil, orodja in sploh vsega, potrebnega za pospeševanje živinoreje in gozdarstva. Za člane bi prirejale strokovna predavanja, zborovanja, razstave, tečaje in na vse mogoče načine skrbele za širjenje strokovne izobrazbe članstva. Imele so sorazmerno nizko višino pristopnega deleža (10 dinarjev), za poslovanje zadruga pa je vsak član jamčil še s petkratnim zneskom le-tega. Omenjenih šest zadrug so vpisali v združni register v času enega tedna v avgustu leta 1931. Zanje je bil po sprejemu zakona o gospodarskih zadrugah (septembra 1937) in finančnega zakona (marca 1939) v začetku marca 1941 odrejen prestanek delovanja in likvidacija.

Vodstva vseh so z izjemo enega delavca predstavljali posestniki.

22. Stranice: **Matija Fijavž**, **Ivan Marinšek**, **Anton Podgrajšek**, **Ignac Bornšek**, **Filip Steble**

23. Vitanje: **Ignac Kotnik**, **Franjo Frank**, **Jožef Koren**, **Jožef Kitak**, **Ivan Rupnik**

24. Oplotnica: **Julij Hmelak, Franc Petelinšek, Maks Leskovar, Ferdo Globonik, Franc Višič**

25. Žiče: **Anton Gosak, Ivan Klokočovnik, Miha Hlastec, Franc Olup, Franc Satler**

26. Zreče: **Ivan Verčnik, Martin Hren, Jožef Pačnik, Ivan Sadek, Franc Kangler**

27. Špitalič: **Martin Ambrož, Franc Krojej, Janko Iskrač, Jakob Operčkal, Alojz Paučič**

28. Gospodarska zadruga v Zrečah

Naloge, ki si jih je zadala ob ustanovitvi, navedimo kar z njenimi besedami: "Preskrbovati člane z vsemi gospodarskimi potrebščinami, nakupovati in prodajati živino in njihove pridelke, otvoriti potrebne obrate, vzdrževati društveno gostilno in pospeševati gospodarstvo". Načelstvo so sestavljali župnik **Jožef Bezjak** ter posestniki **Ivan Lamut, Sebastijan Orož, Ivan Kvac, Jožef Orož** in **Jožef Orož**.

29. Vodovodna zadruga v Ločah

Bila je prva tovrstna na konjiškem področju. Njen namen je bil oskrbovati svoje člane z vodo za gospodinjke in gospodarske potrebe z izgradnjo in vzdrževanjem za to potrebnih naprav, predvsem že obstoječega vodovoda. Zadruga se je zavežala le za vzdrževanje glavnih naprav, priključke nanje pa so si morali oskrbeti člani sami. Opravilni delež (10 dinarjev) in tudi jamstvo člana za poslovanje zadruga (še enkratno znesek deleža) sta bila nizka in je bilo članstvo v zadrugi, torej možnost priključka na vodovod, široko dostopno. Člani vodstva so ob ustanovitvi bili: mlinar **Košir Anton**, posestnika **Peter Fleck** in **Blaž Berdnik**, župnik v Ločah **Marko Žičkar**, šolski upravitelj **Janko Hržič** in upokojeni šolski upravitelj **Ivan Hönigman**.

30. Vodovodna in gospodarska zadruga v Žičah

Zgledu Loč so dve leti kasneje sledili v Žičah, vendar so tu v eni zadrugi združili tako skrb za oskrbo zadružnikov z vodo kot tudi željo po njihovem splošnem gospodarskem napredku z omogočanjem vnovčevanja kmetijskih pridelkov in nakupovanja gospodarskih potrebščin. A nameni so ena, realizacija pa druga stvar, zadruga je že v pričetku leta 1941 prešla v likvidacijo. Ob ustanovitvi so zadrugo vodili: župnik **Anton Tomažič** ter posestniki **Jožef Podbukovšek, Alojz Ribič, Franc Krajnc, Franc Goričan, Franc Škrabl** in **Alojz Klinc**.

31. Tujski promet Zreče

Tudi ta je med zadrugami s svojo dejavnostjo (danes bi jo poimenovali kot turizem) orala ledino na konjiškem področju. Svoj namen je opisala:

"a. pospeševati tujski promet s tem, da privablja tujce na letovanje in s tem pomaga svojim članom vnovčevati svoje pridelke

b. otvarjati temu primerne lokale na svojem sedežu, kakor po vsej pohorski okolici in sicer: hotele, penzione, sobe za tujce, okrepčevalnice, v katerih je preskrbljeno bodisi za mrzla in topla jedila, za brezalkoholno in alkoholno pijačo po najnižjih cenah

- c. pri svojih članih vzbujati zanimanje za tujski promet s predavanji, razstavami in tečaji in jih poučevati, kako se naj do tujcev obnašajo, da s svojim spodobnim obnašanjem obenem vplivajo na tujce.
- č. postaviti in vzdrževati namenu potrebna poslopja in zadrुžne gostilne oziroma okrepečevalnice, ki jih lahko daje članom v najem
- d. v zadrुžni gostilni morejo dobiti okrepečila člani in nečlani".

Vsak zadrुžnik je ob pristopu plačal delež 2 dinarjev in jamčil za poslovanje zadruge z njegovim deležem in še z desetkratnikom njegove vrednosti. Vodstvo zadruge so sestavljali posestnik in mlinar **Ivan Kovač**, tovarniški kovač **Bernard Lamuf**, posestnik **Vahter Štefa** in duhovnik v Zrečah **Anton Radanovič**.

32. Gospodarska zadruga Stranice

Leto dni po ustanovitvi se je preimenovala v Kmetijsko blagovno zadrugo, sicer pa je bil ves čas predmet poslovanja te zadruge podoben kot pri vseh dosedaj omenjanih gospodarskih, kmečkih ali kmečko-gospodarskih. Ustanovilo jo je pet posestnikov: **Jože Vanovšek**, **Alojz Furman**, **Jože Rotovnik**, **Alojz Kolar** in **Franc Fijavš**.

Opomba

1 Vsi podatki izvirajo iz registra zadrug, ki ga je vodilo Okrožno kot trgovsko sodišče v Celju od l. 1873 in katerega sedem zvezkov hrani Zgodovinski arhiv v Celju. Vpisi v omenjeni register nam ponudijo le del za proučevanje potrebnih podatkov: datum podpisa zadrुžnih pravil, njen namen in načrtovane dejavnosti za dosego le-tega, višine deležev, člane načelstev, sklepe občnih zborov glede sprememb pravil ter seveda čas njenega obstajanja. Vendar vsi ti podatki ne povedo dosti o dejanski aktivnosti zadruge. Podatke o tem je treba iskati na drugih mestih, vendar to presega namen pričujočega besedila t.j. ugotoviti število in vrste zadrug, nastalih na Konjiškem do l. 1941.

Najti v sojenem ni vojnim dožincem in narodnim sovražnikom julija in avgusta 1945 pred Vojaki in sodiščoma je pred senatom sodišča slovenske narodne časti v Celju in po drugih krajih potekalo sojenje tistim, ki so bili obtoženi, da so se med vojno z vojnimi dejavnimi prekrili zoper narodno čast sodišča slovenske narodne časti SNC. Imenovali so ga tudi ljudsko sodišče, je bilo za celotno Slovenijo ustanovljeno z zakonom o kaznovanju zločinov in prestopov zoper slovensko narodno čast, ki ga je sprejelo Predsedništvo SNOS dne 5.6.1945.

Po nove denem zakonu so v celju ustanovili pristojni zoper slovensko narodno čast in za namerno izvajena dejanja, ki jih stave za mogoče obtožiti za vseživljenjsko ali za pomoč skupnosti ali izvajati vojne zločinov, ki po se kadilo ali bi utegnili škodovati ugledu in časti slovenskega naroda in njegovi odornosti.

Kot takina je navedeni zakon navajal naslednja dejanja:

a) politično propagandno kulturno, gospodarsko, pravno ali umovno sodelovanje z okupatorji ali domaćimi kolaboranti;

b) prikriti ali očitni prepovedni odnosi s kolaboranti;

Jože Baraga

c) delovanje na odgovornih mestih v letu 1941, ki je prepoveda k samostojnemu porazu in

PROCESI PRED SENATOM SODIŠČA SLOVENSKE NARODNE ČASTI JULIJA 1945 V KONJICAH

Kazni za kazni iz tega zakona so bile izguba narodne časti, je je klenko doželo ena ali druga ali pa obe kazni.

Izguba narodne časti je izguba izjavitelj v javnega življenja izguba pravice do javne službe, poklica in dostojanstva, izguba vseh državljanov in političnih pravic. Kazni izgube narodne časti je SNC izhiti tešnje za dolga in dolga ali za trajno.

Kazni iz tega ali drugega kazni je bilo in podobno zapovedi, premoženja je klenko izreka samo v primeru, če je kazni dejanje omenilo kot sočin.

V primeru, ko je SNC utegnile, da je so za reje kazni dejanje, ki je imelo značaj vojne zločina, je imelo primer, da je bilo pripravljen za kazni sodišča, 7.11.1945: "Sodni procesi na Celjsko, 1944-1945".

Na območju okolijske Konjice je zoper sodišča SNC Celjskega senata od 16. do 27. julija 1945.

Sedež senata je bil v takratnem Madžinskem domu. Stavba je bila obema vojnima posveta drugva "Draž" pod vodstvom u. art. lovornika Franca Sedla je v stavbi osvojila Konjica.

Konjica senat SNC je vodil sodnik Matjaž Malež, ki obsejavalih so sodelovali pri sodnih procesih Julija Štani Franc, Janež, Pol. vrag Malež in Županc Albin. Sodnik je bil dr. Karel Leon, Zastopnik javnega tožilca je bil Lenart Adelj.

Jana Bogdan

PROCESI PRED SENATOM SODIŠČA
SLOVENSKE NARODNE ČASTI
JULIA 1945 V KONJICAH

Hkrati s sojenjem t.i. vojnim zločincem in narodnim sovražnikom Julija in avgusta 1945 pred Vojaškima sodiščema je pred senatom Sodišča slovenske narodne časti v Celju in po drugih krajih potekalo sojenje tistim, ki so bili obtoženi, da so se med vojno s svojimi dejanji prekršili zoper narodno čast. Sodišče slovenske narodne časti SNČ, imenovali so ga tudi Ljudsko sodišče, je bilo za celotno Slovenijo ustanovljeno z Zakonom o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast, ki ga je sprejelo Predsedstvo SNOS dne 5.6.1945.

Po navedenem zakonu so kot zločin oziroma prestopok zoper slovensko narodno čast šteli "vsa namerno izvršena dejanja, ki jih sicer ni mogoče označiti za veleizdajo ali za pomoč okupatorju pri izvrševanju vojnih zločinov, ki pa so škodila ali bi utegnila škodovati ugledu in časti slovenskega naroda in njegovi odpornosti."

Kot takšna je navedeni zakon navajal naslednja dejanja:

- a/ politično, propagandno, kulturno, gospodarsko, pravno ali upravno sodelovanje z okupatorji ali domačimi izdajalci....,
- b/ prijateljski stiki s pripadniki okupatorske vojske in oblasti.
- c/ delovanje na odgovornih mestih v letu 1941, ki je prispevalo k sramotnemu porazu in kapitulaciji Jugoslavije.

Za navedena kazniva dejanja je SNČ obsojencem lahko izreklo naslednje kazni:

- a/ izgubo narodne časti
- b/ lahko ali težko prisilno delo in
- c/ popolno ali delno zaplembo imetja v korist države.

Redna kazen je bila izguba narodne časti, ki se ji je lahko dodala ena ali druga ali pa obe kazni.

Izguba narodne časti je obsegala izključitev iz javnega življenja, izgubo pravice do javne službe, poklica in dostojanstva, izgubo vseh državljanskih in političnih pravic. Kazen izgube narodne časti je SNČ lahko izreklo za določen čas ali za trajno.

Kazen lahkega ali težkega prisilnega dela in popolne zaplembe premoženja je lahko izreklo samo v primeru, če je kaznivo dejanje ocenilo kot zločin.

V primeru, ko je SNČ ugotovilo, da je šlo za težje kaznivo dejanje, ki je imelo značaj vojnega zločina, je moralo primer odstopiti pristojnemu vojaškemu sodišču. /M.Mikola: "Sodni procesi na Celjskem 1944-1951"/.

Na območju okraja Konjice je zasedal senat SNČ Celjskega okrožja od 16. do 27. julija 1945.

Sedež senata je bil v takratnem Mladinskem domu. Stavbo je med obema vojnama postavilo društvo "Orel" pod vodstvom g. arh. Tovornika Franca. Sedaj je v stavbi dvorana Konjičanka.

Konjiški senat SNČ je vodil sodnik Mohorič Matevž. Pri obravnavah so sodelovali prisedniki: Godnik Julija, Šmon Franc, Rački Pongrac-Matevž in Zupanc Albin. Tajnik je bil dr. Kovelj Leon. Zastopnik javnega tožilca je bil Lenard Adolf.

Zapisnike so pisale in tipkale domačinke: Ferenc Ljuba, Kvas Marija in Kropelj Elizabeta, ki so bile pri posameznih primerih tudi priče. Zanimivo je, da je Kropelj Elizabeta vedno branila obtožene, Ferenc Ljuba pa jih je vedno obremenjevala.

Pri obravnavi so sodelovali obtoženi in priče. Obtoženci so se branili s prostosti ali pa so jih pripeljali iz konjiških zaporov. Za tiste obtožence, ki niso bili dosegljivi, je senat postavil uradne branilce. V Konjicah so kot branilci nastopali: Pirnovar Hartvig, Zemljič Ivan, Perbil Regina, Čerič Ivan, Križnik Alojz in Kvas Marija.

Sodniki so bili z območja takratnega celjskega okrožja, le Šmon Franc je bil domačin. Njegova pot je zelo zanimiva in vredna podrobnejšega opisa. Od 1.12.1940 do 19.3.1946 je bil župnik v Špitaliču. V župnijski kroniki je sam napisal, da je bil partizan od 20.6.1944 do 4.8.1945. Zelo močno je deloval v političnem življenju, ne samo v Konjiškem okraju, ampak tudi v Celjskem okrožju.

Senat SNČ v Konjicah je obravnaval 240 obtožencev. Vojaškemu sodišču je odstopil 14 primerov, v taborišču Teharje pri Celju pa je obravnaval 10 primerov.

Senat je spoznal za nedolžne in oprostil vsake krivde 94 obtožencev. Ostale je spoznal za krive ter jim naložil različno visoke kazni. Največ oseb je bilo obsojenih na izgubo narodne časti do 10 let. Na trajno izgubo narodne časti je bilo obsojenih 44 oseb. Na zaplembo premoženja je bilo obsojenih 22 oseb.

Na zelo težke kazni lahkega in težkega prisilnega dela je bilo obsojenih 54 oseb. Obsojene na takšno kazen so takoj odpeljali v zapor, če niso že bili zaprti. Pred sojenjem je bilo zaprtih 56 obdolžencev, takoj po sojenju pa so jih zaprti še 18.

Na 10 let težkega prisilnega dela so bili obsojeni:

Dobnik Henrik, ključavničar iz Konjic

Klobučar Blondina, upravnica otroškega vrtca v Konjicah

Ogrizek Pavla, posestnica iz Dobrneža

Zupanc Ana, žena trgovca iz Konjic

Senič Jakob, delavec iz Vitanja

Bogatin Franc, orodjar iz Zreč

Brglez Franc, kovaški mojster iz Zreč

Zanimivo je, da je SNČ delovalo zelo kratek čas. Predsedstvo SNOS je ukinilo SNČ s posebnim zakonom že 24.8.1945. Takrat je sprejelo tudi Ukaz o pomilostitvi obsojenih na osnovi Zakona o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast, ni pa bila razveljavljena določba o zaplembi premoženja. Na osnovi omenjenega zakona bi morale oblasti takoj izpustiti vse obsojene na lahko in težko prisilno delo. Vendar jih niso! Mnogi so bili v zaporih še nekaj let n.pr.:

Zalašček Avgusta, gospodinja iz Konjic št.48 je bila na SNČ dne 19.7.1945 obsojena na trajno izgubo narodne časti in 5 let težkega prisilnega dela. Po sprejetju Ukaza o pomilostitvi bi morala biti takoj izpuščena. Dejansko pa je kazen prestajala naprej. Iz zapora na lgu je bila izpuščena 13.1.1950 leta. Imela je še srečo, mnogo jih je v zaporih umrlo.

Mladinski dom, sedaj Konjičanka, kjer je delovalo sodišče SNČ

Senat sodišča SNČ, ki je deloval od 16. do 27. julija 1945

Krajevni odbor OF
v Oplotnici
ref. za raziskovanje
zločinov.

Oplotnica, dne 11.7.1945

OKRAJNEMU ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ ODBORU OF
odsek za raziskovanje zločinov /

V prilogi vam posiljam 20. (dvajset) prijav krivcev in zločinov, ki so se pregresili zoper NARODNO C A S T točno izbrani, ter so bili na sestanku na katerem se je ta zadeva obravnavala samo takšni ljudje, kateri so ves čas med okupacijo opazovali gibanja poedincev, pri njihovem zločinskem delovanju v škodo Slovenskemu narodu,

Na obravnavi so sodelovali:

1. Tov. " Feliks " Vivod Konrad
2. " " Peter " iz kriminalnega oddelka Okr. NM.
3. " " Nacelnik Krajevne NM, v Oplotnici
4. " Solski upravitelj Brglez
5. " Jurak Stefek
6. " Pozne Adolf in
7. podpisani

Referent:

Padeznik Alojz, l. r.

Pripis:

S.F.

S.N.

Okrajni odbor OF v Slov. Konjicah naprosam, da razpošlje vabila zgoraj navedenim, da prisostvujejo, kot price pri sodiscu zoper zločince, kateri so napravili prestopok zoper Narodno cast.

S.F.

S.N.

Referent:

Krajevni odbor OF Oplotnica prijavlja krivce okrajnemu odboru OF Konjice

Okrajni odbor OF Konjice, v sredini sedi Kos Martin - Čiček

DELOVANJE SODIŠČA SNČ

SNČ je obravnave razpisovalo na osnovi prijav, katere so pošiljali odbori OF, OZNA, KPS, javni tožilec, milica, mladinska organizacija ali posamezne osebe.

Podatke o obnašanju ljudi med vojno in celo pred njo, so zbirali krajevni odbori osvobodilne fronte /KO OF/. Spiske so poslali na okrajni odbor OF /OO OF/ Konjice, Ta je zbral vse prijave ter jih poslal SNČ. Ostali so prijave pošiljali neposredno na SNČ.

Od 240 prijav so jih KO OF napisali 132. Najbolj prizadevni so bili krajevni odbori OF Konjice, Zreče, Vitanje, Oplotnica, Stranice in Zeče, katere so vodili naslednji sekretarji:

Konjice:	Kos Vladimir,	uslužbenec
Zreče:	Mohorič Vladko,	glasbenik
Vitanje:	Binder Avgust,	šolski upravitelj
Oplotnica:	Padežnik Alojz,	delavec
Stranice:	Kovač Jožef,	kmet
Zeče:	Venko Terezija,	kmečka hči.

Najpomembnejšo vlogo pri prijavljanju je odigral Okrajni odbor OF Konjice, ki je bil zelo številen, člani so bili iz vseh večjih naselij takratnega Okraja Konjice. OO OF Konjice je od marca 1945 do 21.2.1946 vodil sekretar Kos Martin - Čiček. Ta položaj je moral zapustiti, ker je bil vmešan v poboj družine Kostanjšek na božič 1945

Člani Okrajnega odbora OF Konjice so bili:

Balaša Baltazar - Mitja	uslužbenec iz Konjic
Brglez Franc,	delavec iz Oplotnice
Beškovnik Karl,	kmet iz Skomarja
Celcer Franc,	kmet iz Oplotnice
Gilčvert Marija - Olga,	uslužbenka iz Špitaliča
Gosak Anton,	kmet iz Žič
Gril Marija - Jana,	uslužbenka iz Konjic
Jelenko Jožefa,	uslužbenka iz Konjic
Kokol Alojz,	kmet iz Božjega
Kolar Alojz - Mirko,	kmet iz Gabrovelj
Kos Marta,	gostilničarka iz Oplotnice
Libnik Alojz - Žametni Lojzek,	iz Slovenj Gradca
Marguč Maks,	uslužbenec iz Draže vasi
Novak Kristina - Lenčka,	uslužbenka iz Konjic
Oprčkal Marija - Jasna,	uslužbenka iz Tolstega Vrha
Padežnik Alojz,	trgovec iz Oplotnice
Pascolo Drago,	uslužbenec iz Sv. Jerneja
Pozne Fellks,	trgovec iz Oplotnice
Primožič Vinko,	uslužbenec iz Konjic
Šmon Franc,	župnik iz Špitaliča
Tomšič Mici,	uslužbenka iz Koroške
Trobina Stanko,	kaplan iz Oplotnice
Vončina Ivanka,	uslužbenka iz Konjic
Vivod Konrad - Feliks,	delavec iz Oplotnice
Venko Terezija,	kmečka hči iz Zeč
Vrhovšek Ciril,	trgovec iz Konjic
Zidanšek Karl,	kmet iz Škednja
Zadek Jože - Peter,	miličnik iz Oplotnice
Žgank Ivica - Nuša,	uslužbenka iz Konjic.

KAKO SO OBTOŽENE ZAPIRALI

Na osnovi seznama, katerega je sestavil OO OF Konjice, in seznama OZNE /oddelka za zaščito naroda/ so obdolžence pričeli zapirati takoj po koncu vojne. Prvi obdolženci so bili zaprti že 12. maja 1945 /n.pr. Hojnika Franca iz Konjic so zaprli 12.5.1945 ob 3 uri zjutraj/. Nekatere so zaprli v konjiške zapore /pri občini, v župnišču in v graščini/, druge pa so takoj odpeljali v zloglasno koncentracijsko taborišče Teharje pri Celju. Največ obdolžencev so zaprli konec maja in v juniju 1945. V zaporu pri občini in v graščini so bili zaprti moški, v župnišču pa ženske. V župnišču so uporabili prostore kjer, so med vojno stanovale prostovoljke za razna dela, imenovane "arbaits maide". Hkrati je bilo zaprtih okoli 20 žensk.

Po odredbi OZNE in odborov OF so obdolžence zapirali miličniki in vojaki zaščitne čete - KNOJ. Zapirali so ponoči in tudi podnevi. Obdolženci so bili praviloma zelo prestrašeni in se pri aretacijah niso kaj dosti upirali. Med tistimi, ki so aretacije izvajali, je bilo največ domačinov. Ti so obdolžence poznali, zato so aretacije izvrševali sami. Vojakom iz drugih krajev je moral obdolžence pokazati sekretar odbora OF.

Iz dokumentacije SNČ je razvidno, da so v času aretacij na postaji Narodne milice v Konjicah službovali:

načelnik	Košir Franc iz Loškega potoka
vodja krim. odd.	Zadek Jožef - Peter iz Oplotnice
namestnik	Pavlič Alojz iz Malahorne
miličniki	Pisanec Stanko iz Konjic
	Furlič Karl iz Konjic
	Obrovnik Franc iz Božjega
	Macuh Jože iz Konjic
	Martič Fonza iz Konjic.
	Brence Ludvik iz Oplotnice
	Celcer Ludvik iz Škalc
	Hrašan Franc iz Žič

Miličnikom so pri aretacijah in straženju zaprtih obdolžencev pomagali vojaki zaščitne čete - KNOJ. Četa je štela do 100 vojakov. Sestavljena je bila iz vojakov, ki so med vojno služili v VDV /vojska državne varnosti/, mladih domačih mobilizirancev, ter vojakov iz drugih krajev, mnogo je bilo borcev z Gorenjskega.

Naloge zaščitne čete so bile:

- varovanje objektov in premoženja,
- varovanje upravnih prostorov,
- straženje zaporov,
- varovanje trga pred morebitnim napadom.

Sedež zaščitne čete je bil v stavbi poleg stare občine, sedaj Stari trg 25. Vojaki so stanovali v kasneje porušeni stavbi pri tovarni in v praznih stanovanjih v trgu.

Komandir zaščitne čete je bil Celcer Edi iz Škalc.

Zaščitna četa je povelja dobivala od načelnika notranje uprave Štraserja Leopolda. Ta je bil zelo surov, zato je moral Konjice kmalu zapustiti. Pri pobegu iz Jugoslavije je bil na meji ustreljen.

Iz zaščitne čete so izločili in posebej vodili enoto, zadolženo za izvensodne likvidacije. Sestavljali so jo štiri domačini, izmed katerih je bil izbran komandir. Podrejeni so bili neposredno OZNI. Naloge za poboje in zapiranje jim je dajal pooblaščenec OZNE Ambrož.

Med vojno je bil pooblaščenec OZNE na konjiškem terenu Pavel Keršič - Ježek. Po vojni ni imel nobene funkcije več, ker so ugotovili, da ni preveč zanesljiv, verjetno zato, ker je bil njegov brat domobranec in zaprt v taborišču na Teharju.

V času takoj po vojni so bili pooblaščenec OZNE, ki so imeli prostore v hiši na Starem trgu 21, naslednji:

Mulej Janko iz Gorenjske, ki je bil šef
 Grmek Stane iz Logatca
 Ambrož pek iz Moravč, zadolžen za likvidacije

Takoj po vojni je o usodi mnogih občanov odločal Ambrož. Po njegovi izbiri in seveda na osnovi spiskov, ki so jih že med vojno pripravili odbori OF, je pošiljal ljudi v zapor, v taborišča na morišče ali v izgnanstvo.

Oblastniki so v aprilu 1946 zamenjali celotno sestavo OZNE. Namestili so novo moštvo, ki ni več izvajalo takšnih represalij, kot so se dogajale v letu 1945. Njihova glavna naloga je bila uničevanje in onemogočanje delovanja ilegalnih skupin. Imenovali so jih "bande". Na našem področju so delovale; Sernecova, Palčkova, Črešnovarjeva, Šantlova in Poklači.

Novi uslužbenci OZNE so bili:

Berčič Lojze - Miro, tekstilni tehnik iz Škofje Loke, ki je bil šef
 Gluhar Peter, gimnazijec iz Jesenic
 Kordiš Ludvik, vojaški poročnik iz Novega mesta, po njegovi smrti je prišel
 Martinčič Ivan - Vanjo, iz domžalsko-kamniškega območja.

Uslužbenci OZNE od aprila 1946 do 1948

Zgodovinski arhiv v Celju hrani večino spisov iz razprav pred senatom sodišča SNČ v Konjicah. Opisal bom nekaj zanimivih primerov, da bo razumljivo, kdo je vložil prijavo, kako je potekal postopek pred SNČ, kakšne so bile kazni in pri nekaterih tudi, kakšna je bila kasnejša usoda.

Primer 685

Obtožena: FABIANI ŠARLOTA iz Škalc 60

Od 240 obravnavanih na SNČ je nekaj še živih prič tedanjega dogajanja, Med njimi je tudi Fabiani Šarlota, ki je takrat imela 17 let /rojena 24.1.1928/. Njena družina je nemško-italijanskega rodu. Starši niso govorili slovensko. Šarlota je hodila v slovensko šolo v Mariboru. Njen greh je bil le nemško poreklo, to je bilo takrat dovolj za obtožbo na SNČ.

Takoj po koncu vojne je morala s sošolko Gerto čistiti prostore v šoli "Pod goro" na ukaz komandirja zaščitne čete KNOJ-a. Dne 30.maja 1945 je prišel miličnik Macuh Jože in jo odvedel v zapor v župnišču. Z Macuhom sta se srečala čez 8 let v Konjicah in je zelo obžaloval aretacijo in straženje v župnišču.

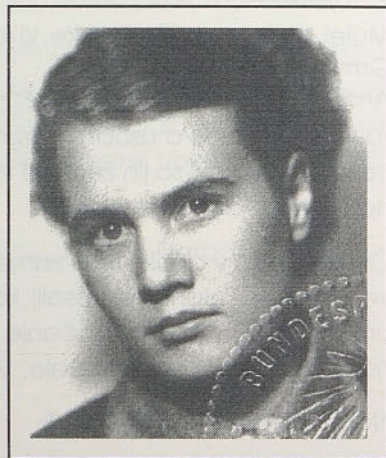
Šarlota se spominja, da so vojaki-stražarji prihajali po obtoženke ponoči in podnevi. Tiste, katere so odvedli ponoči se niso več vrnile. Neko noč so tako odvedli: Zottel Heleno, Merkša Marijo in Trdin Marijo, ter še druge. Naštete se niso več vrnile, ker so jih pobili v gozdu "Lisica" v Vešeniku.

Pred SNČ je bila obravnava 22.7.1945.

Obsojena je bila na izgubo narodne časti in 5 let prisilnega dela. Po obravnavi sta jo dva vojaka odpeljala domov, kjer sta tri dni stražila vso družino v hišnem zaporu. Dne 25.7.1945 sta ista dva vojaka odpeljala starše Fabiani Jožefa in Elzo, ter sestrī Šarloto in Edeltraud z 18 mesečno hčerko na vlak. Med potjo sta prijela še Otto Marijo in dr.Kurnika. Vse so natovorili na vlak, ter jih odpeljali v taborišče Šterntal- Kidričevo. Tam je z drugimi nesrečniki prestajala strahote taborišča do 22.9.1945, Takrat so nekaj izbranih zopet natovorili na vlak, ter jih odpeljali na Jesenice, nato čez mejo kjer so jih predali Angležem. Ti so jih odpeljali v Celovec, kamor so prispeli 25.9.1945, ko so bili končno svobodni.

Obsodba na SNČ ni bila edina. Iz arhivskega gradiva je razvidno, da je bila predana vojaškemu sodišču, ki jo je v odsotnosti obsodilo na izgon iz države in zaplembo vsega premoženja.

Gospa Fabiani Šarlota ima sedaj avstrijsko državljanstvo, vendar vkljub trpljenju v zaporu in taborišču, ter izgonu iz države, se vsako leto vrača v Konjice, kjer je preživljala del svoje mladosti.

Primer 559

Obtožena: KOVAČ JURIJ in NEŽA iz Konjic 119

Krajevni odbor OF Konjice je 12.7.1945 vložil naslednjo prijavo:

Krajevni odbor OF Sl. Konjice
dne 12.7.1945.

P r i j a v a

zoper K o v a č Jurija, roj. 11.4.1896, sedlarja v ^{Spodnja} Ko-
njicah, poročenega, brez premoženja. *AM ZEMAN* *12.7.1945*

Znen nemčursko usmerjen konjiški obrtnik, ki s svojo ženo zelo rad govori nemško. Takoj po prevratu 1941 se otroci vzgajajo izključno v nemškem jeziku in duhu.

Žena Kovača Jurija denuncira dvakrat tov. Pisanca Andreja pri Heimathbundu, češ, da je on prepovedal njenim otrokom govoriti nemško. *N. F.*

Vsesplošno znani pozdrav Kovača Jurija je bil: " Ein Volk, ein Reich, ein Führer, Heil Hitler !"

Za Kovača je znano, da je že v Jugoslaviji govoril s svojimi otroci nemško.

Predlagamo, da se ga postavi pred sodišče za narodno čast

Ko je prišel pred nekaj tedni iz zapore se je izrazil, proti nekemu tovarišu (Pisanca) *V. H. N. V.*, da že ve kedo ga je naznanil in da se bo 100% maščeval, ko bo prišel za to čas. Tako da ne misli samó on, temveč vsi, ki so zaprti.

S.F. - S.N.

Andrej Pisanca
V. H. N. V.
Stavro
Čirni
Čirni
Koš

Razprava pred SNČ je bila 16.7.1945. Prisotni so bili člani sodnega senata, oba obtoženca, ki sta se branila s prostosti, ter priča Pisanec Andrej, medicinar iz Konjic.

Obtoženca sta krivdo zanikala, ter sta se branila takole:

"Obt.Kovač Jurij: priznam, da sem že v Jugoslaviji z otroki govoril nemško, ker jih nisem mogel poslati v šolo. Vse ostalo zanikam. Priznam tudi, da sem nekemu pri prihodu iz zapora rekel, da se bom maščeval, ne da bi rekel "ko bo prišel čas za to".

Obt.Kovač Neža: Res sem šla dvakrat zatožit Pisanec Andreja na Heimatbund, ker me je zmerjal s "kurbo in presico nemčursko", ker me je slišal, da sem z otroki govorila nemško. S Heil Hitler! smo tudi pozdravljali tistega, kogar smo se bali".

Priča je vztrajala pri navedbah iz prijave. Senat je verjel priči in obtoženca spoznal za kriva, ter jima naložil kazen vsakemu:

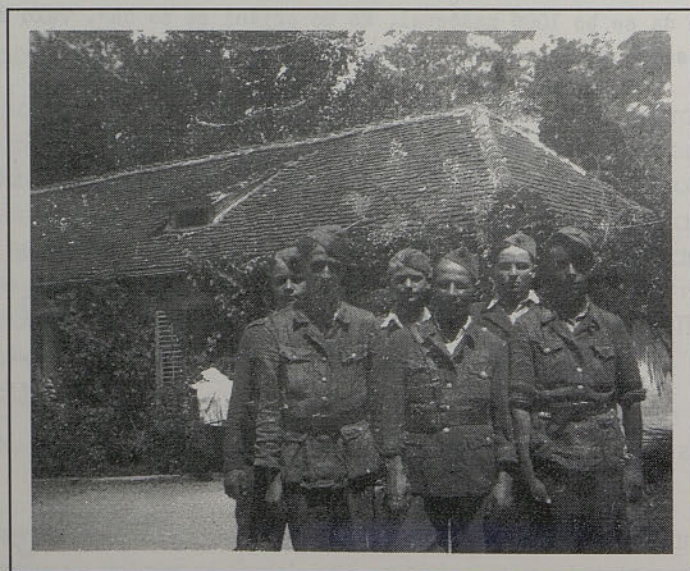
- izgubo narodne časti za dobo 8 let,
- težko prisilno delo za dobo 2 let in
- zaplembo vse imovine v korist države.

Takoj po izrečeni kazni so miličniki odvedli oba obsojenca v zapor.

Obsojenca sta se 26.8.1946 pritožila in prosila za obnovo postopka. Okrožno sodišče v Celju je 30.11.1946 obravnavalo pritožbo, ter sklenilo, da NE dovoli obnove postopka. V zbiranju dokazov so bile pred sodiščem zaslišane naslednje priče: Kos Vladimir, Cegnar Franc, Prus Marija, Pisanec Andrej, Toman Anton, Brglez Anton, Ferenc Ljuba, Kranjc Franc, Brglez Jožef, Čerič Franjo, Vertnik Simon, Frim Josip, Združenje obrtnikov-predsednik Šelih Franc, Krajevni narodno osvobodilni odbor-predsednik Mlinarič Leon in Krajevni ljudski odbor Bezina-predsednik Černec Ivan.

Večina prič je govorila v prid obsojencema, obremenjevale so jih le Ferenc Ljuba, Vertnik Simon in Frim Josip. Sodišče je verjelo tem trem, ki so bili tudi člani KO OF Konjice.

Kasneje sta bila obsojenca pomiloščena, zaplemba premoženja pa je ostala v veljavi.

Stražarji zapora v graščini 1945

Primer 700

Obtoženka: HASENBIHEL ŠTEFANIJA - učiteljica na Stranicah.

Prijavo sta dne 19.7.1945 podala Ambrož Martin-začasni šolski upravitelj v Stranicah in Okrajni odbor OF Konjice, ki navaja:

"Hasenbihel Štefanija, roj. 9.10.1907 v Sv. Petru pod Sv. gor., stanuje v Slov. Konjicah 7: Vseplošno je znano, da je rodbina Hasenbihel Viljema, torej tudi njegova žena Štefanija roj. Drogenik, učiteljica v Stranicah nemška. Medsebojno občevanje je bilo nemško in so bili tudi otroci v tem duhu vzgojeni. Še v Jugoslaviji je v avtobusu Celje- Maribor govorila samo nemško. Po prevratu je bila prva, ki je bila kot nemška učiteljica v službi in zastrupljala našo slovensko mladino. Sama trdi, da je bila že v letu 1944 odpuščena iz učiteljske službe".

Razprava je bila 23.7.1945. Obtoženka se je branila s prostosti. Nje- na obramba je bila takšna:

"V KB nisem bila. Občevalni jezik v družini je bil slovenski, tu in tam smo pa tudi nemško govorili. Član komisije za sprejem v St. Heimatbund nisem bila. Res sem nastopila službo nemške učiteljice v Stranicah septembra 1941 in sem učila do konca oktobra 1944, ko sem bila odpuščena iz razloga, ker moje obnašanje v službi ni odgovarjalo zahtevam, ki se stavljajo nemški učiteljici. To je razvidno iz predloženega odpustnega pisma z dne 14.10.1944. V nemško narodno nošo se nisem oblačila, nemške narodne noše sploh ne poznam. Priznam pa, da sem nosila takozv. "Dirndl". V ostalem je ovadba neresnična".

Kot obremenilna priča je nastopal Ambrož Martin -začasni šolski upravitelj na Stranicah. V prid obtoženke pa so govorili: Žolnir Josip - župnik v Stranicah, Drogenik Ferdo - finančni uradnik v Ljubljani, Kovač Ivan -čevljar v Križevcu, Primožič Vinko -nadgozdar v Konjicah in Križnik Alojzij -trgovec v Zrečah.

SNČ je izreklo kazen izgube narodne časti za dobo 3 let.

Na razmeroma nizko kazen je vplivalo dejstvo, da je mož Vili podaril državi rudnik na Stranicah.

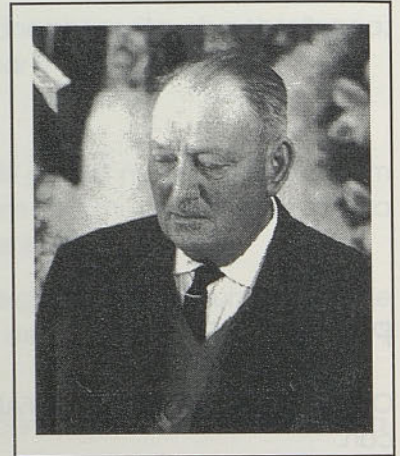
Ker je SNOS sprejel zakon o pomilostitvi vseh obsojenih od SNČ, je Hasenbihel Štefanija 15.9.1945 prosila za ponoven sprejem v učiteljsko službo. Službe ni dobila, pač pa se je morala z družino izseliti v Bosno.

Primer 564

Obtoženec: ŽOHAR JOŽEF iz Tepanja 24

Prijavo je poslal Prosenak Anton, študent -vodja oddelka ljudske prosvete v Konjicah /17.10.1948 je bral novo mašo v Konjicah/. V prijavi navaja, da je bil obtoženi blokfirer in kasneje zelenleiter in je bil "strašilo za kmete".

Razprava je bila 16.7.1945. Obtoženi se je branil s prostosti. Obravnavna je bila kratka, zato jo objavljam v celoti:

Obt. Žohar Jožef: Blockführer sem bil od jeseni 1941 do konca 1942. Zellenleiter nisem bil nikoli. Pri pri popisovanju nisem nikdar šel gledat, kaj ima kdo, ampak sem popisal, kar je kdo povedal. Nikdar nisem nikogar strašil.

Dokazovanje:

Priča Prosenak Anton, rojen v Tepanju, štar 28 let, študent in vodja oddelka ljudske prosvete v Konjicah, brez zadržka, opomnjen: Da je bil obt. tudi zelenleiter sem samo slišal, iz lastnega ne vem. Pri popisovanju sem bil večkrat z njim in vem, da je bil precej točen in je ljudem zabičaval, da morajo točno navesti ozir. kolikor toliko točno, tako, da ne bo on sam v nevarnosti. Nikdar pa ni šel niti on niti jaz gledat, ali so navedbe v resnici točne. V letu 1943 se je obtoženec čisto spremenil.

Javi se priča Paskolo Dragá, rojen v Cigoncih pri Bistrici, star 34 let, delavec, zdaj šef prop.odseka Okr.odbora v Slov.Konjicah, brez zadržka, opomnjen:

Tov.Povh in Šovinc, oba iz Brda sta mi pripovedovala, da so ju lansko leto na Tepanju prijeli Nemci in ker nista dobila nobenega človeka, ki bi zanju jamčil, sta morala stati celo noč mirno na cesti. Zjutraj pa je prišel obt. in pokazal Nemcem pot, koder hodijo partizani. Obt. je bil v brigadi samo nekaj dni, naker je pobegnil.

Priča Povh Jožef, rojen na Brdu, star 40 let, posestniški sin na Brdu, brez zadržka, opomnjen:

Lansko jesen ob košnji otave sva šla s Šovincem s kočnje po policijski uri ter naju je v Tepanju ustavila nemška patrola, nakar sva morala ostati vsa noč na cesti. Da bi iskala kakega človeka, ki bi za naju jamčil, ni bilo mogoče, ker naju niso pustili nikamor. Zjutraj je prišel obt., govoril z nekim nemškim vojakom, ki je znal slovensko in mu rekel, naj bi rajši naredili pohod na Brezje in Grušovje, ~~kakxxx~~ Zakaj naj gredo tja, ni povedal.

Priča Šovinc Franc, rojen v Laporju, star 48 let, posestnik, na Bdru 15, brez zadržka, opomnjen:

Izpoveduje v ostalem kakor predpriča s to razliko, da je obt. zjutraj samo videl, ni ga pa slišal.

Priča Paskolo še doda, da so se na Brezju in Grušovju stalno zadrževali partizani, vedno po 8 do 12.

Žohar Jožef je bil spoznan za krivega in obsojen na:

-izgubo narodne časti za 5 let in na

-težko prisilno delo za 1 leto.

Takoj po razsodbi so miličniki obsojenega odvedli v zapor.

Primer 586

Obtoženec: HRIBERNIK FRANC iz Zgornjih Laž 10

Prijavo sta poslala Kropar Janez in Okrajni odbor OF Konjice,

podpisani sekretar : Kos Martin - Čiček. Obtožujeta, da je bil Hribernik Franc osumljen za izselitev družine Kropar dne 20.8.1941 v Bosno ker je bil blokfirer.

Obravnava je bila 17.7.1945. Obtoženec se je branil s prostosti.

Zanikal je krivdo, res je bil med vojno blokfirer, vendar je po naroročilu partizanov to službo opustil julija 1944. Oktobra 1944 pa je bil izvoljen v Krajevni odbor OF Laže.

Hribernik Franc je bil obsojen na :

-izgubo narodne časti za dobo 2 let.

Ker je menil, da je nedolžen se je 28.12.1946 pritožil in predložil tudi ugodno karakteristiko OF odbora Sv. Jernej, ki so jo podpisali : sekretar - Pungeršek Ivan in člana Ribič Alojz in Bračko Ignac.

OF Odbor Sv. Jernej

Sv. Jernej 1.1.1947

Hribernik Franc:
priloga prošnji

K A R A K T E R I S T I K A .

Za tov. Hribernik Franca roj.15.3.1891 vZg.Lazah ~~KLO~~
Sv. Jernej stanujoc istotan izstavljena v svrhu pridobitve castnih
pravic, katereso mu bile odvzete 17.7.1945 z resitvijo okroznega
sodisca v Celju.

Zgoraj imenovani je zaveden in posten Slovenski kmet. Za casa
bivse Jugosl. se politični ni udejstvoval. Med okupacijo ga je
okupacijska oblast postavila za " Blokführerja" cezur se ni mogel
koperstaviti. V tej funkciji je vrsil službo le v prid Slovenskemu
narodu, tako da ga se celokupna okolica se danes spogtuje ter mu je
ljudstvo hvaležno, da ni nikoogar nurnenil, tesvec po moznosti vsakeku
pomagal. Tozilec po osvoboditvi je bil na napačni poti, ter ni bila
njegova trditve resniona, pač pa je bil precej v zmoti.

Za za casa vrsenja svoje službe pod okupacijo, se je povezal z
tukajenjo partizansko edinico, kateri je pomagal materialno ter bil
celo v ustanovljeniu OF Odboru skruja sekretar svoje vasi in pozneje
kmetijski referent, do dneva odvzeta castnih pravic.

Tudi sedaj je član OF politično je popolnoma zanesljiv, narodno
zaveden, posten ter zelo marljiv.

Ves čas po osvoboditvi se udeležuje vseh sestankov pri oddaji
prostovoljnih presezkov je vedno eden prvih, da izvrši svojo dolznost.

Celokupno ljudstvo je ze po izrecni kazni nad njim, bilo
protivnega misljenja, ker si on nekaj takega ni zaslužil.

Pršši se, da se vzame zadeva ponovno v pretres, ter da se mu
krivica popravi, ker je bila krivda temu le osebna nrznja od strani
ovaditelja mislec, da mu je gori navadni kriv preselitve, ali preseljen
je bil ovaditelj le zato, ker so okupacijske oblasti po svojem nalogu
preselile itak vse tiste, kateriso se po letu 1918 naselile iz
Krajske na Stajersko. Tozilec si je kupil tukaj posestvo ter naselil
sele tik pred okupacijo.

Sart fasizmu -----

svobodo anrodu !

Sekretar OF *Pungeršek Ivan*

OF odbornik: *Ribič Alojz*

"

Bračko Ignac

Primer 695

Obtoženec : GUMZEJ VIKTOR iz Loč 46

~~Viktor~~ *Gumzej* *Ime 15226/vr* *enč 695/6*
 Viktor, Loče 46, občinski sluga, priganjač ljudi za Brežice in za kopanje. Bil je tudi član kulturbunda. Ob neki priliki, se je izrazil „Ich bin deutsch gesind mir kannts nichts machen“. Vedno propagandiral za Nemcijo in bil tudi zaprt. *(1.)*

Kampus
Loče

Obravnavala je bila 22.7.1945. Sodelovale so priče:

Kampus Jože sekretar OF odbora iz Loč

Pečovnik Adolf član komisije za prehrano v Ločah

Kranjc Franc šofer v Podpeči

Molk Alojzij uslužbenec pri Okrajnem odboru OF v Konjicah

Priče obtoženca niso preveč obremenjevale, zato čudi izrečena visoka kazen:

- trajna izguba narodne časti,
- težko prisilno delo 4 leta in
- zaplemba vsega premoženja.

Takoj po izrečeni kazni so miličniki odpeljali obsojenca v zapor.

Že 28. julija 45 je žena Marija vložila prošnjo za moževo pomilostitev. Priložila je tudi podpise 51 krajanov, med njimi več funkcionarjev in bivših partizanov. Prošnjo je poslala na Ministrstvo za pravosodje v Ljubljani. Narodna vlada Slovenije - Ministrstvo za pravosodje je 20.8.1945 poslalo SNČ Konjice naslednji dopis:

NARODNA VLADA SLOVENIJE
MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE

Zap. št. ZK - 144/45

dne 20. avgusta 1945.

Sodišču slovenske narodne časti

v Slov. Konjicah -

Priloženo d. 22. 8. 1945

Pošiljamo Vam prošnjo Marije G u m z e j iz Loč, št. 46 za pomilostitev moža Viktorja Gumzeja s tem, da predvsem sklepate o tem, da-li je imenovani obsojenec obsežen v amnestijskem ukazu od 3. t.m., nato pa v vsakem primeru pošljete njegovo prošnjo z odn. spisi vred temu ministrstvu v svrhu predložitve prošnje Predsedstvu začasne narodne skupščine v odločitev v smislu čl. 4. zakona o dajanju amenstije in pomilostitve od 5. 7. t.l. Izvolite tudi podati svoje mišljenje o tem, da-li Gumzej Viktor pomilostitev zasluži in če prošnjo priporočate v ugodno rešitev.

S.F.-S.N.!

Po pooblastilu ministra
Za zakonodajno-pravni oddelek
/Albin Torelli/ *AT*

Ker prva prošnja ni zalegla, je žena Marija 27.8.1945 zopet prosila za pomilostitev svojega moža SNČ in 7.10.1945 ponovno Državno tožilstvo v Celju. Na tem dokumentu je uradni zaznamek:

"Dne 21.7. sojen pri Sod.nar.časti na 4 leta težko prisilno delo in zaplembo vsega premoženja. Sedaj v taborišču Teharje,

Celje, 10.10.1945."

Na osnovi sprejetega zakona o pomilostitvi obsojenih pred SNČ bi morali biti imenovani izpuščen že po 24.8.1945. Dne 26.9.1945 je bil namreč obsojeni oproščen prestajanja 4 letnega prisilnega dela. Toda iz taborišča še ni bil izpuščen. Še več, iz dokumentov je razvidno, da še 13.4.1960 niso ugotovili, kako dolgo je dejansko prestajal kazen.

Primer 643

Obtoženec : SENIČ JAKOB iz Vitanja 75

Prijavo sta poslala Krajevni odbor OF Vitanje in Okrajni odbor OF Konjice dne 8.7.1945.

"Imenovani je pokopaval mrtva trupla partizanov, se pri tem zelo nesramno obnašal, jim odvzemal obleke in obutje. On je bil zelo zagrižen nemčur.

Podpisani: Binder Avgust, Starovasnik Pavle, Kos Katarina, Koloman Rudi, Kuzman Franc, dr. Silan Stanko, Kuzman Marta-Ivanka, Kerner Ludvik, Rupnik, Kušer, Štruc Franc, Tašler Jaro in Kovač Marija."

Okrajni odbor OF Konjice je pripisal:

"Okrajni odbor dodaja, da je ta švabski hlapec mrtve partizane postavljajl in jih brcal, premetaval okrog, ter tako skrunil slovensko čast nad truplom padlih partizanov.

Okrajni odbor predlaga, da se ga odstrani iz naše prelepe slovenske zemlje in to najbolje s smrtno kaznijo.

Smrt fašizmu - svobodo narodu ! Sekretar Martin Kos - Čiček."

Obravnavo je bila 19. in 20.7.1945. Obtoženi je bil zaprt že od 16 ure dne 19.7.1945.

SNČ je obtožencu izreklo najvišjo možno kazen:

- trajno izgubo narodne časti,
- 10 let težkega prisilnega dela in
- zaplembo vsega premoženja.

Po obravnavi so miličniki odpeljali obtoženega zopet v zapor.

Mladi vojaki zaščitne čete KNOJ, ki so stražili zapore v Konjicah - 14.6.1945

Snč

643 / 155

7

S o d b a .

V imenu slovenskega naroda !

Sodišče slovenska narodne časti, senat v Slov.Konjicah, je pod predsedstvom Mohoriča Matevža in ob sodelovanju sodnikov Godnik Julije, Šmona Franca, Račka Pongraca-Matevža in Zupanca Albina, v prisotnosti tajnika dr.Krevla Leona, zastopnika javnega tožilca Lenarda Adolfa in prostega obtoženca Seniča Jakoba, na obtožbo javnega tožilca okrožja zoper imenovanega, po javni ustni razpravi v Slov.Konjicah dne 20.7. 1945

r a z s o d i l o :

Obt. Senič Jakob, sin Jurija in Katarine roj.Holozan, rojen 8.7. 1887 v Stranica, pristojen v Stranice, delavec v Vitanju 75, I razr. ljudske šple, oženjen, brez otrok, brez premoženja, ni prispeval za nar. osvob.borbo, nekaznovan, zeleno legitimacijo od 1.1942, v prostosti,

j e k r i v ,

da je kot občinski delavec v Vitanju pokopaval mrtve partizane, jih pred pokopom oropal oblačil ter jih pri tem nesramno žalil, ter s tem zakrivil zločinstvo iz čl.2.z.n.č. ter se

o b s o d i

po čl. 3 istega zakona na kazen

trajne izgube narodne časti,
težkega prisilnega dela za dobo 10 /desetih/ let,
zaplembo vsega premoženja v korist države.
V irečeno kazen se vsteje pripor od 19.7.1945-16.ure.

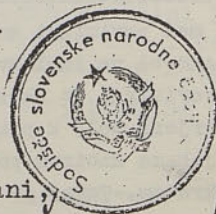
R a z l o g i :

Krividorek temelji na priznanju obtoženca, v zvezi z izpovedbami prič Kuzman Marte in Kos katarine.

Odmerjena kazen je stopnji obtoženčeve krivdne odgovornosti in teže oškodovanja narodne časti primerna.

SF - SN !

Slov.Konjice, 20.7.1945.

Handwritten signature

Snč-vpisnik

Prépis j.t.in s.n.č.v Ljubljani

obvest.o izgubi n.č.✓

Delegata n.s.✓

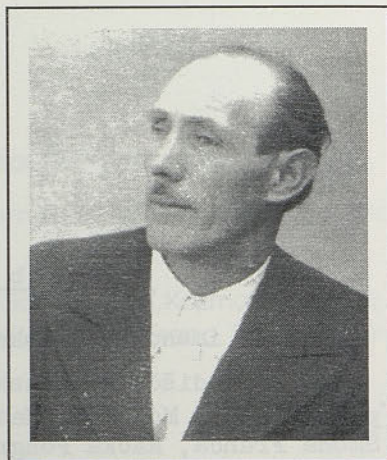
Krajni odbor

Kuni

Primer 589

Obtoženec . KOPRIVNIK ANTON iz Sp. Zreč 55

Prijavo zoper njega , kakor tudi večino drugih je napisal
in podpisal Mohorič Vlado.

Zreče, dne 14.7.1945.

glej 1387

P R I J A V A

krivca in zločinca, ki se je pregresil zoper n a r o d n o c a s t .-

OKRAJ : Slov. Konjice,

KRAJ : Z r e c e .-

P r i j a v l j e n i :

Koprivnik Anton, rojen 2.11.1909, stanujoč v Sp. Zrecah.-

Kaznivo dejanje in dokazila (price, listine, itd.)

Imenovan je bil med prvimi, ki so pričeli skupaj gonit leta 1941 ubogo slovensko rajo.-Ako bi ne imel zvreze ne od prej, bi mu gotovo ne poverili te naloge.-Teroriziral je skozi daljšo dobo ljudi.-Vsled tega ker so hili bratje namerjeni bolj k pokretu OF in so tudi začeli sode lovati, je v svojih idejah za nacizem popustil in celo začel simpatizirati z osvobodilnim pokretom.-Torej je bil navdušen in strupen, gotovo in po vsej verjetnosti samo radi tega te prevelike zaslepljenosti.-

Prijavitelj:

Vlado Mohorič
Zreče

Obravnava je bila 16. in 17.7.1945.

Obt. Koprivnik Anton: Vsa ovadba je neutemeljena. Priznam samo, da sem v letu 1941 po naročilu ortsgrufenfirerja Pukla zbiral slamo pri kmetih za prenočišče nemškim vojakom in pa za domače jetnike, ki so jih Nemci pozaprli, in potem večinoma preselili.

Dokazovanje:

Priča Križnik Alojz, rojen v Podlogu, star 43 let, trgovec in organist v Zrečah, brez zadržka, opomnjen:

V času, ko so Nemci pobirali ljudi, ki so jih nameravali izseliti, je obt. po nalogu ortsgrufenfirerja in ne prostovoljno kazal Nemcem pot. Kasneje je bil premeščen iz tovarne Zreče v tovarno na Polskavo, ker se ni pokoraval nemškim odredbam.

Obt. to zanika, nakar priča pove, da ne more z gotovostjo trditi, da je kazal pot tistim, ki so zapirali ljudi in je mogoče samo tistim, ki so slamo zbirali.

Priči Vladimir Mohorič in Orož Jurij sta izostali, vabila niso izkazana.

S k l e p ,

da se razprava v svrhu ponovnega vabila prič preloži na 17.7.1945 ob 11. uri.

S. i. p.

Nadaljevano dne 17.7.1945.

Navzočni isti.

Ponovijo se podatki dosedanje razprave.

Priča Mohorič Vladimir, rojen v Mošnjah na Gorenjskem, star 30 let, glasbenik v Zrečah, brez zadržka, opomnjen:

Na Veliki petek leta 1941 sem bil v gostilni Kračun v Zrečah in me je tedaj obt. hotel prisiliti, da pozdravljam Heil Hitler. Po dveh dneh pa se mi je obt. že opravičil, češ, da je uvidel, da Nemci delajo krivico. Vem, da se je kasneje spremenil in ni bil več nemško usmerjen. Povedal mi je tudi, da je le kot delavec pričakoval od Nemcev zboljšanja socialnega položaja. Obt. je bil res med tistimi, ki so gonili skupaj naše ljudi, ki so bili potem izseljeni, ali pa je to delal prostovoljno ali na ukaz, ne vem.

Priča Orož Jurij, rojen v Zg. Zrečah, star 59 let, posestnik v Zg. Zrečah, brez zadržka, opomnjen:

Pred vojno sem bil župan v občini Zreče. Prve dni po okupaciji me je prišel v gostilno Kračun iskat obt., češ, da moramo obesiti zastavo na občini. To se je potem tudi zgodilo z njegovim sodelovanjem.

Javni tožilec umakne svoj predlog na kaznovanje. Predsednik objavi

s o d b o

z razlogi, s katero se obtožba zavrne.

S. i. p.

D. Kavel

[Handwritten signature]

ZAKLJUČEK:

Na sojenje pred SNČ je bilo prijavljeno mnogo nedolžnih oziroma zelo malo res krivih oseb. Lahko se vprašamo: Kaj je gnalo ljudi, da so prijavljali svoje sokrajane na to sodišče? Ali je bilo to maščevanje? Toda komu so se maščevali in zakaj? O tem je pisal mag. Milko Mikola v prej omenjeni knjigi.

"To, da je SNČ lahko sodni postopek začelo tudi na osnovi ovadbe, ki jo je dal katerikoli posameznik, je vsaj pri nekaterih vzbujalo določene pomisleke, saj se je ljudi s tem vzpodbujalo k ovajanju. Ljudska pravica je 8.6.1945 objavila članek Josipa Vidmarja o narodni časti, v katerem ta takšne pomisleke zavrača, "češ, ovajanje je nečasten posel. Ta ničevi pomislek izrekajo celo ,ko gre za očitne narodne izdajalce. Toda ali se ljudje te miselnosti zavedajo, da gre pri tem za usodo naroda, za njegovo nemoteno delo, za njegov notranji mir in za naše moralno zdravje? Gre za samopouk naroda, za njegove najbolj prvobitne varnostne ukrepe in pri teh je vsak posameznik globoko zavezan sodelovati, prav tako kakor naša skupna oblast. Proč s tedaj krivimi in ničevimi pomisleki! Gre za našo narodno čast in zdravje. Nobenega omahovanja, nobene nezdrave popustljivosti.

Tvor mora biti izrezan!"

V članku z naslovom "Sodišče narodne časti bo v bližnjih dneh pričelo z delom", ki ga je Ljudska pravica objavila 21.6.1945, je nepodpisani avtor glede pomislekov v zvezi z ovajanjem med drugim zapisal: "Zato nobenega omahovanja, nobene popustljivosti. Sleherni Slovenec je dolžan, da sodeluje pri tem zdravem čiščenju slovenskega narodnega telesa..."

PRED SNČ SO BILI OBRAVNAVANI

* oproščeni # odstopljeni vojaškemu sodišču

Konjice z okolico:

Adamič Konrad*
 Binder Franc
 Brdnik Janez
 Bukovnik Gabriel*
 Črešnar Ana*
 Dobnik Franc
 Fabiani Šarlota#
 Gologranc Franc
 Grašič Jožef
 Gumzej Ana*
 Hazler Ivan*
 Hribernik Mihael
 Jelenko Janez#
 Kovač Jurij
 Kotnik Rozvita
 Ložak Jožef
 Mlinarič Leopold*
 Ogrizek Hans
 Ogrizek Terezija
 Penič Gizela
 Pleterski Gertruda
 Pozeb Jožef
 Prosenak Jožef*
 Pučnik Franc
 Razboršek Uršula*
 Sam Pavla
 Šmid Zofija
 Tič Regina*
 Trdin Jožef
 Vertnik Simon*
 Zalašček Avgusta
 Zemlič Ivan*
 Žohar Jožef

Adamič Mihael*
 Blažič Marija
 Brglez Katarina
 Bukovnik Marija*
 Črešnar Rozalija*
 Dobnik Henrik
 Flis Adolf
 Gorjup Marija*
 Guček Ana*
 Hasenbihel Štefanija
 Hojnik Franc
 Jakop Josip
 Kline Ivana#
 Kovač Neža
 Kumer Alojz
 Lubej Pavla
 Mušič Franc
 Ogrizek Marija
 Pajer Marija*
 Petek Karl#
 Polegek Alojzija
 Pristovnik Ferdinand*
 Prosenak Marija
 Rajh Franc
 Rebernak Avgust*
 Strelc Karl*
 Štaube Franciška
 Topolšek Franc
 Trunkl Irma
 Vrečko Franc
 Založnik Franc
 Zorman Avgust
 Žučko Hermina*

Bezenšek Gerta
 Brdnik Antonija
 Brglez Konrad*
 Cizel Jože
 Dobnik Erika
 Druškovič Ivan
 Germ Franc
 Gošnik Terezija
 Guček Franc*
 Hasenbihel VIII
 Hren Vojteh*
 Janovič Ana
 Klobučar Blondina
 Kovač Karol
 Kumer Rozalija*
 Macuh Jožef
 Ogrizek Fini
 Ogrizek Pavla
 Pečnik Ivana
 Pirš Ivan
 Povh Anton#
 Pristovnik Jožefa*
 Prosenak Matilda
 Razboršek Jožef*
 Rožanc Martin#
 Škerl Jožef
 Šteferl Ivan
 Topolšek Marija
 Valh Janez*
 Vucej Leopoldina*
 Zdovc Jurij
 Zupanc Ana

Loče z okolico:

Arih Alojz
 Gobec Pavla*
 Grum Martin*
 Klokočovnik Ivan*
 Marguč Antonija*
 Mernik Marija#
 Šurbek Matilda
 Volčič Marija*
 Zupanc Karl

Cenc Heda
 Gobec Zofka*
 Gumzej Viktor
 Košir Marija*
 Marguč Antonija ml*
 Mlakar Ivan
 Topovšek Jakob
 Vuga Hilda

Cenc Marija
 Grobelšek Luka
 Hribernik Franc
 Košir Neža*
 Marguč Jurij
 Rutar Neža*
 Ulčnik Ljudmila*
 Zabukovšek Helena*

Vitanje z okolico:

Brglez Karl*
 Grobelnik Ivan
 Jelenko Anton*
 Kos Jožef
 Kurnik Konrad
 Lach Alojz
 Mavc Marta*
 Petelinšek Matija
 Pogorevc Josip#
 Primec Katarina
 Rošer Marija*
 Senič Jakob
 Tisnikar Jože

Fijavž Alojz*
 Grobelnik Neža
 Jeseničnik Jožef
 Krenker Ignac*
 Kurnik Terezija*
 Lach Marija#
 Ošlak Anton
 Petre Anton
 Poklič Alojz*
 Pungartnik Anton
 Rotovnik Anton*
 Skutnik Franc
 Tišler Ema

Germadnik Franc*
 Hrustelj Jožef
 Kopriker Angela*
 Kurnik Ana*
 Kuzman Avgust
 Lampret Marija*
 Ošlak Antonija
 Piki Karolina#
 Primožič Filomena*
 Rošer Karolina*
 Rupnik Elvira
 Štruc Ana
 Tišler Pavla

Stranice z okolico:

Bornšek Amalija
 Brečko Zofija*
 Kovše Ivan
 Mastnak Karl*

Bornšek Stanko*
 Fijavž Alojz*
 Kvas Franc
 Preložnik Jurij

Brečko Jakob*
 Jevšenak Franc
 Kvas Marija*

Zreče z okolico:

Bogatin Franc
 Črešnar Alojz#
 Galof Peregrina*
 Hren Justina*
 Koprivnik Anton*
 Kragolnik Marija*
 Lepšina Jožef
 Matavž Anton*
 Potnik Avgust*
 Vuherer Albin*

Brglez Franc
 Drozg Marija*
 Hlastec Ivan
 Jančič Ana
 Koprivnik Mihael*
 Kropelj Viktor#
 Mach Valter#
 Ovčar Vincenc
 Preložnik Marija*

Časl Stanko*
 Galof Ivan*
 Hren Ignac*
 Jančič Karl
 Kračun Davorin
 Kušer Anton*
 Matavž Angela*
 Petre Gabriel*
 Verčnik Anton*

Oplotnica z okolico:

Brbre Franc
 Flor Franc
 Gselman Franc
 Habit Bogomir
 Hribernik Ivana
 Leskovar Franc
 Majerič Franc
 Malec Franc*
 Pall Antonija
 Perbil Simon*
 Potnik Janez*
 Sušec Franc*
 Vidmajer Ana

Dvoršak Karl*
 Fornezi Lovrenc
 Gselman Frida*
 Habit Frida
 Jurič Mila
 Leskovar Jožef
 Makovšek Ivan
 Mavc Ivana
 Pekovšek Alojzija
 Plajh Franc
 Pristovnik Miroslav*
 Tišler Jožef#
 Vidmajer Franc

Figek Matilda*
 Gorjup Franc*
 Gselman Matilda*
 Hribernik Franc
 Kevc Anton*
 Leskovar Maks
 Makovšek Jernej*
 Nerad Terezija
 Perbil Rudolf
 Pliberšek Jožef*
 Pučnik Jožef*
 Vengust Mihael*
 Voh Ema

VIRI IN LITERATURA:

Zgodovinski arhiv v Celju (Okrožno sodišče Celje, spisi SNČ)

Pogovori z naslednjimi udeleženci takratnega dogajanja:

Brence Ludvik - stražar v graščinskem zaporu

Celcer Edi - komandir zaščitne čete KNOJ

Fabiani Šarlota - obsojenka

Einfalt Ivanka - priča na obravnavi

Gluhar Peter - oficir OZNE od aprila 1946

Kropej Elizabeta - zapisničarka senata SNČ

Moljk Slavko - priča na obravnavi

Šmid Fonzi - kurir na komandi mesta

mag. Milko Mikola: Sodni procesi na Celjskem 1944 - 1951, Celje 1995

Jerca Vodušek - Starič: Ozadje sodnih procesov v Sloveniji v prvem povojnem letu,
Prispevki za novejšo zgodovino 1992, 1-2

ŠOLA IN PREBIVALCI V SPITALIČU

Vinjo Ščavnc

ŠOLA IN PREBIVALCI V ŠPITALJU

Splošna šolska uredba iz leta 1774 je določala tri vrste osnovnih šol. Trivialke (enorazredne šole) naj bi ustanavljali na podeželju, glavne šole s širšim učnim programom naj bi imeli v okrožnih središčih, normalke (štirirazredne šole) naj bi bile še bolj zahtevne in bi bile v glavnem mestu dežele. Enorazredne šole so imele v programu poučevanje verouka, branja, pisanja in računanja.

Politična šolska ustava (Politische Verfassung der deutschen Schulen in den k. und k. deutschen Erbstaaten) je bila izdana leta 1805 in v njej so določili tudi gradnjo in ureditev šolskih stavb, vendar so se lahko le malokje ravnali po predpisih. Šole so bile enorazrednice in v učilnicah je bila navadno prostorska stiska. Leta 1816 je bil v Avstriji uveljavljen obvezni ponavljalni pouk v nedeljskih šolah za kmečko mladino od 12. do 15. leta. Marsikje so nedeljske šole nadomeščale osnovne šole. Leta 1831 je prišlo v celjskem okrožju 276 šoloobveznih otrok na šolo.

Stroške za ustanovitev in vzdrževanje osnovnih šol so delili med tri udeležence: zemljiški gospod je prispeval stavbno gradivo, cerkev je poravnala izdatke za obrtnike in opremo, občina je poskrbela za prevoze in težaška dela. Po letu 1848 je odpadel zemljiški gospodar, zato je morala občina prevzeti dve tretjini izdatkov. Ker siromašne občine niso mogle zbrati sredstev za gradnjo šole, so prostore za učilnice najeli v kmečkih hišah, razpadajočih kočah in mežnarijah. Po oceni je bilo leta 1865 na Slovenskem 830 osnovnih šol, od teh je imelo lastno poslopje le 67%. Leta 1847 je bilo v celjskem okrožju 83 osnovnih šol. Leta 1855 so uvedli slovensko Veliko berilo za drugi razred. Novi osnovnošolski zakon leta 1869 je uvedel osemletno obvezno šolanje, kar pa so zelo počasi uresničevali.

Šele enajst let po nastanku Kraljevine SHS so bili razveljavljeni avstrijski osnovnošolski zakoni. Osnovno šolo so sestavljali štirje razredi, višjo narodno ljudsko šolo pa nadaljnji štirje. Zaradi pomanjkanja učiteljev in prostorov so pogosto več razredov združevali v eni učilnici. V razredih narodne šole so smeli otroci, ki so bili nujno potrebni pri poljskem delu, obiskovati skrajšan pouk. V hladni polovici leta je bil za vse učence obvezen redni pouk. V Dravski banovini so bile leta 1932 osnovne šole povprečno 4,1 razredne, na širšem celjskem območju 4,3 razredne. V okraju Konjice je bilo leta 1913 15 osnovnih šol, leta 1938 pa 14.

Nemška okupacijska oblast leta 1941 je takoj začela uničevati vse, kar je bilo slovenskega. Ukinili so slovenske šole, sežgali slovenske knjige, izgnali slovenske učitelje in druge izobražence ter zaposlili nemške učitelje in uradnike. Po drugi svetovni vojni so pri nas močno spremenili celotni sistem šolanja. Redke šole, ki so jih vodili cerkveni redovi, so podržavili. Meščanske šole so ukinili ali spremenili v nižje gimnazije. Verouk ni bil več obvezen učni predmet. Leta 1946 je izšel temeljni zakon o obveznem sedemletnem šolanju, leta 1957 pa so v večjih krajih osnovne šole spremenili v osemletke in jim kasneje priključili šole v manjših krajih.

Število osnovnih šol v občini Konjice do leta 1995:

	1938/39	1963/64	1973/74	1984/85
Število šol	14	15	15	12
Število oddelkov	56	104	105	107
Število učencev	2581	3199	2809	2716
Število učiteljev	49	110	130	158

Naselje Špitalič stoji v dolini potoka Žičnica. Čeprav je kraj dobil samostojnost šele leta 1968 je dokazan njegov obstoj že v 12. stoletju. Na prostoru sedanje vasice je namreč stala "spodnja hiša" kartuzijanskega samostana, kjer je bilo združeno samostansko gospodarstvo z opekarno, mlinom, steklaro in gostiščem - hospitalom. Od tod je nastalo ime Špitalič. Do leta 1968 je kraj spadal pod naselje Stare Slemene. Jedro Špitaliča tvorijo Marijina cerkev s pokopališčem, župniščem in šolska stavba; nekoč je bila tu tudi gostilna in trgovina. Leta 1971 je bilo v kraju 39 prebivalcev, 8 hiš, 14 gospodinjstev in 9 kmetov.

Začetek osnovne šole sega v Špitaliču v dvajseta leta 19. stoletja. Mladi Junec, po domače Jerala, se je z begom z Gorenjskega rešil vojaščine in se naselil v kraju, kjer je v župnišču dobil službo organista in cerkovnika. Ker je znal pisati in brati, so mu leta 1822 poverili poučevanje mladine v fari. Pouk je bil na prostem, na župnijskem dvorišču. Otroci so sedeli na hlohah, ki so si jih zaznamovali. Dvakrat na teden so se učili čitanja in računanja, verouk je poučeval domači župnik. Leta 1833 so podrli neko leseno kolibo in na istem prostoru pozidali novo stavbo, v kateri so uredili učilnico. Učitelj je prejemal plačilo v poljskih pridelkih.

Njegov naslednik je bil Mihael Gobec, ki je bil prvi izprašan učitelj v Špitaliču. Vsako dopoldne je prihajalo v šolo okoli 30 otrok. Učitelj je bil praviloma tudi cerkovnik in organist. Njegovi dohodki so bili sorazmerno visoki. Poleg 20 goldinarjev mesečne plače je dobival še zbirco pšenice, ajde, vina, itd. Za primerjavo: klaftra drv je takrat stala 60 krajcarjev (1 goldinar = 100 krajcarjev). Poznejša učitelja sta si s slimi dohodki kupila posestvi in izšolala še svoje otroke.

Leta 1862 so prizidali šolski stavbi še stanovanje za učitelja in gospodarsko poslopje. Naslednje leto je število učencev naraslo na 56 ob delavnikih in 16 otrok, ki so hodili v nedeljsko šolo. Čeprav so kazni pripomogle, da se je obisk izboljšal, je ostalo še vedno nad polovico otrok brez pouka. Z naraščanjem števila učencev je naraščala tudi potreba po novih učilnicah, zato so v stavbi prezidali stene in na ta način pridobili prostor za novi razred. Poslej naj bi poučevali trije učitelji. Ko je knez Windischgraetz odstopil parcelo za novo šolo, so stavbo v enem letu pozidali. Po predračunu je nova šola stala 25.900 kron (2kroni = 1 goldinar). 1. septembra 1906 so šolo slovesno odprli. Ustanova se je imenovala Trirazredna ljudska šola Špitalič.

V jeseni 1885 je iz Špitaliča odšel učitelj Žolnir. Pri ljudeh naj ne bi bil priljubljen in tudi župnik Ivan Čagran ga ni maral. Leta 1886 je učiteljsko službo prevzel Nemeč Hoetzl iz Konjic. Po župnikovem mnenju je bil "Hoetzl poštena blaga duša in vsem faranom simpatičen, je dobro učil in bil dober pevec in organist". Ob veliki noči leta 1887 je prišel po kazni v Špitalič učitelj Windisch. Premeščen naj bi bil zaradi neprimerne obnašanja. O njem je župnik zapisal: "Svojo ženo je Windisch odpisal ter z neko vlačugo v divjem zakonu živel. Imela sta več otrok v zakonolomstvu. Zaradi tega nisem dal Windischu orglarske službe, to delo je še naprej opravljal Hoetzl. Windisch se je tudi v Špitaliču slabo obnašal, da je bil prisiljen iti v pokoj. Ker je šele v Špitaliču dobil stalno službo, je bila kaznovana občina Tolsti Vrh, v kateri je Windisch po postavi dobil domovinsko pravico. Uboga občina! Zdaj občina, zaradi Windischovih potomcev, pogosto dobi račune iz najdenišča ali iz bolnice. Pri odhodu Windischa iz Špitaliča ga je pri kapeli v Skednju neki Kraberčan, ki ga je Windisch osleparil, z lastno (učiteljevo) palico dobro naklestil. Bog mu plati!"

V jeseni leta 1888 je nastopil službo novi učitelj Franc Leskovar, vendar ni dolgo ostal; leta 1891 ga je zamenjal Karel Gračner.

Šolsko leto 1909/10 se je pričelo 3. novembra in končalo 31. avgusta. Pred tem je nadučitelj že od hiše do hiše popisal otroke. Vpisanih je bilo 176 otrok, v vse tri razrede pa jih je vstopilo 149. Vsak razred je imel po dva oddelka. Prvi razred je učila Josipina Stegenšek, drugi Janko Kržič in tretji razred nadučitelj Janko Časl. Telovadbo, ženske ročne spretnosti in verouk so v vseh šestih oddelkih učili Časl, Stegenškova ter župnik Goričan. Stegenškova je prejemale mesečno plačo 1260 kron, Kržič 1290 kron in Časl 1510 kron. 26. novembra 1909 so opravili kolavdacijo šolske stavbe, a niso ugotovili večjih napak. V šolo v Špitaliču so bili všolani otroci iz občin Tolsti Vrh (66%), Loče (12%), Bezovica (11%) in Dramlje (11%).

Od 1. do 22. septembra 1909 se je Janko Časl udeležil romanja v Jeruzalem. V šolsko kroniko je zapisal: "Že morska voznja na Loydovem parniku Tirol je bila zanimiva, še bolj pa življenje na Jutrovem. Kričavi Arabci, divji Beduinci in siromašni gobavci mi ostanejo v trajnem spominu. Vseh udeležencev je bilo 534, večina je bilo Slovencev."

Šolski čebelnjak je oskrboval nadučitelj Časl. Leta 1911 so se čebele dobro izkazale, "kakor bi hotele nadomestiti dve slabi letini". V čebelnjaku z osmimi panji so dali napraviti še štiri nove panje s premičnimi sati. "Marsikateri stari čebelarji si prihajajo ogledovati nov način čebeloreje. Ne morejo se dovolj načuditi napravi in uspehu, tudi mladina kaže dosti zanimanja."

V začetku šolskega leta 1911/12 je vstopilo 72 dečkov in 75 deklic. Nesposobnih za šolo je bilo 6 dečkov in 10 deklic, med njimi je bil en deček gluhonem, dva dečka sta bila pohabljeni. V prvem razredu je bilo osem učencev neocenjenih. Šolski pouk je v vseh razredih nadzoroval okrajni šolski nadzornik Alojz Schechel iz Slovenj Gradca.

Šolsko leto 1912/13 se je začelo 1. novembra 1912 in je trajalo do 7. aprila 1914. Zaradi snežnih zemetov je cesarsko - kraljevi deželni šolski svet šoli v Špitaliču odobril spremenjeni letni urnik. Kljub temu je šolski obisk zelo trpel zaradi ubošstva in slabih poti, posebej pozimi, 14. aprila 1913 je zapadel sneg. Mraz naslednje dni in neprestano deževje poleti je močno vplivalo na vinsko letino. Vina je bilo malo, pa še to je bilo kislo. Kupcev ni bilo, zato je bila beda še večja. 25. junija 1913 je nadučitelj Časl s tretjim razredom pripravil šolski izlet v Windischgraetzov živalski vrt v Partovcu. Med hojo so si učenci ogledali Žiče, Dražjo vas, konjiško železnico in Tepanje. V Partovcu z ribnikom so videli jelene, gosi, divje race, labode in sovo uharico, ki so jo plemiči uporabljali pri lovu na ptice roparice.

Šolsko leto 1914/15 se je pričelo ob veliki noči 1914 in končalo ob veliki noči 1915. Krajevni šolski svet so sestavljali Ivan Šelih, župan in posestnik na Tolstem Vrh, Janko Časl, nadučitelj v Špitaliču, Ivan Goričan, župnik v Špitaliču, Jernej Podkrajšek, posestnik v Škednju, Franc Turk, posestnik na Tolstem Vrh in Franc Kožuh, posestnik v Spodnjih Slemenah. Zaradi nastale vojne med Srbijo in Avstrijo je moral učitelj Kržič odriniti v vojaško službo, nadučitelj Časl pa je bil oproščen "črnovojne službe". Zaradi vojne, ki se je sčasoma razširila po Evropi, je šolski pouk zelo trpel. Učence drugega razreda so razdelili med prvi in tretji razred. Ker so večino sposobnih moških vpoklicali v vojsko, so otroci morali še bolj pomagati pri delu na kmetijah. Veliko otrok je zaradi poljskih del popolnoma izostalo od pouka. Tudi učenci so morali posredno pomagati v "pravični vojni". Naredili so in poslali Rdečemu križu v Gradec 23 parov volnenih zapestnic, 28 parov ovitkov za noge, okoli 5000 papirnatih vložkov za čevlje in zavoj šarpije (niti, napuljene iz rabljenega platna za na rane). Po končanem šolskem letu je učiteljica Josipina Stegenšek zapustila šolo in na njeno mesto je prišla Pavlina Kosec. Še istega leta sta učitelja Pavlina Kosec in Janko Kržič od c. kr. deželnega šolskega sveta dobila dovoljenje za poroko.

13. avgusta 1915 je bil v Kamni Gori močan naliv, ki je povzročil poplavo v dolini. Žičnica je tako narasla, da je pri zgornjem ribniku poplavila okrajno cesto. Med tem se je pripeljal posestnik Kožuh, p. d. Hrastenšek, s svojo materjo po cesti iz Špitaliča. Zaradi narasle vode so voli zavozili s ceste in voz se je prevrnil. Voli so se sami izpregli in stali do vratu v vodi, Kožuh se je rešil, mati pa je utonila. Na kraju nesreče so v spomin postavili križ.

V šolskem letu 1915/16 je bil vpoklican v vojaško službo organist Lovro Kukovič. Na željo faranov je orglarsko službo prevzel nadučitelj Časl. Zaradi vojnih težav je država izdala navodilo o varčevanju z živili. 15. oktobra 1915 so popisali vse zaloge žita in k sodelovanju pritegnili tudi učitelje. V občini Stare Slemene so uvedli aprovizacijo na ta način, da so bogatejši kmetje določeno količino žita prostovoljno prodali brez dobička tistim, ki ga niso imeli. Ker je začelo primanjkovati tudi usnja, so uvedli izdelovanje čevljev z lesenimi podplati.

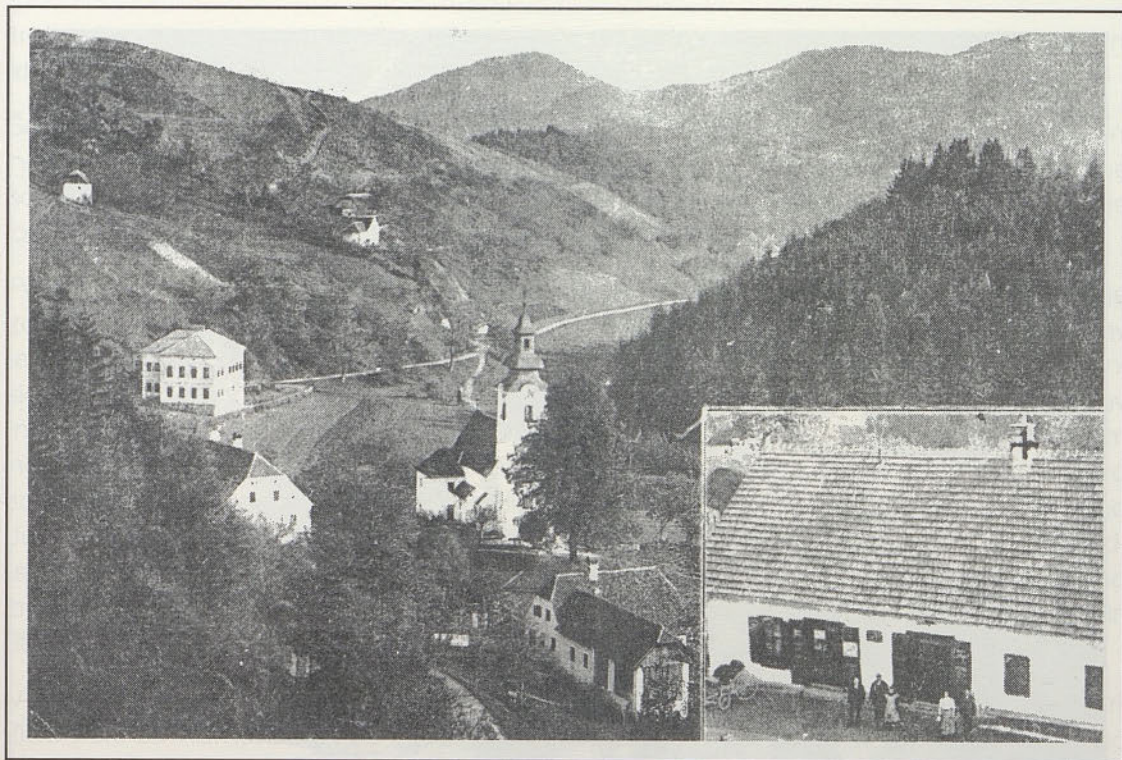
V začetku šolskega leta 1916/17 je bilo na šoli 113 učencev. Med letom je izstopilo 22 učencev ; od teh jih je nekaj dopolnilo štirinajst let, nekaj se jih je preselilo. 35 otrok ni bilo ocenjenih, ker niso obiskovali šole. Letina 1916 je bila srednje dobra. Pojavila se je velika množina ogrcev (ličink hroščev) ; zaradi njih in suše nekateri niso pridelali skoraj nič krompirja. 8. septembra 1916 je bil v Špitaliču hud naliv, ki je povzročil razlitje Žičnice in plazenje zemlje. Pri Zidanšku, p. d. Kovačju, je voda vdrla v hlev, v Škednju pa odnesla brv in most.

Učitelji na podeželju so bili nekoč poleg duhovnikov skoraj edini izobraženci, zato so morali poleg šolskega in družbeno - kulturnega dela opravljati še različne druge posle. Nadučitelj Časl je bil leta 1917 tajnik krajevnega šolskega sveta, orglavec v cerkvi, vodja poštne nabiralnice, tajnik v občinah Tolsti Vrh in Bezovica, sodeloval je pri razdelitvi živilskih kart, bil vodja popisovalne žitne vojaške komisije v občini Konjice - okolica in žetveni komisar v občini Bezovica. V kroniki se je potožil : "Vsled nestalnega vremena so mi vsi ti opravki že tako rahlo zdravje zrušili, vsled prehlajenja sem dobil trganje v glavi, kar me je položilo v posteljo." V oktobru 1916 so vojaki iz Marijine cerkve odpeljali dva večja zvonova, ostala sta le še dva manjša. "Kakor drugod, tako so morali iti v službo domovine".

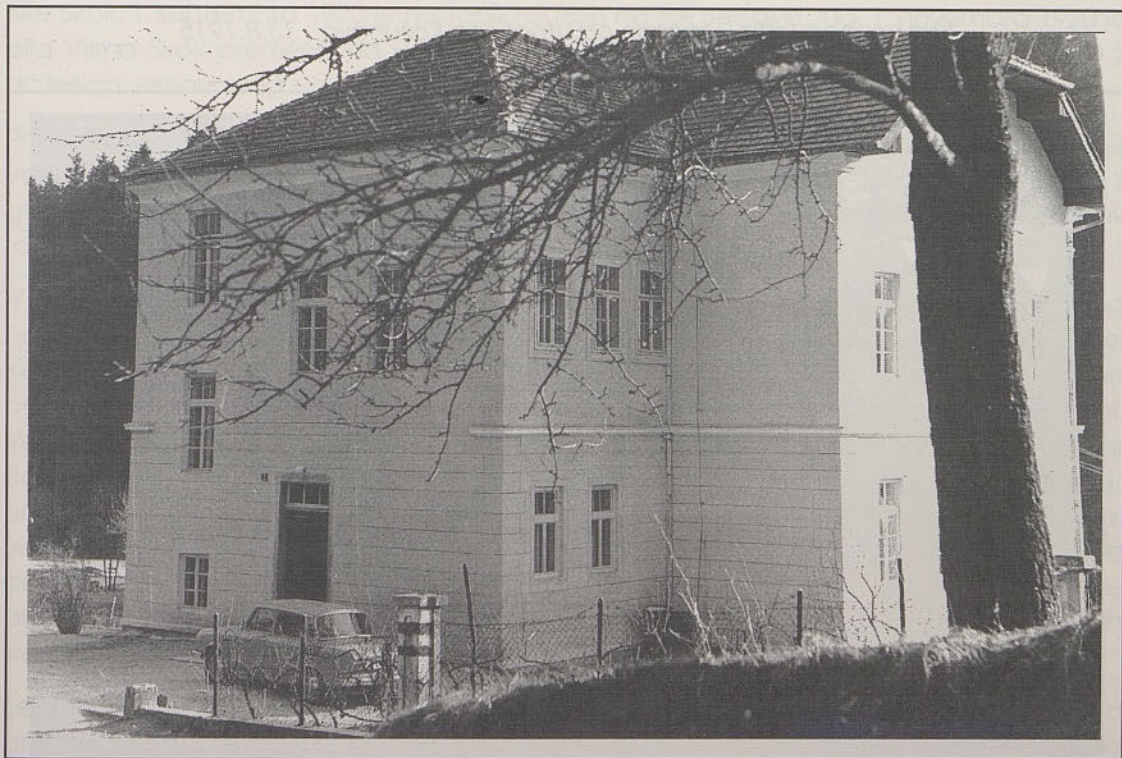
Šolsko leto 1917/18 se je pričelo 10. aprila in končalo 23. marca. Med letom sta Franc Rebernik in Marija Leber iz Škednja umrli. Zaradi pomanjkanja delovnih moči, uboštva in malomarnosti staršev 39 otrok ni hodilo v šolo. Odsotnosti od pouka med štirimi vojnimi leti niso obravnavali. Učitelj Kržič je bil še vedno v vojaški službi in je napredoval v poročnika. Zaradi pomanjkanja kurjave so morali od novega leta do 15. januarja 1918 uvesti izmenski pouk. Na koncu so morali do toplejših dni šolo zapreti. Zaradi pomanjkanja delovne sile v tej zimi namreč niso nikjer pripravljali drv. Knez Windischgraetz bi šoli podaril potrebno kurjavo, vendar tudi on ni imel delavcev. Že nekaj let je šola zbirala denar za napeljavno vodovoda, saj je bila voda v šolskem vodnjaku neužitna.

Janko Časl je zapisal : "Prav blagoslovljeno je bilo leto 1917 kot čebelarsko leto. Že meseca junija sem natočil okoli 40 kg medu, potem sem ga izmetoval do jeseni, kadar je le bilo kolikanj časa. Davno ni bilo že tako medene letine. Vse je medilo : pomladanske cvetlice in drevesa, kostanj, smreka, ajda."

Veliko domačinov je moralo iti v vojaško službo in precejšnje število jih je padlo na fronti. Kar nekaj ujetih, o katerih se je že govorilo, da so mrtvi, se je oglasilo iz Rusije ali Italije. Avstrija je razpisala osem vojnih posojil ; pri organiziranju teh so morali sodelovati tudi učitelji v Špitaliču. Poleg živilskih nakaznic je država uvedla še nakaznice za obleke. Zaradi še vedno

Razglednica iz časa Avstroogrške

Stavba osnovne šole

Krst novega križa v spomin na utopljeno Kožuhovo - 13.8.1915

Gojitelj konj Jurij Zidanšek je prejel nagrado na razstavi v Konjicah 13.7.1918

trajajoče vojne se je vse dražilo. Jajca so bila po 60 vinarjev, liter vina v gostilni do 8 kron, kilogram masti do 80 kron, par čevljev do 150 kron.

Šolsko leto 1918/19 je bilo za trirazredno osnovno šolo v Špitaliču pomembno. Dolgoletni nadučitelj Janko Časl je 6. januarja 1919 zapustil šolo v Špitaliču in prevzel vodstvo osnovne šole Žiče. Novi učitelj je postal Janko Kržič, ki se je vrnil iz vojske. Šest oddelkov, v katerih je bilo 99 otrok, sta poučevala zakonca Janko in Pavlina Kržič.

Po koncu prve svetovne vojne je nadučitelj Kržič v šolsko kroniko zapisal: "Leta 1914 se je začela svetovna vojna. Koliko gorja, solz in žrtev samopašnih avstrijskih ter nemških cesarjev je zahtevala, toda logika pravičnosti je zmagala. V oktobru 1918 se je začela rušiti velikanška fronta na Francoskem, kjer so zmagoslavno začeli vdirati Francozi s pomočjo Angležev in Američanov. Nam, ki smo bili nehote v armadi Avstrije, je utripalo srce z veselim navdušenjem, da se bo nekaj zgodilo, nekaj kar smo pričakovali stoletja. Koncem oktobra so naši vrlji narodnjaki z brati Hrvati sklenili, da skupno z junaškimi brati Srbi ustanove skupno Jugoslavijo. Na čelo naše nove, lepe države je stopila slavna rodbina dinastija Karadjordjevičev. Svetovna vojna se je začela z germanskim imperializmom, a končala s popolno zmago slovenstva! Bog nam čuvaj težko pridobljeno dično kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev."

V šolskem letu 1919/20 so imenovali nov krajevni šolski svet. Za načelnika je bil izbran Jurij Zidanšek, za namestnika Ivan Šelih, člani so postali Franc Turk, Martin Ambrož, Ignac Rebernak in Franc Kožuh; po položaju sta bila v odboru še župnik Ivan Goričan in nadučitelj Kržič. 14. junija 1919 je nastopila službo nova učiteljica Gabrijela Skok. 21. oktobra 1919 je zadela Kržiča huda nesreča, ko mu je pri porodu umrla žena Pavlina. Na prazno učiteljsko mesto so 1. novembra nastavili absolventko učiteljšča Vilmo Skok, sestro učiteljice Gabrijele Skok. 1. septembra 1920 je nastopila službo na šoli Jelisava Jug. 1. novembra 1920 je bila Vilma Skok premeščena v Vitanje. Nadučitelj Janko Kržič se je na novo poročil z učiteljico Jelisavo Jug.

Pitne vode pri šoli še ni bilo. Vsako leto so nalagali po 300 kron v hranilnico, vendar jim je veliko tega denarja požrla inflacija. Ker je bil šolski vodnjak neuporaben, so otroci hodili z glinastimi vrči k tri minute oddaljnemu studentu. Vrče je kupil krajevni šolski svet, za vsak razred en vrč.

V kroniki beremo: "Dne 29. junija 1920 ostane za ves konjiški okraj in za našo šolsko mladino neizbrisen, velevažen. Ta dan se je pripeljal, v svojem triumfalnem pohodu po Sloveniji, skozi Konjice naš vladar regent Aleksander. Pripravljali smo se seveda na ta sprejem tudi mi. Dan prej smo okinčali dva večja voza z venci, cveticami in smrečkami z narodnimi zastavicami. Veselo in z navdušenim prepevanjem smo se pripeljali v okrašene Konjice. Da so lažje čakali, je dobil vsak šolar po dve žemlji. Postavili smo se blizu Narodnega doma. Okoli 11. ure dopoldan je naznanil strel iz topiča, da se pelje. Povedali so nam, da smo ga mogli vsi videti. Kaj smo čutili vsi ob pogledu na junaka, tega se ne da popisati. Pozdravljal nas je prav prisrčno. Sredi trga je stopil iz avtomobila, kjer so ga pozdravljale posvetne in cerkvene oblasti. Potem se je odpeljal dalje. Ta dogodek nam ostane za vedno neizbrisan v naših srcih."

Letina 1920 je bila zelo dobra. Sadjja je bilo obilo, vino je bilo odlično. Ljudje so lahko prodajali pridelke, kar se je poznalo tudi pri šolskem obisku. Otroci kočarjev, ki so imeli malo zemlje, pa so le slabo obiskovali šolo. Krajevna zaščita otrok iz Konjic je podarila trem revnim potrebno obutev.

V žičkem samostanu je živel lovec Lovro Sever, ki je bil zaposlen pri knezu Windischgraetzu. 11. oktobra 1921 se je vračal z Bizeljskega, kjer je nadzoroval trgatev. V Sotenskem ga je nekdo napadel in trikrat udaril z železom po glavi, da je izdihnil. Že ubitega je morilec zavlekel pod cesto ter mu s Severjevim lovskim nožem prerezal vrat. Rajni je zapustil vdovo in štiri nepreskrbljene otroke. Domnevali so, da je bil umor izvršen iz maščevalnosti, saj je bil Sever zelo strog in natančen v svoji službi. 18. septembra 1921 so v Špitaliču ustanovili Katoliško izobraževalno društvo in odsek "Orla". Slavnostni govornik na ustanovnem sestanku je bil kaplan Franc Tovornik iz Konjic. V novo društvo se je prvi dan včlanilo 53 domačinov. Ob prehodu 19. v 20. stoletje so Špitalčani že imeli svoje Liberalno bralno društvo, vendar je leta 1907 prenehalo delati.

Zaradi spremenjenega letnega urnika se je novo šolsko leto začelo 30. marca 1922 in končalo 30. septembra 1922. Šolskih učil se tudi v tem letu ni nič nabavilo, ker "je zopet kurjava vzela več, kot je dovoljen proračun". Na šoli so ugotavljali, da veliko otrok uživa alkoholne pijače. Kržič je zapisal: "Starši naravnost silijo otroke piti, če že vina in žganja ne, sadjevca pa prav gotovo. Ljudstvo živi v veri, da malo piti ne škoduje otrokom. Žalostno, a resnično! Vodovoda pri šoli še sedaj ni in kakor je pričakovati, ga še ne bo kmalu."

V šolskem letu 1922/23 je bilo 130 šoloobveznih otrok. Učitelja Janko in Jelisava Kržič sta bila na lastno prošnjo premeščena na osnovno šolo Loče. Na izpraznjena mesta sta prišla 1. oktobra 1922 nadučitelj Alojz Berce in učiteljica Emilija Lehmann. 14. decembra je prišla na šolo še Katka Berce - Plevnik, soproga novega nadučitelja. Lehmannova je bila predstavljena v Čadrām. Tretja učna moč v Špitaliču je bila Gabriela Skok. Telovadilo se je pred šolo. Vadili so proste vaje, pohode, skoke v višino in skoke v daljino. V zimskih mesecih niso telovadili.

Poleti 1923 je nadučitelj v kroniko zapisal: "Stanje šolskega vrta se je dokaj izboljšalo, mislim na zemljo, ker lega ostane tudi v bodoče tako neumna, kakor je od njenega začetka. V dveh letih sem podsul 13 voz gnoja, ki me je stal več, kakor bi stala zelenjava kupljena na trgu v Parizu. Vrtnih del se je udeleževal tretji razred. Drevesnico smo na novo osnovali." V jeseni je neprenehoma deževalo, zato je bila zemlja zelo nasičena z vodo. 5. decembra 1923 zvečer je pri Iskraču, nedaleč od šole, zdrsnil velik plaz in porušil ter zasul gospodarsko poslopje. Plaz je podsul dve lepi kravi in vse pridelke. Tudi stanovanjski del hiše je bil deloma poškodovan.

V šolskem letu 1924/25 je učiteljica Gabriela Skok odšla v Žiče; od tam je prišla učiteljica Amalija Podgoršek. Šola je nabavila telovadni drog in stenska zemljevida Slovenije ter Jugoslavije. Naslov nadučitelja se je spremenil v šolskega upravitelja. 10. junija 1925 so priredili šolski izlet v Zreče. Otroci so šli peš do Loč, od tam pa so se peljali z vlakom do Zreč. Vračali so se peš do Konjic, mimo starega gradu in čez Konjiško goro. Na Kumni je otroke pogostila Lucija Grašič.

Čeprav so bili ljudje na Špitaliskem v glavnem revni in zaostali, jih je sorazmerno veliko dokončalo višje šole in doseglo ugledne službe in položaje. Župnija v Špitaliču je leta 1925 štela okoli 800 duš, a so bili njeni rojaki v pomembnih službah. Karl Jazbec je bil davčni uradnik v Mariboru, Josip Zidanšek profesor bogoslovja v Mariboru, Anton Sivka nadučitelj v Šentjurju, Anton Planinc uradnik v Gradcu, Dragotin Gilčvert pisarniški ravnatelj v Mariboru, Josip Zidanšek oblastveni referent v Mariboru, Anton Zorko uradnik pri velikem županstvu v Mariboru, Marija Prus - Kranjc upokojena učiteljica v Konjicah, Marija Zorko

šolska sestra - učiteljica v Kansas Cityu (ZDA), Jakob Zidanšek kaplan pri Sv. Lovrencu v Slovgoricah in Jožef Kranjc lekarnar v Kamniku.

Letina 1925 je bila slaba, le pšenica je dobro obrodila. Vina je bilo malo, pa še to je bilo kislo. Kar je upravitelj Berce čebelaril, še ni bilo tako slabe letine. Roja ni bilo nobenega, tudi meda ne. Da bi prehranil deset plemenjakov, je kupil 20 kg medu. Dolini so močno škodovala velike povodnje. Žičnica je trikrat prestopila. 24. februarja 1926 so v Špitaliču organizirali premiiranje živine. Med najboljše živinorejce so razdelili 9.400 din. Po dolgoletnih prošnjah je šola dosegla dnevno dostavo pošte. Šolski upravitelj je 1. oktobra 1926 dobil prvič dnevnik istega dne, kot so ga natisnili v Ljubljani. Učenci so pripravili majniški izlet. Šli so peš v Celje, kjer so si ogledali znamenitosti. Od Celja do Loč so se peljali z vlakom.

Po dolgih letih želja, prošenj in zbiranja denarja je šola dobila svoj vodovod. Načrt zanj je naredil upravitelj Alojz Berce, sam je tudi kopal in upogibal cevi, katerih je bilo 241 m. Vse skupaj je stalo 7.600 din. Voda je po ceveh pritekla 20. aprila 1927.

V začetku šolskega leta 1927/28 je bilo na šoli 95 otrok. Obisk je bil izreden. V celem letu ni bilo niti ene kazni. Tudi pozimi so prihajali redno v šolo. Ob koncu šolskega leta je bila učiteljica Amalija Podgoršek na lastno prošnjo premeščena v Konjice.

13. marca 1929 je prišla nova učiteljica Bojana Muc, ki je prevzela drugi razred. Dečke je dve uri na teden poučeval ročnih del Alojz Berce. Izdelovali so predvsem praktične lesene pripomočke za kmetijstvo. Spomladi je Anton Berce, posestnik in gostilničar v Starih Slemenah, brezplačno navozil na šolski vrt 14 velikih voz gnoja. Omenjeni je nekaj let daroval šoli ves potreben les. 8. julija 1929 je bil za faro Špitalič velik praznik. Na ta dan je škof dr. Andrej Karlin delil sveto birmo.

Alojz Berce je v kroniko zapisal: "Pšenica je prav dobro obrodila. Vino je bilo tako kislo, da sem se ga bal piti. Kislo kot kumarce v očetu. Zima 1928/29 pa je bila, da je drevje pokalo. Niti v Karpatih med vojno me ni tako zeblo. Otroci so prihajali napol zmrzli v šolo. Dva fanta sta imela zmrzla ušesa, da sem jih jim komaj rešil. Kurili smo na vse pretege, toda toplomer je kazal največ 6 °C! Porabili smo 11 sežnjev (op. pisca: 1 seženj = približno 4 m), a smo povrhu v razredih zmrzovali.

Rodnost v žički dolini se je počasi zmanjševala. V šolskem letu 1929/30 je bilo vpisano le 44 dečkov in 45 deklic. Krajevni šolski svet je dobro vodil Karel Zidanšek. Učenci tretjega razreda so se udeleževali del na vrtu. Praktično so sadili, cepili in oskrbovali sadna drevesa. V osmih letih je šolski vodja Berce razdelil brezplačno nad tristo kakovostnih drevesc. Podeželski učitelji so takrat veliko naredili za pospeševanje sadjarstva.

Kronist je zapisal: "Letina je bila izvrstna. Vino tako, da že mnogo let ni bilo boljšega. Med šolsko mladino smo imeli dva slučaja davice in veliko oslovskega kašlja. Tudi po učiteljstvu je padalo. Pet tednov sem zaradi revme ležal. Komaj sem se izvlekel iz postelje, je zbolela Mucova, ki se je zdravila v bolnici. Končujem kroniko z željo, da bi jo v Špitaliču več ne pisal! Težko teče pero, saj je tudi ta roka že z revmo prenapolnjena."

Toda Alojz Berce je moral še eno leto učiti in voditi šolo. V šolsko kroniko za leto 1930/31 je s tresočo se roko med drugim zapisal: "Nalezljivih boleznih, razen par slučajev španske bolezni, ni bilo. Pač pa sem podpisani zopet pokazal svojo, junaško naravo. Tri tedne sem bil v bolnici. O naslednjem dogodku pa bi skoraj najraje molčal, da bi poznejši rodovi ne vedeli za dejanja njihovih prednikov. Ustanovil sem 1. februarja 1931 sokolsko četo. Gorje

meni! Vse je planilo v mene, najboljši prijatelji so šli po vodi, kajti z brezverci je nevarno občevati. Gnile duše! Moja trdna volja, podprta po bratu Antonu Bercetu in pametnimi fanti je premagala vse ovire. 3. maja je napravilo konjiško okrožje prvi izlet v Špitalič. Naši so se dobro odrezali. Jeziki se polagoma umirjajo. Le neka kuharica pada v omedlevico, ako vidi Sokola."

V šolskem letu 1931/32 so se vsi trije učitelji menjali. Božena Muc je bila premeščena v Vitanje, z Rakovca je prišla Ana Bantan. Alojz in Katarina Berce sta šla na šolo v Sv. Jakob ob Savi, v Špitalič pa sta prišla učitelja Jože Trošt in njegova žena Justina Trošt - Penko.

1. septembra 1932 je bilo 117 šoloobveznih otrok. Letni povprečni odstotek zamud je znašal nad 20,41%. V šolskem letu 1932/33 je bil prvič na novo uveden zdravniški pregled prvošolcev. Otroke je dne 26. julija 1933 pregledal banovinski zdravnik dr. Pavel Lautner iz Loč.

Odnosi med župnikom Goričanom in učitelji v Špitaliču so bili dolga leta bolj ali manj dobri, toda po ustanovitvi društva Sokol so se poslabšali. Vedno večja nasprotja med liberalnimi in klerikalnimi strankami med obema svetovnima vojnoma v Sloveniji, so tudi v zakotni Špitalič vnesla polarizacijo. Odhod zakoncev Berce iz kraja je bil prav gotovo povezan z ideološkimi razprtijami. V šolskem letu 1932/33 je iz krajevnega šolskega odbora izstopil dolgoletni član župnik Ivan Goričan.

Svetovno gospodarsko krizo, ki je trajala od leta 1929 do 1933, so čutili tudi prebivalci žičke doline. Upravitelj Trošt je leta 1933 zapisal: "Kriza je menda dosegla višek. Vse toži in vzdihuje. Narod občuti pomanjkanje v vsem: ni živil, ni oblek in ni obutve. Vse leze bolj in bolj v dolgove. Upajmo, da je res višek gospodarske in denarne krize ter da se bo letos obrnilo na bolje."

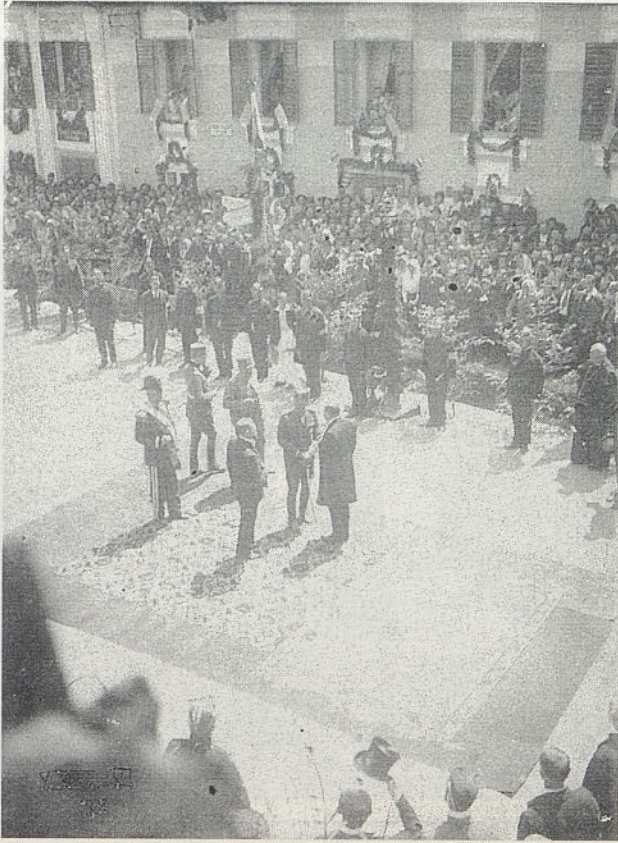
V februarju 1934 se je na šoli pojavila neka neznana bolezen, za katero je zbolelo 45 otrok. Vendar bolezen ni pustila nobenih posledic. Novi krajevni šolski odbor so sestavljali: Anton Berce, Jože Trošt, Martin Ambrož, Pavel Konec, Franc Operčkal, Jakob Pančič in Martin Kačičnik. Ob sklepu šolskega leta, na Vidov dan, je mladina po maši in proslavi poslušala radijsko oddajo.

12. decembra 1934 je šolski upravitelj peljal 40 učencev v Konjice gledat film o življenju pokojnega kralja Aleksandra I.. Večina otrok je prvič videla filmsko predstavo. Učitelj jim je moral razlagati o nastanku filma, da so otroci le nekoliko razumeli dogajanje. Mnogi so se čudili, da vidijo pred seboj ljudi, kakor da so živi.

Pri ročnih delih so učenci pletli košarice in lese za sušenje sadja iz sreboti in vrbja. Iz ščetin in žime so delali različne ščetke in iz lesa izdelovali druge uporabne predmete. 23. junija 1935 so učitelji priredili prvo razstavo deških in dekliških ročnih del.

Zima 1934/35 se je začela 16. oktobra, ko je zapadel obilen sneg, ki je napravil občutno škodo na sadnem drevju. Ob božiču je bilo zelo milo vreme, zadnji sneg pa je padel prve dni maja. Kar je odgnalo na drevju, je zmrznilo. V letu 1934 se je že dvakrat zrušil po en del stavbe poleg glavnega vhoda ob Žičnici.

Podmladek Jadranske straže je 1. septembra 1935 razvil prapor, ki ga je blagoslovil župnik Ivan Goričan. Boter je bil ing. Josip Zidanšek, načelnik kmetijskega oddelka v Ljubljani, sicer tukajšnji domačin. Zima 1935/36 je bila izredno mila, kakršno pomnijo le nekateri stari ljudje. 11. maja 1936 se je nad Konjiško goro utrgal oblak. Del deževja se je izlil nad Tolstim Vrhom

Župan Franc Goligranc pozdravlja Jugoslovanskega vladarja Aleksandra v Konjicah

Žička kartuzija 1962

*Ing. Josip Zidanšek načelnik kmetijskega ministrstva (z brado)
na kmetijski razstavi v Budimpešti 1940*

Prestavitev ceste iz potoka Žičnice na sedanjo lokacijo med obema vojnama

in škednjem. Največjo škodo je povzročil potok, ki priteče v dolino med kmetijama Podkrajšek, p. d. Lepak, in Črešnar p. d. Knapič. Voda je poplavlila Podkrajškov hlev. Le s težavo so rešili živino in prašiče.

Leta 1937 je upravitelj Jošt zapisal : "Edino sredstvo, ki se ga je posluževalo učiteljstvo z uspehom za širjenje prosvete je bil oder, ki ga je zgradila Sokolska četa v Špitaliču in prepustila v uporabo šoli. Nekateri lokalni faktorji pa so dosegli, da smo oder morali odstraniti in je ostal last samo Sokolov. Kdo ve, kdaj bo prišla šola zopet do odra?"

Dolgoletni sreski šolski nadzornik Božidar Gselman iz Konjic je šolo v šolskem letu 1937/38 nadzoroval dvakrat. V omenjenem šolskem letu je prišlo do reorganizacije občin. Občini Konjice - trg in Konjice - okolica sta se združili, zato se je razmerje, po katerem so morale prispevati v proračun osnovne šole Špitalič, močno spremenilo : Konjice 63%, Dramlje 29% in Loče 8%. Po 33 letih je bil v šolskem stanovanju za upravitelja postavljen nov štedilnik. Po več letih je v Špitaliču zopet oživelo Katoliško izobraževalno društvo, ki je imelo že eno prireditvev.

Otroke, ki so bili dorasli za šolo leta 1938, je pregledal banovinski zdravnik dr. Ante Goričar iz Konjic. 22. oktobra je mlad bik zlomil nogo učencu Jožefu Podkrajšku. Zaradi komplicirane zloma je moral prebiti v bolnici šest mesecev in še doma imeti dva meseca nogo v mavcu. Učiteljstvo v Špitaliču je bilo že osmo leto isto, a je zaman upalo na premestitev na boljše mesto v večji kraj. Jože Trošt je v kroniko zapisal : "Zadušljivo vojno ozračje, ki pritiska skoraj na ves svet, a posebej na Evropo, kaže svoje posledice povsod. Za sedaj pa vendar še ni izgleda, da bi prišlo do kake katastrofe."

Zimski mraz je v letu 1939/40 nastopil nekoliko pozneje kakor ponavadi, bil pa je dolgotrajnejši in hujši. Posebno okoli božiča, v januarju in februarju, je bilo zelo mrzlo. Toplomer je padel tudi 20 C pod ničlo. Tudi sneg se je izredno dolgo obdržal. Tisto leto se je veliko šolske mladine naučilo smučati na doma izdelanih smučkah. 16. julija 1940 je v žički dolini pustošilo silno neurje s točo. Tudi šoli ni prizaneslo. Najtežji primerek toče je tehtal 38 dkg.

30. novembra 1940 se je župnik Janez Goričan upokojil in nato naselil v Vojniku. Gospod Goričan je nastopil službo v špitalski fari 1. septembra 1909. Za njim je prevzel župnijsko kontroverzni provizor (župnijski upravitelj) Franc Šmon. Zaradi njegovega političnega prepričanja in javnega delovanja ga bomo nekoliko bolj opisali in osvetlili.

Franc Šmon se je rodil 19. avgusta 1909 pri Sv. Juriju pod Taborom. V duhovnika je bil posvečen v Mariboru 6. julija 1930. Službo župnijskega upravitelja v Špitaliču je nastopil 1. decembra 1940, pred tem je bil provizor na Ojstrici pri Dravogradu. V začetku nove službe v Špitaliču se je trudil za obnovo cerkve, vendar ni imel sreče pri oddajanju del obrtnikom. Podobar iz Galicije je na novo pozlatil tri oltarje, a se je pokazalo, da material za pozlato ni bil najboljši in so podobe kmalu obledele. V decembru 1940 je dal popraviti stolpno uro podjetju Klepej in Kopač v Laškem. Uro so odpeljali v Laško, vmes je prišla druga svetovna vojna in oba podjetnika so Nemci izselili. Ura se je izgubila in ni prišla več v Špitalič.

V času druge svetovne vojne je bil Šmon naklonjen narodnoosvobodilnemu gibanju in je v 20. junija 1944 odšel v partizane, od koder se je vrnil v Špitalič 4. avgusta 1945. V času od 4. julija do 24. avgusta je sodeloval kot član sodnega senata na procesih " sodišča narodne časti " v Konjicah. Ob volitvah v ustavodajno skupščino 11. novembra 1945 je izobesil v cerkvi proglas z naslovom " Špitalskim župljanom ", v katerem je ošteval in zmerjal župljane, ki so volili " črno skrinjo ". Teh naj bi bilo 79 ali 25%. Franc Šmon jih je preklel z besedami : "Vi

niste več župljani, temveč narodni in verski izdajalci. Izobčili ste se iz slovenskega narodnega in krščanskega župnijskega občestva in niste vredni, da vas nosi ali krije z desettisoči nedolžnih grobov posejana mila slovenska zemlja".

Šmon je bil vnet zagovornik socialističnega družbenega reda. Prizadeval si je za dosledno razdelitev zemljiške lastnine med revne. Čeprav je agrarni zakon dovoljeval župljanom do 10 ha vsega zemljišča, je Šmon pripomogel, da je Cerkvi in nadarbini v Špitaliču od prejšnje lastnine 10 ha, 80 arov in 14 m ostalo le 1 ha in 96 arov. O svojem delovanju izven cerkvenega področja je med drugim zapisal: "Tudi maloštevilni slovenski partizanski duhovniki, saj nas ni bilo niti odstotek, se živo zanimamo za politična vprašanja. Vsepovsod pomagamo pri utrjevanju ljudske oblasti, vodimo odbore in množična društva Osobodilne fronte, nabiramo člane in širimo časopisje, pobijamo špekulacijo in sodimo saboterjem, dajemo na razpolago prostore za šole, pomagamo pri prireditvah in uvajamo nov ljudski demokratični duh v cerkve in dušno pastirstvo". 19. marca 1946 je Franc Šmon zapustil špitalsko župnijo in se preselil v Celje.

1. avgusta 1946 je bil postavljen za upravitelja župnije Špitalič Ivan Zelko, rojen 14. maja 1912 v Črenšovcih in posvečen v duhovnika 7. julija 1935. Pred prihodom v Špitalič je bil skoraj pet let bolan in se je zdravil v različnih sanatorijih. Nekaj let je bil kaplan na Madžarskem. Ivan Zelko je bil doktor zgodovine in je poleg opravljanja cerkvenih dolžnosti preučeval prekmursko preteklost ter zgodovino žičke kartuzije. O njej je leta 1984 izdal knjižico z naslovom Žička kartuzija. Še posebej so ga zanimali ostanki samostanske "spodnje hiše" pri cerkvi sv. Marije. Leta 1959 je dosegel delno vrnitev cerkvene zemlje. Zelko je umrl 13. avgusta 1986 v Špitaliču. Pokopan je v Črenšovcih.

Šolsko leto 1940/41 se je v Špitaliču pričelo kot običajno v začetku septembra, vendar se je zaradi vojnih razmer v Evropi končalo predčasno. V marcu 1941 so osnovno šolo zaprli in v njej je za štiri leta slovenska beseda umolknila. 12. aprila 1941 so prišli v Špitalič nemški okupatorji. Kmalu so začeli zatirati Slovence in slovenščino. Vse tri učitelje so odstavili, slovenske knjige v knjižnicah so pobrali in jih odpeljali. V Špitalič so prišli nemški učitelji in organizirali za mladino in odrasle tečaje nemškega jezika. Najbolj zavedne Slovence so izselili v Srbijo. 18. julija so aretirali in odpeljali družini Berce in Petrič, drugi dan še Malekove. Vse imetje izseljenih so zaplenili.

O delovanju nemške osnovne šole v Špitaliču - Volksschule Spitalitsch med okupacijo ni prav veliko podatkov. Šolo so upravljali in oskrbovali iz osnovne šole v Žičah - Volksschule Seitzdorf. Iz letnega šolskega poročila za leto 1942/43 povzemamo, da je obe šoli, Žiče in Špitalič, vodil učitelj Josef Harzl. Tudi učiteljici Ingeborg Fuerstner in Therese Ruhs sta poučevali v obeh šolah. V Špitaliču se je šolsko leto pričelo šele 14. decembra 1942. Učiteljica Ruhs je poučevala prvi in četrty razred, učiteljica Fuerstner pa drugi in tretji razred. Učiteljici sta prihajali iz Žič. Pouk v Špitaliču so imeli ob ponedeljkih, sredah in petkih, trajal je od 8.00 do 10.30 ure za 3. in 4. razred in od 10.30 do 13.00 ure za 1. in 2. razred. V tako skrajšanem tedniku se je pouk omejil predvsem na poučevanje nemškega jezika. Šolski obisk je bil zelo slab. Veliko učencev je v februarju in marcu zbolelo za ošpicami. Mlajši otroci so izostajali zaradi dolge poti v šolo, pri starejših otrocih pa je nemško učiteljstvo ugotavljalo "pomanjkanje redoljubnosti in discipline".

V aprilu 1943 je okrajni zdravnik dr. Stanek iz Konjic pregledal učence letnikov 1929, 1932 in 1936. Po opravljenem pregledu so otroke renteginizirali v Slovenski Bistrici. 19. junija so otroke vpisovali za naslednje šolsko leto in 7. julija so zaključili šolsko leto 1942/43. 12. julija

1943 je prišlo z Dunaja sedem pripadnic nemške zveze deklet (BDM) v pomoč pri žetvi. V noči od 17. na 18. julij so Špitalič napadli partizani in po tednu privajanja so dekleta zaradi varnosti premestili v Žiče.

V času štiriletne nemške zasedbe Špitaliča so odpeljali v taborišča Dachau, Sterntal (Strnišče) in Gradec Ivana Jelenka, Miho Bogino, Ivana Borovška, Ivana Lužnika, Jerneja Klokočovnika in Jakoba Leberja. Anton Gilčvert se iz Dachaua ni vrnil. Številni Špitalčani so se odločili za sodelovanje z narodnoosvobodilno borbo. Nekaj jih je šlo v partizane, drugi so partizane zalagali s hrano, prenašali pošto in opravljali obveščevalno službo. Na Tolstem Vrhu, v Kraberku in Sllemenah je bilo med Nemci in partizani več hudih borb. Ker so ljudje podpirali partizane, so imeli pogoste hišne preiskave in zaslišanja.

V oktobru 1944 so Nemci zopet napadli partizane. Justo Kranjc, ki je iz vinograda nesla brento grozdja, je smrtno zadela krogla. Policija je ustrelila Miho Ranča iz Starih Slemen. Sredi marca 1945 sta se spopadli enoti Nemcev in partizanov pri posestvu Alojza Planinca na Tolstem Vrhu. Nemci so domnevali, da so v hlevu skriti partizani, zato so stavbo zažgali. Drugi dan so se vrnil in hoteli zažgati gospodarsko poslopje Antona Zidanška.

Ker je bilo med nemškimi enotami in partizani vedno več bojov, še posebej ob pohodu XIV. divizije, je bilo tudi veliko ranjenih. Na območju Konjiške gore so partizani ustanovili nekaj sanitetnih postojank in zasilno bolnico - zemljanko "Zima". Za zgraditev bolnice, ki je bila postavljena na posestvu Ratejev, p. d. Pustovih, nad Konjiško vasjo, so Špitalčani ponoči na skrivaj pripeljali 12 kubikov lesa z žage v Žičah. Bolnico so zgradili Ignac Pančič - Ciril, Jože Kračun - Luka in Miha iz Konjiške vasi. Imela je zmogljivost za 28 bolnikov in je delovala od avgusta 1944 do maja 1945. V bolnici se je zdravilo 86 ranjencev, od teh jih je 6 umrlo. Zdravnik je bil dr. Gabriel Hrušovar, za hrano, sanitetni material, opremo zemljanke in sredstva za razsvetljavo je skrbel Anton Zidanšek - Mirko. Jurij Grašič - Luka je imel bunker za 14 bolnikov in Martin Pivec za 5. V samooskrbi so bili bolniki pri Jožefu Klokočovniku, p. d. Mehu, in pri Francu Puklu.

Tudi šolski stavbi v Špitaliču vojna ni priznesla. 2. februarja 1945 so partizani šolo zažgali, vendar ni povsem zgorela. Ostali so zidovi, stopnice, spódnja stranišča in klet. Nekateri Špitalčani so menili, da je bila partizanska akcija nepotrebna. 25. aprila 1945 se je na Tolstem Vrhu zadrževala brigada Mirka Bračiča NOV. V spopadu z Nemci je zgorela domačija Janeza Gabra in hiša Štefana Kranjca. Sredi najhujše borbe je na Tolstem Vrhu umrl komandant brigade Miljenko Kneževič.

Po osvoboditvi Jugoslavije se je začela šola v Špitaliču 18. maja 1945. Ker je bila stavba požgana, so imeli pouk v skromni hiši Škorjančevih, p. d. Turkovih. V treh razredih je bilo 125 učencev. Poučevale so Vida Pavlič, Slava Solar in Vera Brdnik. Verouk je poučeval župnik Franc Šmon. Špitalsko šolo je vodil Stanko Časl, sicer upravitelj v Žičah. Šolski okoliš je obsegal krajevni ljudski odbor (KLO), Špitalič in nekaj hiš v vaseh Grušče, Jazbine in Pletovarje. Iz Starih Slemen so vsi otroci šli v šolo v Dramlje.

V prvem povojnem šolskem letu 1945/46 sta prišla na šolo učiteljska pripravnica Pavla Mithans in učiteljica Amalija Podgoršek, ki je 15. decembra 1945 prevzela vodstvo šole. V začetku so imeli pouk v eni sobi, pozneje še v hiši Jožefa Šelaha na Tolstem Vrhu. Leta 1945 so pričeli obnavljati šolsko stavbo. Dne 1. julija 1946 je namesto Vere Brdnik nastopila službo na šoli učiteljska pripravnica Antonija Malis.

Kljub velikemu navdušenju za novi socialistični družbeni red se nekateri z njim niso mogli sprijazniti. Z moralno podporo emigrantov iz sosednjih držav so na skrivaj organizirali manjše oborožene skupine, ki so se izdajale za kraljevo vojsko, križarje ali za Matjaževo vojsko. Leta 1947 so se križarji pojavili v okolici Špitaliča in Dramelj. 16. maja 1947 je skupina ponoči vdrla v nabavno prodajno zadrugo v Špitaliču in si prisvojila vse, kar se je dalo odnesti. Odpeljali so robo, ki je pravkar prispela v zadrugo in je bila namenjena razdelitvi prebivalcem žičke doline. Ob tej priložnosti so vdrli tudi v pisarno krajevnega ljudskega odbora in odnesli nekaj denarja in pisalni stroj ter uničili arhiv. Dne 9. junija so ponoči vdrli v Bercetovo hišo in po temeljiti preiskavi stanovanja odnesli denar in nekaj oblačil. Še isto noč so ponovno vdrli v krajevno pisarno in uničili njeno opremo. Organi pregona so pozneje skupino ujeli. Večinoma naj bi bili iz Dramelj in obsojeni naj bi bili na smrt.

V Špitaliču je bilo leta 1948 politično razgibano. 2. marca so bile volitve v krajevne ljudske odbore. V Špitaliču so bili izvoljeni: za predsednika Anton Kločokovnik, za tajnika Vinko Jelovšek, člani so postali Jože Klokočovnik, Jurij Klokočovnik, Anton Kukovič, Franc Pukl in Anton Zidanšek. 21. marca so bile po vsej Sloveniji volitve v okrajne ljudske odbore. V Špitaliču sta bila izvoljena kot delegata Anton Berce in Dušan Zorko.

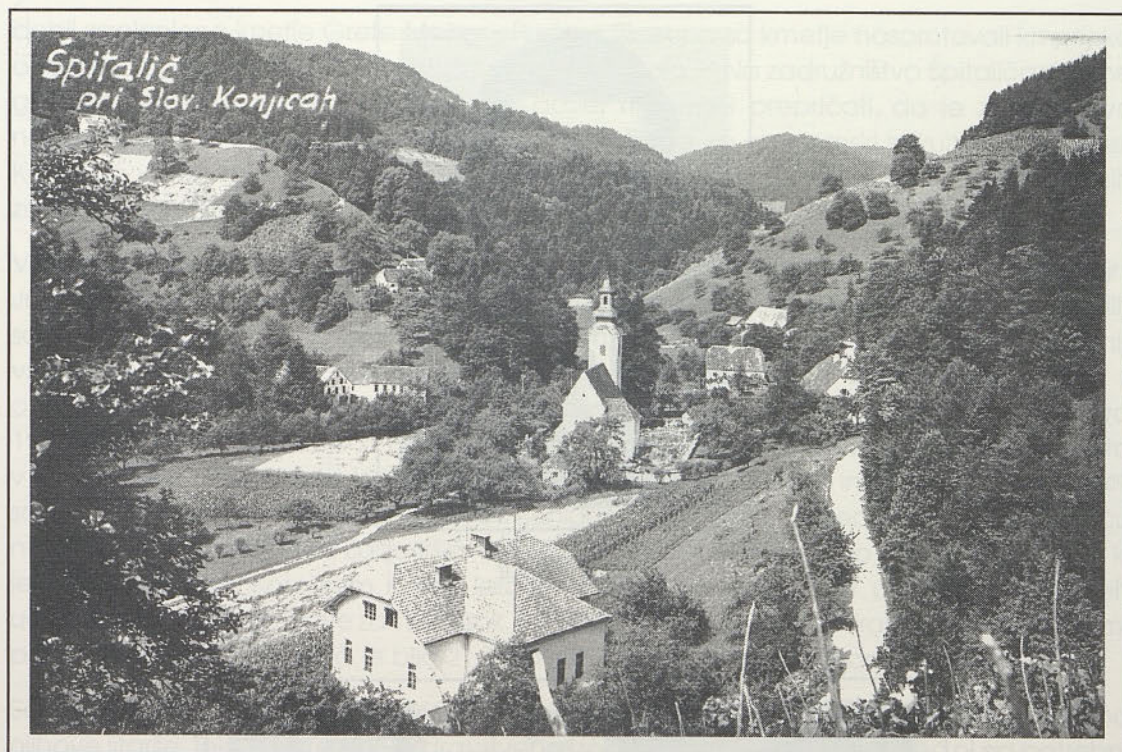
25. februarja 1948 je bila ustanovljena kmetijska zadruga Špitalič. V prvi upravni odbor so bili izvoljeni Anton Berce, predsednik, Anton Zidanšek, podpredsednik, Tončka Malis, tajnica, in člani Mirko Gilčvert, Anton Klokočovnik ter Anton Zorko. Zadruga je začela poslovati 15. marca in je imela štiri odseke: gozdarskega, živinorejskega, poljedeljskega in trgovskega. Na sestankih so večkrat razpravljali o gradnji zadružnega doma, še bolj pa so si želeli elektrike, ki v dolini takrat še ni bila napeljana.

Po drugi svetovni vojni je imela nova oblast še nekaj let velike težave z zagotavljanjem osnovne preskrbe prebivalstvu. Nabavno prodajna zadruga v Špitaliču je opravljala neprijetne naloge pri odkupu kmetijskih pridelkov, še posebej v zvezi z obveznim odkupom, pri katerem so se dogajale tudi razne nepravilnosti. 18. marca 1948 se je začelo trgovanje po vezanih cenah. Kmetje v žički dolini so lahko po primernih cenah prodajali živino, fižol, jajca, mleko, borovnice, maline in kupovali industrijsko blago - sol, sladkor, petrolej, čevlje, tekstil itd..

V novembru 1948 so Špitalčani prekopali padle partizane, ki so bili pokopani v žički dolini in na Konjiški gori. Nekaj dni pred tem so izkopali umrle borce in jih v sprevodu pripeljali v žički samostan, kjer so bili en dan izloženi v lepo okrašeni sobi. V nedeljo, 14. novembra, so krste odnesli v skupni grob pri "gastužu" in opravili žalno svečanost. V grobu je bilo 17 neznanih borcev, večina so bili to borci IV. operativne cone.

Živahno politično dogajanje se je nadaljevalo tudi v letu 1949, predvsem za Antona Berceta. Ta se je udeležil dvodnevne konference za okrajne poverjenike za kmetijstvo v Ljubljani in v februarju 14 - dnevnega partijskega tečaja v Rogaški Slatini. V marcu je bil na 14 - dnevem izobraževanju za predsednike in tajnike krajevnih ljudskih odborov. Udeležil se je tudi II. kongresa Zveze borcev v Ljubljani.

V obdobju administrativnega socializma v Jugoslaviji so po vzoru Sovjetske zveze med drugim pričeli ustanavljati delovne zadruge. V začetku leta 1949 jih je bilo po vsej Sloveniji 233, konec leta 1951 380, nato pa je njihovo število začelo padati. Do leta 1955 so bile razformirane še zadnje. Leta 1949 ali 1950 je Kmetijska zadruga v Špitaliču ustanovila ekonomijo, v katero so bila vključena: posestvo Antona Klokočovnika, Jurija Klokočovnika, agrarnega interesanta, ki je dobil bivše Defičkovo posestvo in posestvo Franca Iršiča, ki je

Špitalič okoli 1955

Lovska družina Špitalič okoli 1953

Jože Višnar

Kukovič Manica, Hasenbihel Barbara, Brumec Milan - ravnatelj, Brumec Milica 1966

dobil zaplenjeno imetje Grete Mohor - Pretnar. Sicer pa so kmetje nasprotovali kmetijsko obdelovalni zadrugi (KOZ). Kronistka je takrat zapisala : " Na zadružništvo Špitaličani še ne gledajo povsem pravilno. Nihče jih še doslej ni mogel prepričati, da je zadružništvo najuspešnejše in edino sredstvo za izboljšanje življenja, za ekonomski in kulturni dvig vasi. Ko bodo videli, kako se nove obdelovalne zadruge uvrščajo med tisoče obdelovalnih zadrug, bodo prepričani, da je le v skupnosti moč."

V osnovnih šolah so imeli velike težave z zasedbo učiteljskih mest. Posebno v povojni Jugoslaviji je bilo dolga leta izredno pomanjkanje pedagoških kadrov. Šole v večjih krajih so še dobile učitelje, a na podeželju jih je zelo manjkalo. Da bi imela vsaka šola v Sloveniji vsaj najnujnejše število učiteljev, jih je ministrstvo za šolstvo v Ljubljani razporejalo z odločbami. Učiteljica v Špitaliču Pavla Mithans se je v počitnicah poročila in 30. septembra 1947 odšla na novo službeno mesto na osnovno šolo v Gornjo Radgono. Zaradi tega sta v šolskem letu 1948/49 učili 121 otrok le dve učiteljici - Podgorškova in Malisova. 2. julija 1949 so Antonijo Malis premestili na šolo k Sv. Kunigundi (Gorenje). 13. septembra je v Špitaliču nastopila službo učiteljica Zofija Iršič. 1. avgusta 1951 je prišel na šolo učitelj Jože Višner, ki je prišel iz Črne na Koroškem. Komaj leto dni so imeli normalni pouk, pa sta namesto treh učnih moči ostali zopet dve za 127 otrok. Zofija Iršič, ki se je poročila s Francem Podkrajškom, predsednikom KLO Špitalič, je bila 21. julija 1952 premeščena v Prebold ob Savinji.

Sestavljalci šolske kronike so večkrat kritično ocenili špitalske otroke in seveda posredno njihove starše. Tokrat beremo : " Zdravstvena izobrazba naših ljudi še zdaleč ni na potrebni višini. Ljudje ne poznajo dovolj telesne higijene doma. Učiteljstvo porabi vsako priliko v šoli, da nudi učencem in staršem tako potrebnega tozadevnega pouka. Alkohol je še vedno velik sovražnik našega ljudstva. Posledice so očitne v vseh razredih, posebno v prvem, kjer jih je nekaj že drugič ali celo tretjič nesposobnih za šolo. Šolski obisk je bil v februarju 1952 zaradi visokega snega 76%. Pozimi je manjkalo nekaj učencev zaradi slabih čevljev, najrevnejši si jih zaradi visoke cene ne morejo nabaviti. Le malo je otrok, katerih starši se brigajo za njihov napredek v šoli. Doma otroci veliko delajo, posebno spomladi in poleti in pridejo utrujeni v šolo. To se opaža posebno pri starejših dečkih. Otroci pozimi nimajo doma primerne prostora za učenje. Razsvetljava (op. pisca : petrolej, sveča) je zelo slaba, zato se otroci doma skoraj nič ne učijo."

Verouk v osnovnih šolah v Sloveniji ni bil prepovedan, vendar so ga v nekaterih prosvetnih ustanovah kmalu črtali z urnikov, ponekod se je obdržal še v začetku petdesetih let. V januarju 1952 pa je zasedal 7. plenum Okrajnega komiteja KPS v Poljčanah in dokončno odpravil verouk v šolah. Vse osnovne organizacije komunistov v okraju so namreč prejele posebno pismo centralnega komiteja, v katerem je med drugim zapisano : "Posebno važno je, da delovno ljudstvo tam, kjer se vzgaja nov rod bodočih graditeljev socializma in borcev za komunizem - v šolah ne dopušča, da bi vzgojitelji skušali vnašati v mladino duha premagane buržuazije, oziroma malomeščanske zmede. Naša mladina mora že v šoli dobiti od svojih vzgojiteljev osnove marksističnega pogleda na svet." Z uredbo Sveta vlade LRS za prosveto in kulturo je bil 1. februarja 1952 odpravljen verouk v šolskih stavbah. Leta 1950 v osnovni šoli v Špitaliču ni bilo več verouka. Leta 1952 so opravili novo upravno - teritorialno razdelitev Slovenije. Okraj Poljčane je bil 24. aprila ukinjen. Krajevni ljudski odbor Špitalič je bil razdeljen med Loče (Kraberk) in Konjice (Škedenj, Tolsti Vrh, Stare Slemene). Od tega dne so naši kraji spadali pod Okrajni ljudski odbor Celje - okolica. V maju je zvezna vlada odpravila obvezni odkup mesa, mleka, krompirja, fižola, pozneje še masti, olja in žita. Odpravljena je bila tudi obvezna sečnja in oddaja lesa državi. Od 13. do 16. februarja 1952

je v Špitaliču padel 1,20 m visok sneg. V maju je mraz poškodoval nižinske lege vinogradov in polj. 19. junija 1952 je neurje s točo precej poškodovalo njive in sadovnjake, nato je nastala tako huda suša, da so usihali studenci.

Komaj leto so imeli v šoli normalni pouk s tremi učitelji, že sta Podgorškova in Višnar spet ostala brez tretje učne moči. Jože Višner je bil 1. oktobra 1952 imenovan za upravitelja. Amalijo Podgoršek so upokojili, a je ostala na šoli in poučevala honorarno. 22. maja je dr. Ivo Rudolf, zdravnik iz Konjic, pregledal učence in ugotovil, da se je osebna higiena izboljšala, vendar so bili otroci zelo slabo hranjeni in temu primerno razviti. V jeseni so obnovili šolsko stavbo. Zamenjali so celoten pod v učilnici v nadstropju in zgradili dve podstrešni sobi s straniščem.

Okoli 5. maja 1953 je nastala nenadna ohladitev in po gorah nad 1000 m nadmorske višine je zapadel sneg. V noči od 10. na 11. maj pa je po večernem dežju potegnil močan sever, razjasnilo se je in kmalu je pričel pritiskati mraz. Živo srebro v toplomeru je padlo pod ledišče. Vinogradi so bili takrat že v lepi rasti in sadovnjaki obloženi s cvetjem. Le malo ljudi je to noč mirno spalo. Skoraj po vseh vinogradih so kurili, da bi z dimom preprečili slano, vendar to ni skoraj nič pomagalo, ker je veter odnašal dim. Zjutraj je bilo vse belo od slane in na stoječih vodah se je naredila debela plast ledu, saj je toplomer kazal -6 C. Vinogradi so bili, razen dveh, treh izjem na Tolstem Vrhu, popolnoma uničeni. Tri četrtrine sadne letine je padlo.

Dela za dolgo pričakovano elektrifikacijo žičke doline in bližnjih hribov so se začela 25. novembra 1953. Na ta dan je bil namreč zakoličen prostor, kjer naj bi stal transformator. Zadnje dni marca 1954 so Špitalčani pričeli prva dela za napeljavo elektrike. Prve dni julija 1954 je šola dobila od Okrajnega ljudskega odbora v Celju posojilo v znesku 128.030 din za inštaliranje elektrike v stavbi. Dela so pričeli takoj in v avgustu že končali ter čakali le nato, kdaj bodo potegnili žice od transformatorja do šole. Toda dela pri elektrifikaciji so zastala za dve polni leti. Šele 5. avgusta 1956 so izvolili bolj zagnan elektrifikacijski odbor, ki je poživil dela. Finančna sredstva naj bi bila zagotovljena v jeseni od občine in kmetijske zadruge v Konjicah. Za ta denar naj bi nabavili žico za visoko napetost, za stranske vode pa naj bi prispevali posamezni interesenti za elektriko. V novembru so napeljali daljnovod iz Dobrneža do Škednja in zaprosili za trasiranje omrežja. Izdelava načrtov in njihova odobritev je zopet zavrla delo za nekaj mesecev. V aprilu 1957 so pričeli v Špitaliču in v okoliških naseljih staviti drogove. Med tem so posekali les, ki so ga interesenti dali kot delež. Tega je bilo 430 m³. V poletju so vlekli žice v Slemene do Pančiča, v Grušce do Drežjaka in v Kraberk do Antona Kukoviča. Zadnje mesece leta 1957 so zaključevali dela v Špitaliču, saj je v šoli zasvetila luč 2. oktobra. 30. novembra pa je bila ob zaključku del velika slovesnost v vseh šolskih prostorih.

Elektrifikacija v žički dolini je bila ogromno delo, ki je zahtevalo od ljudi veliko telesnih naporov in materialnih žrtev. Do konca novembra 1957 je bilo zgrajeno okoli 30 km omrežja, od tega 5 km daljnovoda. Potrebno je bilo nad 600 drogov in več kot 5 ton žice. Naslednje leto naj bi potegnili še tretjo fazo v posamezne vasi in oskrbeli z elektriko žički samostan. Pri pripravi in vodenju del so imeli največ zaslug Jože Višner, Anton Zidanšek, Karl Zidanšek in Dušan Zorko.

Po opisovanju dogodkov v zvezi z elektriko, ti so trajali štiri leta, se moramo vrniti v leto 1953. 10. septembra je nastopila službo na šoli Gabriela Skok, 4. septembra 1954 pa Marija

Kranjčan, obe učiteljici - pripravnici. 28. novembra 1954 se je Gabrijela poročila z Alojzom Bercetom, kmečkim sinom iz Špitaliča.

V noči od 4. na 5. junij 1953 je Celje in okolico prizadela velika elementarna nesreča. V nekaj urah zelo močnega naliva so se skromni potoki spremenili v reke in z nezadržno silo odplavljali s seboj vse, kar jih je oviralo na njihovi poti. S hribov so drveli plazovi in odnašali rodovitno zemljo, drevesa in stavbe. Žičnica je tako narasla, da je nosila najtežje plohe in drevesa. Vsi jezovi od žičkega samostana do Loč so bili popolnoma razdejani : do Žič sta ostala le dva močnejša mostova. V februarju 1954 je bila ostra zima in več dni je kazal toplomer do -20 C.

8. maja 1955 so Špitalčani opravili drugi prekop sedmih partizanov v skupni grob blizu žičkega samostana. Prekopa se je udeležilo tudi precej Konjičanov s pihalno godbo in pevskim zborom. Prejšnji dan so bile krste razpostavljene na odru samostana. Pokrite z vencami in zastavami so jih prenesli h grobu poleg "gastuža". Pri žalni slovesnosti sta govorila Gvidon Mrz iz Konjic in Jože Višner iz Špitaliča. Prvi prekop padlih borcev je bil 14. novembra 1948.

9. junija 1955 se je 27 učencev osnovne šole v Špitaliču udeležilo končnega izleta na Reko. Program je bil za otroke prenaporen. Ob povratku se je Vlado Kovač v Zidanem Mostu tako zmedel, da je prestopil na vlak proti Ljubljani in v bližini Trbovelj padel iz železniškega vagona ter se poškodoval na glavi.

Konec julija 1955 se je Kmetijska zadruga Špitalič združila s Kmetijsko zadrugo v Konjicah. Vzrokov za združitev naj bi bilo več. Zadruga v Špitaliču ni bila gospodarsko dovolj močna, v upravnem odboru naj bi bile razprtije. Slabo naj bi tudi gospodarili z združno imovino.

Zima 1954/55 je bila do novega leta brez snega. Tudi do pusta je bila mila ; takrat pa je pričelo snežiti in visok sneg, hud mraz ter zameti so zelo ovirali ljudi. Šele prve dni aprila se je nekoliko otopilo, kar pa ni trajalo dolgo in za nekaj časa je spet pritisnila prava zima. V aprilu je živo srebro zdrknilo do -9 C. Od pomladi naprej je bilo zelo deževno in slabo vreme se je nadaljevalo tudi v juniju in juliju. V juliju je bilo le šest sončnih dni. V prvi polovici avgusta sta si dež in sonce podajala roke. Zaradi mokrega poletja nekateri še v avgustu niso pospravili vsega sena.

1. septembra 1955 so v Jugoslaviji opravili novo upravno teritorialno razdelitev in zmanjšali število občin in okrajev. Kronist je tedaj zapisal : "Naša konjiška občina - komuna je sedaj velika gospodarska močna celota, ki sega od vrhov Paškega Kozjaka in Pohorja do bližine Poljčan ter od Grušč in Pletovarja do gričev pri Malahorni in Pobrežu, vključno s Tepanjem, dočim se je prebivalstvo občin Oplotnica in Prihova izreklo za slovenjebistriško komuno". V šolskem letu 1955/56 so bili v Špitaliču trije požari, ki so uničili domačije Franca Rožanca v Gruščah, Jožefa Lovca na Tolstem Vrhu in Ivana Borovška v Pletovarju. Prve dni februarja 1956 je nastopila huda zima z mrazom do -28 C.

1. septembra 1956 je na osnovni šoli v Špitaliču nastopila službo absolventka celjskega učiteljskega Marija Rajgl iz Kozjega. Na šoli so delovale tri knjižnice, od katerih je učiteljska štela 536, pionirska 529 in ljudska knjižnica 297 knjig. Učiteljica Marija Rajgl se je 26. aprila 1958 poročila s krajevnim logarjem Maksom Mastnakom.

V juniju 1958 je Okrajna gozdarska uprava v Celju dala dovoljenje za posek vseh smrek in drugega drevja znotraj obzidja žičkega samostana, les pa naj bi prevzela komunalna uprava v Konjicah v zameno za napeljavo elektrike in vodovoda v samostan. V poletnih

mesecih so na samostanskem kompleksu ponovno opravljali očiščevalna dela in odkopavanja, ki jih je vodil prof. Jože Curk iz Celja. Na dan so pogledali obrisi srednjeveških stavb, obdelanih kamnov, hodnikov in stopnišč.

11. februarja 1958 se je blizu šole zgodila huda nesreča, ki je pretresla Špitalčane in okoličane. Po pouku se je pet učencev vračalo domov na Tolsti Vrh. V grapi nad šolo so se igrali s hlodi, ki so jih postavljali, kot so videli prej električarje pri njihovem delu. Neki smrekov vrh je padel na Alojza Kalška, ki se je pri tem poškodoval. Ko je Alojz prišel domov, sta oba z bratom, ki je bil pri nesreči tudi navzoč, zamolčala, kaj se je zgodilo. Tako je Alojz Kalšek, učenec 3. razreda, zaradi notranjih poškodb in brez zdravniške pomoči prihodnje jutro umrl.

Zaradi odhoda Marije Mastnak na porodniški dopust je 1. septembra 1958 nastopil službo na šoli Jože Jernejšek, absolvent celjskega učiteljskega, ki pa je naslednje leto odšel služiti vojsko. Namesto njega je prišla 5. septembra 1959 učiti v Špitalič Marija Blazinšek. Za njo so prišle za nekaj časa še Marica Lipnik in Angela Poklič. V šolskem letu 1960/61 so v osnovni šoli Špitalič učili Gabrijela Berce 1., 2. in 3. razred, Jože Jernejšek, ki se je 1. aprila 1960 vrnil v JLA, 4. in 5. razred, Jože Višner pa 6., 7. in 8. razred. Ob koncu šolskega leta so s šole odšli: Bercetova v Loče, Jernejšek v Konjice in Pokljičeva v Vojnik. S šolskim letom 1961/62 sta prišli v Špitalič absolventki učiteljskega Ljudmila Gobec in Zofija Švab. 5. septembra 1962 je prišla na šolo absolventka učiteljskega Frančiška Petre iz Vitanja.

1. oktobra 1959 je Ljudska skupščina LRS v Ljubljani sprejela zakon o šolstvu, po katerem so osnovne šole v večjih krajih spremenili v osemletke. V jeseni 1959 so Žičani in Špitalčani sestavili odbor za napeljavo telefona. Od kmetov so zbrali preko 40 m³ drogov in naslednje leto pričeli napeljavo. Ljudje so v nekaj tednih prostovoljno in brez plačila izkopal 180 jam ter postavili tudi drogove. V avgustu 1960 so priključili telefonske aparate v Žičah in enega v šoli za Špitalič ter okoliške kraje. V času še redkih avtomobilov in motornih koles je bil telefon v žički dolini velika pridobitev, ki je omogočala pomembno zvezo s svetom, posebno za nujne pogovore z zdravnikom, veterinarjem, gasilci. Še istega leta so krajani Špitaliča s pomočjo občinskega ljudskega odbora v Konjicah uredili gostilno v žičkem samostanu. Odprtje lokala je bilo 15. septembra 1960.

Po razlastitvi Windischgraetzove zemlje leta 1946 so samostanski ribniki prešli v last posameznih kmetov. Ti so jih morali leta 1961 prepustiti Ribiškemu društvu v Mariboru, ki je obljubilo, da bo ribnike obnovilo in uredilo. Oškodovani kmetje so v zameno za odvzete ribnike dobili drugo zemljo. Leta 1962 so ob proslavi dneva republike 29. novembra zaključili dela na novi cesti Črešnjice - Sojek. Naslednje leto so se cestna dela nadaljevala od Sojeka proti žičkemu samostanu. V juniju in juliju 1963 so bile volitve v občinsko, republiško in v zvezno skupščino. Za občinskega odbornika sta bila izvoljena Antonija Višner iz Špitaliča in Franc Ambrož iz Sojeka, ki pa je čez nekaj tednov umrl.

Zima 1962/63 je bila huda. Okoli 15. novembra se je pričelo deževje in prešlo 20. novembra v sneg, ki ni več skopnel. Iz dneva v dan je bil hujši mraz, ki ga je prekinilo vse do marca le nekaj južnih dni. Snega je bilo precej in temperature do -20 °C so se držale po več dni. V bazenčku pred šolo je zmrznila voda do tal in ribe v njem so poginile. Marsikje je zaradi mraza primanjkovalo vode. Zima je trajala skoraj do srede aprila.

Leta 1962 se je v Sloveniji pričela načrtna preureditev obveznega šolstva. V bližnjih konjiških šolah so predstavili višje razrede z nižje organiziranih šol na višje organizirane osnovne šole v Konjicah. Na ta način so nastale podružnične osnovne šole: 1. junija 1963 na Stranicah,

Učenci 5. razreda na izletu pri ribnikih v Bukovljah 1966

Učenci na maškarni leta 1968

1. septembra 1963 v Tepanju in 1. junija 1964 v Špitaliču. Od tega časa vozijo učence višjih razredov s Stranic v osnovno šolo Pod goro Slov. Konjice, iz Tepanja in Špitaliča pa v osnovno šolo Ob Dravinji Slov. Konjice.

Tukaj končujemo zapis zgodovine osnovne šole v Špitaliču in prebivalcev Starih Slemen, Tolstega Vrha, Škednja, Grušč, predvsem pa seveda Špitaliča. Želeli smo zabeležiti vse učitelje, ki so poučevali na šoli od leta 1909 do 1963. Če smo kakšnega izpustili, to ni bilo namerno. Učitelje so nekoč, poleg župnikov, ljudje zelo in spoštovali zaradi dela v šoli, še posebej pa zaradi njihovega izvenšolskega delovanja. Na tem mestu moramo še posebej omeniti učiteljice v Špitaliču, ki so tvorile večino učiteljskega kadra in nosile odgovorno in težko breme izobraževanja na podeželju. Učiteljice so bile namreč pretežno dekleta, ki so prišle iz učiteljišča naravnost v Špitalič in so se prav gotovo težko navadile življenja v odročni vasi brez prometnih zvez, normalnih obrtniških uslug, elektrike, telefona, pošte in zabav za mlade. Ni čudno, da so hitro pričele iskati prvo priložnost za boljšo službo v večjem kraju. Ustalile so se le tiste, ki so se omožile, bodisi z domačinom ali priseljenim učiteljem.

V Špitaliču, kjer niso imeli kulturnega ali gasilskega doma, se je vse kulturno življenje odvijalo v šoli. Na šoli so bili sestanki družbeno političnih organizacij, volišča, interesne dejavnosti, proslave, opravljali so poštno usluge in gostili različne prireditve, pri katerih so redno sodelovali učitelji. Z morebitno ukinitvijo šole bi Špitalič, kjer je sicer sedež župnije, izgubil pomembno središčno funkcijo.

Na koncu sestavka podajamo petletno gibanje števila šoloobveznih otrok v osnovni šoli v Špitaliču od leta 1910 do 1965:

<i>Leto</i>	<i>Dečki</i>	<i>Deklice</i>	<i>Skupaj</i>
1910	81	74	155
1916	58	55	113
1920	72	60	132
1925	54	39	93
1930	49	49	98
1935	70	60	130
1939	84	66	150
1945	65	60	125
1950	68	60	128
1955	68	68	136
1960	60	50	110
1965	34	47	81

Opomba: V šolskem letu 1965/66 ni bilo vpisa v 1. razred. 17 učencev 5. in 6. razreda je obiskovalo osnovno šolo Ob Dravinji v Konjicah.

VIRI:

1. Cronik ueber das Schuljahr 1942/43 Volksschule Spitalitsch
2. Krajevni leksikon Slovenije III. knjiga Lj. 1976
3. Kronika ljudske šole v Špitaliču od leta 1909 do 1940
4. Anton Sore: Razvoj osnovnošolske mreže s posebnim ozirom na podružnične šole na celjskem območju. Celjski zbornik 1988
5. Šolska kronika državne osnovne šole v Špitaliču od leta 1941 do 1963
6. Zgodovina Slovencev. Lj. 1979
7. Župnijska kronika v Špitaliču 1846 do 1985

Dokumente in fotografije je zbral : Jože Baraga.

Dokumente ima:

Zgodovinski arhiv v Celju

Okrajno sodišče v Slovenskih Konjicah

Fotografije so prispevali:

Zgodovinsko društvo Konjice

Župnijišče Konjice

Vida Hrovatič

Jožica Pem

Štefka Einfalt

Mira Mlinarič

Slavica Tavčar

Fani Šuc

Florjan Jančič

Franjo Tepej

Filip Beškovnik

Franc Ban

Tone Turnšek

August Špoljar

Janez Jazbec

Franc Strmšek

Vili Hasenbihel

Elizabeta Kropej

Ludvik Brenc

Šarlota Fabiani

Fric Venko

Barbara Očko

Janez Žohar

Stanko Bukovnik

Stanko Hribernik

Henrik Orož

Milena Novak

Stanko Novak

Miro Kvas

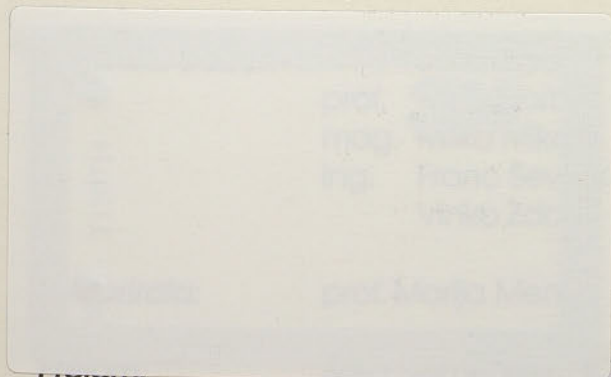
Peter Gluhar

Anton Zidanšek

Milan Brumec

Na osnovi mnenja Ministrstva za kulturo št. 415-941/96, z dne 15.10.1996, se od tega zbornika obračunava 5% davek.

Založilo: Zgodovinsko društvo Konjice

OVICE

Tisk: Tiskarna Petrič Konjice

Naklada: 500 izvodov

Celje - skladišče

D-Per

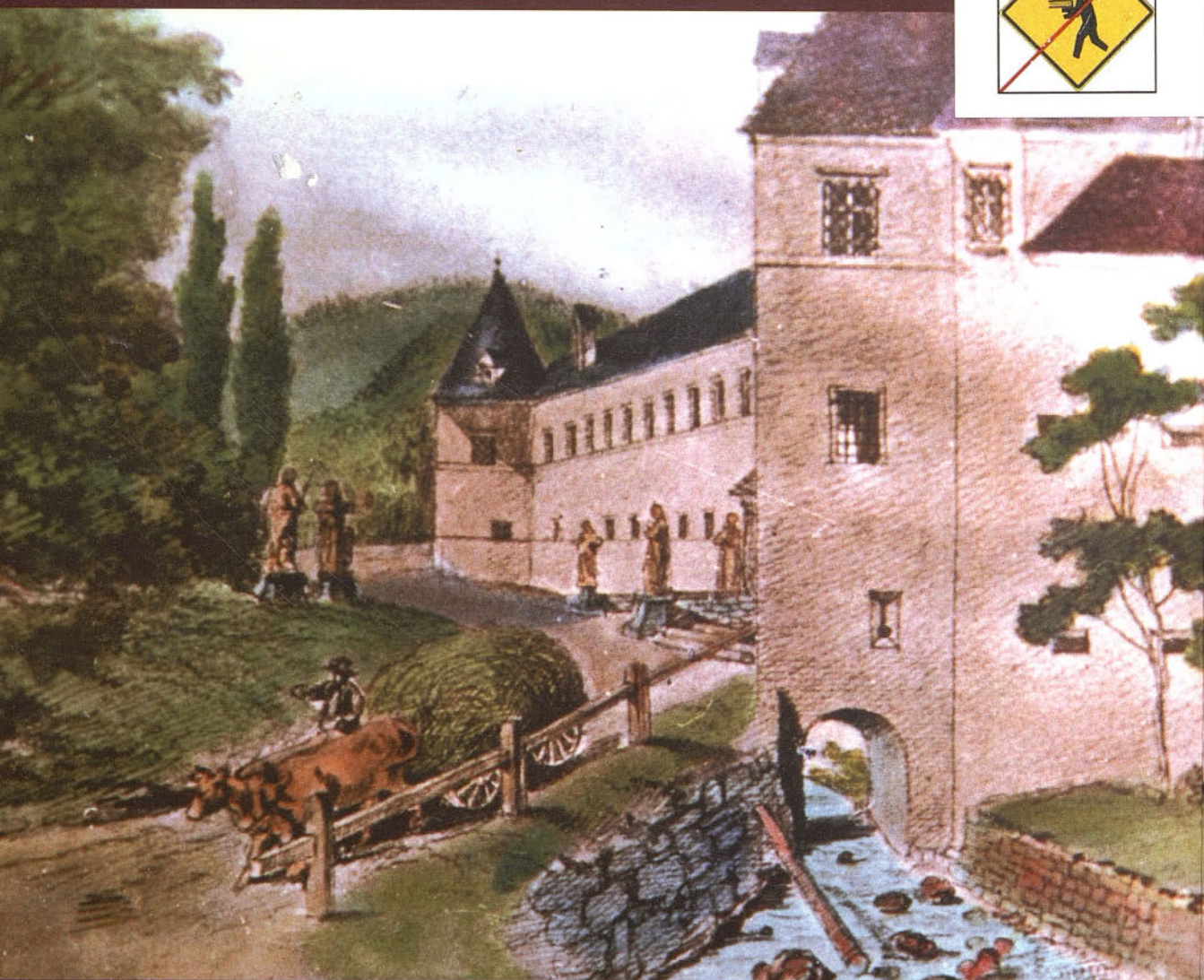
577/1996

5000011298,1

COBISS ○

OSREDNJA KNJ. CELJE

Žički samostan - Mayerjev akvarel - 1802